

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२५-२०२६

आदिवासी विकास विभाग

मध्यवर्ती कारागृह मुद्रणालय, नागपूर

२०२५

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२५-२०२६

आदिवासी विकास विभाग

(आदिवासी उपयोजना क्षेत्र)

							पृष्ठ क्रमांक
१.	आदिवासी विकास विभाग	...	...	...	...	...	१
२.	महालेखापाल अहवाल	...	...	...	...	...	१५
३.	आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक	...	...	...	...	...	१६
४.	आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	...	...	...	...	...	४४
५.	महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक-२	...	...	...	...	...	५९
६.	क्रीडा व युवक कल्याण	...	...	...	...	...	६६
७.	शालेय शिक्षण विभाग	...	...	...	...	...	६८
८.	कृषी व पदुम् विभाग—						
	कृषी	...	...	...	...	...	७४
	पशुसंवर्धन	...	...	...	...	...	७६
	मत्स्यव्यवसाय	...	...	...	...	...	८२
९.	पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभाग (महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण)	...	...	...	...	...	९४
	भूजल सर्वेक्षण	...	...	...	...	...	९५
१०.	कौशल्य विकास व उद्योजगता विभाग...	...	...	...	...	...	९८
११.	सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग	...	...	...	...	...	१२४
१२.	महसूल व वन विभाग	...	...	...	...	...	१२५
१३.	उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग—						
	महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित	...	...	...	...	...	१४२
	उद्योजगता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम	...	...	...	...	...	१४६
१४.	सुधारित बीज भांडवल योजना (एसएमएस)	...	...	...	...	...	१४७
१५.	जिल्हा उद्योग केंद्र कर्ज योजना	...	...	...	...	...	१४८
१६.	जिल्हा पुरस्कार योजना	...	...	...	...	...	१४९
१७.	नगर विकास विभाग	...	...	...	...	...	१५६
१८.	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	...	...	...	...	...	१५८
१९.	महिला व बालविकास विभाग एकात्मिक बालविकास सेवा योजना (आदिवासी)	...	...	...	...	...	१७२
२०.	जलसंपदा विभाग	...	...	...	...	...	१८७
२१.	सार्वजनिक आरोग्य विभाग नवसंजीवनी योजना	...	...	...	...	...	२०३ २३९
२२.	ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग—						
	महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान	...	...	...	...	...	२४०
	दिनदयाळ उपाध्याय - ग्रामीण कौशल्य योजना	...	...	...	...	...	२४१

आदिवासी विकास विभाग
कार्यक्रम अंदाजपत्रक
जनजाती क्षेत्र उपयोजना, २०२५-२०२६

प्रास्ताविक-

२०११ च्या जनगणनेनुसार महाराष्ट्राची एकूण लोकसंख्या ११२३.७६ लाख इतकी असून, त्यापैकी आदिवासींची लोकसंख्या १०५.१० लक्ष इतकी आहे. ही राज्याच्या लोकसंख्येच्या ९.३५ टक्के इतकी आहे. महाराष्ट्रातील अनुसूचित जमातीचे यादीत एकूण ४५ आदिवासी जमातींचा समावेश असून, त्यातील प्रमुख जमाती भिल्ल, महादेव कोळी, परधान, डोंगर कोळी, राजगोंड, वारली, कोकणा, ठाकूर, ठाकर, काथोडी कोळी, मल्हार, आंध, कोरकू, धाणका ह्या आहेत.

समाजातील कमकुवत घटकांपैकी आदिवासी घटक अत्यंत दुर्बल असून, भारतीय घटनेच्या कलम ४६ खाली समाजाच्या दुर्बल घटकांच्या आणि विशेषतः अनुसूचित जाती, जमाती यांच्या शैक्षणिक, सामाजिक व आर्थिक हितसंबंधाकडे विशेष लक्ष देऊन त्यांचा विकास करण्याकरिता आणि त्यांना सामाजिक अन्याय आणि सर्व प्रकारचे शोषण यापासून संरक्षण देण्यास शासन कटीबद्ध आहे. त्याप्रमाणे आदिवासी क्षेत्राचा तसेच या क्षेत्रामध्ये राहणाऱ्या आदिवासींचा सर्वांगीण विकास करण्यासाठी केंद्र शासनाने केलेल्या सूचना व मार्गदर्शक तत्वे यानुसार राज्य शासनाने आदिवासींसाठी एक स्वतंत्र जनजाती क्षेत्र उपयोजना सन १९७५-७६ मध्ये तयार केली व त्याची अंमलबजावणी १ एप्रिल १९७६ पासून सुरु केली. या आदिवासी उपयोजनेमध्ये महाराष्ट्रातील १६ जिल्ह्यातील ६८ तालुक्यांमध्ये ६,९६२ गावे व १२ शहरे यांचा समावेश आहे. त्याशिवाय आदिवासी लोकसंख्या असलेल्या लहान लहान भागांची नोंद करून ज्या गावात ५० टक्क्यांहून अधिक आदिवासी लोकसंख्या आहे अशा गावांचा समूह तयार करून त्या समुहातील आदिवासींचा विकास करण्याच्या दृष्टीने ४३ सुधारित क्षेत्र विकास गट (माडा) व २४ लघु सुधारित क्षेत्र विकास गट (मिनीमाडा) केंद्र शासनाच्या संमतीने मंजूर करण्यात आले.

आदिवासी उपयोजनेसाठी नियतव्यय

आदिवासी उपयोजनेची मूळ उद्दिष्टे प्रत्यक्षात साध्य होत आहेत किंवा नाहीत, होत नसल्यास का नाहीत व तो साध्य होण्यासाठी सध्याच्या पद्धतीत बदल घडवून आणण्यासाठी शासनाला योग्य शिफारसी करण्यासाठी माजी मुख्य सचिव व नियोजन मंडळाचे सदस्य श्री. सुकथनकर यांचे अध्यक्षतेखाली तज्ञ सभासदांची एक उपसमिती नेमली होती. या समितीने आपल्या अहवालाद्वारे आदिवासी उपयोजना राबविण्याच्या कार्यप्रणालीत जे आमूलाग्र बदल सुचविले व शिफारशी सुचविल्या, त्या शासनाने स्वीकृत करून त्यानुसार १९९३-९४ पासून राज्याची वार्षिक आदिवासी उपयोजना स्वतंत्रपणे तयार केली जात आहे.

सन २०२५-२६ या आर्थिक वर्षाकरिता आदिवासी विकास विभाग अर्थसंकल्पीय तरतूद

(रु. कोटीत)

अनुक्रमांक	खर्चाचे प्रकार	तरतूद
१. अनिवार्य खर्च	...	३३५.०६९५
२. कार्यक्रमांवरील खर्च—		
(अ) जिल्हा योजना	...	२७३४.६९२७
(ब) आदिवासी विकास विभाग—	...	९३१०.४०५०
आस्थापना खर्च	रु. ३१८२.२३२६ कोटी	
शैक्षणिक बांधील खर्च	रु. २३१५.१८११ कोटी	
इतर विकास योजना	रु. ३७१२.९९१३ कोटी	
केंद्र योजनांना समरूप राज्य हिस्से	रु. १००.०० कोटी	
(क) इतर प्रशासकीय विभाग—	...	९४४९.९०२३
आस्थापना खर्च	रु. १५८.५६७५ कोटी	
केंद्र योजनांना समरूप राज्य हिस्सा	रु. ३४५६.९५५६ कोटी	
इतर राज्य योजना	रु. ५८३४.३७९२ कोटी	
	(अ+ब+क)	२१४९५.००००
केंद्र पुरस्कृत योजना (Shadow Provision)	...	६०३१.२४७६
● आदिवासी विकास विभाग	रु. १३९०.०००३ कोटी	
● इतर प्रशासकीय विभाग	रु. ४६४१.२४७३ कोटी	
	एकूण कार्यक्रम खर्च	२७५२६.२४७६
	एकूण आदिवासी विकास (१+२)	२७८६१.३१७१

आदिवासी विकास विभागास सन २०२५-२६ या आर्थिक वर्षाकरिता अनिवार्य खर्च अंतर्गत रु. ३३५.०६९५ कोटी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे.

राज्याचे वार्षिक कार्यक्रम सन २०२५-२६ चे आकारमान एकूण रु. २५४५६०.०० कोटी इतके आहे. त्यापैकी कार्यक्रम खर्चाकरिता आदिवासी घटक कार्यक्रमास सन २०२५-२६ करिता नियोजन विभागाने रु. २१४९५.०० कोटी नियतव्यय उपलब्ध करून दिलेला आहे. सदर नियतव्ययाचे एकूण राज्य आकारमानाशी प्रमाण ८.४४ % इतके आहे. यामध्ये मुख्यमंत्री माझी लाडकी बहीण या योजनेकरीता रु. ३२४०.०० कोटी, मुख्यमंत्री बळीराजा वीज सवलत योजनेकरीता रु. १०८०.०० कोटी व घरकूल योजनेकरीता रु. १८१५.०० कोटी इतका नियतव्यय समाविष्ट करण्यात आला आहे.

उपरोक्तप्रमाणे नियतव्ययाचे वाटप करण्यासाठी मा. मंत्री (आदिवासी विकास) यांच्या अध्यक्षतेखाली झालेल्या राज्यस्तरीय बैठकीतील निर्णयानुसार जिल्हा वार्षिक आदिवासी घटक कार्यक्रमासाठी रु.२७३४.६९२७ कोटी (मुळ रु.२६३१.१५५६ + वाढीव रु.१०३.५३७१) तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली असून राज्यस्तरीय आदिवासी घटक कार्यक्रमासाठी रु.१८७६०.३०७३ कोटी इतकी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे.

आदिवासी घटक कार्यक्रमांतर्गत केंद्र पुरस्कृत / केंद्र सहाय्यित योजनांच्या केंद्र हिश्याकरीता (shadow provision) रु. ६०३१.२४७६ कोटी एवढी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आलेली असून यामध्ये आदिवासी विकास विभागाच्या योजनांकरीता रु.१३९०.०००३ कोटी तर इतर प्रशासकीय विभागांच्या योजनांकरीता रु.४६४१.२४७३ कोटी इतकी तरतूद करण्यात आली आहे.

उपरोक्तप्रमाणे आदिवासी घटक कार्यक्रमांतर्गत सन २०२५-२६ या आर्थिक वर्षाकरिता कार्यक्रम खर्चाकरीता सद्यस्थितीत एकूण रु.२७५२६.२४७६ कोटी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आलेली आहे.

• आदिवासी विकास विभागाच्या योजनांकरीता राज्यस्तरावरून रु.९३१०.४०५० कोटी व जिल्हा स्तरावरून रु.६०७.२० कोटी अशी एकूण रु. ९९१७.६०५ कोटी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे. यापैकी प्रमुख योजनांना खालीलप्रमाणे तरतूद करण्यात आली आहे :-

राज्यस्तर योजना

(रु. कोटीत)

अनुक्रमांक	योजना	लेखाशीर्ष	रक्कम
महसुली योजना—			
१.	शासकीय आश्रमशाळा ...	२२२५ डी ७३४	२२०७.१०
२.	अनुदानित आश्रमशाळा ...	२२२५ एफ १२९	१९५०.००
३.	ग्रामीण रस्ते दुरुस्ती ...	३०५४ २७२२	२००.००
४.	शासकीय वसतीगृहे ...	२२२५ डी ७२५	५२३.८०
५.	मूल्यमापन व संनियंत्रण ...	२२२५एफ२८१	४१.५०
६.	नामांकित इंग्रजी माध्यमांच्या शाळांतील शिक्षण ...	२२२५ सी ९९९	२३०.००
७.	ठक्करबाप्पा आदिवासी वस्ती सुधार योजना ...	२२२५ डी ७४३	२००.००
८.	केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प (Nucleus Budget) ...	२२२५ १७०४	५०.००
९.	पंडित दिनदयाळ उपाध्याय स्वयंम योजना ...	२२२५ ई ०२४	२००.००
१०.	शासकीय आश्रमशाळा इमारत दुरुस्ती ...	२०५९ ४६८३	७५.००
११.	शबरी आदिवासी विकास महामंडळास आर्थिक सहाय्य ...	२४२५ १३५९	५४.३०
१२.	आदिम जमाती विकास कार्यक्रम ...	२२२५ सी ८८५	१००.००
१३.	राज्य लोकसेवा/संघ लोकसेवा आयोग स्पर्धा परीक्षा प्रशिक्षण ...	२२२५ डी ३८७	१००.००
१४.	पोस्ट मॅट्रीक शिष्यवृत्ती (राज्य हिस्सा २५ %) ...	२२२५ डी ९४१	१००.००
१५.	शिक्षण फी व परीक्षा फी ...	२२२५ एफ ०९४	१००.००
१६.	वैद्यकीय व तत्सम महाविद्यालये फी प्रतिपूर्ती ...	२२२५ ३५२९	७०.००
१७.	योजनांची विविध माध्यमांमार्फत माहिती व प्रसिद्धी... ..	२२२५ ४११३	७०.००
१८.	आदिवासी विकास महामंडळ यांस सहाय्य ...	२४२५ ०८५३	५.९१
१९.	कौशल्य विकास योजना ...	२२२५ डी २६२	१००.००
२०.	शासकीय वसतीगृह इमारत दुरुस्ती ...	२०५९ ४६७४	१५.००
२१.	अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांना पी. एच. डी. अभ्यासक्रमासाठी अधिछात्रवृत्ती देणे ...	२२२५ एफ ७७३	४७.००
२२.	परदेशी शिक्षणाकरिता शिष्यवृत्ती ...	२२२५ ४०९८	२०.००
२३.	आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे ...	२२२५ २६५८	५०.००

अ.क्र.	योजना	लेखा शीर्ष	रक्कम
भांडवली योजना—			
१.	रस्ते विकास (बिरसा मुंडा रस्ते) ...	५०५४ ५११७	४००.००
२.	शासकीय आश्रमशाळा बांधकाम (टिएसपी ११८६.८६ + ओटीएसपी ४००.००) ...	४२२५ ११०९/ ४२२५ १११८	१५८०.८६
३.	शासकीय वसतीगृहे बांधकाम (टिएसपी ११२.०० + ओटीएसपी ३९०.००) ...	४२२५ १०८३/ ४२२५ १०९२	५०२.००
४.	समाज मंदिर बांधकाम ...	४२२५ ११५४	२.००
५.	संग्रहालय, सांस्कृतिक संकुले व संशोधन केंद्र स्थापना ...	४२२५ ०४४३	४०.००
६.	कार्यालयीन इमारत बांधकाम ...	४०५९ ०२३३	६०.००
७.	इंग्रजी माध्यमाच्या आश्रमशाळा बांधकाम ...	४२२५ ०५३२	१३.६०
८.	भूसंपादन ...	४२२५ ०१३१	३.००

अ.क्र.	योजना	रक्कम
जिल्हास्तर योजना—		
१.	सुवर्णमहोत्सवी पूर्व माध्यमिक शिष्यवृत्ती	१९५.४१
२.	ठक्करबाप्पा आदिवासी वस्ती सुधारणा	१३८.४२
३.	नाविन्यपूर्ण योजना	५३.४५
४.	समाजमंदिर बांधकाम	५६.१५
५.	कार्यालयीन इमारत दुरुस्ती	२०.०४
६.	शासकीय निवासस्थान दुरुस्ती	१६.६२
७.	स्वाभिमान सबळीकरण योजना	१०.३०
८.	पारधी समाजाच्या विकासाकरिता विविध योजना	२८.८६
९.	कन्यादान योजना	२.९२

विभागाच्या महत्वाच्या योजनांची संक्षिप्त माहिती

(१) शासकीय आश्रमशाळा समूह :—(लेखाशिर्ष २२२५डी७३४)

अनुसूचित जमातीमध्ये शिक्षणाचा प्रसार करण्याच्या उद्देशाने राज्याच्या आदिवासी भागात निवासी आश्रमशाळा स्थापन करण्यात आल्या आहेत. आश्रमशाळांमध्ये प्रवेश घेतलेल्या आदिवासी विद्यार्थ्यांना भोजन, निवास, शालेय गणवेश, शैक्षणिक साहित्य व उपकरणे आणि इतर सुविधा मोफत पुरविल्या जातात. रेनकोट/ छत्री, स्वेटर, अंतर्वस्त्र, आंघोळीचा साबण, कपडे धुण्याचा साबण, खोबरेल तेल, दूधपेस्ट, दूधब्रश, टॉवेल इत्यादी वस्तुंसाठी लागणाऱ्या खर्चाची रक्कम विद्यार्थ्यांच्या बँक खात्यात डीबीटीद्वारे थेट जमा केली जात आहे.

सद्यःस्थितीत विभागाच्या अधिनस्त ४९७ शासकीय आश्रमशाळांमध्ये सुमारे १.९९ लाख विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत. सन २०२५-२६ या वर्षात सदर योजनेसाठी रु.२२०७.१० कोटी तरतुद करण्यात आली आहे.

(२) अनुदानित आश्रमशाळा :—(लेखाशिर्ष २२२५एफ१२९)

महाराष्ट्र राज्यात आदिवासी विकास विभागामार्फत एकूण ५५६ अनुदानित आश्रमशाळा मंजूर असून त्यापैकी ३७ प्राथमिक अनुदानित आश्रमशाळा व ५१९ माध्यमिक अनुदानित आश्रमशाळा स्वयंसेवी संस्थांमार्फत चालविल्या जातात. सदर ५१९ माध्यमिक आश्रमशाळांपैकी २०० आश्रमशाळांमध्ये कनिष्ठ महाविद्यालये चालविण्यात येतात. सद्यःस्थितीत सुरु असलेल्या ५४१ अनुदानित आश्रमशाळांमधील एकूण विद्यार्थी संख्या २.५३ लाख इतकी आहे. अनुदानित आश्रमशाळांना वेतन अनुदान, परिरक्षण अनुदान, आकस्मिक खर्च अनुदान मंजूर करण्यात येते. सन २०२५ - २६ साठी या योजनेकरीता रु. १९५०.०० कोटी तरतुद करण्यात आली आहे.

(३) अनुसूचित जमातीच्या मुला-मुलींसाठी शासकीय वसतिगृह :—(लेखाशिर्ष २२२५डी७२५)

आदिवासी विद्यार्थ्यांना गांव, तालुका, जिल्हा व विभागाच्या ठिकाणी माध्यमिक व महाविद्यालयीन शिक्षण घेण्यास प्रोत्साहन मिळावे म्हणून शासकीय वसतीगृह सुरु करण्यात आली आहेत. राज्यात ४९० शासकीय वसतीगृहे कार्यरत असून त्यामध्ये एकूण ५५,९७७ विद्यार्थ्यांना प्रवेश देण्यात आलेला आहे. सदर वसतीगृहांमध्ये विद्यार्थ्यांना मोफत भोजन, निवास व आवश्यक शैक्षणिक साहित्य पुरवण्यात येते. सन २०१७- १८ पासून बेडींग साहित्य, वह्या, पुस्तके, शैक्षणिक साहित्य इत्यादी उपलब्ध करून घेण्याकरीता विद्यार्थ्यांच्या बँक खात्यावर थेट निधी जमा करण्याबाबत निर्णय घेण्यात आला असून सन २०१८-१९ पासून महानगर, विभागीय आणि जिल्हास्तरावरील शासकीय वसतीगृहातील विद्यार्थ्यांना आहाराकरीता थेट लाभ हस्तांतर (DBT) योजनेद्वारे लाभ देण्याचा निर्णय घेण्यात आलेला आहे. सन २०२५ - २६ साठी या योजनेकरीता रु.५२३.८० कोटी तरतुद करण्यात आली आहे.

(४) नामांकित निवासी शाळेत अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना शिक्षण देणे :—(लेखाशिर्ष २२२५सी९९९)

अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना नामांकित शाळेमध्ये इंग्रजी माध्यमातून शिक्षण देणे या उद्देशाने सदर योजना सुरु करण्यात आली असून नामांकित शाळेमार्फत विद्यार्थ्यांना पुरविण्यात येत असलेल्या शैक्षणिक व निवासी सुविधांचा खर्च शासनामार्फत करण्यात येतो. सदर योजनेतर्गत आजतागायत एकूण १६२ नामांकित शाळांमध्ये ४३,९५० विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत. सदर योजनेतर्गत शाळांची निवड व त्यांचा दर्जा निश्चित करून दर्जानुसार थेट शाळांना निधी वितरीत करण्याची ऑनलाईन संगणक प्रणाली विकसित करण्यात आली आहे. सन २०२५-२६ साठी या योजनेकरीता रु.२३०.०० कोटी तरतुद करण्यात आली आहे.

(५) पंडित दीनदयाल उपाध्याय स्वयं योजना :—(लेखाशिर्ष २२२५ई०२४)

अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांसाठी दिनांक १५ ऑक्टोबर, २०१६ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये “ पंडीत दीनदयाल उपाध्याय स्वयं योजना ” सुरु केली आहे. सदर योजनेतर्गत वसतिगृहात प्रवेश न मिळालेल्या अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षण घेण्यासाठी भोजन, निवास व इतर शैक्षणिक सुविधा उपलब्ध करून घेण्यासाठी थेट लाभ हस्तांतरण प्रक्रियेनुसार पात्र विद्यार्थ्यांच्या आधार संलग्न असलेल्या बँक खात्यामध्ये रक्कम वितरीत करण्यात येत आहे.

सन २०१७-१८ पर्यंत सदर योजनेतर्गत महानगर, विभाग स्तर व जिल्हा स्तर या ठिकाणी कार्यरत शैक्षणिक संस्थांमधील विद्यार्थ्यांना सदर योजनेतर्गत लाभ देण्यात येत होता. शासन निर्णय दि.२७.११.२०१८ अन्वये सन २०१८-१९ पासून तालुका स्तरावरील कार्यरत शैक्षणिक संस्थांमधील विद्यार्थ्यांना देखील योजनेचा लाभ देण्याची सुरुवात करण्यात आलेली आहे. सदर योजनेकरीता सन २०२५ - २६ या आर्थिक वर्षाकरीता रु. २००.०० कोटी इतकी तरतुद करण्यात आलेली आहे.

(६) पेसा ५ टक्के अबंध निधी योजना :— (जिल्हा योजनेकरीता उपशीर्ष - TL- १७००१३)

सन २०१५-१६ या वर्षापासून राज्यातील अनुसूचित क्षेत्रातील ग्रामपंचायतींना आदिवासी उपयोजनेतर्गत ५ % अबंध निधी योजना सुरु करण्यात आली आहे. सदर योजनेकरीता सन २०२५-२६ करीता रु.२६७.८८ कोटी इतकी तरतुद करण्यात आलेली आहे.

(७) शहरी घरकुल (शहरी) योजना :—(लेखाशिर्ष २२२५जी०३६)

शहरी भागात शहरी आदिवासी घरकुल योजनेची २०२३ - २४ या आर्थिक वर्षापासून स्वतंत्ररित्या अंमलबजावणी करण्यात येत आहे. शहरी भागातील अनुसूचित जमातीतील लाभार्थ्याला २६९.०० चौरस फूट क्षेत्र फळाचे घरकुल बांधण्यासाठी रु. २.५० लाख इतके अनुदान देण्यात येते. सदर योजनेकरीता सन २०२५- २६ या आर्थिक वर्षाकरीता रु.५०.०० कोटी इतकी तरतुद करण्यात आलेली आहे.

(८) ठक्कर बाप्पा आदिवासी वस्ती सुधारणा :—(लेखाशिर्ष २२२५डी७४३)

राज्यातील नागरी व ग्रामीण क्षेत्रातील अनुसूचित जमाती घटकांच्या वस्त्यांना/ गावांना पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी ठक्कर बाप्पा आदिवासी वस्ती सुधारणा योजना सन २००४-०५ या वर्षापासून राबविण्यात येत आहे. या योजने अंतर्गत आदिवासी वस्त्यांमध्ये छोटी मात्र कायमस्वरूपी सामूहिक विकासाची कामे घेतली जातात. पिण्याच्या शुद्ध पाण्याची सोय करणे, फिल्टर प्लँट उभारणे, नळ पाणीपुरवठा योजना, कूपनलिका, हातपंप बसविणे, आदिवासी वस्तीचे विद्युतीकरण, अपारंपारिक ऊर्जेद्वारे पथदिव बसविणे तसेच मुख्य वस्तीपर्यंत जोडरस्ते, सिमेंट काँक्रीट/ डांबरीकरण अंतर्गत रस्ते, विहीर, बस थांबा, वाचनालय, व्यायामशाळा, सार्वजनिक शौचालय, सभा मंडप, नदीकाठी सरंक्षक भित, स्मशानभूमी यांचे बांधकाम इ. कामे केली जातात.

त्यामध्ये वेळोवेळी कालानुरूप आवश्यक बदल करण्यात आले आहेत. शासनाने सन २०२२-२३ पासून राज्यातील अनुसूचित जमाती घटकांच्या वस्ती/ गावांचा विकास करण्याबाबत सुचविण्यात येणाऱ्या कामांना शासन स्तरावरून व जिल्हास्तरावरून मान्यता देऊन राज्य व जिल्हास्तरावरून योजना राबविण्याचा व इतर निकष सुधारीत करण्याचा निर्णय दि. ३.०२.२०२३ च्या शासन निर्णयान्वये घेण्यात आला आहे. सदर योजनेकरीता सन २०२५-२६ या आर्थिक वर्षाकरीता रु.२००.०० कोटी इतकी तरतुद करण्यात आलेली आहे.

(९) न्युक्लिअस बजेट :—(लेखाशिर्ष २२२५ १७०४)

ज्या योजना आदिवासी विकास किंवा कल्याणाच्या दृष्टीने स्थलकालानुरूप आवश्यक आहेत आणि त्या योजनांचा समावेश अर्थसंकल्पात नाही अशा अभिनव स्वरूपाच्या स्थानिक महत्वाच्या योजना, तांत्रिक औपचारिकतेमुळे दीर्घ कालावधीकरीता अडकून न पडता स्थानिक पातळीवर तातडीने आणि प्रभावीपणे कार्यान्वित करून त्यांचा लाभ गरजू आदिवासींना प्रत्यक्ष मिळवून देणे हा योजनेचा गाभा आहे. तथापि, या योजनेमध्ये लाभार्थींना कर्ज देणे अपेक्षित नाही. न्युक्लिअस बजेट योजनेतर्गत प्रत्येक आदिवासी व्यक्तिस / कुटुंबास लाभार्थी आर्थिक मर्यादा रु.५०,०००/- आहे. या योजनेतर्गत २ किंवा ३ किंवा त्यापेक्षा अधिक आदिवासी लाभार्थी एकत्र आले तर सामूहिक प्रकल्प / कार्यक्रम सुध्दा मंजूर करता येतात व अशा प्रकल्पात एकुण कमाल मर्यादा रु.७,५०,०००/- आहेत. सन २०२५-२६ साठी सदर योजनेकरीता एकुण रु.५०.०० कोटी तरतुद करण्यात आली आहे.

(१०) एकलव्य मॉडेल रेसिडेंशियल स्कूल (EMRS) :—(लेखाशिर्ष २२२५ २५८७)

अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना दर्जेदार शिक्षण देणे, विद्यार्थी अष्टपैलू व्हावेत म्हणून शिक्षणाव्यतिरिक्त खेळ, सांस्कृतिक कार्यक्रम, व्यावसायिक प्रशिक्षण व विशेष पाठयेतर शिक्षण देणे यासाठी केंद्र शासनामार्फत नवोदय विद्यालयाच्या धर्तीवर आदिवासी विद्यार्थ्यांसाठी राज्यस्तरावरील महाराष्ट्र ट्रायबल पब्लिक स्कूल सोसायटी मार्फत एकलव्य मॉडेल रेसिडेंशियल स्कूल सुरु केले आहेत. भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५ (१) अंतर्गत वितरित होणाऱ्या अनुदानातून महाराष्ट्र राज्यात इंग्रजी माध्यमाच्या (CBSE) ३९ एकलव्य मॉडेल रेसिडेंशियल स्कूल मंजूर झालेल्या आहेत. यापैकी ३७ एकलव्य मॉडेल रेसिडेंशियल स्कूल सुरु करण्यात आल्या आहेत. यामध्ये ८०४८ विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत. यासाठी केंद्र शासनाकडून प्रति विद्यार्थी प्रतिवार्षिक रुपये ६२,५००/- प्रमाणे विद्यार्थी पटसंख्येनुसार अनुदान प्राप्त होते. सन २०१८-२०१९ पासून रु. १०९०००/- अनुदान अनुज्ञेय झाले आहे. सद्यःस्थितीत १२ शाळांकरीता इमारत बांधकाम पूर्ण झाले असून उर्वरीत २१ शाळांचे बांधकाम विविध टप्प्यांवर प्रगतीपथावर आहे. सन २०२५ - २६ साठी सदर योजनेकरीता एकुण रु.९.५१ कोटी तरतुद करण्यात आली आहे.

(११) भारतरत्न डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना :—(जिल्हा योजना उपशीर्ष - TX - २९०००४)

अनुसूचित क्षेत्रात कमी वजनाची बालके जन्मास येणे, कुपोषण इत्यादीवर मात करणे तसेच महिला व बालकांच्या पोषणामध्ये वाढ करण्यासाठी शासनाद्वारे गरोदर स्त्रिया, स्तनदा माता आणि ७ महिने ते ६ वर्ष वयोगटातील बालकांसाठी भारतरत्न डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना दि. १८.११.२०१५ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये सुरु केलेली आहे. सदर योजना राज्यातील १६ आदिवासी जिल्ह्यांमध्ये राबविण्यात येत आहे. या योजने अंतर्गत, अनुसूचित जमातीच्या गरोदर स्त्रिया व स्तनदा माता यांना - एक वेळचा चौरस आहार पुरविण्यात येतो. अनुसूचित जमातीतील सात महिने ते सहा वर्ष वयोगटातील बालकांना आठवड्यातून चार वेळा अंडी किंवा केळी पुरविण्यात येतात. सन २०२५-२६ साठी या योजनेकरीता रु.२२४.५४ कोटीची तरतुद करण्यात आली आहे.

(१२) अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांना पी.एच.डी. अभ्यासक्रमासाठी अधिछात्रवृत्ती देणे :—(लेखाशिर्ष २२२५ एफ ७७३)

राज्यात ही योजना आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय, दि. ०३ फेब्रुवारी, २०२३ अन्वये राबविण्यात येत आहे. महाराष्ट्रातील अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांना भारतातील मान्यताप्राप्त विद्यापीठ/ महाविद्यालय/ संस्था यामध्ये कोणत्याही विषयात पूर्णवेळ व नियमित पी. एच. डी. करण्यासाठी जास्तीत जास्त पाच वर्षांच्या कालावधीसाठी १०० लाभार्थ्यांना अधिछात्रवृत्ती दिली जाते. सन २०२५ - २६ साठी या योजनेकरीता रु.४७.०० कोटी तरतुद करण्यात आली आहे.

(१३) आदिवासी विद्यार्थ्यांना परदेशातील उच्च शिक्षणाकरिता शैक्षणिक शिष्यवृत्ती परदेशी :- (लेखाशिर्ष २२२५ ४०९८)

अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना परदेशात उच्च शिक्षण घेण्यासाठी राज्य शासनाने ही योजना सुरु केली आहे आणि दरवर्षी ४० अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती मंजूर केली जाते. सन २०२५-२६ साठी या योजनेकरीता रु.२०.०० कोटी तरतुद करण्यात आली आहे.

आदिवासी घटक कार्यक्रमांतर्गत अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांकरिता इतर प्रशासकीय विभागाच्या प्रमुख योजनांना खालीलप्रमाणे तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे.

(रु. कोटीमध्ये)

राज्यस्तरीय योजना १	रक्कम २	जिल्हास्तरीय योजना ३	रक्कम ४
ग्रामविकास विभाग - रु. ३०४०.९७ कोटी—			
पेसा ग्रामपंचायतींना ५ टक्के अबंध निधी (पेसा कक्ष) ...	६.९२	पेसा ग्रामपंचायतींना ५ टक्के अबंध निधी ...	२६७.८८
ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान ...	१००.००	यात्रास्थळांचा विकास ...	११.३७
प्रधानमंत्री आवास योजना (राज्य हिस्सा) ...	२२१५.००	रस्ते विकास ...	२८१.८०
पुनर्रचित राष्ट्रीय ग्राम स्वराज्य अभियान-पंच, सरपंच, सचिव, अशासकीय सदस्यांना प्रशिक्षण (राज्य हिस्सा)...	५.००		
पंडीत दीनदयाल घरकूल जागा खरेदी योजना ...	१.५०		
महिला किसान सशक्तीकरण परियोजना ...	१.५०		
प्रधानमंत्री जनजाती आदिवासी न्याय महाअभियान (आवास योजना-ग्रामीण) ...	१५०.००		
एकूण ...	२४७९.९२	...	५६१.०५
सार्वजनिक आरोग्य विभाग - रु. ४३४.५० कोटी—			
महात्मा ज्योतिबा फुले जनआरोग्य योजना ...	१२०.००	आदिवासी भागातील आरोग्य संस्थांची स्थापना/श्रेणीवाढ/बळकटीकरण	२७.६८
राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान (राज्य हिस्सा) ...	१५०.००	संवेदनशील भागात फिरत्या पथकाद्वारे आरोग्य तपासणी (नवसंजीवनी)	७१.४६
प्रधानमंत्री आयुष्यमान भारत आरोग्य पायाभूत अभियान ...	३.००	राष्ट्रीय हिक्ताप निर्मुलन ...	९.३६
प्रधानमंत्री जन आरोग्य योजना (राज्य हिस्सा) ...	५०.००	...	...
राष्ट्रीय आयुष अभियान (राज्य हिस्सा) ...	३.००	...	...
एकूण ...	३२६.००	...	१०८.५०
सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग - रु. ८०३.०० कोटी—			
संजय गांधी निराधार अनुदान योजना ...	३००.००	...	...
श्रावणबाळ निवृत्तीवेतन योजना ...	५००.००	...	...
वसतीगृहांना सहायक अनुदान ...	३.००	...	...
एकूण ...	८०३.००	...	...
ऊर्जा विभाग - रु. १७४६.३४ कोटी—			
कृषिपंप ग्राहकांना वीज दरात सवलतीपोटी अनुदान ...	१३८०.००	वीज वितरण विषयक सुविधा पुरविणे, वीज वितरण कंपनी मर्यादित यांना अनुदान	१२१.९३
महाराष्ट्र राज्य वीज वितरण कंपनी मर्यादित यांना अनुदान.	५०.००	मेडा संस्था/अपारंपरिक ऊर्जा विकास ...	४४.४१
मुख्यमंत्री सौर कृषी पंप योजना ...	१५०.००	...	...
एकूण ...	१५८०.००	...	१६६.३४
महिला व बाल विकास विभाग - रु. ३५२५.९५ कोटी—			
मुख्यमंत्री माझी लाडकी बहीण योजना	३२४०.००	डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम आहार योजना	२२४.५४
		अंगणवाडी बांधकाम	४२.६०
		महिला बालकल्याण समिती सहाय्य	१८.२१
		ग्राम बाल विकास केंद्र	०.६०
	३२४०.००	...	२८५.९५
		एकूण ...	...

(रु. कोटीमध्ये)

राज्यस्तरीय योजना	रक्कम	जिल्हास्तरीय योजना	रक्कम
१	२	३	४
शालेय शिक्षण विभाग - रु. ३८९.६६ कोटी—			
आदिवासी क्षेत्रातील माध्यमिक शाळांना अनुदान	११०.५७	क्रीडा सुविधा उपलब्ध करून देणे	३५.९५
उच्च माध्यमिक शाळांना अनुदान	६.९६	...	...
सैनिकी शाळांना अनुदान	३५.७५	...	...
समग्र शिक्षा अभियान	११०.००		
शालेय पोषण आहार योजना	६०.००		
नवभारत साक्षरता कार्यक्रम (राज्य हिस्सा)	०.४३		
जागतिक बँकेद्वारे अर्थसहाय्य केल्या जाणाऱ्या राज्यातील शिक्षण पद्धतीचे अध्यापन, अध्ययन व परिणाम यांचे बळकटीकरण (स्टार्स)	१५.००		
राज्यात पीएम श्री शाळा विकसीत करणे (उदयोन्मुख भारतासाठी प्रधानमंत्री शाळा) (राज्य हिस्सा)	१०.००		
प्रधानमंत्री जनजाती आदिवासी न्याय महाअभियान (PM JANMAN)	५.००		
एकूण	३५३.७१		३५.९५
कृषि विभाग - रु. २०५.०७ कोटी—			
कृषि विद्यापीठांना अनुदान	१०.५०	बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजना	१२०.३०
केंद्र योजनेतर्गत कृषि उन्नती योजनेतर्गत विविध कार्यक्रमांच्या समरूप राज्य हिश्यांकरिता	७२.४७	फळ रोपवाटिका	१.३०
भाऊसाहेब फुडकर योजना	०.५०		...
एकूण	८३.४७		१२१.६०
जलसंधारण व मृद संधारण विभाग - रु. १२७.१६ कोटी—			
आदिवासी क्षेत्रातील लघुपाटबंधारे प्रकल्प (१०० ते २५० हे.)	४०.००	स्थानिक क्षेत्र लघुपाटबंधारे प्रकल्प (० ते १०० हे.)	८१.७१
प्रधानमंत्री कृषि सिंचन योजना (राज्य हिस्सा)	५.००	मृद संधारण उपयोजना	०.४५
एकूण	४५.००		८२.१६
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग - रु. ५१२.७६ कोटी—			
राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम (राज्य हिस्सा) जलजीवन मिशन	४००.००	नळाने पाणी पुरवठा	१२.६८
स्वच्छ भारत अभियानांतर्गत वैयक्तिक शौचालये बांधणे (राज्य हिस्सा).	५०.००	आश्रम शाळांना पाणी पुरवठा	३७.२३
		विहिर व कूपनलिका	१२.८५
एकूण	४५०.००		६२.७६
वन विभाग - रु. १६३.६३ कोटी—			
केंद्र पुरस्कृत योजनांचे राज्य हिस्से	६.८२	दगडी बांध	८२.२८
		पुनर्वनीकरण	१४.८८
		रोपवाटिका	१.१७
		एकात्मिक जंगल विकास कार्यक्रम	१९.२५
		आगीपासून वनांचे संरक्षण	१८.५१
		गौणवनोपज विकास	६.०७
		औद्योगिक/व्यापारी उपयोगासाठी वनझाडे लागवड	१४.६५
एकूण	६.८२		१५६.८१

(रु. कोटीमध्ये)

राज्यस्तरीय योजना १	रक्कम २	जिल्हास्तरीय योजना ३	रक्कम ४
कौशल्य विकास विभाग - रु. ५०.९६ कोटी—			
औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था- कारागीर व पर्यवेक्षक यांचे प्रशिक्षण विस्तार ...	१.२३	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था विकास ...	३८.६३
		औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था बांधकाम	१०.७१
		व्यावसायिक शिक्षण	०.३९
एकूण ...	१.२३		४९.७३
नगर विकास विभाग - रु. ४३.१८ कोटी—			
आदिवासी नागरी वस्ती सुधारणा कार्यक्रम ...	३.००	नगरोत्थान अभियान ...	३७.१८
नगरोत्थान अभियान ...	३.००		...
एकूण ...	६.००		३७.१८
पशुसंवर्धन व मत्स्यविकास विभाग - रु. ७६.९८ कोटी—			
केंद्र पुरस्कृत योजनांचे राज्य हिस्से ...	४.५१	पशुवैद्यकीय संस्था ...	२१.०४
		गायी-म्हशी वाटप ...	१६.५७
		शेळ्या-मेंढ्या जनावरे वाटप ...	९.८५
		कुक्कुट पक्षी वाटप ...	४.२५
		खाद्य/औषध पुरवठा ...	१८.२४
		मत्स्यविकास ...	२.५२
एकूण ...	४.५१		७२.४७
उद्योग विभाग - रु. ५.१८ कोटी—			
मुख्यमंत्री रोजगार निर्मिती कार्यक्रम ...	३.००	बीज भांडवलाकरिता अर्थसहाय्य ...	०.१७
अनुसूचित जमाती प्रवर्गातील उद्योजकांसाठी विशेष सामूहिक प्रोत्साहन योजना ...	१.००	उद्योजकता प्रशिक्षण ...	१.०१
एकूण ...	४.००		१.१८
गृहनिर्माण विभाग - रु. ४० कोटी—			
सर्वांसाठी गृहनिर्माण- अंमलबजावणी यंत्रणांना अनुदाने (प्रधानमंत्री आवास योजना) (राज्य हिस्सा) ...	४०.००		...
एकूण ...	४०.००		...
अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग - रु. २५.०० कोटी—			
मुख्यमंत्री अन्नपूर्णा योजना ...	२५.००		...
एकूण ...	२५.००		...

तक्ता “अ”

आदिवासी घटक कार्यक्रमांतर्गत प्रशासकीय विभागवार केलेल्या तरतुदी दर्शविणारा तक्ता-२०२४-२०२५

(रुपये कोटीत)

अ. क्र.	प्रशासकीय विभाग	राज्यस्तर	जिल्हास्तर	एकूण
१	२	३	४	५
१.	आदिवासी विकास विभाग	९३१०.४०५	६०७.२०	९९१७.६०
२.	ग्राम विकास व पंचायत राज विभाग	२४७९.९२०१	५६१.०६	३०४०.९८
३.	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	८०३.०००१	...	८०३.००
४.	सार्वजनिक आरोग्य विभाग	३२६.०००४	३५१.७९	६७७.७९
५.	पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	४५०	६२.७७	५१२.७७
६.	उर्जा विभाग	१५८०	१६६.३४	१७४६.३४
७.	शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग	३५३.७३५४	३५.९५	३८९.६९
८.	महिला व बाल विकास विभाग	३२४०.०००१	२८६.१७	३५२६.१७
९.	कृषि व फलोत्पादन विभाग	८३.९१०७	१२१.६०	२०५.५१
१०.	मृद व जलसंधारण विभाग	४५	१७४.१०	२१९.१०
११.	वन विभाग	६.८२३६	१७६.४५	१८३.२७
१२.	पशुसंवर्धन विभाग	४.५१३	७१.५२	७६.०४
१३.	कौशल्य व उद्योजगता विभाग	१.५००४	७४.०६	७५.५६
१४.	गृहनिर्माण विभाग	४०	...	४०.००
१५.	नगर विकास विभाग	६	३७.१८	४३.१८
१६.	परिवहन विभाग	०.०००१		...
१७.	मत्स्यव्यवसाय विभाग	०.०००१	२.५२	२.५२
१८.	इतर (उद्योग, सहकार, वैद्यकीय शिक्षण, जलसंपदा विभाग, अन्न व नागरी पुरवठा, वस्त्रोद्योग)	२९.४९८३	५.९६	३५.४६
एकूण वार्षिक आदिवासी घटक कार्यक्रम		१८७६०.३०७३	२७३४.६९	२१४९५.००

तक्ता “ब”

जिल्हा वार्षिक आदिवासी घटक कार्यक्रमांतर्गत जिल्हानिहाय केलेल्या तरतुदी दर्शविणारा तक्ता—२०२५-२०२६

(रुपये हजारांत)

अ.क्र.	जिल्हा/लेखाशीर्ष	प्रत्यक्ष रकमा सन २०२३-२०२४	अर्थसंकल्पीय अंदाज सन २०२४-२०२५	सुधारित अंदाज सन २०२४-२०२५	अर्थसंकल्पीय अंदाज सन २०२५-२०२६
१	२	३	४	५	६
१.	अहिल्यानगर				
	२२२५E१९६ (महसुली) ...	४१४७९२	४९९४६५	४९९४६५	६४०७६२
	४२२५ १३४१ (भांडवली) ...	१००८८९	७९६५२	७९६५२	४२१४०
	६२२५ ०८१२ (कर्जे) ...	४२६	२००	२००	२००
	एकूण अहमदनगर ...	५१६१०७	५७९३१७	५७९३१७	६८३१०२
२.	अकोला				
	२२२५E३६५२ (महसुली) ...	९९७०८	१२५९५०	१२५९५०	१३७६५८
	४२२५ १५१२ (भांडवली) ...	२५१५१	२८५७८	२८५७८	२७५०४
	६२२५ ०९८४ (कर्जे) ...	...	...	...	...
	एकूण अकोला ...	१२४८५९	१५४५२८	१५४५२८	१६५१६२
३.	अमरावती				
	२२२५E३५६ (महसुली) ...	८८४४२७	९०७१३७	९०७१३७	१०८९३९३
	४२२५ १५०१ (भांडवली) ...	१५१२०८	८४७००	८४७००	१२५७००
	६२२५ ०९७५ (कर्जे) ...	४०	२६०	२६०	२६०
	एकूण अमरावती ...	१०३५६७५	९९२०९७	९९२०९७	१२१५३५३
४.	बीड				
	२२२५E२५८ (महसुली) ...	१९७४२	२०६९०	२०६९०	१९८८१
	४२२५ १४०३ (भांडवली) ...	१८११८	४२५४	४२५४	४००२
	६२२५ ०८७७ (कर्जे) ...	...	...	...	...
	एकूण बीड ...	३७८६०	२४९४४	२४९४४	२३८८३
५.	भंडारा				
	२२२५E३११ (महसुली) ...	९६८७३	१०२४१८	१०२४१८	११३९१४
	४२२५ १४६८ (भांडवली) ...	९१६६	५०००	५०००	...
	६२२५ ०९३९ (कर्जे) ...	१५०	१५०	१५०	५०
	एकूण भंडारा ...	१०६१८९	१०७५६८	१०७५६८	११३९६४
६.	बुलढाणा				
	२२२५E३८३ (महसुली) ...	१०४०८०	१२३१००	१२३१००	१३१८५१
	४२२५ १५३९ (भांडवली) ...	४२४५२	५७७२९	५७७२९	६१९९६
	६२२५ १००४ (कर्जे) ...	८९	९०	९०	९०
	एकूण बुलढाणा ...	१४६६२१	१८०९१९	१८०९१९	१९३९३७
७.	चंद्रपूर				
	२२२५E३२९ (महसुली) ...	८५४७८१	९१८२६१	९१८२६१	१०३३७६४
	४२२५ १४७७ (भांडवली) ...	११५२५७	११५८००	११५८००	१२४०६०
	६२२५ ०९४८ (कर्जे) ...	२००	२००	२००	२००
	एकूण चंद्रपूर ...	९७०२३८	१०३४२६१	१०३४२६१	११५८०२४

तक्ता “ब”-(चालू)

(रुपये हजारोंत)

१	२	३	४	५	६
८.	छत्रपती संभाजीनगर				
	२२२५E२११ (महसुली)	...	६३१३६	८२०११	८२०११
	४२२५ १३६१ (भांडवली)	...	२८०००	१७००३	१७००३
	६२२५ ०८३२ (कर्जे)	...	...	...	...
	एकूण छत्रपती संभाजीनगर	...	९११३६	९९०१४	९९०१४
९.	धाराशिव				
	२२२५E२७६ (महसुली)	...	१९८८९	१२९९९७	१२९९९७
	४२२५ १४२१ (भांडवली)	...	...	३	३
	६२२५ ०८९५ (कर्जे)	...	...	...	...
	एकूण धाराशिव	...	१९८८९	१३००००	१३००००
१०.	धुळे				
	२२२५E१७८ (महसुली)	...	१०७४१८५	११४४५०९	११४४५०९
	४२२५ १३२३ (भांडवली)	...	१२००९७	१११००३	१११००३
	६२२५ ०७९७ (कर्जे)	...	...	१५०	१५०
	एकूण धुळे	...	११९४२८२	१२५५६६२	१२५५६६२
११.	गडचिरोली				
	२२२५E३३८ (महसुली)	...	१४९१७१५	१६३४५४०	१६३४५४०
	४२२५ १४८६ (भांडवली)	...	३३५६९८	३५५४१०	३५५४१०
	६२२५ ०९५७ (कर्जे)	...	१३०	५०	५०
	एकूण गडचिरोली	...	१८२७५४३	१९९००००	१९९००००
१२.	गोंदिया				
	२२२५E३४७ (महसुली)	...	४२२६६१	४७६८७४	४७६८७४
	४२२५ १४९५ (भांडवली)	...	७७१३९	१०२०३२	१०२०३२
	६२२५ ०९६६ (कर्जे)	...	२००	२००	२००
	एकूण गोंदिया	...	५०००००	५७९१०६	५७९१०६
१३.	हिंगोली				
	२२२५E२८५ (महसुली)	...	१५२१६५	१६१३८४	१६१३८४
	४२२५ १४३२ (भांडवली)	...	३४९९७	२५७८७	२५७८७
	६२२५ ०९०१ (कर्जे)	...	...	...	...
	एकूण हिंगोली	...	१८७१६२	१८७१७१	१८७१७१
१४.	जळगाव				
	२२२५E१८७ (महसुली)	...	४८४६३२	५३२५१५	५३२५१५
	४२२५ १३३२ (भांडवली)	...	७४४३९	२७३०६	२७३०६
	६२२५ ०८०३ (कर्जे)	...	१००	१००	१००
	एकूण जळगाव	...	५५९१७१	५५९९२१	५५९९२१
१५.	जालना				
	२२२५E२२२ (महसुली)	...	२३३२९	३१३३१	३१३३१
	४२२५ १३७९ (भांडवली)	...	...	...	...
	६२२५ ०८४१ (कर्जे)	...	...	...	...
	एकूण जालना	...	२३३२९	३१३३१	३१३३१

तक्ता “ब”-(चालू)

(रुपये हजारोंत)

१	२	३	४	५	६
१६.	कोल्हापूर				
	२२२५E१५१ (महसुली) ...	८१७२	२३२५९	२३२५९	२११९९
	४२२५ १३०५ (भांडवली) ...	८०५५	...	...	...
	६२२५ ०७७९ (कर्जे) ...	...	...	...	...
	एकूण कोल्हापूर ...	१६२२७	२३२५९	२३२५९	२११९९
१७.	लातूर				
	२२२५E२६७ (महसुली) ...	३१७३२	३२२९८	३२२९८	३२२९८
	४२२५ १४१२ (भांडवली) ...	...	...	...	...
	६२२५ ०८८६ (कर्जे) ...	...	...	...	...
	एकूण लातूर ...	३१७३२	३२२९८	३२२९८	३२२९८
१८.	नागपूर				
	२२२५E२९४ (महसुली) ...	४००४७७	६१७९३६	६१७९३६	६६०६३६
	४२२५ १४४१ (भांडवली) ...	१३५४३७	१८१९९४	१८१९९४	१८९२९४
	६२२५ ०९१२ (कर्जे) ...	१४०	७०	७०	७०
	एकूण नागपूर ...	५३६०५४	८०००००	८०००००	८५००००
१९.	नांदेड				
	२२२५E२४९ (महसुली) ...	४४८७३८	५३७६२८	५३७६२८	५६६८९४
	४२२५ १३९७ (भांडवली) ...	१६६३७४	६२३१७	६२३१७	७५०७६
	६२२५ ०८६८ (कर्जे) ...	३८	५०	५०	५०
	एकूण नांदेड ...	६१५१५०	५९९९९५	५९९९९५	६४२०२०
२०.	नंदुरबार				
	२२२५E२०२ (महसुली) ...	२९५८४७९	३२४३४८४	३२४३४८४	३५१३१४०
	४२२५ १३५२ (भांडवली) ...	५४१२१५	६४८७१६	६४८७१६	७८२०७५
	६२२५ ०८२१ (कर्जे) ...	...	३००	३००	२००
	एकूण नंदुरबार ...	३४९९६९४	३८९२५००	३८९२५००	४२९५४१५
२१.	नाशिक				
	२२२५E१६९ (महसुली) ...	२४३१८१२	२७३७३६५	२७३७३६५	३४१९१८८
	४२२५ १३१४ (भांडवली) ...	६९९३४३	७५७५४५	७५७५४५	१०१५२३९
	६२२५ ०७८८ (कर्जे) ...	१००	१००	१००	१००
	एकूण नाशिक ...	३१३१२५५	३४९५०१०	३४९५०१०	४४३४५२७
२२.	मुंबई शहर				
	२२२५E०५१ (महसुली) ...	३०	७०२	७०२	१२५
	४२२५ १२०७ (भांडवली) ...	...	...	...	...
	६२२५ ०६७२ (कर्जे) ...	...	...	...	...
	एकूण मुंबई शहर ...	३०	७०२	७०२	१२५
२३.	मुंबई उपनगर				
	२२२५E०६२ (महसुली) ...	२८९९४	४५४१६	४५४१६	५७९००
	४२२५ १२१६ (भांडवली) ...	...	१२३००	१२३००	१२३००
	६२२५ ०६८१ (कर्जे) ...	...	...	...	...
	एकूण मुंबई उपनगर ...	२८९९४	५७७१६	५७७१६	७०२००

तक्ता “ब”-(चालू)

(रुपये हजारोंत)

१	२	३	४	५	६
२४.	पालघर				
	२२२५E४०९ (महसुली) ...	२५६३६५६	२८७१३४८	२८७१३४८	३४४३३५६
	४२२५ १५५७ (भांडवली) ...	३९७३५१	४२३४५२	४२३४५२	६६०७९९
	६२२५ १०२२ (कर्जें) ...	२००	२००	२००	१००
	एकूण पालघर ...	२९६१२०७	३२९५०००	३२९५०००	४१०४२५५
२५.	परभणी				
	२२२५E२३१ (महसुली) ...	२२३६३	२२३६३	२२३६३	२९५७०
	४२२५ १३८८ (भांडवली) ...	...	...	...	...
	६२२५ ०८५९ (कर्जें) ...	...	...	...	...
	एकूण परभणी ...	२२३६३	२२३६३	२२३६३	२९५७०
२६.	पुणे				
	२२२५E११३ (महसुली) ...	३५७०१२	४२६०५२	४२६०५२	५४२३३०
	४२२५ १२६१ (भांडवली) ...	१५२९८७	१३२८९७	१३२८९७	११२३०६
	६२२५ ०७३२ (कर्जें) ...	...	...	...	...
	एकूण पुणे ...	५०९९९९	५५८९४९	५५८९४९	६५४६३६
२७.	रायगड				
	२२२५E०८९ (महसुली) ...	३५६७०६	३६००६७	३६००६७	३७८५५१
	४२२५ १२३४ (भांडवली) ...	७२८५७	५६००७	५६००७	७१७६६
	६२२५ ०७०५ (कर्जें) ...	...	...	...	...
	एकूण रायगड ...	४२९५६३	४१६०७४	४१६०७४	४५०३१७
२८.	रत्नागिरी				
	२२२५E०९८ (महसुली) ...	५७६३	११२४६	११२४६	१४२९८
	४२२५ १२४३ (भांडवली) ...	५४७८	...	...	...
	६२२५ ०७१४ (कर्जें) ...	...	...	...	...
	एकूण रत्नागिरी ...	११२४१	११२४६	११२४६	१४२९८
२९.	सांगली				
	२२२५E१३१ (महसुली) ...	३१३१	१०१२०	१०१२०	१२८६६
	४२२५ १२८१ (भांडवली) ...	...	...	...	...
	६२२५ ०७५२ (कर्जें) ...	...	...	...	...
	एकूण सांगली ...	३१३१	१०१२०	१०१२०	१२८६६
३०.	सातारा				
	२२२५E१२२ (महसुली) ...	८७५१	१६३५८	१६३५८	२०७९८
	४२२५ १२७२ (भांडवली) ...	६९८९	...	...	...
	६२२५ ०७४१ (कर्जें) ...	...	...	...	...
	एकूण सातारा ...	१५७४०	१६३५८	१६३५८	२०७९८
३१.	सिंधुदुर्ग				
	२२२५E१०४ (महसुली) ...	३८५१	३८५१	३८५१	४८९६
	४२२५ १२५२ (भांडवली) ...	...	...	...	...
	६२२५ ०७२३ (कर्जें) ...	...	...	...	...
	एकूण सिंधुदुर्ग ...	३८५१	३८५१	३८५१	४८९६

तक्ता “ब”-(चालू)

(रुपये हजारान्त)

१	२	३	४	५	६
३२.	सोलापूर				
	२२२५E१४२ (महसुली) ...	३७६९४	४२८२७	४२८२७	५४४५३
	४२२५ १२९९ (भांडवली) ...	...	३	३	१
	६२२५ ०७६१ (कर्जे) ...	...	...	...	...
	एकूण सोलापूर ...	३७६९४	४२८३०	४२८३०	५४४५४
३३.	ठाणे				
	२२२५E०७१ (महसुली) ...	६९९०११	७५००८४	७५००८४	८६७९१७
	४२२५ १२२५ (भांडवली) ...	१४६४७४	१४३५०८	१४३५०८	२१२०५३
	६२२५ ०६९९ (कर्जे) ...	...	२००	२००	...
	एकूण ठाणे ...	८४५४८५	८९३७९२	८९३७९२	१०७९९७०
३४.	वर्धा				
	२२२५E३०२ (महसुली) ...	१३८०४१	१५४६३७	१५४६३७	१५५८४९
	४२२५ १४५९ (भांडवली) ...	३३२४५	१९९२५	१९९२५	३११५७
	६२२५ ०९२१ (कर्जे) ...	...	...	...	...
	एकूण वर्धा ...	१७१२८६	१७४५६२	१७४५६२	१८७००६
३५.	वाशिम				
	२२२५E३९२ (महसुली) ...	८११३६	१००९१९	१००९१९	९६५४९
	४२२५ १५४८ (भांडवली) ...	२५२६०	३११६२	३११६२	४४१७४
	६२२५ १०१३ (कर्जे) ...	३०	३०	३०	...
	एकूण वाशिम ...	१०६४२६	१३२१११	१३२१११	१४०७२३
३६.	यवतमाळ				
	२२२५E३७४ (महसुली) ...	९०६४९१	११०२६०२	११०२६०२	११९६०४१
	४२२५ १५२१ (भांडवली) ...	२७००३१	१४५४२३	१४५४२३	२२७६९०
	६२२५ ०९९३ (कर्जे) ...	८६	१००	१००	१००
	एकूण यवतमाळ ...	११७६६०८	१२४८१२५	१२४८१२५	१४२३८३१
एकूण जिल्हा वार्षिक आदिवासी घटक कार्यक्रम		२१४९३७९१	२३६३२७००	२३६३२७००	२७३४६९२७

महालेखापालांच्या लेखापरीक्षण अहवालांना मिळणारा प्रतिसाद

आदिवासी विकास विभागाच्या अधिपत्याखालील सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक, आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे, ४ अपर आयुक्त कार्यालये व ३० प्रकल्प अधिकाऱ्यांची कार्यालये व त्यांच्या अधिपत्याखालील शासकीय आश्रमशाळा व आदिवासी मुलांच्या/मुलींच्या वसतिगृहाचे, व महाराष्ट्र राज्य सहकारी, आदिवासी विकास महामंडळ लि., नाशिक यांचे लेखापरीक्षण महालेखापाल यांच्या कार्यालयाकडून केले जाते.

प्रलंबित परिच्छेदांचा निपटारा करण्यासाठी संचालक, आ. वि. वि. यांच्या अध्यक्षतेखाली आढावा बैठका घेण्यात येतात. प्रलंबित परिच्छेदांचे अनुपालन सादर करण्यासाठी संबंधितांकडे पत्राने पाठपुरावा करण्यात येतो. दि. २०-२-२०२५ अखेर एकूण ७१० परिच्छेद प्रलंबित आहेत.

आदिवासी विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक

आदिवासी विकास आयुक्तालय, नाशिक यांच्या मार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांचा सन २०२२-२०२३, २०२३-२०२४ व २०२४-२०२५ मधील आर्थिक तरतूद, खर्च तसेच भौतिक उद्दिष्ट्ये व साध्य दर्शविणारी योजनानिहाय माहिती खालीलप्रमाणे आहे. (रुपये हजारात)

वर्ष Year	खर्च Expenditure (Rs. in thousands)	लक्ष्य (साध्य) Physical Target	
1	2	3	
१. आश्रमशाळा समूह (कार्यक्रम योजनेतील तरतूद)			
1. Ashram School Complex (TSP+OTSP) Plan			
२०२३-२०२४ (खर्च)		44	प्राथ. आश्रमशाळा
2023-2024	15728316.00	453	माध्य. आश्रमशाळा + १५३ क. महाविद्यालये
२०२४-२०२५ (मूळ तरतूद)		42	प्राथ. आश्रमशाळा
2024-2025	20730004.00	455	माध्य. आश्रमशाळा + १५३ क. महाविद्यालये
२०२५-२०२६ (प्रस्तावित)		42	प्राथ. आश्रमशाळांचे वर्ग
2025-2026	22411003.00	455	माध्य. आश्रमशाळा + १५३ क. महाविद्यालये
२. सेवाभावी संस्थांनी चालविलेल्या आश्रमशाळास अनुदान-(कार्यक्रम खर्च)			
2. Grant-in-aid to Ashram School Run by V. A. (TSP+OTSP) Plan			
२०२३-२०२४ (खर्च)		58	प्राथ. आश्रमशाळा
2023-2024	16174467.00	483	माध्य. आश्रमशाळा + क. महाविद्यालये
२०२४-२०२५ (मूळ तरतूद)		56	प्राथ. आश्रमशाळा
2024-2025	17500000.00	497	माध्य. आश्रमशाळा + क. महाविद्यालये-१८१
२०२५-२०२६ (प्रस्तावित)		56	प्राथ. आश्रमशाळा
2025-2026	22500000.00	497	माध्य. आश्रमशाळा + क. महाविद्यालये-१८१
३. आदिवासी मुला/मुलींसाठी शासकीय वसतीगृहे उघडणे			
3. Opening and Maintenance of Govt. Hostels for Boys and Girls			
२०२३-२०२४ (खर्च)		...	...
2023-2024	4088625.00	490	वसतिगृह (कार्यक्रम)
२०२४-२०२५ (मूळ तरतूद)		...	...
2024-2025	5404774.00	490	वसतिगृह (कार्यक्रम)
२०२५-२०२६ (प्रस्तावित)		...	...
2025-2026	5828003.00	490	वसतिगृह (कार्यक्रम)
४. सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ आर्थिक सहाय्य (कार्यक्रम खर्च)			
4. Financial Assistance to Tribal Development Corporation Ltd. (Plan)			
२०२३-२०२४ (खर्च)		...	...
2023-2024	392000.00	...	कार्यक्रम
२०२४-२०२५ (मूळ तरतूद)		...	...
2024-2025	558713.00	...	कार्यक्रम
२०२५-२०२६ (प्रस्तावित)		...	...
2025-2026	220000.00	...	कार्यक्रम
५. शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित (कार्यक्रम खर्च)			
5. Shabari Adivasi Finance and Development Corporation Ltd. (Plan)			
२०२३-२०२४ (खर्च)		...	...
2023-2024	375000.00	...	कार्यक्रम
२०२४-२०२५ (मूळ तरतूद)		...	...
2024-2025	1035000.00	...	कार्यक्रम
२०२५-२०२६ (प्रस्तावित)		...	...
2025-2026	1043000.00	...	कार्यक्रम

आदिवासी विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक

प्रस्तावना-

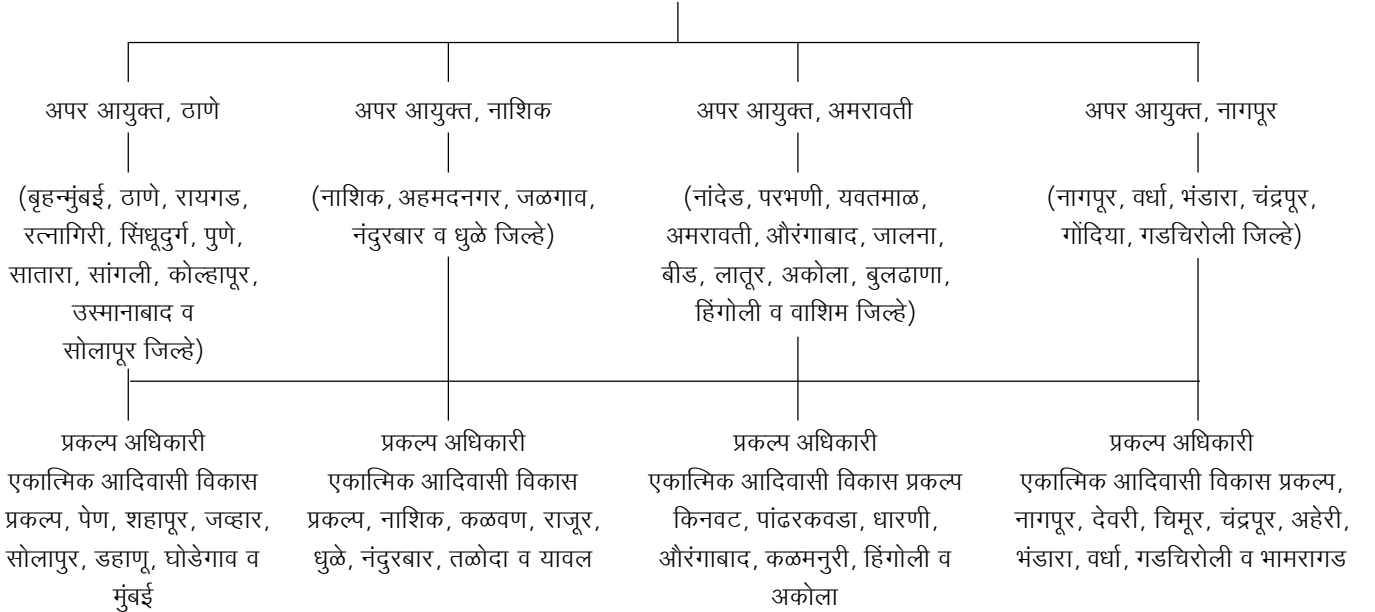
महाराष्ट्र राज्यातील आदिवासींच्या सर्वांगीण विकासासाठी सन १९७२ मध्ये आदिवासी विकास संचालनालयाची स्थापना शासनाने केलेली होती. आदिवासी उपयोजनेची अधिक प्रभावीपणे अंमलबजावणी होण्याच्या दृष्टीने समाज कल्याण विभागाचे शासनाने विभाजन करून सन १९८३ मध्ये मंत्रालय स्तरावर स्वतंत्र आदिवासी विकास विभागाची स्थापना करण्यात आलेली आहे.

आदिवासींच्या सर्वांगीण विकास योजनांची अधिक परिणामकारक अंमलबजावणी करण्यासाठी तसेच विभागातील असमतोल दूर करून चांगल्या रितीने सुसूत्रता साधण्यासाठी व आदिवासी विकास विभागाचे सर्वतोपरी बळकटीकरण करण्यासाठी शासनाने आदिवासी विकास विभागातील प्रशासकीय यंत्रणेची पुनर्रचना जानेवारी १९९२ मध्ये केलेली आहे. त्यानुसार आयुक्त, आ. वि., म. रा., नाशिक, अपर आयुक्त, आ. वि., नाशिक, ठाणे, अमरावती, नागपूर तसेच ३० प्र. अ., ए. आ. वि. प्र. यांच्या कार्यालयाची निर्मिती करण्यात आली. आदिवासी उपयोजनेतर्गत आदिवासींच्या विकासासाठी शासनाच्या विविध विभागामार्फत तसेच जिल्हा परिषदेच्या यंत्रणेमार्फत विविध विकास योजना राबविल्या जातात. या यंत्रणा एकछत्री प्रशासन व्यवस्थेखाली नसल्याने प्रकल्प यंत्रणेचे बळकटीकरण करण्याचा आणि आदिवासी उपयोजनेविषयक विविध विकास योजना राबविणाऱ्या शासकीय आणि जिल्हा परिषद यंत्रणामधील अधिकाऱ्यांवर प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांचे नियंत्रण लागू करण्याच्या दृष्टीने ३० प्रकल्पांपैकी, जव्हार, जि. ठाणे, डहाणू, जि. ठाणे, नाशिक, कळवण, जि. नाशिक, तळोदा जि. नंदुरबार, किनवट, जि. नांदेड, धारणी, जि. अमरावती, पांढरकवडा, जि. यवतमाळ, गडचिरोली, अहेरी, जि. गडचिरोली व भामरागड, जि. गडचिरोली या ११ अती संवेदनशील प्रकल्पांवर प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प म्हणून भारतीय प्रशासनिक सेवेतील आठ व भारतीय वन सेवेतील तीन वरिष्ठ समय श्रेणीतील अधिकारी नियुक्त करण्याचा निर्णय घेतला आहे.

आदिवासी विकास योजनांची परिणामकारक अंमलबजावणी करण्यासाठी आदिवासी जनतेच्या आर्थिक उन्नतीसाठी आदिवासी विकास महामंडळाची व शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळाची स्थापना सुद्धा शासनाने केलेली आहे. तसेच आदिवासींवर सखोल प्रमाणात संशोधन होण्यासाठी व आवश्यक सांख्यिकी माहितीचे संकलन होण्यासाठी आदिवासींच्या सामाजिक व सांस्कृतिक जीवनाचा अभ्यास होण्याचे दृष्टीने त्याचप्रमाणे विभागीय कर्मचाऱ्यांना शास्त्रीय प्रशिक्षणाची सुविधा उपलब्ध होण्याच्या दृष्टीने पुणे येथे आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्थेची स्थापना देखील शासनाने केलेली आहे.

२०२३-२०२४ चे कार्यक्रम अंदाजपत्रक तयार करताना नवीन पुनर्रचनेतील सर्व विकासात्मक योजनांचा सर्वतोपरी सखोल विचार करून आवश्यक तेथे सांख्यिकी माहितीदर्शक तक्ते व जोडपत्रे जोडण्यात आलेली आहेत.

आयुक्त, आदिवासी विकास

प्रपत्र-१

आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालयातील पदे व पदांची वेतनश्रेणी दर्शविणारा तक्ता

अ. क्र.	पदनाम	सुधारित वेतन मॅट्रीक्समधील वेतन स्तर	वेतनश्रेणी रुपये	एकूण पदे २०२२-२०२३
१.	सचिव	...	संवर्ग पद	१
२.	सहसचिव/उपसचिव	एस-२७	१,२३,१००-२,१५,९००	३
		एस-२५	७८,८००-२,०९,२००	
३.	अवर सचिव	एस-२३	६७,७००-२,०८,७००	६
४.	अवर सचिव (विधी)	एस-२३	६७,७००-२,०८,७००	१
५.	मुख्य अभियंता	एस-२९	१,३१,१००-२,१६,६००	१
६.	संचालक	एस-२९	१,३१,१००-२,१६,६००	१
७.	सहायक संचालक	एस-२०	५६,१००-१,७७,५००	१
८.	सहायक मुख्य अभियंता	एस-२३	६७,७००-२,०८,७००	१
९.	उप अभियंता	एस-२०	५६,१००-१,७७,५००	२
१०.	कक्ष अधिकारी	एस-१७	४७,६००-१,५१,१००	१७
		एस-२०	५६,१००-१,७७,५००	
११.	लेखाधिकारी	एस-१६	४४,९००-१,४२,४००	२
१२.	सहायक लेखाधिकारी	एस-१५	४१,८००-१,३२,३००	२
१३.	सहायक कक्ष अधिकारी	एस-१४	३८,६००-१,२२,८००	३६
१४.	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)	एस-१६	४४,९००-१,४२,४००	६
१५.	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)	एस-१५	४१,८००-१,३२,३००	५
१६.	वरिष्ठ लेखापाल	एस-१३	३५,४००-१,१२,४००	४
१७.	लघु टंकलेखक	एस-८	२५,५००-८१,१००	...
१८.	लिपिक टंकलेखक	एस-६	१९,९००-६३,२००	४४
१९.	वाहन चालक	एस-६	१९,९००-६३,२००	२
२०.	शिपाई	एस-१	१५,०००-४७,६००	१३
एकूण ...				१४८

प्रपत्र-२

पर्सनल समरी

३१-३-२०२१ अखेर एकूण पदे			३१-३-२०२४ अखेर अंदाजित एकूण पदे			
	स्थायी	अस्थायी	एकूण	स्थायी	अस्थायी	एकूण
१. टेक्निकल- राजपत्रित अराजपत्रित	...	४	४	...	४	४
	...	...	...	...	...	...
	एकूण	...	४	४	४	४
२. नॉन-टेक्निकल- राजपत्रित अराजपत्रित	२२	५	२७	२२	१४	३६
	८४	२४	१०८	८०	२८	१०८
	एकूण	१०६	२९	१३५	१०२	४२
३. एकूण १ व २- राजपत्रित अराजपत्रित	२२	९	३१	२२	१८	४०
	८४	२४	१०८	८०	२८	१०८
	एकूण	१०६	३३	१३९	१०२	४६

(१) आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक कार्यालयातील पदे

अ.क्र.	पद	Level	वेतनश्रेणी	मंजूर पदसंख्या
१.	आयुक्त (संवर्ग पद)	...	संवर्ग पद	१
२.	अपर आयुक्त (मुख्यालय)	एस-२७	११८५००-२१४१००	१
३.	सह आयुक्त	एस-२५	७८८००-२०९२००	१
४.	सहसंचालक (अर्थ व लेखा कक्ष)	एस-२५	७८८००-२०९२००	१
५.	सह आयुक्त (शिक्षण)	एस-२५	७८८००-२०९२००	१
६.	सह आयुक्त (नियोजन)	एस-२५	७८८००-२०९२००	१
७.	उपआयुक्त	एस-२३	६७७००-२०८७००	३
८.	उपसंचालक (लेखापरीक्षण)	एस-२३	६७७००-२०८७००	१
९.	कार्यकारी अभियंता (बांधकाम)...	एस-२३	६७७००-२०८७००	१
१०.	उप अभियंता (विद्युत)	एस-२०	५६१००-१७७५००	१
११.	सहायक आयुक्त	एस-२०	५६१००-१७७५००	३
१२.	सहायक आयुक्त (शिक्षण)	एस-२०	५६१००-१७७५००	१
१३.	सहायक प्रकल्प अधिकारी	एस-१५	४१८००-१३२३००	६
१४.	सहायक प्रकल्प अधिकारी (शिक्षण)	एस-१५	४१८००-१३२३००	४
१५.	निवडश्रेणी लघुलेखक	एस-१६	४४९००-१४२४००	१
१६.	लेखा अधिकारी	एस-१६	४४९००-१४२४००	३
१७.	सहायक लेखा अधिकारी	एस-१५	४१८००-१३२३००	४
१८.	उच्चश्रेणी लघुलेखक	एस-१५	४१८००-१३२३००	१
१९.	कार्यालय अधीक्षक	एस-१४	३८६००-१२२८००	४
२०.	वरिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी	एस-१४	३८६००-१२२८००	४
२१.	सहायक संशोधन अधिकारी	एस-१४	३८६००-१२२८००	१
२२.	वरिष्ठ आदिवासी विकास निरीक्षक	एस-१४	३८६००-१२२८००	२
२३.	निम्नश्रेणी लघुलेखक	एस-१४	३८६००-१२२८००	१
२४.	उपलेखापाल	एस-१३	३५४००-११२४००	४
२५.	मुख्य लिपिक	एस-१३	३५४००-११२४००	२
२६.	वरिष्ठ लिपिक	एस-८	२५५००-८११००	९
२७.	कनिष्ठ लिपिक/टंकलेखक	एस-६	१९९००-६३२००	२८
२८.	वाहन चालक	एस-६	१९९००-६३२००	...
२९.	पंप ऑपरेटर	एस-६	१९९००-६३२००	...
३०.	नाईक	एस-५	१८०००-५६९००	...
३१.	शिपाई	एस-१	१५०००-४७६००	...
३२.	पहारेकरी	एस-१	१५०००-४७६००	...
३३.	माळी	एस-१	१५०००-४७६००	...
३४.	सफाईगार	एस-१	१५०००-४७६००	...
एकूण				९०

(२) आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे

अ.क्र.	पदनाम	वेतनस्तर	मंजूर पदसंख्या
गट-अ			
१.	आयुक्त	संवर्ग पद	१
२.	सहसंचालक	एस-२५	१
३.	उपसंचालक (एकेविका)	एस-२०	१
गट-ब			
४.	संशोधन अधिकारी	एस-१५	३
५.	अधिव्याख्याता	एस-१५	२
६.	प्रशासकीय अधिकारी	एस-१५	१
७.	संग्रहालय अभिरक्षी	एस-१५	१
८.	लेखा अधिकारी	एस-१६	१
९.	सांख्यिकी अधिकारी	एस-१५	१
गट-क			
१०.	कार्यालय अधीक्षक	एस-१४	१
११.	सांस्कृतिक अधिकारी	एस-१४	१
१२.	संशोधन सहायक	एस-१४	६
१३.	लघुलेखक उच्चश्रेणी	एस-१५	२
१४.	मुख्य लिपिक	एस-१३	१
१५.	वरिष्ठ लिपिक	एस-८	२
१६.	सांख्यिकी सहायक (वरिष्ठ)	एस-१३	१
१७.	अन्वेषक (वरिष्ठ)	एस-८	४
१८.	लघुटंकलेखक	एस-८	२
१९.	कनिष्ठ लिपिक	एस-६	१
२०.	टंकलेखक	एस-६	१
२१.	लिपिक टंकलेखक	एस-६	१
२२.	सांख्यिकी सहायक (कनिष्ठ)	एस-८	६
२३.	अन्वेषक (कनिष्ठ)	एस-६	४
२४.	कॅमेरामन-कम-प्रोजेक्ट ऑप.	एस-१०	१
२५.	सहाय्यक ग्रंथपाल	एस-७	१
एकूण			४७

(३) अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, ठाणे, नाशिक, नागपूर, अमरावतीसाठी विहित केलेली पदे

अ.क्र.	पदनाम	विभाग	वेतनश्रेणी	Level	पदसंख्या				
					नाशिक	ठाणे	अमरावती	नागपूर	एकूण
१.	अपर आयुक्त (संवर्ग पद)	...	संवर्ग पद	...	१	...	...	१	२
	अपर आयुक्त	आ.वि.वि.	११८५००-२१४१००	एस-२७	...	१	१	...	२
२.	अधीक्षक अभियंता	आ.वि.वि.	७८८००-२०९२००	एस-२५	१	...	...	१	२
३.	उपआयुक्त	आ.वि.वि.	६७७००-२०८७००	एस-२३	१	१	१	१	४
४.	वरिष्ठ संशोधन अधिकारी	नियोजन	६७७००-२०८७००	एस-२३	१	१	१	१	४
५.	सहायक आयुक्त	आ.वि.वि.	५६१००-१७७५००	एस-२०	२	२	२	२	८
६.	सहायक आयुक्त (शिक्षण)	आ.वि.वि.	५६१००-१७७५००	एस-२०	१	१	१	१	४
७.	सहायक संचालक (अर्थ लेखा)	वित्त वि.	५६१००-१७७५००	एस-२०	१	१	१	१	४
८.	उप अभियंता	आ.वि.वि.	५६१००-१७७५००	एस-२०	१	१	१	१	४
९.	लेखा अधिकारी	वित्त वि.	४४९००-१४२४००	एस-१६	२	२	२	२	८
१०.	सहायक प्रकल्प अधिकारी	आ.वि.वि.	४१८००-१३२३००	एस-१५	२	२	२	२	८
११.	सहायक प्रकल्प अधिकारी (शिक्षण)	आ.वि.वि.	४१८००-१३२३००	एस-१५	४	४	४	४	१६
१२.	सहायक लेखा अधिकारी	वित्त वि.	४१८००-१३२३००	एस-१५	३	३	३	३	१२
१३.	कार्यालयीन अधीक्षक	आ.वि.वि.	३८६००-१२२८००	एस-१४	२	२	२	२	८
१४.	वरिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी	आ.वि.वि.	३८६००-१२२८००	एस-१४	२	२	२	२	८
१५.	कनिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी	आ.वि.वि.	३५४००-११२४००	एस-१३	१	१	१	१	४
१६.	सहायक संशोधन अधिकारी	नियोजन	३८६००-१२२८००	एस-१४	१	१	१	१	४
१७.	वरिष्ठ आदिवासी विकास निरीक्षक	आ.वि.वि.	३८६००-१२२८००	एस-१४	१	१	१	१	४
१८.	उच्चश्रेणी लघुलेखक	आ.वि.वि.	४१८००-१३२३००	एस-१५	२	१	१	२	६
१९.	निम्नश्रेणी लघुलेखक	आ.वि.वि.	३८६००-१२२८००	एस-१४	...	...	१	१	२
२०.	कनिष्ठ अभियंता	आ.वि.वि.	३८६००-१२२८००	एस-१४	२	२	२	२	८
२१.	उपलेखापाल	आ.वि.वि.	३५४००-११२४००	एस-१३	२	२	२	२	८
		वित्त वि.	३५४००-११२४००	एस-१३	३	३	३	३	१२
२२.	मुख्य लिपिक	आ.वि.वि.	३५४००-११२४००	एस-१३	१	१	१	१	४
२३.	आदिवासी विकास निरीक्षक	आ.वि.वि.	३५४००-११२४००	एस-१३	२	२	२	२	८
२४.	वरिष्ठ लिपिक	आ.वि.वि.	२५५००-८११००	एस-८	५	५	५	५	२०
२५.	सांख्यिकी सहायक	आ.वि.वि.	२५५००-८११००	एस-८	१	१	१	१	४
२६.	कनिष्ठ लिपिक/टंकलेखक	आ.वि.वि.	१९९००-६३२००	एस-६	२१	२२	२०	२१	८४
२७.	वाहन चालक	आ.वि.वि.	१९९००-६३२००	एस-६	...	...	...	...	...
२८.	शिपाई	आ.वि.वि.	१५०००-४७६००	एस-१	...	...	...	...	...
२९.	रक्षक	आ.वि.वि.	१५०००-४७६००	एस-१	...	...	...	...	...
एकूण					६६	६५	६४	६७	२६२

(४) ३०-प्रकल्प अधिकारी, यांचे कार्यालयातील पदे

अ. क्र.	पदनाम	वेतनश्रेणी	स्तर	पदसंख्या
१.	प्रकल्प अधिकारी	संवर्ग पद		११
२.	प्रकल्प अधिकारी (श्रेणी-१)	६७७००-२०८७००	एस-२३	६
३.	प्रकल्प अधिकारी (श्रेणी-२)	५६१००-१७७५००	एस-२०	१३
४.	सहायक प्रकल्प अधिकारी	४१८००-१३२३००	एस-१५	८५
५.	सहायक प्रकल्प अधिकारी (शिक्षण)	४१८००-१३२३००	एस-१५	८३
६.	नियोजन अधिकारी	४१८००-१३२३००	एस-१५	१३
७.	लेखा अधिकारी	४४९००-१४२४००	एस-१६	२९
८.	सहायक लेखा अधिकारी	४१८००-१३२३००	एस-१५	३०
९.	कार्यालय अधीक्षक	३८६००-१२२८००	एस-१४	६०
१०.	संशोधन अधिकारी (नियोजन)	३८६००-१२२८००	एस-१४	३०
११.	वरिष्ठ आदिवासी विकास निरीक्षक	३८६००-१२२८००	एस-१४	३२
१२.	निम्नश्रेणी लघुलेखक	३८६००-१२२८००	एस-१४	७
१३.	कनिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी	३८६००-१२२८००	एस-१४	८३
१४.	कनिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी (निरीक्षण)	३८६००-१२२८००	एस-१४	१२०
१५.	उपलेखापाल	३५४००-११२४००	एस-१३	९०
१६.	आदिवासी विकास निरीक्षक	३५४००-११२४००	एस-१३	१३४
१७.	मुख्य लिपिक	३५४००-११२४००	एस-१३	३०
१८.	वरिष्ठ लिपिक	२५५००-८११००	एस-८	२२६
१९.	सांख्यिकी सहायक	२५५००-८११००	एस-८	२९
२०.	लघु टंकलेखक	२५५००-८११००	एस-८	२८
२१.	लिपिक टंकलेखक	१९९००-६३२००	एस-६	५५१
२२.	वाहन चालक	१९९००-६३२००	एस-६	...
२३.	शिपाई	१५०००-४७६००	एस-१	...
२४.	पहारेकरी	१५०००-४७६००	एस-१	...
२५.	अर्धवेळ सफाईगार	१५०००-४७६००	एस-१	...
एकूण पदे				१६९०

(५) ४९९ शासकीय आश्रमशाला

अ.क्र.	पदनाम	Level	वेतनस्तर	मंजूर पदसंख्या
गट-क				
१.	माध्यमिक मुख्याध्यापक	एस-१७	४७६००-१५११००	४५४
		एस-२२	६००००-१९०८००	
२.	प्राध्यापक (कनिष्ठ महाविद्यालय)	एस-१७	४७६००-१५११००	१११३
		एस-२०	५६१००-१७७५००	
		एस-२२	६००००-१९०८००	
३.	माध्यमिक शिक्षक	एस-१४	३८६००-१२२८००	१८९३
		एस-१५	४१८००-१३२३००	
		एस-१७	४७६००-१५११००	
४.	प्राथमिक मुख्याध्यापक	एस-१४	३८६००-१२२८००	४५
		एस-१५	४१८००-१३२३००	
		एस-१७	४७६००-१५११००	
५.	प्राथमिक शिक्षक	एस-१०	२९२००-९२३००	३१०९
		एस-१३	३५४००-११२४००	
		एस-१४	३८६००-१२२८००	
६.	पदवीधर प्राथमिक शिक्षक	एस-१४	३८६००-१२२८००	४९९
		एस-१५	४१८००-१३२३००	
		एस-१७	४७६००-१५११००	
७.	वसतीगृह अधीक्षक	एस-८	२५५००-८११००	४९९
८.	आश्रमशाला स्त्री अधीक्षिका	एस-८	२५५००-८११००	४९९
९.	वरिष्ठ लिपिक	एस-८	२५५००-८११००	१५०
१०.	ग्रंथपाल	एस-८	२५५००-८११००	१४८
११.	कनिष्ठ लिपिक	एस-६	१९९००-६३२००	३०६
१२.	प्रयोगशाला (परिचर) सहायक	एस-६	१९९००-६३२००	१४८
१३.	क्रिडा शिक्षक	...	...	...
१४.	चित्रकला शिक्षक	...	...	...
गट-क				
१५.	स्वयंपाकी	एस-३	१६६००-५२४००	१०५०
१६.	चौकीदार	एस-१	१५०००-४७६००	४९९
एकूण				१०४१२

(६) शासकीय वसतिगृहे

अ.क्र.	पदनाम	Level	वेतनस्तर	मंजूर पदसंख्या
गट-ब				
१.	गृह प्रमुख	एस-१५	४१८००-१३२३००	२१
गट-क				
२.	गृहपाल	एस-१४	३८६००-१२२८००	५३४
३.	मुख्य लिपिक	एस-१३	३५४००-११२४००	२९
४.	लिपिक टंकलेखक	एस-६	१९९००-६३२००	३९४
गट-ड				
५.	रखवालदार	एस-१	१५०००-४७६००	४९४
एकूण नियमित पदे				१४७२

(७) २ आदर्श आश्रमशाळा, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य

अ.क्र.	पदनाम	Level	वेतनस्तर	मंजूर पदसंख्या
गट-क				
१.	कुल प्रमुख	एस-१५	४१८००-१३२३००	२
२.	गृहपाल	एस-१४	३८६००-१२२८००	२
३.	सहायक शिक्षक	एस-१४	३८६००-१२२८००	१८
		एस-१५	४१८००-१३२३००	
		एस-१७	४७६००-१५११००	
४.	मुख्य लिपिक	एस-१३	३५४००-११२४००	१
५.	वरिष्ठ लिपिक	एस-८	२५५००-८११००	२
६.	चित्रकला शिक्षक	एस-१०	२९२००-९२३००	२
		एस-१३	३५४००-११२४००	
		एस-१४	३८६००-१२२८००	
७.	नर्स	एस-८	२५५००-८११००	२
गट-ड				
८.	चौकीदार	एस-१	१५०००-४७६००	२
एकूण नियमित पदे				३१

(८) १५ अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समित्या

अ.क्र.	पदनाम	वेतनस्तर	मंजूर पदसंख्या
गट-अ			
१.	सह आयुक्त	एस-२५	१५
२.	उपसंचालक (संशोधन)	एस-२३	१५
३.	विधी अधिकारी	एस-२३	१५
४.	वरिष्ठ संशोधन अधिकारी	एस-२०	३०
५.	पोलीस उपअधीक्षक	एस-२०	१५
६.	पोलीस निरीक्षक	एस-१८	३८
गट-ब			
७.	संशोधन अधिकारी	एस-१५	३८
८.	प्रबंधक	एस-१५	८
गट-क			
९.	कनिष्ठ प्रशासकीय अधिकारी	एस-१४	१५
१०.	संशोधन सहायक	एस-१४	२३
११.	लघुलेखक निम्नश्रेणी	एस-१४	३०
१२.	लिपिक टंकलेखक	एस-६	६७
१३.	अभिलेखापाल	एस-६	८
१४.	पोलीस शिपाई	एस-७	३८
Plus Spl. pay Rs. ७५०			
एकूण			३५५

अ. क्र.	पदनाम	नाशिक	कळवण	यावल	राजुर	धुळे	नंदुरबार	तळोदा	एकूण नाशिक	शहापूर	जव्हार	डहाणू	पेण	मुंबई	सोलापूर
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
१.	प्रकल्प अधिकारी	१	१	...	...	...	...	१	३	...	१	१	...	...	...
२.	प्रकल्प अधिकारी वर्ग-१ (श्रेणी-१)	...	...	...	...	...	१	...	१	१	...	...	...	...	...
३.	प्रकल्प अधिकारी वर्ग-१ (श्रेणी-२)	...	...	१	१	१	...	...	३	...	...	...	१	१	१
४.	सहा. प्रकल्प अधिकारी	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	३	३	२	२
५.	सहा. प्रकल्प अधिकारी (शिक्षण)	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	३	३	१	२
६.	नियोजन अधिकारी	१	...	...	...	...	१	१	३	...	१	...	१	...	...
७.	लेखा अधिकारी	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	...	१
८.	सहायक लेखा अधिकारी	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१
९.	कार्यालय अधीक्षक	२	२	२	२	२	२	२	१४	२	२	२	२	२	२
१०.	कनिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी	८	८	५	४	६	६	६	४३	४	५	६	३	१	१
११.	कनिष्ठ शि. वि. अधिकारी (निरि)	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	३	३	१	२
१२.	संशोधन सहायक	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१
१३.	वरिष्ठ आदिवासी वि. निरीक्षक	२	२	१	१	२	२	१	११	१	१	१	१	...	...
१४.	लघुलेखक निम्नश्रेणी	१	१	...	...	...	...	१	३	...	१	...	...	...	...
१५.	उपलेखापाल	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	३	३	३	३
१६.	आदिवासी विकास निरीक्षक	५	५	५	५	५	५	५	३५	५	५	५	५	१	२
१७.	मुख्य लिपिक	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१
१८.	वरिष्ठ लिपिक	८	८	८	८	८	८	८	५६	८	८	८	८	४	४
१९.	सांख्यिकी सहायक	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१
२०.	लघु टंकलेखक	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	...	...
२१.	कनिष्ठ लिपिक	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	१४०	२०	२०	२१	२०	८	१०
२२.	वाहन चालक	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२३.	शिपाई	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२४.	चौकीदार	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२५.	अर्धवेळ सफाईगार	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण ...		६६	६५	६०	५९	६२	६३	६३	४३८	५९	६२	६२	५९	२८	३४

बाह्यस्रोत

१.	वैद्यकीय अधिकारी	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१
२.	वाहन चालक	२	२	२	१	१	१	२	११	२	२	२	२	१	१
३.	बहुउद्देशिय कर्मचारी	८	८	८	८	८	८	८	५६	८	८	८	८	८	८
एकूण ...		११	११	११	१०	१०	१०	११	७४	११	११	११	११	१०	१०

आलेली पदे व प्रकल्प अधिकाऱ्यांचे मुख्यालय

घोडेगाव १७	एकूण ठाणे १८	धारणी १९	औरंगाबाद २०	पांढरकवडा २१	पुसद २२	अकोला २३	फिनवट २४	कळमनुरी २५	एकूण अमरावती २६	नागपूर २७	चंद्रपूर २८	चिमूर २९	देवरी ३०	भंडारा ३१	अहोरी ३२	भामरागड ३३	गडचिरोली ३४	वर्धा ३५	एकूण नागपूर ३६	एकूण एकंदर ३७
...	२	१	...	१	...	...	१	...	३	...	...	...	...	...	१	१	१	...	३	११
१	२	...	...	...	...	...	...	...	...	१	१	...	१	...	...	...	...	...	३	६
...	३	...	१	...	१	१	...	१	४	...	...	१	...	१	...	...	...	१	३	१३
३	१९	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	२	३	२	३	३	३	२	२४	८५
३	१८	३	२	३	३	३	३	३	२०	३	३	२	३	२	३	३	३	२	२४	८३
१	३	१	...	१	...	...	१	...	३	१	१	...	१	...	...	...	१	...	४	१३
१	६	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	९	२९
१	७	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	९	३०
२	१४	२	२	२	२	२	२	२	१४	२	२	२	२	२	२	२	२	२	१८	६०
४	२४	६	३	६	३	३	३	२	२६	३	४	२	४	२	३	२	५	२	२७	१२०
३	१८	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	२	३	१	३	३	३	२	२३	८३
१	७	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	९	३०
२	६	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	...	१	१	८	३२
...	१	...	...	१	...	...	१	...	२	...	...	...	...	...	...	...	१	...	१	७
३	२१	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	३	३	३	३	३	३	३	२७	९०
५	२८	५	५	५	५	५	५	५	३५	५	५	३	५	२	५	४	५	२	३६	१३४
१	७	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	९	३०
८	४८	८	८	८	८	८	८	८	५६	८	८	८	८	६	८	८	८	४	६६	२२६
१	७	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	...	८	२९
१	५	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	९	२८
२०	११९	२०	२०	२०	२०	२०	२०	१४	१३४	१८	२०	२०	२०	१०	२०	२०	२०	१०	१५८	५५१
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
६१	३६५	६२	५७	६३	५८	५८	६०	५१	४०९	५७	६०	५२	६०	३८	५८	५५	६२	३६	४७८	१६९०

पदे

१	७	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	९	३०
२	१२	२	२	२	१	२	२	१	१२	१	१	१	२	१	१	१	२	१	११	४६
८	५६	८	८	८	८	८	८	८	५६	८	८	८	८	८	८	८	८	८	७२	२४०
११	७५	११	११	११	१०	११	११	१०	७५	१०	१०	१०	११	१०	१०	१०	११	१०	९२	३१६

खालील तक्ता एकूण आश्रमशाळेची क्षमता (संख्या) आणि प्रत्यक्ष प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांची संख्या दर्शवितो :

The following table indicates the intake capacity of existing Ashram Schools and number of students actually admitted therein :

तक्ता दोन TABLE II

[illegible]

तक्ता दोन (चालू)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
छ. संभाजीनगर (औरंगाबाद)																		
27.	टीएसपी ओटीएसपी C. Sambhaji- Nagar	143	...	...	5	...	...	5	...	...	...	2500	2500	...	...	...	...	...
28.	टीएसपी ओटीएसपी Beed	33	...	...	...	...	3	...	...	3	...	1500	1500	...	...	...	...	...
29.	टीएसपी ओटीएसपी जालना	42	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
30.	टीएसपी ओटीएसपी लातूर	57	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
31.	टीएसपी ओटीएसपी नागपूर	438	...	1	1	...	1	1	...	1	1	300	300	300	...	...	...	...
32.	टीएसपी ओटीएसपी वर्धा	150	...	...	...	...	...	2	...	...	...	1000	1000	1000	...	...	...	...
33.	टीएसपी ओटीएसपी भंडारा	89	...	...	...	...	...	1	...	...	...	500	500	500	...	...	...	...
34.	टीएसपी ओटीएसपी गोंदिया	214	...	3	6	...	3	6	...	3	6	5700	5700	5700	...	...	...	...
35.	टीएसपी ओटीएसपी चंद्रपूर	389	...	6	2	...	6	2	...	6	2	3250	3250	3250	...	...	...	...
36.	टीएसपी ओटीएसपी गडचिरोली	415	...	23	20	...	25	18	...	25	18	23550	23550	23550	...	...	...	...
एकूण ...																		
Total																		
	टीएसपी	10510	32	209	137	32	208	138	32	208	138	203280	203280	203280	...	...	...	...
	ओटीएसपी	7	7	95	17	7	94	18	7	94	18	57750	57750	57750	...	...	...	...

तक्ता-दोन

TABLE-II

(एक) आश्रमशाळा समूह

आश्रमशाळेचा इयत्ता १० वी चा निकाल

वर्ष	शालांत परीक्षेला बसलेले विद्यार्थी			शालांत परीक्षेत पास झालेले विद्यार्थी			पास टक्केवारी		
	मुले २	मुली ३	एकूण ४	मुले ५	मुली ६	एकूण ७	मुले ८	मुली ९	एकूण १०
१. २०२३-२०२४	८७६४	१०४४६	१९२१०	५८०५	१०३०१	१८८०६	९७.०४	९८.६१	९७.९०
२. २०२४-२०२५ (अंदाजित)	९५१९	१११६४	२०६८३	९३५०	११०००	२०३५०	९८.२२	९८.५३	९८.३९
३. २०२५-२०२६ (अंदाजित)	९६००	१२०००	२१६००	९५००	११८००	२१३००	९८.९६	९८.३३	९८.६१

आश्रमशाळेचा इयत्ता १२ वी चा निकाल

१. २०२३-२०२४	३५०५	४१०६	७६११	३३९८	४००३	७४०१	९६.९५	९७.४९	९७.२४
२. २०२४-२०२५ (अंदाजित)	१०५९०	१४३२४	२४९१४	१०४००	१४१२०	२४५२०	९८.२१	९८.५८	९८.४२
३. २०२५-२०२६ (अंदाजित)	११०००	१५०००	२६०००	१०७५०	१४७००	२५४५०	९७.७३	९८.००	९७.८८

आश्रमशाळा समूह

तक्ता तीन

कर्मचारी विषयक गोषवारा :-

अ. क्र.	पदनाम	वेतनमान	स्तर	पदसंख्या		पदनाम
				२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	
१	२	३	४	५		६
१.	माध्यमिक मुख्याध्यापक	... ४७६००-१५११०० ६००००-१९०८००	एस-१७ एस-२२	४५४	४५४	Headmaster
२.	प्राध्यापक (कनिष्ठ महाविद्यालय)	... ४७६००-१५११०० ५६१००-१७७५०० ६००००-१९०८००	एस-१७ एस-२० एस-२२	१११३	१११३	Professor (Junior College)
३.	माध्यमिक शिक्षक	... ३८६००-१२२८०० ४१८००-१३२३०० ४७६००-१५११००	एस-१४ एस-१५ एस-१७	१८९३	१८९३	Secondary Teacher
४.	प्राथमिक मुख्याध्यापक	... ३८६००-१२२८०० ४१८००-१३२३०० ४७६००-१५११००	एस-१४ एस-१५ एस-१७	४५	४५	Primary Headmaster
५.	प्राथमिक शिक्षक	... २९२००-९२३०० ३५४००-११२४०० ३८६००-१२२८००	एस-१० एस-१३ एस-१४	३१०९	३१०९	Primary Teacher
६.	पदवीधर प्राथमिक शिक्षक	... ३८६००-१२२८०० ४१८००-१३२३०० ४७६००-१५११००	एस-१४ एस-१५ एस-१७	४९९	४९९	Graduate Primary Teacher
७.	वसतिगृह अधीक्षक	... २५५००-८११००	एस-८	४९९	४९९	Hostel Superintendent
८.	आश्रमशाळा स्त्री अधीक्षिका	... २५५००-८११००	एस-८	४९९	४९९	Girls Hostel Superintendent
९.	वरिष्ठ लिपिक	... २५५००-८११००	एस-८	१५०	१५०	Senior Clerk
१०.	ग्रंथपाल	... २५५००-८११००	एस-८	१४८	१४८	Librarian
११.	कनिष्ठ लिपिक	... १९९००-६३२००	एस-६	३०६	३०६	Junior Clerk
१२.	प्रयोगशाळा (परिचर) सहायक	... १९९००-६३२००	एस-६	१४८	१४८	Laboratory Assistant
१३.	क्रीडा शिक्षक	... —	—	...	...	Sport Teacher
१४.	चित्रकला शिक्षक	... —	—	...	...	Drawing Teacher
१५.	स्वयंपाकी	... १६६००-५२४००	एस-३	१०५०	१०५०	Cook
१६.	चौकीदार	... १५०००-४७६००	एस-१	४९९	४९९	Watchman
एकूण ...				१०४१२	१०४१२	Total

आदर्श आश्रमशाळा समूह
तक्ता तीन

कर्मचारी विषयक गोषवारा :-

अ. क्र.	पदनाम	वेतनमान	स्तर	पदसंख्या		पदनाम	
				२०२२-२०२३	२०२३-२०२४		
१	२	३	४	५	६		
१.	कुलप्रमुख	...	४१८००-१३२३००	एस-१५	२	२	Chancellor
२.	गृहपाल	...	३८६००-१२२८००	एस-१४	२	२	Warden
३.	सहायक शिक्षक	...	३८६००-१२२८००	एस-१४	१८	१८	Assistant Teacher
			४१८००-१३२३००	एस-१५			
			४७६००-१५११००	एस-१७			
४.	मुख्य लिपिक	...	३५४००-११२४००	एस-१३	१	१	Head Clerk
५.	वरिष्ठ लिपिक	...	२५५००-८११००	एस-८	२	२	Senior Clerk
६.	चित्रकला शिक्षक	...	२९२००-९२३००	एस-१०	२	२	Drawing Teacher
			३५४००-११२४००	एस-१३			
			३८६००-१२२८००	एस-१४			
७.	नर्स	...	२५५००-८११००	एस-८	२	२	Nurse
८.	लिपिक टंकलेखक	...	१९९००-६३२००	एस-६	...	...	Junior Clerk
९.	चौकीदार	...	१५०००-४७६००	एस-१	२	२	Watchman
१०.	स्वयंपाकी	...	१६६००-५२४००	एस-३	...	...	Cook
११.	कामाठी	...	१५०००-४७६००	एस-१	...	...	Maid Servant
१२.	मदतनीस	...	१५०००-४७६००	एस-१	...	...	Maid Servant
१३.	शिपाई	...	१५०००-४७६००	एस-१	...	...	Peon
१४.	सफाईगार	...	१५०००-४७६००	एस-१	...	...	Sweepers
एकूण नियमित पदे ...					३१	३१	

आदिवासी विकास विभागांतर्गत कार्यरत शासकीय आश्रमशाळा विद्यार्थी संख्या सन २०२४-२५

अ.क्र.	प्रकल्प कार्यालय	शासकीय शाळा	प्रत्यक्षात प्रवेशित निवासी विद्यार्थी			प्रत्यक्षात प्रवेशित बहिःस्थ विद्यार्थी			प्रत्यक्षात प्रवेशित विनासवलत विद्यार्थी			एकूण प्रवेशित विद्यार्थी संख्या		
			मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
१.	नाशिक	...	५५४७	६५८४	१२१३१	१३५४	१४२७	२७८१	२०६९	२२६८	४३३७	८९७०	१०२७९	१९२४९
२.	कळवण	...	६१८५	८७९८	१४९८३	१३४०	१६१६	२९५६	१३९९	१६१२	३०११	८९२४	१२०२६	२०९५०
३.	नंदुरबार	...	५५७५	५७५७	११३३२	९४१	१०९७	२०३८	२१९	२६७	४८६	६७३५	७१२१	१३८५६
४.	तळोदा	...	६८६८	७८६४	१४७३२	१२१४	१४११	२६२५	३३४	४७४	८०८	८४१६	९७४९	१८१६५
५.	धुळे	...	३०९४	४०९३	७१८७	५२४	५६७	१०९१	२५८	३१२	५७०	३८७६	४९७२	८८४८
६.	यावल	...	२२१०	१९२९	४१३९	५१२	७१९	१२७१	२२	७९	१०१	२७४४	२७६७	५५११
७.	राजुर	...	२३६४	३२६०	५६२४	३६३	३५७	७२०	४७	११४	१६१	२७७४	३७३१	६५०५
एकूण नाशिक विभाग			३१८४३	३८२८५	७०१२८	६२४८	७२३४	१३४८२	४३४८	५१२६	९४७४	४२४३९	५०६४५	९३०८४
८.	जव्हार	...	५८०७	६०९५	११९०२	१५०८	१६८४	३१९२	१९९८	१९८९	३९८७	९३१३	९७६८	१९०८१
९.	डहाणू	...	३७६७	३८८६	७६५३	५०२३	४९८२	१०००५	५१	६९	१२०	८८४१	८९३७	१७७७८
१०.	घोडगाव	...	१७६५	२४७५	४२४०	७२०	५९८	१३१८	१८७	१९१	३७८	२६७२	३२६४	५९३६
११.	शाहपूर	...	२६३४	३०२०	५६५४	१७२५	१७४९	३४७४	६८	८४	१५२	४४२७	४८५३	९२८०
१२.	पेण	...	१६६०	२१०१	३७६१	८३५	७६५	१६००	५३	७८	१३१	२५४८	२९४४	५४९२
१३.	सोलापूर	...	२७०	१५२	४२२	८६	७१	१५७	...	...	...	३५६	२२३	५७९
१४.	मुंबई	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण ठाणे विभाग			१५९०३	१७७२९	३३६३२	९८९७	९८४९	१९७४६	२३५७	२४११	४७६८	२८१५७	२९९८९	५८१४६
१५.	पांढरकवडा	...	११५८	१२८७	२४४५	५७६	५९३	११६९	२५६	२४१	४९७	१९९०	२१२१	४१११
१६.	किनवट	...	१८२९	२८७६	४७०५	२४९	३०२	५५१	१५३	२७६	४२९	२२३१	३४५४	५६८५
१७.	अकोला	...	९८३	१२७०	२२५३	१५९	१५३	३१२	४१	४४	८५	११८३	१४६७	२६५०
१८.	पुसद	...	१०१५	१३०४	२३१९	८१	११२	१९३	१९	३२	५१	१११५	१४४८	२५६३
१९.	छ. संभाजीनगर	...	१२०६	९३२	२१३८	३	४	७	२	१	३	१२११	९३७	२१४८
२०.	धारणी	...	३३२०	४४३५	७७५५	९९८	११७०	२१६८	७०६	७११	१४१७	४८१९	५९६२	११३४०
२१.	कळमनुरी	...	६६६	१००८	१६७४	९६	७४	१७०	१७	३३	५०	७७९	१११५	१८९४
एकूण अमरावती विभाग			१०१७७	१३११२	२३२८९	२१६२	२४०८	४५७०	११९४	१३३८	२५३२	१३३२८	१६५०४	३०३९१

तक्ता-चार (चालू)

अ.क्र.	प्रकल्प कार्यालय	शासकीय शाळा	प्रत्यक्षात प्रवेशित निवासी विद्यार्थी			प्रत्यक्षात प्रवेशित बहिस्थ विद्यार्थी			प्रत्यक्षात प्रवेशित विनासवलत विद्यार्थी			एकूण प्रवेशित विद्यार्थी संख्या		
			मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
२२.	अहेरी	...	९७७	१२०१	२१७८	१२९	१७२	३०१	१६५	१८८	३५३	१२७१	१५६१	२८३२
२३.	भामरागड	...	८७२	१०००	१८७२	२०३	२३५	४३८	८३	९४	१७७	११५८	१३२९	२४८७
२४.	भंडारा	...	११६	७९	१९५	२०	२४	४४	२	...	२	१३८	१०३	२४१
२५.	चंद्रपूर	...	६८१	८३१	१५१२	१००	१२८	२२८	४१	४१	८२	८२२	१०००	१८२२
२६.	चिमुर	...	३८२	५१६	८९८	११९	११०	२२९	१८	१८	३६	५१९	६४४	११६३
२७.	देवरी	...	११३६	१५१३	२६४९	६५०	१०३८	१६८८	२३०	२८८	५१८	२०१६	२८३९	४८५५
२८.	गडचिरोली	...	२९७०	३९९५	६९६५	४८८	५७६	१०६४	१९४	१९४	३८८	३६५२	३९६५	७६१७
२९.	नागपूर	...	४५६	४५५	९११	१७०	१४१	३११	७४	५०	१२४	७००	६४६	१३४६
३०.	वर्धा	...	२२२	१६५	३८७	२०	९	२९	...	२	२	२४२	१७६	४१८
एकूण नागपूर विभाग..			७८१२	८९५५	१६७६७	१८९९	२४३३	४३३२	८०७	८७५	१६८२	१०५१८	१२२६३	२२७८१
एकूण महाराष्ट्र राज्य			६५७३५	७८०८१	१४३८१६	२०२०६	२१९२४	४२१३०	८७०६	९७५०	१८४५६	९४४४२	१०९४०१	२०४४०२

अनुदानित आश्रमशाळा

महाराष्ट्र राज्यात आदिवासी विकास विभागामार्फत एकूण ५५६ अनुदानित आश्रमशाळा मंजूर असून त्यापैकी ३७ प्राथमिक अनुदानित आश्रमशाळा व ५१९ माध्यमिक अनुदानित आश्रमशाळा स्वयंसेवी संस्थांमार्फत चालविल्या जातात. सदर ५१९ माध्यमिक आश्रमशाळांपैकी २०० आश्रमशाळांमध्ये कनिष्ठ महाविद्यालये चालविण्यात येतात. सद्यःस्थितीत सुरु असलेल्या ५४१ अनुदानित आश्रमशाळांमधील एकूण विद्यार्थी संख्या २.५३ लाख इतकी आहे. अनुदानित आश्रमशाळांना वेतन अनुदान, परिरक्षण अनुदान, आकस्मिक खर्च अनुदान मंजूर करण्यात येते. सन २०२५ - २६ साठी या योजनेकरीता रु. १९५०.०० कोटी तरतुद करण्यात आली आहे.

१. परिपोषण/परिरक्षण अनुदान :-

परिरक्षण अनुदानातून अनुदानित आश्रमशाळेतील विद्यार्थ्यांच्या अल्पोपहार व भोजनावरील खर्च भागविला जातो. सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय दिनांक १६-०८-२०२४ अन्वये परिरक्षण अनुदानात प्रति विद्यार्थी प्रति माह रु. १५०० वरून रु. २२०० अशी वाढ करण्यात आली आहे.

२. आकस्मिक अनुदान :-

आश्रमशाळेतील कर्मचाऱ्यांच्या वेतनावर आधारित आकस्मिक अनुदान देण्यात येते. आकस्मिक अनुदानातून विद्यार्थ्यांना दैनंदिन वापराच्या वस्तू, शालेय साहित्य तसेच आश्रमशाळेतील दैनंदिन खर्च भागविण्यात येतो.

३. आरोग्य सुविधा :-

अनुदानित आश्रमशाळेतील विद्यार्थ्यांची आरोग्य तपासणी फिरत्या वैद्यकीय पथकांमार्फत वेळोवेळी करण्यात येते. या बाबतची नोंद हेल्थ कार्ड मधून शाळांमध्ये ठेवण्यात येते. आजारी विद्यार्थ्यांकरिता शाळेजवळील ग्रामीण रुग्णालये, सामान्य रुग्णालये, यामधून उपचार करण्यात येतात. काही अडचण भासल्यास त्या त्या विभागातील प्रकल्प अधिकारी हे याबाबत संबंधितास वेळोवेळी मार्गदर्शन करतात. आश्रमशाळेतील विद्यार्थ्यांच्या आरोग्याच्या दृष्टीने विद्यार्थ्यांना व शिक्षकांना जीवन कौशल्य विषयक प्रशिक्षण देण्यात येते.

४. सैनिकी शाळा :-

शालेय शिक्षण विभागामार्फत सुरु करण्यात आलेल्या सैनिकी शाळांमध्ये आदिवासी विद्यार्थ्यांना अतिरिक्त तुकडीद्वारे इयत्ता ५ वी पासून पुढे शिक्षण घेण्यासाठी शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागाच्या दिनांक २४-१२-२००७ च्या शासन निर्णयानुसार सैनिकी शाळेतील वसतिगृह, निर्वाह खर्च भागविणेसाठी प्रती विद्यार्थी रु. १५,००० या प्रमाणे वार्षिक अनुदान, या व्यतिरिक्त विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक वर्षात दीर्घ सुटीचे कालावधीत सैनिकी शाळेतून मूळ गावी येण्या-जाण्यासाठी प्रवास खर्च व दैनंदिन किरकोळ खर्च (यात शालेय व कवायत गणवेश, नाईट ड्रेस व मोजे, टॉवेल, तेल, साबण, दंतमंजन, लेखनसाहित्य इत्यादी) साठी प्रती विद्यार्थी रु. ५,००० असे एकूण वार्षिक रु. २०,००० याप्रमाणे अनुदान राज्यस्तरीय योजनेअंतर्गत संबंधीत प्रकल्प अधिकारी यांचेमार्फत सैनिकी शाळांना उपलब्ध करून दिले जाते. तर अतिरिक्त तुकडीवरील शिक्षकांचे वेतनासाठीचा निधी आदिवासी विभागाकडून शालेय शिक्षण विभाग मंत्रालय, मुंबई यांना वितरीत करण्यात येतो.

(२) प्रकल्पनिहाय अनुदानित आश्रमशाळा संख्या व प्रवेशित विद्यार्थी

अ.क्र.	प्रकल्प	शाळांची संख्या	प्रत्यक्ष प्रवेशित संख्या															एकूण प्रवेशित विद्यार्थी
			मंजूर पटसंख्या					प्रत्यक्षात प्रवेशित निवासी विद्यार्थी					प्रत्यक्षात प्रवेशित विनासवलत विद्यार्थी					
			मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	
१.	नाशिक	४०	११०१०	११७९०	२२८००	८२२६	८८४४	१७०७०	१२५५	११९२	२४४७	४१५	२९८	७१३	९८९६	१०३३४	२०२३०	
२.	धुळे	४१	१२९७८	१२८९७	२५८७५	१०४५४	८४७६	१८९३०	११६१	८१८	१९७९	१३२	७९	२११	११७४७	९३७३	२११२०	
३.	नंदुरबार	३०	९४६५	९४६५	१८९३०	७६९३	६९८१	१४६७४	९४७	७४३	१६९०	२१४	२२६	४४०	८८५४	७९५०	१६८०४	
४.	कळवण	४०	१२४००	१२४००	२४८००	१०१०१	८८०६	१८९०७	१६४७	११६१	२८०८	७१८	४८६	१२४४	१२५०६	१०४५३	२२९५९	
५.	राजुर	१७	४२४०	४२४०	८४८०	२८२३	२६५३	५४७६	१३८	१५८	२९६	९२	७५	१६७	३०५३	२८८६	५९३९	
६.	तळोदा	२१	५९८०	५९८०	११९६०	५४७९	४२२२	९७०१	५२१	५३४	१०५५	९१	७४	१६५	६०९१	४८३०	१०९२१	
७.	यावल	३४	११९७०	११९७०	२३९४०	१११०४	७२९५	१८३९९	१५९०	७८६	२३७६	३१२	२४६	५५८	१३००६	८३२७	२१३३३	
...	एकूण नाशिक विभाग	...	६८०४३	६८७४२	१३६७८५	५५८८०	४७२७७	१०३१५७	७२५९	५३९२	१२६५१	२०१४	१४८४	३४९८	६५१५३	५४१५३	११९३०६	
८.	डहाणू	२१	५३५०	५९५०	११३००	४२७२	४७२१	८९९३	१९७८	२०९७	४०७५	४५०	३९१	८४१	६७००	७२०९	१३९०९	
९.	घोडेगाव	९	२३७५	२५२५	४९००	१२७०	१३४८	२६१८	६२	५९	१२१	१०५	६२	१६७	१४३७	१४६९	२९०६	
१०.	पेण	१०	२५२५	२५२५	५०५०	१७३०	१६७३	३४०३	१५६	१४५	३०१	२६३	२०२	४६५	२१४९	२०२०	४१६९	
११.	शहापूर	१३	३५००	३५००	७०००	२६८०	२२४५	४९२५	४८१	३८०	८६१	३९	३०	६९	३२००	२६५५	५८५५	
१२.	जव्हार	१८	५८००	५८००	११६००	४५९६	४५२९	९१२५	१३२०	१२१०	२५३०	३५१	३७८	७०९	६२६७	६११७	१२३८४	
१३.	सोलापूर	१	२५०	२५०	५००	१७५	९९	२७४	९	१	१०	१७	...	१७	२०१	१००	३०१	
१४.	मुंबई	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
...	एकूण ठाणे विभाग	...	१९८००	२०५५०	४०३५०	१४७२३	१४६१५	२९३३८	४००६	३८९२	७८९८	१२२५	१०६३	२२८८	१९९५४	१९५७०	३९५२४	
१५.	अकोला	२१	५५४०	५५४०	११०८०	४०२०	३१९०	७२१०	५२०	३१०	८३०	५०	२१	७१	४५९०	३५२१	८१११	
१६.	पुसद	१२	३०००	३०००	६०००	२५९८	२४२४	५०२२	१६०	१४०	३००	४८०	३१४	८७४	३२३८	२९५८	६१९६	
१७.	कळमनुरी	९	२२२५	२२२५	४४५०	१५७५	१४५८	३०३३	१२३	१२८	२५१	५३	३७	९०	१७५१	१६२३	३३७४	
१८.	पांढरकवडा	२८	८०००	८०००	१६०००	४८६०	४००५	८८६५	७७८	५४५	१३२३	१२७	१०२	२२९	५७६५	४६५२	१०४१७	
१९.	छ. संभाजीनगर	७	१९२५	१९२५	३८५०	१८७९	९९१	२८७०	१६८	४९	२१७	१३	२	१५	२०६०	१०४२	३१०२	
२०.	किनवट	२३	६१७५	६१७५	१२३५०	४४५३	३८०५	८२५८	३५८	२०३	५६१	६३	४२	१०५	४८७४	४०५०	८९२४	
२१.	धारणी	२७	६७२५	७०७५	१३८००	५०२९	४८७६	९९०५	५५४	४४६	१०००	४१	५२	९३	५६२४	५३७४	१०९९८	
१२७	एकूण अमरावती विभाग	१२७	३३५९०	३३९४०	६७५३०	२४४१४	२०७४९	४५१६३	२६६१	१८२१	४४८२	८२७	६५०	१४७७	२७९०२	२३२२०	५११२२	

(२) प्रकल्पनिहाय अनुदानित आश्रमशाला संख्या व प्रवेशित विद्यार्थी (तक्ता चालू)

अ.क्र.	प्रकल्प	शालांची संख्या	मंजूर पटसंख्या		प्रत्यक्षात प्रवेशित निवासी विद्यार्थी				प्रत्यक्षात प्रवेशित बहिस्थ विद्यार्थी				प्रत्यक्षात प्रवेशित विनासवलत विद्यार्थी				एकूण प्रवेशित विद्यार्थी			
					मुले		एकूण		मुले		एकूण		मुले		एकूण		मुले		एकूण	
			३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०
१	२																			
२२. भंडारा		६	१६७५	१६७५	३३५०	३३५०	८५०	७२८	१५७८	२०	१२	३२	५०	३७	८७	९२०	७७७	१६९७		
२३. देवरी		२३	५९५०	५९५०	११९००	११९००	३५६५	३१३९	६७०४	१३१	८०	२११	२०	१७	३७	३७१६	३२३६	६९५२		
२४. भामरागड		१६	३९७५	३९७५	७४८०	७४८०	२५३९	२३५५	४८९४	२९२	२४४	५३६	१११	९८	२०९	२९४२	२६९७	५६३९		
२५. नागपूर		१८	४६७५	४६७५	९३५०	९३५०	३६१६	२९९८	६६१४	३११	१६९	४८०	२४	१९	४३	३९५१	३१८६	७१३७		
२६. वर्धा		५	१८००	१८००	३६००	३६००	१०५७	८७२	१९२९	७०	३६	१०६	...	...	...	११२७	९०८	२०३५		
२७. चंद्रपूर		२४	६२५०	६२५०	१२५००	१२५००	३९६१	२९८८	६९४९	३९७	३४५	७४२	६७	५६	१२३	४४२५	३३८९	७८१४		
२८. चिमुर		८	२१००	२१००	४२००	४२००	१२२४	८७३	२०९७	५०	१०	६०	८	९	१७	१२८२	८९२	२१७४		
२९. गजचिरोली		१७	४२००	४२००	८४००	८४००	२१७१	१८७१	४०४२	९४	९०	१८४	३९	२३	६२	२३०४	१९८४	४२८८		
३०. अहेरी		१४	३३७५	३३७५	६७५०	६७५०	२६५७	२१९२	४८४९	१५०	१३०	२८०	१७८	१२३	३०१	२९८५	२४४५	५४३०		
एकूण नागपूर विभाग	...	१३१	३४०००	३३५३०	६७५३०	२१६४०	१८०१६	३९६५६	११११५	१५१५	१११६	२६३१	४९७	३८२	८७९	२३६५२	१९५१४	४३१६६		
एकूण महाराष्ट्र राज्य	...	५५३	१५५४३३	१५६७६२	३१२१९५	११६६५७	१००६५७	२१७३१४	१५४४१	१२२२१	२७६६२	४५६३	३५७९	८१४२	१३६६६१	११६४५७	२५३११८			

वसतिगृह समूह
तक्ता एक

कर्मचारी विषयक गोषवारा :-

अ. क्र. Sr. No.	पदनाम Designation	वेतनमान Pay Scale	स्तर Level	पदसंख्या No. of Posts		पदनाम Designation
1	2	3	4	2022-2023	2023-2024	6
राजपत्रित						Gazetted
(१)	गृहप्रमुख	४१८००-१३२३००	एस-१५	२१	२१	Chancellor
			एकूण ...	२१	२१	
अराजपत्रित वर्ग-३						Non-Gazetted Class III
(२)	गृहपाल	३८६००-१२२८००	एस-१४	५३४	५३४	Warden
(३)	मुख्य लिपिक	३५४००-११२४००	एस-१३	२९	२९	Dy. Accountant
(४)	वरिष्ठ लिपिक	२५५००-८११००	एस-८	...	...	Sr. Clerk
(५)	कनिष्ठ लिपिक	१९९००-६३२००	एस-६	३९४	३९४	Jr. Clerk
			एकूण ...	९५७	९५७	Total
चतुर्थ श्रेणी वर्ग-४						Class IV
(६)	स्वयंपाकी	१६६००-५२४००	एस-३	...	...	Cook
(७)	मदतनिस (कामाठी)	१५०००-४७६००	एस-१	...	...	Maid Servant
(८)	शिपाई	१५०००-४७६००	एस-१	...	...	Peon
(९)	रखवालदार	१५०००-४७६००	एस-१	४९४	४९४	Watchman
(१०)	सफाई कामगार	१५०००-४७६००	एस-१	...	...	Sweepers
			एकूण ...	४९४	४९४	Total
			एकूण सर्व ...	१४७२	१४७२	
बाह्यस्त्रोताद्वारे घ्यावयाच्या सेवा						
अ. क्र.	सेवा		सध्या मंजूर सेवा	सुधारित आकृतीबंधानुसार मंजूर पदसंख्या		
१	२		३	४		
१.	बहुउद्देशीय कर्मचारी	...	...	१५६१		

आदिवासी शासकीय वसतिगृह संख्या व मंजूर प्रवेश क्षमता प्रकल्पनिहाय तपशील

(माहे मार्च-नोव्हेंबर २०२४ अखेर)

अ.क्र.	प्रकल्प कार्यालय	कार्याचित वसतिगृहे			सध्याची मंजूर प्रवेश			सद्यःस्थितीत प्रवेशित विद्यार्थी संख्या (दिनांक डिसेंबर २०२४ अखेर पर्यंत)			
		संख्या			क्षमता			मुले	मुली	एकूण	
		मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण				
१.	नाशिक	...	१९	१३	३२	३०३०	१६१५	४६४५	२९२६	१६८८	४६१४
२.	कळवण	...	१७	१२	२९	१९२५	१३५५	३२८०	१८०३	१३०६	३१०९
३.	धुळे	...	१६	१३	२९	२०८०	१४३०	३५१०	१९५९	१४१७	३३७६
४.	नंदुरबार	...	१८	१४	३२	३१८५	१६७५	४८६०	३०९५	१६९०	४७८५
५.	तळोदा	...	१०	६	१६	१०२५	६२५	१६५०	७९४	५७६	१३७०
६.	यावल	...	१२	४	१६	१४२५	५५०	१९७५	१३६८	५६७	१९३५
७.	राजुर	...	१४	८	२२	१६५५	१०००	२६५५	१४६७	१०८६	२५५३
एकूण नाशिक विभाग		...	१०६	७०	१७६	१४३२५	८२५०	२२५७५	१३४१२	८३३०	२१७४२
८.	शहापूर	...	७	४	११	५२५	७२५	१२५०	७४९	२००	९४९
९.	जव्हार	...	९	७	१६	९००	५७५	१४७५	८२८	५३४	१३६२
१०.	डहाणू	...	१०	७	१७	८७५	५७५	१४५०	९०६	७४३	१६४९
११.	पेण	...	९	४	१३	१२२५	३५०	१५७५	१०८२	४३८	१५२०
१२.	घोडेगाव	...	१३	११	२४	२७८५	८३०	३६१५	२५७०	१६२३	४१९३
१३.	सोलापूर	...	४	२	६	२५०	५००	७५०	२०३	७९	२८२
१४.	मुंबई	...	१	१	२	१५०	७५	२२५	१५२	६६	२१८
एकूण ठाणे विभाग		...	५३	३६	८९	६७१०	३६३०	१०३४०	६४९०	३६८३	१०१७३
१५.	धारणी	...	९	९	१८	१७२०	१२१०	२९३०	१६५६	१२०४	२८६०
१६.	पांढरकवडा	...	१०	९	१९	१३५०	९९५	२३४५	११५३	८९३	२०४६
१७.	पुसद	...	६	५	११	५००	५२५	१०२५	४६३	४८७	९५०
१८.	किनवट	...	९	६	१५	७२५	५००	१२२५	७७४	५६९	१३४३
१९.	कळमनुरी	...	५	६	११	६५०	६००	१२५०	६३१	५९९	१२३०
२०.	अकोला	...	१०	६	१६	१०१५	६५०	१६६५	८१८	५४१	१३५९
२१.	छ. संभाजीनगर	...	९	५	१४	१७७५	९५०	२७२५	१७३५	८४९	२५८४
एकूण अमरावती विभाग		...	५८	४६	१०४	७७३५	५४३०	१३१६५	७२३०	५१४२	१२३७२
२२.	नागपूर	...	९	६	१५	१७२५	१०५०	२७७५	१७५६	१०२१	२७७७
२३.	वर्धा	...	७	५	१२	६२५	५३०	११५५	५२४	४१४	९३८
२४.	देवरी	...	१०	९	१९	१०५५	७७५	१८३०	७६८	७९१	१५५९
२५.	भंडारा	...	५	४	९	४२५	३५०	७७५	३१९	३०२	६२१
२६.	चंद्रपूर	...	१२	११	२३	१२००	९२५	२१२५	१०९३	८८८	१९८१
२७.	विमुर	...	५	५	१०	३७५	३७५	७५०	३७९	३७६	७५५
२८.	अहेरी	...	४	४	८	३२५	३००	६२५	२७८	२७०	५४८
२९.	गडचिरोली	...	१३	८	२१	१३१५	९७०	२२८५	१०८१	९१६	१९९७
३०.	भामरागड	...	२	२	४	१५०	१५०	३००	१२७	९८	२२५
एकूण नागपूर विभाग		...	६७	५४	१२१	७१९५	५४२५	१२६२०	६३२५	५०७६	११४०१
एकूण महाराष्ट्र राज्य		...	२८४	२०६	४९०	३५९६५	२२७३५	५८७००	३३४५७	२२२३१	५५६८८

आर्थिक उन्नती 3. ECONOMIC UPLIFT

(१) प्रस्तावना :

आदिवासींच्या आर्थिक उन्नतीकरिता स्वयंसेवी संस्थांमार्फत विविध योजना, २७५ (१) अन्वये विविध योजना, पोलीस सैन्यदल भरतीपूर्व प्रशिक्षण, विभिन्न विशेष केंद्रीय सहाय्याच्या योजनांची अंमलबजावणी, स्वाभिमान योजना, आदिम जमाती विकास, केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प अशा विविध योजना राबविण्यात येत आहेत.

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५ (१) व विशेष केंद्रीय सहाय्य योजना अंतर्गत सहाय्यक अनुदान

- भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५ (१) याखाली सहाय्यक अनुदान व विशेष केंद्रीय सहाय्य योजना या दोन्ही योजना केंद्र शासनाकडून राबविण्यात येत असून याकरिता १०० टक्के केंद्र सहाय्य उपलब्ध होते.
- या दोन्ही योजनांकरिता केंद्र शासनाने दिनांक २३ एप्रिल २०२० रोजी सुधारित मार्गदर्शक सूचना निर्गमित केल्या आहेत. शिक्षण, आरोग्य, पाणी पुरवठा, विद्युत, उपजिविका इ. करिता सदर योजनांतर्गत Gap funding करण्यात येते.
- सदर योजना १०० टक्के केंद्र सहाय्यित आहे.

आदिम जमाती (PVTGs) संरक्षण तथा विकास कार्यक्रम—

- केंद्र शासनाने राज्यातील कातकरी, कोलाम व माडीया गोंड या तीन जमाती आदिम जमाती म्हणून घोषित केलेल्या आहेत.

अ.क्र.	जमात	जिल्हे
१.	कातकरी	ठाणे, पालघर, रायगड, पुणे व नाशिक
२.	कोलाम	यवतमाळ, नांदेड, चंद्रपूर
३.	माडीया गोंड	गडचिरोली

- या जमातींच्या सर्वांगिन विकासासाठी संरक्षण तथा विकास कार्यक्रमाखाली (CCD Plan) विविध व्यक्तिगत तसेच समुह विकास योजना राबविण्यात येत असतात. त्याअनुषंगाने केंद्र शासनाकडे प्रस्ताव सादर करून केंद्र शासनाने मान्यता प्रदान केलेल्या योजनांची अंमलबजावणी करण्यात येत असते.
- आदिम जमातींकरिता राज्य योजनेतून देखील निधी उपलब्ध करून देण्यात येत असतो. सदर निधीचा वापर आदिम जमातींकरिता घरकुल बांधून देण्याकरिता वापरण्यात येत असतो. या योजनेची अंमलबजावणी घरकुल बांधकामासाठी ग्रामविकास विभागामार्फत तयार करण्यात आलेल्या व्यवस्थापन कक्षामार्फत करण्यात येत असते.

स्वयंसेवी संस्थांना सहाय्यक अनुदाने

- केंद्र शासनाच्या Scheme of Grant in Aid to voluntary organisations working for the welfare of Scheduled Tribe या योजनेखाली आदिवासी भागात शिक्षण, आरोग्य, पिण्याचे पाणी पुरवठा शेती उत्पादकता वाढविणे, सामाजिक सुरक्षा इत्यादी क्षेत्रात आदिवासी जनतेच्या आर्थिक व सामाजिक उन्नतीसाठी कार्यरत असणाऱ्या अनुसूचित क्षेत्रातील स्वयंसेवी संस्थांना अनुदान दिले जाते.
- केंद्र शासनाने त्यांच्या दिनांक २७ जानेवारी, २०२३ अन्वये निकष निश्चित केले आहेत.
- उपरोक्त क्षेत्रात कार्यरत असणाऱ्या संस्थांचे प्रस्तावांच्या खरेपणा/गुणवत्तेसंबंधीत संबंधित जिल्हाधिकाऱ्यांच्या तपासणी अहवाल आयुक्त आदिवासी विकास यांना प्राप्त झाल्यानंतर सचिव, आदिवासी विकास यांचे अध्यक्षतेखाली असलेल्या राज्यस्तरीय समितीच्या शिफारशीने केंद्र शासनास अनुदानासाठी पाठविण्यात येतात.

शबरी आदिवासी घरकुल योजना

राज्यातील बेघर किंवा ज्यांची घरे कुडा-मातीची आहेत अशा आदिवासी लाभार्थ्यांना घरे उपलब्ध करून देण्यासाठी या विभागाच्या दिनांक २८-३-२०१३ च्या शासन निर्णयान्वये सन २०१२-१३ पासून "शबरी आदिवासी घरकुल योजना" सुरु करण्यात आली आहे. आदिवासी उपयोजनेतर्गत आदिवासी क्षेत्रांतर्गत येणाऱ्या जिल्ह्यातील अनुसूचित जमातींच्या लाभार्थ्यांसाठी तसेच आदिवासी बाह्य क्षेत्रातील जिल्ह्यातील अनुसूचित जमातींच्या पात्र लाभार्थ्यांना घराचे २६९.०० चौ. फु. चटई क्षेत्र असेल तसेच दिनांक ५-१-२०१६ च्या शासन निर्णयान्वये शबरी आदिवासी घरकुल योजनेतर्गत अपंग लाभार्थ्यांकरिता दारिद्र्य रेषेची अट शिथिल करण्यात आली आहे.

२. ग्रामविकास विभागाने त्यांच्या दिनांक १० फेब्रुवारी, २०१६ च्या शासन निर्णयान्वये राज्यातील ग्रामीण गृहनिर्माण कार्यक्रमाची प्रभावी अंमलबजावणी व संनियंत्रण करण्यासाठी राज्य व्यवस्थापन कक्ष - इंदिरा आवास योजना कक्षाचे रुपांतर "राज्य व्यवस्थापन कक्ष - ग्रामीण गृहनिर्माण कक्षामध्ये" करण्यास मान्यता दिलेली आहे. या कक्षाद्वारे राज्य शासनाच्या विभागांमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या सर्व ग्रामीण कार्यक्रमांची अंमलबजावणी व संनियंत्रण करण्यात येत आहे. तदनुषंगाने ग्रामीण क्षेत्राकरिता शासन निर्णय दिनांक १५-३-२०१६ अन्वये सुधारणा करण्यात आली आहे.

३. केंद्र शासनाच्या प्रधानमंत्री ग्रामीण आवास योजनेतर्गत घरकुलाची किंमत मर्यादा सर्वसाधारण क्षेत्राकरिता रु. १.२० लक्ष व नक्षलग्रस्त/डोंगराळ क्षेत्राकरिता रु. १.३० लक्ष एवढी करण्यात आली आहे. तदनुषंगाने शासन निर्णय दिनांक ६-१-२०१६ अन्वये शबरी आदिवासी घरकुल योजनेतर्गत ग्रामीण भागाकरिता शौचालय बांधकामासह प्रति घरकुल रु. १,३२,००० (सर्वसाधारण क्षेत्राकरिता) व रु. १,४२,००० (नक्षलग्रस्त व डोंगराळ क्षेत्राकरिता) अनुदान निश्चित करण्यात आले आहे. यामध्ये शौचालय बांधकामासाठी लाभार्थ्यांना देण्यात आलेला रु. १२,००० ची प्रतिपूर्ती पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभागाने करावयाचा निर्णय झाला आहे. परंतु त्या विभागाने प्रतिपूर्ती करण्यास असमर्थता दर्शविल्याने सदरचा निधी या विभागाकडून दिला जातो. तसेच ग्रामीण भागातील शबरी आदिवासी घरकुल योजनेच्या लाभार्थ्यांना MGNREGA अभिसरणाद्वारे साधारण क्षेत्रासाठी रु. १७,२८० नक्षलग्रस्त व डोंगराळ क्षेत्रासाठी रु. १८,२४० अनुदान उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

४. शबरी घरकुल योजनेचा लाभ देण्यासाठी शासन निर्णय दिनांक ३-११-२०१७ अन्वये ग्रामीण क्षेत्राकरिता असलेली वार्षिक उत्पन्न मर्यादा रु. १.०० लाख वरून रु. १.२० लाख इतकी वाढविण्यात आली आहे. यामध्ये आदिम जमाती व पारधी जमातीला प्राधान्याने लाभ देण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे.

अ.क्र.	वर्ष	लक्षांक			मंजूर घरकुले			पूर्ण घरकुले		
		शबरी	पारधी	आदिम	शबरी	पारधी	आदिम	शबरी	पारधी	आदिम
१.	२०१६-१७	२१०१५	१४९२	२५३७	२१००१	१४८०	२३०२	२०४१३	१४०१	२१५१
२.	२०१७-१८	११८०५	१०४८	२३२५	११४६१	१०१८	२३४६	१०८४१	९२५	२१२०
३.	२०१८-१९	१२३२२	१८८३	११६८	१२२५०	१८१३	११४९	११५७९	१५७३	९०९
४.	२०१९-२०	३८१५३	...	११६७	३७८५९	...	११४७	३४५०२	...	९९२
५.	२०२०-२१	...	...	...	...	...	...	...	...	...
६.	२०२१-२२	१८५४४	...	५२३५	१८०६०	...	५००४	१३६१६	...	२६६६
७.	२०२२-२३	९३२८८	...	...	८२६३४	...	...	४६३८२	...	...
८.	२०२३-२४	१२११२५	...	...	७८९१५	...	...	२०४२५	...	...
९.	२०२४-२५	८७१३	...	...	२४९९	...	...	...	...	...

राज्यस्तरीय वनहक्क कायदा कक्ष

मुद्या क्रमांक : ०८

अनुसूचित जमाती व इतर पारंपरिक वन निवासी (वनहक्कांची मान्यता) अधिनियम, २००६ आणि नियम, २००८ व सुधारित नियम, २०१२ ची अंमलबजावणी अंतर्गत राज्यात माहे जानेवारी, २०२५ अखेर दाव्यांची सद्यःस्थिती खालीलप्रमाणे आहे.:-

१. वैयक्तिक दावे-

- माहे जानेवारी, २०२५ अखेरपर्यंत राज्यात एकूण २००११४ वैयक्तिक दावे व अपिल मान्य करण्यात आलेले आहे. त्यासाठी मंजूर केलेले वनक्षेत्र १,८७,४१४.२१ हेक्टर एवेढे आहे.

२. सामूहिक दावे-

- माहे जानेवारी, २०२५ अखेर राज्यात एकूण ८६१८ सामूहिक वनहक्क दावे व अपिल मान्य करण्यात आलेले आहे. त्यासाठी एकूण १३६६४५०.६६३ हेक्टर वनक्षेत्र मंजूर केलेले आहे.
- राज्यातील सर्व सामूहिक वनहक्कांचे संवर्धन व व्यवस्थापन आराखडे तयार करणे व त्यांची अंमलबजावणी करण्यासाठी ग्रामस्तरीय समिती, तालुकास्तरीय व जिल्हास्तरीय कन्व्हर्जन्स समितीची स्थापना करणेबाबत शासन निर्णय क्रमांक वहका-२०२१/प्र.क्र.१८७/का-१४ मंत्रालय, मुंबई, दिनांक १२ सप्टेंबर, २०२२ शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आलेला असून सदर प्रमाणे सामूहिक वनहक्कांचे संवर्धन व व्यवस्थापन आराखडे तयार करण्याची कार्यवाही सुरु झाली आहे.
- वनहक्क धारकांना सर्व शासकीय योजनांचा लाभ देण्याचा शासन निर्णय दि. १३-०३-२०२४ रोजी निर्गमित करण्यात आलेला असून त्यानुसार वनहक्क धारकांना लाभ देण्याची कार्यवाही राज्यात सुरु आहे.

आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१

आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे येथे १ मे, १९६२ साली स्थापन करण्यात आली आहे. संस्थेमध्ये खालील प्रकल्प हाती घेण्यात येतात—

- (१) शासनाने विविध विकास कार्यक्रम/योजनांचा राज्यातील आदिवासी जीवनमानावर होणारा परिणाम अभ्यासण्यासाठी संस्थेमार्फत मूल्यमापन अभ्यास/प्रकल्प हाती घेण्यात येतात. मूल्यमापन/संशोधनाकरिता विषयाची निवड खालील प्राधान्यानुसार करण्यात येते.
 - (अ) केंद्र शासनाने सुचविलेले विषय;
 - (ब) राज्य शासनाने सुचविलेले विषय;
 - (क) संस्थेच्या नियामक मंडळाने निवडलेले विषय.
- (२) १९७० सालापासून संस्थेमार्फत सेवांतर्गत प्रशिक्षण कार्यक्रम चालविण्यात येत आहेत. या सेवांतर्गत प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे हेतू व उद्देश खालीलप्रमाणे आहे.
 - (अ) आदिवासींच्या कल्याणाकरिता असलेल्या विविध योजना परिणामकारकरित्या राबविण्यासाठी प्रशिक्षणार्थींच्या ज्ञानामध्ये गुणात्मक भर टाकणे.
 - (ब) प्रशिक्षणार्थींच्या प्रशासकीय कामकाजातील ज्ञानात भर घालणे.
 - (क) आदिवासी आश्रमशाळेतील शिक्षकांच्या शिकविण्याच्या पद्धती व कौशल्यात गुणात्मकदृष्ट्या भर टाकणे, जेणेकरून विविध विषय शिकविण्याच्या पद्धतीत सुधारणा होईल.
 - (ड) आश्रमशाळेतील मुख्याध्यापक व वसतिगृहातील अधीक्षकांचे बौद्धिक कौशल्य वाढविणे.
 - (ई) राज्यातील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील आदिवासी युवकांसाठी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग व इतर स्पर्धा परीक्षांच्या तयारीसाठी विशेष प्रशिक्षण शिबिरांचे आयोजन संस्थेमार्फत केले जाते.
- (३) राज्यातील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील युवकांसाठी नेतृत्व प्रशिक्षण शिबिरांचे आयोजन संस्थेमार्फत करण्यात येते.
- (४) आदिवासी कुटुंबाच्या सामाजिक/आर्थिक परिस्थितीबाबत संख्यात्मक माहिती गोळा करणे, नकाशे तयार करणे याबाबतची कामे एकात्मिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम कक्षामार्फत चालते.
- (५) संस्थेमध्ये सांस्कृतिक विभाग असून या विभागामार्फत आदिवासी नृत्यकला स्पर्धा, आदिवासी कला व हस्तकला प्रदर्शन तसेच वारली चित्रकला स्पर्धांचे आयोजन करण्यात येते.
- (६) सांस्कृतिक विभागाकडून आदिवासींचे जीवन व विकास या विषयांवर माहितीपटांचे निर्माण करण्यात येते.
- (७) आदिवासींच्या दुर्मिळ सांस्कृतिक जतन संवर्धन, उत्तेजनासाठी संस्थेत आदिवासी सांस्कृतिक संग्रहालय निर्माण करण्यात आलेले आहे.
- (८) अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे तपासण्याकरिता या संस्थेच्या अधिपत्याखाली आठ तपासणी समित्या कार्यरत आहेत. या व्यतिरिक्त नव्याने ७ समित्या स्थापन करण्यात आल्या असून अशा एकूण १५ अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समित्यांकरिता अधिसूचनेद्वारे मंजुरी देण्यात आलेली आहे.

आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांच्या अधिनस्त असलेल्या कार्यालयाच्या आस्थापनेवरील पदे

अ. क्र.	पदनाम	सुधारित वेतन श्रेणीतील स्तर	पदांची संख्या	नवीन मंजूर पदे	एकूण
१.	आयुक्त	... संवर्ग पद	१	...	१
२.	सहसंचालक	... संवर्ग पद	१	...	१
३.	सहआयुक्त	... एस-२५ : ७८,८००-२,०९,२००	१५	...	१५
४.	उपसंचालक (संशोधन)	... एस-२३ : ६७,७००-२,०८,७००	१५	...	१५
५.	विधी अधिकारी	... एस-२३ : ६७,७००-२,०८,७००	१५	...	१५
६.	उपसंचालक (एक्षेविका)	... एस-२० : ५६,१००-१,७७,५००	१	...	१
७.	वरिष्ठ संशोधन अधिकारी	... एस-२० : ५६,१००-१,७७,५००	३०	...	३०
८.	पोलीस उपअधीक्षक	... एस-२० : ५६,१००-१,७७,५००	१५	...	१५
९.	पोलीस निरीक्षक	... एस-१८ : ४९,१००-१,५५,८००	३८	...	३८
१०.	संशोधन अधिकारी	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	४१	...	४१
११.	अधिव्याख्याता	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	२	...	२
१२.	प्रशासकीय अधिकारी	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	१	...	१
१३.	लेखाधिकारी	... एस-१६ : ४४,९००-१,४२,४००	१	...	१
१४.	सांख्यिकी अधिकारी	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	१	...	१
१५.	संग्रहालय अभिरक्षी	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	१	...	१
१६.	उच्चश्रेणी लघुलेखक	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	२	...	२
१७.	प्रबंधक	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	८	...	८
१८.	कार्यालय अधीक्षक	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	१	...	१
१९.	कनिष्ठ प्रशासकीय अधिकारी	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	१५	...	१५
२०.	संशोधन सहायक	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	२९	...	२९
२१.	सांस्कृतिक अधिकारी	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	१	...	१
२२.	निम्नश्रेणी लघुलेखक	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	३०	...	३०
२३.	सांख्यिकीय सहायक (वरिष्ठ)	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	१	...	१
२४.	मुख्य लिपिक	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	१	...	१
२५.	कॅमेरामन-कम-प्रोजेक्ट ऑपरेटर	... एस-१० : २९,२००-९२,३००	१	...	१
२६.	कलाकार-तथा-शिल्पकार	... एस-८ : २५,५००-८१,१००	...	...	...
२७.	वरिष्ठ लिपिक	... एस-८ : २५,५००-८१,१००	२	...	२
२८.	सांख्यिकी सहायक (कनिष्ठ)	... एस-८ : २५,५००-८१,१००	६	...	६
२९.	अन्वेषक (वरिष्ठ)	... एस-८ : २५,५००-८१,१००	४	...	४
३०.	लघुटंकलेखक	... एस-८ : २५,५००-८१,१००	२	...	२
३१.	सहायक ग्रंथपाल	... एस-७ : २१,७००-६९,१००	१	...	१
३२.	पोलीस शिपाई	... एस-७ : २१,७००-६९,१००	३८	...	३८
३३.	कनिष्ठ लिपिक	... एस-६ : १९,९००-६३,२००	१	...	१
३४.	लिपिक-तथा-टंकलेखक	... एस-६ : १९,९००-६३,२००	६८	...	६८
३५.	अन्वेषक (कनिष्ठ)	... एस-६ : १९,९००-६३,२००	४	...	४
३६.	टंकलेखक	... एस-६ : १९,९००-६३,२००	१	...	१
३७.	अभिलेखापाल	... एस-६ : १९,९००-६३,२००	८	...	८
३८.	वाहन चालक	... एस-६ : १९,९००-६३,२००	...	...	...
३९.	नाईक	... एस-३ : १६,६००-५२,४००	...	...	...
४०.	शिपाई	... एस-१ : १६,६००-५२,४००	...	...	...
४१.	गॅलरी अटेंडंट	... एस-१ : १६,६००-५२,४००	...	...	...
४२.	अटेंडंट	... एस-१ : १६,६००-५२,४००	...	...	...
४३.	पहारेकरी	... एस-१ : १६,६००-५२,४००	...	...	...
४४.	सफाई कामगार	... एस-१ : १६,६००-५२,४००	...	...	...
		मंजूर पदे	... ४०२	...	४०२
		भरलेली पदे	... २४२	...	२४२
		रिक्त पदे	... १६०	...	१६०

आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्थेचा आस्थापनावरील पदांचा आराखडा

वर्ग १ अधिकारी	मंजूर	भरलेली	रिक्त	वर्ग ३ कर्मचारी	मंजूर	भरलेली	रिक्त	वर्ग ४ कर्मचारी	मंजूर	भरलेली	रिक्त
आयुक्त	१	१	...	उच्चश्रेणी लघुलेखक	२	१	१	नाईक	...	...	...
सहसंचालक	१	१	...	कार्यालय अधीक्षक	१	१	...	शिपाई	...	...	...
उपसंचालक	१	...	१	संशोधन सहायक	६	३	३	गॅलरी अटेंडंट	...	...	...
(एक्षेविका)				सांस्कृतिक अधिकारी	१	...	१	अटेंडंट	...	...	...
एकूण ...	३	२	१	सांख्यिकीय सहायक	१	१	...	सफाई कामगार	...	...	...
				(व)				पहारेकरी	...	...	...
वर्ग २ अधिकारी	मंजूर	भरलेली	रिक्त	मुख्य लिपिक	१	१	...	एकूण ...	...	...	...
संशोधन अधिकारी	३	३	...	कॅमेरामन-कम-	१	...	१	वर्ग १, २, ३, व ४	४७	३१	१६
अधिव्याख्याता	२	२	...	प्रोजेक्ट ऑपरेटर	...	...	...	एकूण ...			
प्रशासकीय अधिकारी	१	१	...	कलाकार तथा							
लेखाधिकारी	१	१	...	शिल्पकार							
सांख्यिकी अधिकारी	१	१	...	वरिष्ठ लिपिक	२	२	...				
संग्रहालय अभिरक्षी	१	१	...	सांख्यिकी सहायक	६	६	...				
एकूण ...	९	९	...	(क)							
				अन्वेषक (वरिष्ठ)	४	२	२				
				लघुटंकलेखक	२	...	२				
				सहायक ग्रंथपाल	१	...	१				
				लिपिक-तथा-	१	...	१				
				टंकलेखक							
				टंकलेखक	१	१	...				
				कनिष्ठ लिपिक	१	...	१				
				अन्वेषक (कनिष्ठ)	४	२	२				
				वाहन चालक	...	...	...				
				एकूण ...	३५	२०	१५				

अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समितीच्या आस्थापनावरील पदांचा आराखडा

पदनाम	तपासणी समित्या (पद संख्या)															
	एकूण	पुणे	ठाणे	नाशिक	अमरावती	औरंगाबाद	नागपूर	नंदूरबार	गडचिरोली	पालघर	नाशिक-क.२	किनवट	धुळे	गोंदिया	यवतमाळ	चंद्रपूर
सह आयुक्त	१५	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
उपसंचालक (संशोधन)	१५	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
वरिष्ठ संशोधन अधिकारी	३०	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
पोलीस उपअधीक्षक	१५	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
विधी अधिकारी	१५	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
पोलीस निरीक्षक	३८	३	३	३	३	३	३	३	३	२	२	२	२	२	२	२
संशोधन अधिकारी	३८	३	३	३	३	३	३	३	३	२	२	२	२	२	२	२
प्रबंधक	८	१	१	१	१	१	१	१	१	...	...	...	...	...	...	...
क. प्रशासकीय अधिकारी	१५	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
संशोधन सहायक	२३	२	२	२	२	२	२	२	२	१	१	१	१	१	१	१
निम्न श्रेणी लघुलेखक	३०	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
अभिलेखापाल	८	१	१	१	१	१	१	१	१	...	...	...	...	...	...	...
लिपिक-तथा-टंकलेखक	६७	४	४	४	४	४	४	४	४	५	५	५	५	५	५	५
वाहन चालक	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
पोलीस शिपाई	३८	३	३	३	३	३	३	३	३	२	२	२	२	२	२	२
शिपाई	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण ...	३५५	२६	२६	२६	२६	२६	२६	२६	२६	२१	२१	२१	२१	२१	२१	२१

**आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांचे सन २०२४-२५ चे
माहे डिसेंबर २०२४ पर्यंतचे खर्च (विवरणपत्र-अ)**

(रुपये हजारात)

अ. क्र.	नाव व लेखाशीर्ष	उपशीर्ष	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२४-२५	प्राप्त तरतूद	खर्च	शिल्लक
१.	T-2 २२२५ अनुसूचित जाती, जमाती, इतर मागासवर्ग व अल्पसंख्याक यांचे कल्याण (०५) संशोधन व प्रशिक्षण (०५)(०९) जनजाती संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे २२२५-१३०९	०१ वेतन ०३ अतिकालिक भत्ता ०६ दूरध्वनी, वीज व पाणी ११ देशांतर्गत प्रवास १३ कार्यालयीन खर्च १६ प्रकाशने २६ जाहिरात, विक्री व प्रसिद्धी २८ व्यावसायिक व विशेष सेवा	५७९५४.००० २३.००० ३७०.००० ५२०.००० ६२२.००० १०.००० १.००० १.०००	४५२०४.१२० १३.८०० २२२.००० ३१२.००० ३७३.२०० ०.६००	३२६२१.८८७ ... १२२.०७४ ११५.५६४ ३७.६१२	१२५८२.२३३ १३.८०० ९९.९२६ १९६.४३६ ३३५.५८८ ०.६००
		एकूण ...	५९५०१.०००	४६१२५.७२०	३२८९७.१३७	१३२२८.५८३
२.	T-2 अनुसूचित जाती, जमाती, इतर मागासवर्ग व अल्पसंख्याक यांचे कल्याण (००)(०४) एकात्मिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम २२२५-१०५२	०१ वेतन ०३ अतिकालिक भत्ता ०६ दूरध्वनी, वीज व पाणी ११ देशांतर्गत प्रवास १३ कार्यालयीन खर्च	९०००.००० ९.००० ८८.००० १२७.००० १६८.०००	७०२०.००० ५.४०० ५२.८०० ७६.२०० १००.८००	५९३९.४१५	१०८०.५८५ ५.४०० ५२.८०० ७६.२०० १००.८००
		एकूण ...	९३९२.०००	७२५५.२००	५९३९.४१५	१३१५.७८५
३.	T-5 २२२५ अनुसूचित जाती, जमाती, इतर मागासवर्ग व अल्पसंख्याक यांचे कल्याण राज्य योजनांतर्गत योजना (०२)(२४) अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती २२२५-४१२२	०१ वेतन ०२ मजुरी ०३ अतिकालिक भत्ता ०६ दूरध्वनी, वीज व पाणी १० कंत्राटी सेवा ११ देशांतर्गत प्रवास १३ कार्यालयीन खर्च १४ भाडे पट्टी व कर २१ पुरवठा व सामग्री २४ पेट्रोल, तेल व बॅंगन २६ जाहिरात व प्रसिद्धी २८ व्यावसायिक व विशेष सेवा ५० इतर खर्च	४०६२७५.००० ११५०.००० ९५०.००० ७४००.००० १५००००.००० ३०००.००० ७००००.००० १७३१९.००० २००००.००० ११६५०.००० १.००० ५००००.००० १.०००	३१६८९४.५०० ८९७.००० ५७०.००० ४४४०.००० १०५०००.००० १८००.००० ४२०००.००० १२१२३.३०० १२०००.००० ६९९०.००० ... ५००.००० ...	२१३२२२.७९० ३५.००० ५७.५०० २५१८.५५५ ७३५२५.८४४ ४८६.१०८ २३८६८.२८५ १२१०९.२०६ १८९.३४६ १४४२.१७३ ... ५००.००० ...	१०३६७१.७१० ८६२.००० ५१२.५०० १९२१.४४५ ३१४७४.१५६ १३१३.८९२ १८१३१.७१५ १४.०९४ ११८१०.६५४ ५५४७.८२७
		एकूण ...	७३७७४६.०००	५०३२१४.८००	३२७९५४.८०७	१७५२५९.९९३
४.	T-5 २२२५ अनुसूचित जाती, जमाती, इतर मागासवर्ग व अल्पसंख्याक यांचे कल्याण (०२)(३६) अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना भारतीय व राज्य प्रशासकीय सेवेची संधी प्राप्त करून देण्यासाठी त्यांना संघ लोकसेवा आयोग/ महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाकडून घेण्यात येणाऱ्या परीक्षेचे प्रशिक्षण देणे. २२२५D३८७	३१ सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)	१००००००.०००	...	...	...
५.	T-5 २२२५ अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, इतर मागासवर्ग व अल्पसंख्याक यांचे कल्याण (०१)(५४) अनुसूचित जमाती व इतर पारंपरिक वननिवासी अंतर्गत वाटप केलेल्या वन जमिनीची मोजणी करण्याकरिता शुल्काचे प्रदान २२२५-D२५१	३१ सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)	१०००००.०००	६५०७०.०००	२९७५१.०००	३५३१९.०००

(रुपये हजारात)

अ. क्र.	नाव व लेखाशीर्ष	उपशीर्ष	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२४-२५	प्राप्त तरतूद	खर्च	शिल्लक
६.	T-5 (०२) जनजाती क्षेत्राबाहेरील उपाययोजना (०२)(०१) नियोजन व सनियंत्रण शाखा-जनजाती विकास संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (राज्य हिस्सा) (कार्यक्रम) २२२५-२६५८	३१ सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)	५०००.०००	२४५०.०००	२४५०.०००	...
७.	T-5 (०१)(४६) जनजाती क्षेत्र उपयोगनेखाली नव्याने अंमलबजावणी करण्यात आलेल्या योजनांची विविध माध्यमांमार्फत माहिती व प्रसिद्धी (कार्यक्रम) २२२५-४११३	३१ सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)	४०००००.०००	१०२७४.८२४	१०२७४.८२४	...
८.	T-5 (०२)(२३) आदिवासी विद्यार्थ्यांना परदेशातील उच्च शिक्षणाकरिता शैक्षणिक शिष्यवृत्ती (कार्यक्रम) ३४-शिष्यवृत्त्या/विद्यावेतने २२२५-F७७३	३१ सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)	२०००००.०००	...	...	...
९.	T-5 (०२) (०१) नियोजन व सनियंत्रण शाखा-जनजाती विकास संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (केंद्र हिस्सा १०० टक्के) (कार्यक्रम) २२२५-१८६७	३१ सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)	४३००००.०००	१२५००.०००	१२५००.०००	...
१०.	T-4 (००)(०३) इ-गव्हर्नन्स प्रकल्पाची अंमलबजावणी (कार्यक्रम) २२५१-०८४८	१७ Computer Expenses	१५०००.०००	९०००.०००	...	९०००.०००
११.	T-5 (०२) अनुसूचित जमातिचे कल्याण ७९६ जनजाती क्षेत्र उपयोजना (०१) जनजाती क्षेत्र उपयोजना (०१)(०१) आदिवासी विकास आयुक्तालय (कार्यक्रम) २२२५-१३९३	१३ कार्यालयीन खर्च	२७०.०००	२७०.०००	...	२७०.०००

विविध उपक्रम

१. आदिवासी संस्कृती, कला व जीवनावर आधारित लघुपट निर्मिती :-

आदिवासी पारंपरिक संस्कृती व कला यांचे जतन व संवर्धन करण्यासाठी सन १९८१ पासून दरवर्षी लघुपटांची निर्मिती करण्यात येते. सदरचे लघुपट संग्रहालयास भेट देणाऱ्या देशी/विदेशी पर्यटकांना तसेच शाळा/महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक माध्यम म्हणून उपयुक्त असल्याने दाखविण्यात येतात. लघुपट दाखविण्याची व्यवस्था संस्थेकडे उपलब्ध आहे. आदिवासी जमातीबद्दल अधिक माहिती सदर लघुपटांमुळे पर्यटकांना मिळते.

सन २०२४-२०२५ मध्ये एकूण ५ लघुपट तयार करण्याचे उद्दिष्ट असून, त्यासाठी रु. ५०.०० लाख एवढी तरतूद करण्यात येत आहे.

२. आदिवासी सांस्कृतिक महोत्सव :-

सन २०१३-२०१४ पासून आदिवासी सांस्कृतिक महोत्सव आयोजित करणे या योजनेतर्गत एका सांस्कृतिक महोत्सवामध्ये ५ दिवसांचे आदिवासी हस्तकला प्रदर्शन व विक्री आदिवासी पारंपरिक गीते व वाद्य सादरीकरण तसेच एक दिवस पारंपरिक नृत्यस्पर्धा एकत्रितपणे आयोजित करून याच कार्यक्रमांमध्ये आदिवासी जीवन व संस्कृती व कला यावर या कार्यालयामार्फत तयार करण्यात आलेल्या लघुपटांचा महोत्सव शहरी भागातील निमंत्रितांसाठी आयोजित करण्यात येतो. अशाप्रकारे एका आर्थिक वर्षात महाराष्ट्रातील ४ प्रमुख शहरात या सांस्कृतिक कला महोत्सवाचे आयोजन करण्यात येते. वर्ष २०२४-२०२५ मध्ये महाराष्ट्रातील २ प्रमुख शहरे पुणे व नागपूर येथे महोत्सवाचे आयोजन करण्यात येणार आहे. त्यासाठी रु. ५०.०० लाख तरतूद करण्यात आलेली आहे.

३. ग्रंथालय :-

आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे येथील ग्रंथालयाबाबत.

आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे कार्यालयातील ग्रंथालय सन १९७९ पासून कार्यरत आहे. महाराष्ट्र राज्यातील विविध जमाती तसेच देशातील अन्य राज्यांमध्ये असणाऱ्या अनुसूचित जमाती संबंधाने व त्यांच्या संस्कृतीच्या अनुषंगाने संशोधक व संदर्भात्मक अभ्यासाकरिता सुरु करण्यात आले आहे. संस्थेच्या उद्दिष्टांची पूर्तता करण्यासाठी आवश्यक ती पुस्तके उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने ग्रंथालयाची निर्मिती करण्यात आली आहे. ग्रंथालयात आजमितीस विविध विषयांवरील सुमारे २१ हजार पुस्तके उपलब्ध आहेत. ग्रंथसंग्रहाचा लाभ संस्थेतील संशोधन अधिकारी व आदिवासी क्षेत्रातील संशोधकांना होत आहे. विविध नामांकित विद्यापीठातून पी.एच.डी.एम.फिल. ची तयारी करणारे विद्यार्थी तसेच विविध प्रकल्पाच्या माध्यमातून संशोधनात्मक अभ्यास करणाऱ्या संशोधकांना आवश्यक असणारी संदर्भसेवा या कार्यालयाच्या ग्रंथालयात उपलब्ध आहे. त्यानुषंगाने लागणारे संशोधन अहवाल, मूल्यांकन अहवाल, मानवशास्त्रीय अहवाल, जिल्हा गॅझेटियर्स, जनगणना निर्देश ग्रंथ (Census of India), ज्ञानकोष, विश्वकोष, संस्कृतीकोष, मानववंशशास्त्र, समाजशास्त्र, इतिहास, कायदा, शासकीय प्रकाशने, आदिवासी जीवनाशी निगडित असलेला समृद्ध ग्रंथसंचय ग्रंथालयात उपलब्ध आहे. जमाती प्रमाणपत्र पडताळणी प्रक्रियेच्या दृष्टीने तयार करावयाच्या अहवालासाठी तसेच जाती, परंपरा, रूढी, चालीरिती रिवाज यांचा अभ्यास करण्यासाठी ग्रंथालयाचा उपयोग होतो.

या सोबतच मनोरंजनात्मक साहित्या अंतर्गत कथा कादंबरी, काव्य तसेच इतर लेखन संग्रह देखील उपलब्ध आहे. चालू घडामोडींबाबत माहितीकरीता मराठी, इंग्रजी दैनिक वृत्तपत्रे व मासिके ग्रंथालयात उपलब्ध आहेत.

माहे मार्च २०२२ पासून संस्थेकडून प्रकाशित होणारे "आदिस्वयं" मासिकाचे प्रकाशन तसेच माहितीस्तव सदर मासिकाचे आदिवासी आश्रमशाळा, वसतिगृहे, ग्रामपंचायती क्षेत्रे इ. आणि आदिवासीकरीता काम करणाऱ्या संस्था अशा ठिकाणी मोफत वितरण केले जाते. सन २०२४ मध्ये PVTG आदिवासी जमातीच्या माडिया, कोलाम तसेच कातकरी या तीनही आदिवासी बोलीभाषांचे शब्दकोश तयार करून आदिवासी अभ्यासकांसाठी ग्रंथालयात उपलब्ध करून देण्यात आले आहेत.

४. संशोधन विभाग :-

संशोधन शाखेकडे खालील कामाची जबाबदारी सोपविण्यात आली आहे.

- अनुसूचित जमातींचा मानवशास्त्रीय अभ्यास करणे.
- अनुसूचित जमातींच्या संस्कृतींचा अभ्यास करणे.
- विविध जाती-जमातींचा तुलनात्मक अभ्यास करणे.
- विकास योजनांच्या परिणामकारकतेबाबतचा अभ्यास करणे.
- आदिवासींचे शिक्षण, आरोग्य व सामाजिक-सांस्कृतिक समस्यांवर अभ्यास करणे.
- आदिवासींची सांस्कृतिक मूल्ये, इतिहास आदींचे दस्तावेजीकरण करणे.
- निरनिराळ्या संघटनांकडून प्राप्त निवेदनांच्या अनुषंगाने शासनास अहवाल सादर करणे.
- विविध राज्य तसेच राष्ट्रीय स्तरावर आयोजित करण्यात येणाऱ्या परिषदांना उपस्थित राहून तसेच विविध प्रकल्प/ आदिवासी प्रभागांना क्षेत्रभेटी देऊन त्या आधारे संशोधनासाठी गरजा निश्चिती करणे.
- मानवी हक्क आयोगाकडील प्रकरणी पत्रव्यवहार करणे.
- अनुसूचित क्षेत्राचा वार्षिक प्रशासकीय अहवाल तयार करणे.
- विधानसभा, विधानपरिषद, लोकसभा, राज्यसभा यांचेकडील तारांकित/अतारांकित प्रश्न, लक्षावेधी, औचित्याचे मुद्दे, कपातसूचना, ठराव, आश्वासने इ. प्रकरणांवर कार्यवाही करणे.
- केंद्र व राज्य शासन संशोधन अधिष्ठात्रवृत्ती योजनेबाबत कार्यवाही करणे.
- महाराष्ट्र अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जाती भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासप्रवर्ग, जातीचे प्रमाणपत्र (देण्याचे व त्याच्या पडताळणीचे विनियमन) नियम, २००३ नुसार महाराष्ट्रातील जाती प्रमाणपत्रे निर्गमित करणाऱ्या सर्व सक्षम प्राधिकारी यांनी निर्गमित केलेल्या अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्राचा अहवाल संकलित करणे.
- कार्यासनातील माहिती अधिकार बाबतचा पत्रव्यवहार, कामकाज करणे, तसेच कार्यालयातील सर्व शाखानिहाय अहवाल प्राप्त करून एकत्रित संकलित करून संपूर्ण कार्यालयाचा मासिक, त्रैमासिक, वार्षिक अहवाल शासनास सादर करणे.

● संशोधन शाखेमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या प्रकल्पांबाबत माहिती—

अ.क्र.	प्रकल्पाचे नाव	अभिकरण	प्रकल्पासाठी मंजूर निधी (रु.)	प्रकल्प कालावधी	शेरा
१.	Mapping food habits amongst the tribals : An interventionist strategy of nutritious food.	मुंबई विद्यापीठ, मुंबई	९,५०,०००	२०१६	अंतिम अहवाल पूर्ण.
२.	वनहक्क कायदा, २००६ ची अंमलबजावणी (नंदुरबार व गडचिरोली).	LBSNAA, मसुरी व आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे.	३,६७,२००	२०१८	अंतिम अहवाल पूर्ण.
३.	Research and Documentation on Traditional Medical Healing Practices Among the Tribal Communities of Maharashtra	(१) प्रवरा इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडीकल सायन्सेस, लोणी, जि. अहमदनगर. (२) लोकसेवक मधुकरराव चौधरी समाजकार्य महाविद्यालय, जळगाव. (३) महात्मा गांधी आंतरराष्ट्रीय हिन्दी विश्वविद्यालय, वर्धा.	७०,००,०००	२०१९	१. अंतिम अहवाल पूर्ण. २. अंतिम अहवाल पूर्ण. ३. अंतिम अहवाल पूर्ण.
४.	महाराष्ट्र राज्यातील ४५ अनुसूचित जमातीचा मानवशास्त्रीय दृष्टिकोनातून अभ्यास.	सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे.	४,३०,०७,७००	२०१७	प्रकल्प सुरू.
५.	संशोधन पद्धती प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम.	ओम ग्रामण्ये इन्स्टिट्यूट, फॉर एज्युकेशनल एक्सलन्स पुणे.	१६,७३,२५०	२०१९	प्रकल्प पूर्ण.
६.	एकत्रित परिविक्षाधीन प्रशिक्षण कार्यक्रमांतर्गत आदिवासी संलग्नता.	यशदा, पुणे आणि आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे	२,८६,०००	२०२०	अंतिम अहवालाचे कामकाज सुरू.
७.	Control the Population Decline among the PVTGs in (Palghar and Raigar) through maternal and child health and nutrition intervention (15000 beneficiaries).	मे. प्रबोधन बहुउद्देशिय संस्था, विडुल पार्क, अशोक स्तंभ, गंगापूर रोड, नाशिक.	२९,९८,०००	२०२२	अंतिम अहवाल पूर्ण.
८.	Maternal And Child Health Status of PVTG (Kolam and Madia : 500 beneficiaries)	मे. महाराष्ट्र शेतकरी शेतमजूर विकास संस्था, काटोल, जि. नागपूर.	१५,००,०००	२०२२	अंतिम अहवाल पूर्ण.
९.	Status survey of Sickel Cell Anemia and Issuance of cards to tribal students in Ashram Schools and hostels of Maharashtra.	आकार बहुउद्देशिय ग्रामीण विकास संस्था, हिंगणा, जि. नागपूर.	१००,००,०००	२०२२	अंतिम अहवाल पूर्ण.

अ.क्र.	याजनेचे नाव	याजनेचे मान्यता व आरंभ	वर्ष	विद्यार्थी/लाभार्थ्यांची संख्या	लाभाचे स्वरूप	शेरा
१.	महाराष्ट्र राज्यातील अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांना पीएच. डी या अभ्यासक्रमासाठी संशोधन अधिछात्रवृत्ती (फेलोशिप) देणे. (राज्य योजना)	शासन निर्णय आदिवासी विकास विभाग, क्र. अछावृ-२०२२/प्र.क्र. १३४/का. १९, दिनांक ३ फेब्रुवारी, २०२३ नुसार योजनेस मान्यता प्राप्त. त्यानुसार प्रत्यक्षात माहे सप्टेंबर २०२३ पासून अमंलबजावणी सुरू.	२०२१-२२ २०२२-२३ २०२३-२४	७३ ८७ (७३ + ८७) = १६० ७८ (१६० + ७८) = २३८	१. अधिछात्रवृत्ती : SRF - रु. ३७,००० JRF रु. ४२,००० प्रति माह. २. आकस्मिक खर्च : अ) कला, वाणिज्य, व्यवस्थापन, भाषा, सामाजिक शास्त्रे या विषयामधील पीएच. डी. या अभ्यासक्रमासाठी दर वर्षी रु. २०,५०० इतके आर्थिक अनुदान देण्यात येईल. ब) विज्ञान, अभियांत्रिकी, वैद्यकशास्त्र व इतर विषयामधील पीएच. डी या अभ्यासक्रमासाठी दरवर्षी रु. २५,०००. ३. दिव्यांग उमेदवारांना रु. २,००० दरमहा इतके सहाय्य म्हणून अतिरिक्त अनुदान देण्यात येईल. ४. सर्व उमेदवारांना खालीलप्रमाणे HRA (घरभाडे भत्ता) म्हणून देण्यात येईल. अ) वसतीगृहात राहणारे उमेदवार : विद्यापिठ/महाविद्यालय/संस्थेने राहण्यासाठी आकारलेले शुल्क. ब) वसतीगृहात न राहणारे उमेदवार : वसतीगृहात न राहणाऱ्या उमेदवारांकरिता शहरानुसार फेलोशिपच्या खालील प्रमाणात घरभाडे भत्ता देण्यात येईल. १. झोड वर्ग शहर : १० टक्के, २. वाय वर्ग शहर : २० टक्के, ३. एक्स वर्ग शहर : ३० टक्के,	संशोधन अधिछात्रवृत्ती कालावधी अधिकतम पाच वर्षासाठी लागू आहे.

५. अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती :-

आदिवासी विकास विभाग समाज कल्याण विभागातून दिनांक २ मे १९८३ रोजी स्वतंत्र झाल्यानंतर शासनाने अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणीसाठी आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय क्र. सीबीसी-१६८४/२८१८ (२९१)/११, दिनांक २३ जानेवारी १९८५ अन्वये संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, म. रा. पुणे यांच्या अध्यक्षतेखाली तपासणी समितीची स्थापना केली. या समितीची रचना खालीलप्रमाणे होती.

१. संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, म. रा. पुणे	...	अध्यक्ष
२. मुख्य संशोधन अधिकारी, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, म.रा. पुणे...		सदस्य
३. उपसंचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, म.रा. पुणे...	...	सदस्य सचिव

आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय क्र. एसटीसी-१०९०/२३९४२/१८६/का.-१०, दिनांक ३ जून, १९९२ अन्वये नाशिक व नागपूर येथे उपसंचालक यांच्या उपाध्यक्षतेखाली दोन नवीन समित्या स्थापन करण्यात आल्या. त्याच धर्तीवर दिनांक ३० डिसेंबर, १९९२ अन्वये पुणे समितीची पुनर्रचना करण्यात आली.

आदिवासी विकास विभाग शासन निर्णय, क्र. एसटीसी-१०९५/प्र.क्र. ११८/का. १०, दिनांक २६ ऑक्टोबर, १९९५ नुसार राज्यातील सर्व महाविद्यालयात, कनिष्ठ महाविद्यालयात विज्ञान शाखेच्या ११ वी इयत्तेमध्ये शिकत असलेल्या सर्व अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांनी जातीच्या प्रमाणपत्र तपासणीसाठी प्रत्येक वर्षी दिनांक ३० नोव्हेंबर पर्यंत अर्ज करणे व संबंधित समित्यांनी तपासणी करून वैध/अवैधतेबाबतचा निर्णय सर्व संबंधितांस प्रत्येक वर्षी दिनांक ३१ मे पूर्वी कळवावा. अर्जदारांच्या पडताळणी प्रकरणी समितीस मदत करण्यासाठी सदर समित्यांचे अधिनस्त दिनांक १५ मार्च, १९९६ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये पोलीस दक्षता पथकाची निर्मिती करण्यात आली. या दक्षता पथकामध्ये पोलीस उप अधीक्षक, पोलीस निरीक्षक व पोलीस शिपाई या पदांचा समावेश आहे. दिनांक १४ जुलै, १९९७ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये तीनही समित्यांची पुनर्रचना करतांना सदस्य संख्या तीन ऐवजी पाच करण्यात येऊन अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, सदस्य यांना सदस्य म्हणून समाविष्ट करण्यात आले.

शासन निर्णय क्र. एसटीसी-१०९९/प्र.क्र. १३८/का. १०, दिनांक १० सप्टेंबर, २००० अन्वये ठाणे, औरंगाबाद व अमरावती येथे स्वतंत्र नवीन समित्या व त्यांच्या अधिनस्त पोलीस दक्षता पथकांची निर्मिती करण्यात आली आहे. शासन निर्णय क्र. एसटीसी-१००३/प्र.क्र. १७४/का. १०, दिनांक ११ जानेवारी, २००५ नुसार अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समित्यांसाठी पूर्णवेळ सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष या पदांची निर्मिती करण्यात आली.

शासन निर्णय क्र. एसटीसी-१००६/प्र.क्र. १८६/का. १०, दिनांक ८ डिसेंबर, २००६ अन्वये नाशिक व नागपूर समित्यांचे विभाजन करून अनुक्रमे नंदुरबार व गडचिरोली येथे दोन नवीन तपासणी समित्या व दोन पोलीस दक्षता पथकांची निर्मिती करण्यात आली.

शासन निर्णय क्र. एसटीसी-२११९/प्र.क्र. ३४/का. १०, दिनांक १३ सप्टेंबर, २०१९ अन्वये पालघर, नाशिक-२, धुळे, किनवट, यवतमाळ, गोंदिया व चंद्रपूर येथे नवीन सात समित्यांची स्थापना करण्यात आली आहे.

अशा पद्धतीने राज्यात सद्यःस्थितीत पूर्वीच्या कार्यरत असलेल्या पुणे, ठाणे, नाशिक, नंदुरबार, औरंगाबाद, अमरावती, नागपूर व गडचिरोली या आठ आणि पालघर, नाशिक-२, धुळे, किनवट, यवतमाळ, गोंदिया व चंद्रपूर येथे नव्याने स्थापन करण्यात आलेल्या सात अशा एकूण १५ समित्यांची स्थापना करण्यात आली आहे. विद्यमान आठ समित्या व नव्याने स्थापना करण्यात आलेल्या सात समित्यांची रचना, कार्यक्षेत्र व त्यांची कार्य याबाबत आदिवासी विकास विभाग, अधिसूचना दिनांक २९ जून, २०२२ निर्गमित करण्यात आली आहे. त्यानुसार समित्यांची रचना पुढीलप्रमाणे आहे.

१. आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	...	अध्यक्ष
२. सहआयुक्त, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती	...	उपाध्यक्ष
३. उपसंचालक (संशोधन)	...	सदस्य सचिव
४. वरिष्ठ संशोधन अधिकारी	...	सदस्य
५. संशोधन अधिकारी	...	सदस्य

अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समितीचे कार्यालये व समितीचे कार्यक्षेत्र

अ.क्र.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समितीचे नाव	महसूल विभाग	कार्यक्षेत्रातील जिल्हे
१	२	३	४
१.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, पुणे, कपील टॉवर्स, सी विंग, पाचवा मजला, आर.ओ.टी. कार्यालयाशेजारी, पुणे-१ फोन नं. ०२०-२६०५७९६१ Email-tcscpun.mah@nic.in	पुणे	पुणे, सातारा, सांगली, सोलापूर कोल्हापूर
२.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, ठाणे एमटीएनएल इमारत, ६ वा मजला, गणेश टॉकीजवळ, चरई, ठाणे (पश्चिम)-४०० ६०१ फोन नं. ०२२-२५८८३५०३ Email-tcsetha.mah@nic.in tcsethane@yahoo.com	कोकण	मुंबई शहर, मुंबई उपनगर, ठाणे, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग

१	२	३	४
३.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, पालघर जिल्हाधिकारी मुख्यालय संकुल, प्रशासकीय इमारत "अ" २०२, दुसरा मजला, नवनगर, पालघर, जि.-पालघर-४०१४०४ फोन नं. ०२५२५-२९९६२२ Email-cvcpalghar2022@gmail.com	कोकण	पालघर
४.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, नाशिक, नाशिक विभाग, डॉक्टर हाऊस, २ रा मजला, ठक्र बाजार समोर, त्रयंबक नाका, नाशिक-४२२००२ फोन नं. ०२५३-२५७७०५९ Email-tcscnsk.mah@nic.in	नाशिक	नाशिक जिल्ह्यातील बागलाण, कळवण, सुरगाणा, पेठ, दिंडोरी, त्रयंबकेश्वर व इगतपुरी तालुके
५.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, नाशिक-२ डॉक्टर हाऊस, २ रा मजला, ठक्र बाजार समोर, त्रयंबक नाका, नाशिक-४२२००२ फोन नं. ०२५३-२५७७०५९ Email-tcscnsk.mah@nic.in	नाशिक	नाशिक जिल्ह्यातील मालेगाव, देवळा, चांदवड, नांदगाव, निफाड, येवला व सिन्नर हे तालुके व अहमदनगर जिल्हा
६.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, नंदुरबार शितकरण केंद्राची इमारत, आर.ओ.टी ऑफिसजवळ, साक्री रोड, नंदुरबार-४२५४१२ फोन नं. ०२५६४-२९०१३० Email-tcscetha.mah@nic.in tcsc.ndb-mah@gov.in	नाशिक	नंदुरबार
७.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, धुळे सिंधुमाणिक, सर्व्हे नं. ५३ पैकी सि.नं.स. ५२५२, एकविरा देवी हायस्कूल समोर, विद्यानगर, शरदानगर, देवपूर, परिसर धुळे-४२४००५ फोन नं. ०२५६२-२९९४२९ Email-tcsc.dhule.mah@gmail.com	नाशिक	धुळे, जळगाव
८.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, छत्रपती संभाजीनगर विभाग, प्लॉट नं. १०, सेक्टर ई-१, सेंट लॉरेन्स हायस्कूल जवळ, सिडको बस स्टॅण्ड समोर, छत्रपती संभाजीनगर-४३१००३ फोन नं. ०२४०-२६६२९०९ Email-tcscaur.mah@nic.in	छत्रपती संभाजीनगर	छत्रपती संभाजीनगर, जालना, परभणी, बीड, धाराशिव
९.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, किनवट (मुख्यालय छत्रपती संभाजीनगर) प्लॉट नं. ४, सेक्टर सी-१, टाऊन सेंटर, सारस्वत बँकेजवळ, सिडको, छत्रपती संभाजीनगर-४३१००३ फोन नं. ०२४०-२९९११३७ Email-tcskin.mah@gmail.com	छत्रपती संभाजीनगर	नांदेड, हिंगोली, लातूर

१	२	३	४
१०.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, अमरावती मा. राज्य माहिती आयोगाच्या कार्यालयासमोर, सना बिल्डींग, चपराशीपुर, अमरावती-४४४६०२ फोन नं. ०७२१-२५५०९९५ Email-tcscamr.mah@nic.in	अमरावती	अमरावती, अकोला, बुलढाणा
११.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, यवतमाळ साई उत्तम विला, घर नं. ३, रंगोली ग्राऊंड जवळ, शास्त्रीनगर, यवतमाळ-४४५००१ फोन नं. ०७२३२-२९९०९७ Email-tcscyavatmal@gmail.com	अमरावती	यवतमाळ, वाशिम
१२.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, नागपूर आदिवासी विकास भवन, २ रा माळा, आरटीओ ऑफीससमोर, अमरावती रोड, गिरीपेठ, नागपूर-४४००१० फोन नं. ०७१२-२५६००३१ Email-tcscnagpur@gmail.com	नागपूर	नागपूर, वर्धा
१३.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, गोंदिया जिल्हाधिकारी कार्यालय, २ रा माळा, कक्ष क्र. २१४, आमगाव रोड, फुलचूरटोला, गोंदिया-४४१६०१ फोन नं. ०७१८२-२९९३०४ Email-tcscgondia@gmail.com tcscnagpur2@gmail.com	नागपूर	गोंदिया, भंडारा
१४.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, गडचिरोली जिल्हा परिषद कॉम्प्लेक्स एरिया, एलआयसी चौक, प्रकल्प कार्यालयाच्या बाजूला, गडचिरोली-४४२६०५ फोन नं. ०७१३२-२२३१७९/८० Email-tcscgad@yahoo.in	नागपूर	गडचिरोली
१५.	सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, चंद्रपूर एस कॉलेजच्या मागे, लॉ.पी., डॉ. पिल्लई आय.पी.ए., ताडोबा रोड, दुसरा माळा, कॉलेजच्यावर, आय.टी-चंद्रपूर, तुकूम-४४२४०१ फोन नं. ०७१७२-२९९१५१ Email-cvcchandrapur@gmail.com	नागपूर	चंद्रपूर

मा. सर्वोच्च न्यायालयाने विशेष अनुज्ञा याचिका क्र. १४७६७/१९९३ व सिव्हील अर्ज क्र. ५८५४/१९९४ कु. माधुरी पाटील विरुद्ध अपर आयुक्त, आदिवासी विकास व इतर या प्रकरणी दिलेल्या मार्गदर्शक तत्वांस संविधानिक स्वरूप प्राप्त व्हावे याकरीता महाराष्ट्र शासनाने मागासवर्गीयांच्या विविध प्रवर्गातील जातीच्या व्यक्तींना जातीची/जमातीची प्रमाणपत्रे देणे व त्याची पडताळणी करणेकरीता मा. राष्ट्रपती यांच्या मान्यतेने **“महाराष्ट्र अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्ग जातीचे प्रमाणपत्र (देण्याचे व त्याच्या पडताळणीचे विनियमन) अधिनियम, २००० (सन २००१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र. २३)”** व महाराष्ट्र शासनाने सदर अधिनियमाची अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने **“महाराष्ट्र अनुसूचित जमातीचे प्रमाणपत्र (देण्याचे व त्याच्या पडताळणीचे विनियमन) नियम, २००३”** पारीत केले आहेत. सदर अधिनियम, २००० व नियम, २००३ मधील तरतूदीनुसार अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती कार्यालयांकडून अनुसूचित जमातींच्या दाव्यांची तपासणी करण्यात येते.

सध्या अस्तित्वात असलेल्या आठ अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती कार्यालयांकरिता विविध संवर्गातील एकूण २९८ पदे मंजूर करण्यात आली आहेत. नवीन सात समिती कार्यालयांकरिता ७० नियमित पदे व ७० पदे मानधन तत्वावर कंत्राटी पद्धतीने मनुष्यबळ निर्माण करण्यास मंजुरी देण्यात आलेली आहे. माहे डिसेंबर, २०२४ अखेर सर्व समित्यांकडे एकूण २१,८०९ प्रकरणे प्रलंबित आहेत.

६. प्रशिक्षण :-

- (१) राज्य प्रशिक्षण धोरण २३ सप्टेंबर २०११ अन्वये विभागातील सर्व अधिकारी/कर्मचारी यांच्यासाठी सर्व स्तरावर क्षमतावृद्धी व कौशल्य विकास यासाठी पायाभूत, उजळणी, पदोन्नती नंतरचे आणि उद्बोधन प्रशिक्षण कार्यक्रम घेणे.
- (२) आदिवासी विकास विभागाच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली कार्यालयात कनिष्ठ लिपिक, वरिष्ठ लिपिक, मुख्य लिपिक, उपलेखापाल, क. शिक्षण विस्तार अधिकारी, आदिवासी विकास निरीक्षक, कार्यालयीन अधीक्षक, शासकीय आश्रमशाळा अधीक्षक/अधिका, संशोधन सहाय्यक, लघुलेखक, शासकीय वसतिगृहांचे गृहपाल अशा सर्व वर्ग-३ कर्मचाऱ्यांसाठी प्रशिक्षण सत्रांचे नियोजन व कार्यवाही या संस्थेच्या प्रशिक्षण कक्षाकडून करण्यात येते.
- (३) आदिवासी विकास विभागाच्या योजनेच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी विभागात कार्यरत असणाऱ्या सर्व संवर्गातील अधिकारी व कर्मचारी यांची कार्यक्षमता वाढवणे, त्यांना विभागाच्या उद्देशाप्रती प्रतिबद्ध करणे, प्रशासकीय व लेखाविषयक नियमांची माहिती करून देणे, त्यांच्या कौशल्यात वाढ करणे, त्यांच्या सकारात्मक दृष्टीकोन तयार करणे, बदलत्या आव्हानांना तोंड देण्यासाठी सक्षम बनवणे या विषयांचा प्रशिक्षणामध्ये समावेश केला जातो.
- (४) विभागाच्या आश्रमशाळांतील शिक्षक व अन्य शिक्षकेत्तर कर्मचारी यांच्यासाठी प्रशिक्षण कार्यक्रम घेणे.

प्रशिक्षणाचे प्रकार :-

१. पायाभूत प्रशिक्षण : १२ दिवसांचे
२. पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण : १२ दिवसांचे
३. उजळणी प्रशिक्षण : ३ ते ५ दिवसांचे
४. तांत्रिक प्रशिक्षण : ३ ते ५ दिवसांचे

● आयुक्त कार्यालय, अपर आयुक्त कार्यालय, CVC अधिकारी प्रकल्प कार्यालय स्तर :-

कार्यालयीन अधीक्षक, मुख्य लिपिक, उपलेखापाल, क. शिक्षण विस्तार अधिकारी, आदिवासी विकास निरीक्षक, वरिष्ठ लिपिक, कनिष्ठ लिपिक, संशोधन सहाय्यक, लघुलेखक, वर्ग-४ कर्मचारी.

● शासकीय आश्रमशाळा स्तर :-

मुख्याध्यापक, शिक्षक, अधीक्षक/अधिका, प्रयोगशाळा सहाय्यक

● शासकीय वसतिगृहांचे गृहपाल :-

अशा सर्व वर्ग-३ अधिकारी/कर्मचाऱ्यांसाठी प्रशिक्षण सत्रांचे नियोजन व कार्यवाही या संस्थेच्या प्रशिक्षण कक्षाकडून करण्यात येते.

- सन २०२३-२४, २०२४-२५ या सत्रामध्ये भारतीय संविधानाच्या २७५(१) तरतूदीमधून Training and Capacity Building of Teachers of Teaching Ashramschoool या योजने अंतर्गत सर्व शासकीय अनुदानात आश्रमशाळांतील एकूण अनुक्रमे ३१९६ व १७५० इतक्या शिकांना ११० तुकड्या मधून इंग्रजी विषयाचे Basic व Advance Spoken English या विषयाचे प्रशिक्षण देण्यात आलेले आहे.
- ७ ऑगस्ट २०२३ रोजी नाशिक येथे अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र पडताळणी अधिकाऱ्यांची २ दिवसीय कार्यशाळा घेण्यात आली. त्यामध्ये ७५ अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यात आले.
- विभागातील सर्व प्रकल्प अधिकाऱ्यांसाठी दिनांक २२ व २३ ऑगस्ट २०२४ या कालावधीत दोन दिवसीय Conference घेण्यात आली. त्यामध्ये ७५ अधिकारी सहभागी झाले.
- दिनांक ९ व १० जानेवारी २०२५ या कालावधीत अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र पडताळणी अधिकाऱ्यांची २ दिवसीय Conference मुंबई येथे घेण्यात आली. त्यामध्ये ८० अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यात आले.
- सन २०२५-२६ करिता पुढीलप्रमाणे प्रशिक्षणाचे नियोजन केले आहे.

सन २०२५-२६ प्रशिक्षण आराखडा :-

अ.क्र.	प्रशिक्षणाचे प्रकार	प्रशिक्षण संख्या	प्रशिक्षणार्थी संख्या	येणारा खर्च	समाविष्ट संवर्ग
१.	पायाभूत प्रशिक्षण	१३	६२०	१,८६,००,०००	
२.	पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण	१४	५६०	७०,००,०००	आयुक्त कार्यालय, अपर
३.	उजळणी प्रशिक्षण	४३	२११०	२,४३,७५,०००	आयुक्त व प्रकल्प कार्यालय व
४.	तांत्रिक प्रशिक्षण	१२७	६३१०	७,६३,७५,०००	CVC मधील वर्ग ३ व वर्ग ४
५.	प्रकल्प अधिकारी Conference	४	१००	१,२०,००,०००	मधील सर्व पदांचा प्रशिक्षणामध्ये
६.	अजप्रतस अधिकारी Conference	४	१००	१,२०,००,०००	समावेश केलेला आहे.
७.	इतर प्रशासकीय खर्च			१५,०३,५००	
एकूण ...				१५,१८,५३,५००	

सेवापूर्व प्रशिक्षण कार्यक्रम :-

आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्थेमध्ये प्रशिक्षण ही योजना सन १९७२ पासून सुरु करण्यात आली असून या संस्थेकडून सेवांतर्गत प्रशिक्षण, सेवापूर्व प्रशिक्षण, आदिवासी युवक-युवतीसाठी नेतृत्व प्रशिक्षण कार्यक्रम राबविण्यात येत असून त्याचा थोडक्यात तपशील खालीलप्रमाणे-

(१) **सेवापूर्व प्रशिक्षण कार्यक्रम :-**राज्यातील अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांचे अखिल भारतीय व राज्य शासनाच्या नागरी सेवेतील प्रमाण अल्प आहे. तसेच अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांचे स्पर्धा परीक्षांमध्ये बसण्याचे प्रमाण देखील अल्प आहे. आदिवासी उमेदवारांचे सदरच्या परीक्षांसाठी बसण्याचे प्रमाण वाढावे व त्यांना सदरच्या परीक्षांमध्ये यश मिळून त्यांना विकासाच्या मुख्य प्रवाहात आणण्याकरीता सदरचे प्रशिक्षण अत्यंत महत्वाचे आहे.

अ) केंद्रीय/महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग नागरी सेवा स्पर्धा परीक्षा प्रशिक्षण कार्यक्रम-

आदिवासी विकास विभाग, महाराष्ट्र शासन यांचा शासन निर्णय क्रमांक : प्रशिक्षण २०१२/प्र.क्र. १५८ (भाग-२)/का-१७, दिनांक १५ जुलै, २०१४ तसेच शासन शुद्धीपत्रक : प्रशिक्षण २०१९/प्र. क्र. २१/का-०९, दिनांक ३० ऑगस्ट, २०१९ अन्वये संघ/महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या नागरी सेवा स्पर्धा परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण कार्यक्रम राबविण्यात येतो.

राज्यातील अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांकरिता संघ/महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाकडून (यु.पी.एस.सी./एम.पी.एस.सी.) घेण्यात येणाऱ्या स्पर्धा परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण कार्यक्रम खाली नमूद ९ विद्यापीठे व यशदा, पुणे येथे ११ महिन्यांच्या कालावधीकरीता प्रत्येक विद्यापीठात २५ प्रमाणे व यशदा येथे १० असे एकूण २३५ उमेदवारांना प्रशिक्षण देण्यात येते.

सदर प्रशिक्षणा दरम्यान पुढील सोई-सुविधा उमेदवारांना उपलब्ध करून दिल्या जातात.

- विद्यावेतन रु. ६,००० प्रतिमाह (यात निवास व भोजनाचा समावेश आहे)
- शैक्षणिक साहित्य/पुस्तके खरेदीसाठी रु. ६,००० (फक्त एकदाच)
- इंटरनेटसह संगणक सुविधा
- ग्रंथालय सुविधा

सदर प्रशिक्षण कार्यक्रमासाठी पदवीधर असलेल्या उमेदवारांची निवड केली जाते त्यासाठी सामान्य ज्ञानावर आधारित राज्य स्तरीय प्रवेश परीक्षा (CET) घेण्यात येते. सदरची प्रवेश परीक्षा दरवर्षी मार्च मध्ये घेतली जाते व हे प्रशिक्षण दरवर्षी ऑगस्ट महिन्यात सुरु होते. उमेदवारांची निवड विद्यापीठ निहाय जास्त गुण प्राप्त करणाऱ्या २५ उमेदवारांची निवड प्रशिक्षणासाठी करण्यात येते.

ब) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या दुय्यम न्यायिक सेवा स्पर्धा परीक्षा प्रशिक्षणासाठी दिनांक : २ डिसेंबर, २०१४ रोजीचा शासन निर्णय-

सदरची योजना अनुसूचित जमातीतील विधी पदवीधर असलेल्या ज्या उमेदवारांनी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या दुय्यम न्यायिक सेवा स्पर्धा परीक्षेसाठी अर्ज केले आहे अशाच उमेदवारांना ११ महिने कालावधीसाठी बार कौन्सिल ऑफ महाराष्ट्र आणि गोवा (बीएसजी) या संस्थेमार्फत प्रशिक्षण देण्यात येते. सदर प्रशिक्षण कार्यक्रमाकरीता प्रत्येक महसूल विभागातील प्रशिक्षणार्थी बार कौन्सिल ऑफ महाराष्ट्र आणि गोवा (बीएसजी) या संस्थेमार्फत निवडले जातात.

क) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग अभियांत्रिकी सेवा स्पर्धा परीक्षा प्रशिक्षणासाठी दिनांक : २ डिसेंबर, २०१४ रोजीचा शासन निर्णय-

सदरची योजना अनुसूचित जमातीतील अभियांत्रिकी पदवीधर ज्या उमेदवारांनी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या अभियांत्रिकी सेवा स्पर्धा परीक्षेसाठी अर्ज केले आहेत अशाच उमेदवारांना सदरचे प्रशिक्षण महाराष्ट्र अभियांत्रिकी प्रशिक्षण प्रबोधिनी, नाशिक यांच्या अधिनस्त असलेल्या (१) मेटा प्रशिक्षण केंद्र, नाशिक (२) मेटा प्रादेशिक प्रशिक्षण केंद्र, नागपूर या संस्थेमार्फत देण्यात येईल.

सदर प्रशिक्षण कार्यक्रमाकरीता प्रशिक्षणार्थीची निवड महाराष्ट्र अभियांत्रिकी प्रशिक्षण प्रबोधिनी, नाशिक ही संस्था करेल, तसेच सदर संस्थेमार्फत उपरोक्त प्रशिक्षणा दरम्यान उमेदवारांची राहण्याची व जेवणाची व्यवस्था व शैक्षणिक साहित्य इ. सोई-सुविधा उपलब्ध करून दिल्या जातील.

ड) विविध सरळ सेवा भरती सेवा स्पर्धा परीक्षा प्रशिक्षणासाठी दिनांक : २९ नोव्हेंबर, १९८५ रोजीचा शासन निर्णय-

अनुसूचित जमातीच्या पदवीधर उमेदवारांसाठी ४० विद्यार्थ्यांसाठी २ महिना कालावधीचा प्रशिक्षण कार्यक्रम या संस्थेमार्फत राबविण्यात येतो.

प्रशिक्षणार्थींना या प्रशिक्षणा दरम्यान निःशुल्क निवास व्यवस्था केली जाते, तसेच प्रवास खर्च भोजन व्यवस्था (बिल नुसार), शैक्षणिक साहित्याची सुविधा खालील दराने (DBT द्वारे) दिल्या जातात.

इ) संघ लोकसेवा आयोग (यु.पी.एस.सी.) मार्फत घेण्यात येणाऱ्या नागरी सेवा मुख्य परीक्षा व मुलाखत तयारीकरिता सानुग्रह अनुदान देणे योजना. आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक : योजना प्रशिक्षण २०२०/प्र.क्र. ७५/का.-९, दिनांक १३ नोव्हेंबर, २०२०

सदर योजनेमध्ये महाराष्ट्र राज्यातील अनुसूचित जमातीच्या संवर्गातील उमेदवारांना संघ लोकसेवा आयोग (यु.पी.एस.सी.) नागरी सेवा मुख्य परीक्षा तयारी करीता सानुग्रह अनुदान प्रती प्रशिक्षणार्थींना दर माह १२,००० असे एकूण तीन महिन्यांसाठी ३६,००० व पुस्तक संव खरेदी करण्यासाठी फक्त एकदाच एकूण रु. १४,००० असे एकूण रु. ५०,००० इतके अनुदान आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे मार्फत देण्यात येते.

(२) सेवापूर्व प्रशिक्षण कार्यक्रम (पूर्ण झालेले)–

अ.क्र.	वर्ष	आयोजित प्रशिक्षण कार्यक्रम	पार पडलेले प्रशिक्षण	प्रशिक्षणार्थींची संख्या	एकूण खर्च (रुपये हजारत)
१.	२०१९-२०२०	९ विद्यापिठे, यशदा व आ.सं.प्र.सं. पुणे येथे प्रशिक्षण कार्यक्रम	...	२३५	७,८५,५७,०६१
२.	२०२०-२०२१	कोविड-१९ परिस्थितीमुळे विद्यापीठ निहाय प्रशिक्षण कार्यक्रम होऊ शकला नाही.	...	...	...
३.		ऑनलाईन स्वरूपात अँड्रॉइड मोबाईल टॅबलेटद्वारे स्पर्धा प्रशिक्षण कार्यक्रम.	१०	२,१८१	१३,५१,१३,७७६
४.	२०२१-२०२२	संघ लोकसेवा आयोग (यु.पी.एस.सी) नागरी सेवा मुख्य परीक्षा तयारी करिता प्रोत्साहनपर सानुग्राह अनुदान.	...	११	५,५०,०००
५.		UPSC दिल्ली योजना	१	१००	३,७३,५५,५८१
६.	२०२२-२०२३	संघ लोकसेवा आयोग (यु.पी.एस.सी) नागरी सेवा मुख्य परीक्षा तयारी करिता प्रोत्साहनपर सानुग्राह अनुदान.	१	११	६,५९,४११
७.		UPSC दिल्ली योजना	१	१००	३,६५,७२,६३९
८.	२०२३-२०२४	संघ लोकसेवा आयोग (यु.पी.एस.सी) नागरी सेवा मुख्य परीक्षा तयारी करिता प्रोत्साहनपर सानुग्राह अनुदान.	१	८	४,९०,३८४
			एकूण ...	२,६४८	२८,९२,९८,८५२

(३) सेवापूर्व प्रशिक्षण कार्यक्रम (चालू असलेले)–

सर्वकष धोरणांतर्गत वर्ष २०२४-२५ साठी मंजूर असलेल्या प्रशिक्षण कार्यक्रमाचा तपशील :—

अ.क्र.	योजनेचे नाव	लाभार्थी संख्या	प्रस्तावित खर्च
१.	UPSC दिल्ली	१००	३,८९,५५,०००
२.	UPSC महाराष्ट्र	१००	२,७२,४०,०००
३.	MPSC – राजपत्रित	४००	८,२७,४०,०००
४.	MPSC – विधी	१००	२,०६,८५,०००
५.	MPSC – अभियांत्रिकी		
६.	Teacher Eligibility Test-TET	५००	६,४०,५०,०००
७.	PSI, STI, ADO	४००	५,१२,४०,०००
८.	कर्मचारी निवड आयोग (SSC)	४००	५,१२,४०,०००
९.	IBPS, रेल्वे, LIC आणि इतर बँकिंग भरती	१,०००	९,२४,००,०००
१०.	MPSC – गट-क	८००	१०,२४,८०,०००
११.	पोलीस आणि सैन्य भरती	२३,०००	२,९४,६३,००,०००
		एकूण ...	२६,८००
			३,४७,७३,३०,०००

७. एक्षेविका कक्ष :—

मूल्यमापन :—

- केंद्र व राज्य शासनामार्फत आदिवासी समाजाच्या आर्थिक, शैक्षणिक व सामाजिक विकासाकरिता राबविण्यात येणाऱ्या विविध योजनांचा आदिवासी जीवनावर झालेल्या परिणामांचे मूल्यमापन करणे.
- महाराष्ट्र शासनाच्या आदिवासी विकास विभाग यांचेमार्फत आदिवासींच्या कल्याणासाठी कल्याणकारी योजना राबविल्या जातात. सदर योजना विविध प्रकारच्या असून त्यामध्ये वैयक्तिक लाभार्थी योजना व सामुहिक लाभार्थी योजनांचा समावेश आहे. सदर योजनांची अंमलबजावणी आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांचे नियंत्रणाखाली क्षेत्रीय कार्यालयांकडून केली जाते. सदर योजना शासनाची मार्गदर्शक तत्वे व उद्दिष्टे यानुसार राबविल्या जात आहेत किंवा नाही हे पाहण्यासाठी आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांचेमार्फत सदर योजनांचे मूल्यमापन केले जाते.
- आदिवासी विकास विभागातर्फे आदिवासी उपयोजना क्षेत्र व आदिवासी उपयोजना बाह्य क्षेत्रामध्ये राबविण्यात येणाऱ्या विविध योजनांचे मूल्यमापन, सर्वेक्षण या कक्षामार्फत करण्यात येते.
- यामध्ये केंद्र शासनाने सुचविलेले विषय, राज्य शासनाने सुचविलेले विषय, संस्थेच्या स्तरावर निवडण्यात आलेले विषय निवडतांना मा. आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था यांचे मान्यतेने मूल्यमापन व सर्वेक्षण कार्यक्रमाची निवड केली जाते.

- सदर मूल्यमापन विषय निवडल्यानंतर शासनाने ठरवून दिलेल्या निकषानुसार त्याविषयाची सविस्तर दिशादर्शक टिप्पणी तयार करण्यात येते. तदनंतर विविध स्तरावरील प्रपत्रे तयार करण्यात येतात. मूल्यमापन पाहणीसाठी नमुना निवड करून तेथे एक्षेविका कक्षातील अधिकारी / कर्मचाऱ्यांमार्फत क्षेत्रीय काम केले जाते. प्रपत्रांमध्ये संकलित केलेल्या माहितीचे तक्तीकरण विश्लेषण करून अहवाल लेखनाचे काम केले जाते.
- मूल्यमापन अहवालातील निष्कर्ष व शिफारशी शासनात सादर केल्या जातात.
- या निष्कर्ष व शिफारशींचा विचार होऊन या योजनांच्या अंमलबजावणीमध्ये सुधारणा करणे अभिप्रेत असते.
- हे सर्वेक्षण व मूल्यमापन अहवाल आदिवासींच्या सामाजिक, आर्थिक व शैक्षणिक विकासाबाबतचे धोरण निश्चित करताना राज्य शासनास विविध स्तरावर उपयुक्त ठरू शकतात.
- आतापर्यंत संस्थेमार्फत १६७ वेगवेगळ्या विषयांवर मूल्यमापन अहवाल तयार करण्यात आलेले आहेत.

सन २०२२-२३ मध्ये मूल्यमापन अभ्यास पूर्ण झालेले आहेत.

१. पंचायत समितीचे उपबंध (अनुसूचित क्षेत्रावर विस्तीर्ण करणे) २०२२-२३ अधिनियम, १९९६ अर्थात पेसा कायदा अंमलबजावणी मूल्यमापन अहवाल.
२. ग्रामिण परिसरातील कुक्कुटपालन आणि अनुसूचित क्षेत्र/आदिवासी उपयोजना क्षेत्रमधील अंगणवाड्यातील मुलांच्या आहारामध्ये अंड्यांचा पुरवठा करणे व स्वयंरोजगार निर्मिती करीता स्वयंम प्रकल्प राबविणेबाबतचा मूल्यमापन अभ्यास.

सांख्यिकी :-

- भारतीय राज्यघटनेच्या ५ व्या अनुसूचीनुसार मा. राष्ट्रपती, भारत सरकार यांनी महाराष्ट्र राज्यातील अनुसूचित क्षेत्र हे दिनांक २ डिसेंबर, १९८५ च्या अधिसूचनेद्वारे घोषित केलेले आहे. सदर क्षेत्र हे जनगणना १९७१ वर आधारित होते.
- राज्य शासनाने शासन निर्णय क्रमांक टीएसपी-१०८६/८७१०/प्र.नं. ३१/का.५, दिनांक ९ मार्च, १९९० अन्वये महाराष्ट्र राज्यातील आदिवासी उपयोजना क्षेत्र केंद्र शासनाच्या दिनांक २ डिसेंबर, १९८५ च्या अनुसूचित क्षेत्राशी संतुलित करून जनगणना १९८१ वर आधारित आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील समाविष्ट गावाची सुधारीत यादी प्रसिद्ध केली. महाराष्ट्र राज्यातील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रामध्ये जनगणना २०११ नुसार एकूण १३ जिल्ह्यातील २३ पूर्णतः व ३६ अंशतः अशा ५९ तालुक्यातील ५८९६ गावांचा समावेश आहे.
- अनुसूचित क्षेत्र हे मा. राष्ट्रपती, भारत सरकार यांनी निर्गमित केलेल्या अधिसूचनेद्वारे जाहिर करण्यात आलेले आहे. या क्षेत्रामध्ये गावांची वाढ करणे अथवा त्यातील गावे वगळणे यासाठी केंद्र शासनाच्या निकषानुसार अनुसूचित क्षेत्र, माडा व क्लस्टर क्षेत्रामध्ये समाविष्ट करावयाच्या गावांचे नवीन प्रस्ताव तयार करून संबंधित तालुका/जिल्हा नकाशावर प्रस्तावित क्षेत्र दर्शवून सदर प्रस्ताव राज्य/केंद्र शासनाच्या मान्यतेस्तव पाठविण्याचे काम या शाखेमार्फत करण्यात येते.
- अनुसूचित क्षेत्राच्या पुनर्रचनेचा प्रस्ताव, केंद्र शासनाने निश्चित केलेल्या निकषांच्या आधारे दिनांक २७ डिसेंबर २०२३ रोजी राज्य शासनास सादर करण्यात आला असून राज्य शासनाकडून सदर प्रस्ताव दिनांक ११ ऑक्टोबर २०२४ रोजी केंद्र शासनास सादर करण्यात आला आहे.

८. राज्यस्तरीय वनहक्क कायदा कक्ष :-

अनुसूचित जमाती व इतर पारंपरिक वन निवासी (वनहक्कांची मान्यता) अधिनियम, २००६ आणि नियम, २००८ व सुधारित नियम, २०१२ ची अंमलबजावणी अंतर्गत राज्यात माहे सप्टेंबर, २०२३ अखेर दाव्यांची सद्यःस्थिती खालीलप्रमाणे आहे :-

१. वैयक्तिक दावे-

- माहे जानेवारी, २०२५ अखेरपर्यंत राज्यात एकूण २००११४ वैयक्तिक दावे व अपिल मान्य करण्यात आलेले आहे. त्यासाठी मंजूर केलेले वनक्षेत्र १,८७,४१४.२१ हेक्टर एवेढे आहे.

२. सामूहिक दावे-

- माहे जानेवारी, २०२५ अखेर राज्यात एकूण ८६१८ सामूहिक वनहक्क दावे व अपिल मान्य करण्यात आलेले आहे. त्यासाठी एकूण १३६६४५०.६६३ हेक्टर वनक्षेत्र मंजूर केलेले आहे.
- राज्यातील सर्व सामूहिक वनहक्कांचे संवर्धन व व्यवस्थापन आराखडे तयार करणे व त्यांची अंमलबजावणी करण्यासाठी ग्रामस्तरीय समिती, तालुकास्तरीय व जिल्हास्तरीय कन्व्हर्जन्स समितीची स्थापना करणेबाबत शासन निर्णय क्रमांक वहका-२०२१/प्र.क्र.१८७/का-१४ मंत्रालय, मुंबई, दिनांक १२ सप्टेंबर, २०२२ शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आलेला असून सदर प्रमाणे सामूहिक वनहक्कांचे संवर्धन व व्यवस्थापन आराखडे तयार करण्याची कार्यवाही सुरु झाली आहे.
- वनहक्क धारकांना सर्व शासकीय योजनांचा लाभ देण्याचा शासन निर्णय दि. १३/०३/२०२४ रोजी निर्गमित करण्यात आलेला असून त्यानुसार वनहक्क धारकांना लाभ देण्याची कार्यवाही राज्यात सुरु आहे.

महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक-२

प्रस्तावना

महामंडळाची स्थापना व उद्देश :-

आदिवासी विकास महामंडळ ही प्रवर्तक असलेली एक सेवाभावी संस्था असून महामंडळाचा मुख्य उद्देश राज्यातील आदिवासींची आर्थिक पिळवणूक थांबवून त्यांचा सर्वांगीण विकास घडवून आणणे हा आहे. या उद्देशाच्या अनुषंगाने कार्य करण्यासाठी प्रभावी साधन म्हणून महाराष्ट्र शासनाने या महामंडळाची सन १९७२ मध्ये महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियमान्वये स्थापना केली आहे.

तथापि, ज्या दोन प्रमुख उद्दिष्टांना आधारित महामंडळ कार्य करते ती खालीलप्रमाणे आहेत-

(अ) आदिवासी शेतकरी, आदिवासी कारागीर आणि आदिवासी भूमीहीन मंजूर यांची आर्थिक पिळवणूक नाहीशी करण्यासाठी प्रभावी साधन म्हणून कार्य करणे.

(ब) आदिवासींच्या आर्थिक विकास संवर्धनासाठी प्रत्यक्ष सहाय्याच्या योजना हाती घेणे.

संचालक मंडळ संरचना-

- महामंडळाचे पदसिद्ध अध्यक्ष हे मा. मंत्री, आदिवासी विकास विभाग.
- महामंडळाचे उपाध्यक्ष शासन नियुक्त असतात.
- शासकीय संचालक सदस्य २२ व निर्वाचित संचालक सदस्य १५.

महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक चे कार्यालय खालीलप्रमाणे :-

अ. क्र.	कार्यालयाचे नाव	उपप्रादेशिक कार्यालयांचे नाव
१.	मुख्य कार्यालय, नाशिक	...
२.	विभागीय कार्यालय, नागपूर	...
३.	प्रादेशिक कार्यालय, नाशिक	पेठ, दिंडोरी, घोटी, सुरगाणा, कळवण
४.	प्रादेशिक कार्यालय, नंदुरबार	नंदुरबार, नवापूर, पिंपळनेर, घडगांव, तळोदा, शहादा, यावल
५.	प्रादेशिक कार्यालय, जव्हार	जव्हार, मोखाडा, शहापूर, कासा, मनोर
६.	प्रादेशिक कार्यालय, जुन्नर	घोडेगाव, राजूर
७.	प्रादेशिक कार्यालय, भंडारा	नवेगावबांध, देवरी, रामटेक
८.	प्रादेशिक कार्यालय, चंद्रपूर	चिमूर, गोंडपिंपरी
९.	प्रादेशिक कार्यालय, यवतमाळ	कळंब, पांढरकवडा, किनवट
१०.	प्रादेशिक कार्यालय, गडचिरोली	घोट, कुरखेडा, धानोरा, आरमोरी, कोरची
११.	प्रादेशिक कार्यालय, धारणी	धारणी, चिखलदरा
१२.	उप प्रादेशिक कार्यालय, अहेरी (उच्च श्रेणी)	...

महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक-२

संवर्गनिहाय अधिकारी/कर्मचाऱ्यांची संख्यात्मक माहिती दर्शविणारा तक्ता दिनांक ३१ डिसेंबर २०२४ अखेर—

गट	अ. क्र.	संवर्गाचे नाव	आकृतीबंधानुसार एकूण मंजूर पदे	दिनांक ३१-१२-२०२४ अखेर कार्यरत पदे	दिनांक ३१-१२-२०२४ अखेर रिक्त पदे
अ-	१.	व्यवस्थापकीय संचालक	...	१	...
	२.	महाव्यवस्थापक	...	४	३
	३.	प्रादेशिक व्यवस्थापक	...	९	४
	४.	वरिष्ठ व्यवस्थापक	...	१	...
		गट-अ एकूण	...	१५	७
ब-	५.	उप प्रादेशिक व्यवस्थापक	...	२५	८
	६.	व्यवस्थापक (प्रशा./विप.)	...	२२	१९
	७.	व्यवस्थापक (लेखा)	...	११	९
	८.	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)	...	१	१
		गट-ब एकूण	...	५९	३७
क-	९.	उप व्यवस्थापक	...	४७	३१
	१०.	विपणन निरीक्षक	...	१४४	१३६
	११.	लेखापाल	...	६७	५२
	१२.	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)	...	१	१
	१३.	सहायक व्यवस्थापक	...	१८	१५
	१४.	लघुटंकलेखक	...	३	३
	१५.	वरिष्ठ सहायक	...	५१	३७
	१६.	विजतंत्री	...	११	७
	१७.	स्वागतिका	...	१	...
	१८.	वाहन पर्यवेक्षक	...	१	...
	१९.	कनिष्ठ सहायक	...	१३७	८४
	२०.	रोखपाल	...	४२	४२
	२१.	विक्रेता तथा लिपिक	...	...	...
	२२.	टंकलिपिक	...	५१	४०
	२३.	गोदामपाल	...	८०	५९
	२४.	प्रतवारीकार	...	३६५	२३६
		गट-क एकूण	...	१०१९	७४३
ड-	२५.	ट्रकचालक	...	२१	२१
	२६.	जीप चालक	...	५३	४७
	२७.	क्लिनर	...	७	७
	२८.	शिपाई	...	६६	३८
	२९.	हवालदार	...	१	१
	३०.	रखवालदार	...	५७	५७
		गट-ड एकूण	...	२०५	१७१
		एकूण गट अ+ब+क+ड	...	१२९८	९५८

(१) एकाधिकार खरेदी योजना-

महाराष्ट्र जनजाती आर्थिक स्थिती (सुधारणा) कायदा, १९७६ चे कलम ६ अन्वये महाराष्ट्र शासनाने आदिवासी उपयोजना क्षेत्र जाहीर करून आदिवासी बांधवांचे त्यांनी उत्पादित केलेल्या शेती व जंगल मालास योग्य किंमत मिळवून देणेकरिता तसेच त्यांचे होणारे आर्थिक शोषण थांबविणेसाठी मुख्य अभिकर्ता म्हणून महामंडळाची नेमणूक केली आहे. सन १९७७-७८ मध्ये महाराष्ट्रातील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील ७ तालुक्यात एकाधिकार खरेदी योजना सुरू करण्यात आली. आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात १६ जिल्ह्यातील ७३ तालुक्यात सुरू करण्यात आली. महाराष्ट्र शासन निर्णय दिनांक ७ मार्च, २००८ नुसार एकाधिकार खरेदी एक वर्षासाठी निलंबित केली. तदनंतर सदर योजना शासन अधिसूचना १९ ऑक्टोबर, २०१३ अन्वये राज्यातील नाशिक, पालघर, रायगड, नंदुरबार, अमरावती, नांदेड, चंद्रपूर, गडचिरोली या ८ जिल्ह्यातील डहाणू, तलासरी, जव्हार, मोखाडा, विक्रमगड, कर्जत, पेठ, सुरगाणा, त्र्यंबकेश्वर, अक्कलकूवा, तळोदा, अक्राणी, चिखलदरा, धारणी, किनवड, माहूर, गोंडपिंपरी, सिरोंचा, अहेरी, एटापल्ली, भामरागड, मुलचेरा, गडचिरोली, धानोरा, कोरची, आरमोरी, कुरखेडा, वडसा व चामोर्शी असे एकूण २९ तालुके व दिनांक २५ जानेवारी, २०१८ चे शासन अधिसूचना अन्वये चंद्रपूर जिल्ह्यातील पोंभूर्णा तालुका अशा एकूण ३० तालुक्यांमधील दुर्गम व अतिदुर्गम भागात एकाधिकार योजनेमध्ये भात, नागली, वरई, तुर, उडिद, खुरासणी, भूईमुग सोयाबिन, कुळीथ, हरभरा, गहू, तीळ, चावळी, मुग, ज्वारी, सूर्यफूल व जवस इत्यादी १७ कृषी उपज वस्तुंसाठी पुन्हा सुरू करण्यात आली आहे.

अनुक्रमांक	वर्ष		एकाधिकार खरेदी योजना	
			वजन (क्विंटल)	किंमत (लक्ष रुपये)
१.	२०१५-२०१६	...	१७४२१७.००	४२१६.२३
२.	२०१६-२०१७	...	४५९९५.६२	९२४.३६
३.	२०१७-२०१८	...	१९१६९.६६	४२५.५३
४.	२०१८-२०१९	...	२४३७९.६३	५१८.९५
५.	२०१९-२०२०	...	३७३.००	७.०७

हंगाम २०१९-२० नंतर सदर योजनेअंतर्गत खरेदी निरंक आहे.

एकाधिकार खरेदी योजनेतील प्राप्त निधी व खर्च निधी तपशील :-

एकाधिकार खरेदी योजना ही शासन अधिसूचनेनुसार निर्देशित तालुक्यामध्ये राबविली जाते. सदर योजना अधिसूचनेत निर्देशित केलेल्या कृषीउपज मालाची खरेदी केली जाते. सदर योजनेत होणाऱ्या तोट्याची भरपाई शासनाकडून केली जाते. खरेदी होणाऱ्या कृषीउपज मालाचे खरेदी करिता शासनाकडून अनुदानापोटी रु. ११.७५ प्रति क्विंटलप्रमाणे रक्कम महामंडळास दिली जाते. गत तीन वर्षात प्राप्त झालेल्या अनुदानाचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे.-

अनुक्रमांक	वर्ष	प्राप्त निधी (अनुदान) रक्कम रुपये	खर्च निधी रक्कम रुपये	अखर्चित निधी
१.	२०१५-२०१६	...	...	...
२.	२०१६-२०१७	...	५४,९९,०००	...
३.	२०१७-२०१८	...	१५,६१,०११	...
४.	२०१८-२०१९	...	३,८९,२६५	...
५.	२०१९-२०२०	...	...	...

(२) आधारभूत किंमत खरेदी योजना :-

(अ) धान खरेदी :-

आधारभूत किंमत खरेदी योजना केंद्र शासनाची योजना असून अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचेमार्फत दरवर्षी शासन निर्णयान्वये आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात महामंडळामार्फत धान व भरडधान्य (ज्वारी, मका, बाजरी, व रागी) करणेसाठी महामंडळाची अभिकर्ता म्हणून नियुक्ती करण्यात येते. सदर योजना सन २०००-२००१ पासून राबविण्यात येत आहे. गत ५ वर्षांतील खरेदीचा तपशील खालीलप्रमाणे.

अनुक्रमांक	सन	वजन क्विंटल (लक्षात)	किंमत रु. (लक्ष)	धान भरडाईची टक्केवारी
१.	२०१७-१८	...	१०.७१	९५.२६
२.	२०१८-१९	...	२८.६२	९८.०९
३.	२०१९-२०	...	४९.१८	९५.४८
४.	२०२०-२१	...	४७.६८	९५.१३
५.	२०२१-२२	...	४५.२५	९६.५६
६.	२०२२-२३	...	४८.६९	९५.०६
७.	२०२३-२४	...	३०.६५	७१.७२

खरेदी केलेल्या धानाची भरडाई करण्यासाठी शासन निर्देशानुसार संबंधित जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखाली गठीत समिती मार्फत राईस मिल निश्चित करून त्यांचे मार्फत धानाची भरडाई होऊन तयार होणारा सीएमआर (तांदूळ) विकेंद्रीत योजनेअंतर्गत जिल्हा विभागाकडे हस्तांतरित केला जातो.

(ब) हंगामनिहाय भरडधान्य खरेदी :-

आधारभूत किंमत खरेदी योजनेत धानाबरोबरच ज्वारी, बाजरी व मका या भरडधान्याची खरेदी करणेबाबत शासनाकडून दरवर्षी निर्देश दिले जातात. त्यानुसार मागील तीन वर्षांत खालीलप्रमाणे भरडधान्याची खरेदी झालेली आहे.

अनुक्रमांक	वर्ष व हंगाम	मालाचे नाव	आधारभूत किंमत खरेदी योजना	
			वजन (क्विंटल)	किंमत (लक्ष रुपये)
१.	२०१७-१८	ज्वारी	४११५.४५	६९.९६
		मका	९८९५.५५	१४१.०१
२.	२०१८-१९	ज्वारी	१२७६८.३१	३१०.२६
		मका	९७८९.०६	१६६.४१
३.	२०१९-२०	ज्वारी	१३४८९.१०	३४३.९६
		मका	१६७००२.३५	५९३९.२३
४.	२०२०-२१	ज्वारी	२२२२९.४०	८५२.४१
		मका	६७४७२.९३	१२४८.२५
५.	२०२१-२२	ज्वारी	६०१८.००	१६४.७७
		मका	२५९६३.०४	४८५.५१
६.	२०२२-२३	ज्वारी	९९३३.५०	२९५.०२
		मका	३७६०१.९३	७३३.७४
	२०२३-२४	रागी	२०८.५०	७.४६
		ज्वारी	३६७०५.८६	११.३५
		मका	२५२.५०	५.२८
		रागी	२९३.००	११.२७

खरेदी झालेले भरडधान्य हे शासनाचे निर्देशानुसार संबंधित जिल्हा पुरवठा अधिकारी यांचे अधिनस्त गोदामात हस्तांतरीत केले जाते.

(क) आधारभूत खरेदी योजनेतील प्राप्त निधी व खर्च निधी तपशील :-

आधारभूत किंमत खरेदी योजना ही राज्य शासनाचे वतीने महामंडळ राबवित असल्याने महामंडळाकडे कोणत्याही प्रकारचा निधी उपलब्ध नाही. धान खरेदी करतांना शेतकऱ्यांचे पेमेंट करणे, धान साठवणुकीसाठी बारदाना खरेदी करणे इत्यादीसाठी शासन अग्रीम स्वरूपात दरवर्षी निधी उपलब्ध करून दिला जातो. सदरचा अग्रीम महामंडळाकडून वित्तीय सल्लागार व उपसचिव कार्यालयाकडे सादर केले जाणारे ई-विवरण दावे तसेच अनुषंगीक खर्चाचे दावे यामधून कपात करून घेतले जातात. हंगाम २०१५-१६ ते २०१८-१९ पर्यंत प्राप्त अग्रीम खालीलप्रमाणे—

अनुक्रमांक	वर्ष	शेतकऱ्यांचे धानाचे चुकारे अदा करणेकरीता प्राप्त अग्रीम		खर्च निधी रक्कम रुपये	
१.	२०१९-२०	...	रु. ९,२८,०८,६७,८२५	...	रु. ९,२५,३२,१९,२३३
२.	२०२०-२१	...	रु. ९,१२,०१,००,०००	...	रु. ९,११,९८,००,८७५
३.	२०२१-२२	...	रु. ९,४४,७३,९२,७८४	...	रु. ८,८४,१३,८९,३९५
४.	२०२२-२३	...	रु. १०,८२,३६,४२,४६८	...	रु. १०,०३,५५,७०,६२२
५.	२०२३-२४	...	रु. ६,५५,२९,६९,५६४	...	रु. ६,८३,५१,७५,८५८

(ड) योजनेकरीता लागणारा अनुषंगीक खर्च :-

सदर योजनेअंतर्गत खरेदीच्या अनुषंगाने बाजार फी, संस्था कमिशन, हमाली खर्च, भरडाई खर्च, धान व तांदुळ वाहतूक खर्च, गोदामभाडे इत्यादी अनुषंगीक खर्चाची प्रतिपूर्ती अन्न, नागरी व पुरवठा विभागाचे वित्तीय सल्लागार व उपसचिव यांचे मार्फत केली जाते.

(३) केंद्र शासनाची आधारभूत किंमत (MSP For MFP) गौणवनउपज खरेदी / विक्री योजना :-

महामंडळ हंगाम २०१४-२०१५ पासून राज्य शासनाची मुख्य अभिकर्ता संस्था म्हणून केंद्र शासनाची आधारभूत दरावर आधारित गौणवनउपज खरेदी-विक्री योजना राबवित आहे. सदर योजना अनुसूचित क्षेत्राखालील १४ जिल्ह्यांत राबविणेत येत आहे.

(१) नाशिक (२) नंदुरबार (३) धुळे (४) जळगाव (५) ठाणे (६) पालघर (७) पुणे (८) अहमदनगर (९) यवतमाळ (१०) नांदेड (११) गोंदिया (१२) चंद्रपूर (१३) अमरावती (१४) गडचिरोली.

केंद्र शासनाच्या जनजाती कल्याण मंत्रालय, न्यू दिल्ली यांचेकडील (F. No. 2/19/2013-CP and R Govt. of India (MOTA) Date 3-1-2014) च्या संदर्भातील मार्गदर्शक सूचनानुसार हंगाम २०१४-२०१५ पासून महामंडळाचे प्रादेशिक कार्यालया अंतर्गत गौणवनउपजची खरेदी सुरु आहे. तसेच F.No. 19/17/2018/Livelihood Govt. of India (MOTA) Date 26th December 2018 च्या पत्रान्वये केंद्र शासनाच्या जनजाती कल्याण मंत्रालय, न्यू दिल्ली यांनी पूर्वीचे २३ व F.No. 19/17/2018/Livelihood Govt. of India (MOTA) 11th January 2019 च्या पत्रान्वये नवीन २६ गौणवनउपजचा समावेश केलेला असून असे एकूण ४९ गौणवनउपजचे आधारभूत दर जाहीर केलेले आहेत ते खालीलप्रमाणे:-

अनुक्रमांक	गौणवनउपजचे नाव	आधारभूत दर प्रती किलो (रुपये)
१.	चिंच (बी सहीत) ...	३१
२.	मध ...	१९५
३.	डिक कराया ...	९८
४.	करंज बी ...	१९
५.	साल बी ...	२०
६.	मोहा बी ...	२५
७.	साल पान ...	३०
८.	चारोळी (टरफल्यासहीत) ...	१०९
९.	हिरडा ...	१५
१०.	लाख (अ) रंगीनी ...	१३०
	(ब) कुसुमी ...	२०३
११.	कुसुम बी ...	२०
१२.	निंब बी ...	२३
१३.	पोवाड बी ...	१४
१४.	बेहडा ...	१७
१५.	झाडू गवत ...	३०
१६.	शिकेकाई (वाळलेली) ...	४३
१७.	बेल गर (वाळलेले) ...	२७
१८.	नागरमोथा ...	२७
१९.	शतावरीमुळ (वाळलेले) ...	९२
२०.	मधुनाशिनी ...	३५
२१.	कालमेघ ...	३३
२२.	चिंच (बी विरहीत) ...	५४
२३.	गुग्गुळ ...	७००
२४.	मोहाफुल (वाळलेले) ...	१७
२५.	तेजपत्ता (वाळलेले) ...	३३
२६.	जांभूळ बी (वाळलेले) ...	३६
२७.	आवळा गर (वाळलेला) ...	४५
२८.	बिब्बा ...	८
२९.	रिड्डा ...	१२
३०.	बाहवा बी ...	११
३१.	अर्जुनी साल ...	१८
३२.	कोकम (वाळलेले) ...	२५
३३.	गिलोय ...	२१
३४.	कोंच बी ...	१८
३५.	चित्रा ...	२९
३६.	वावडिंग/वावडिंग बी (वाळलेले) ...	८१
३७.	धवई फुल (वाळलेले) ...	३२
३८.	कुचला ...	३६
३९.	वन तुळशी ...	१९
४०.	खिरणी ...	३०
४१.	बकुळ (Dried Bark) ...	४०
४२.	कुटुज (Dried Bark) ...	२७
४३.	नोनी/ Aal (वाळलेले फळ) ...	१५
४४.	सोनपाटा /Soyanak pods ...	१८
४५.	चांतोशी बी ...	३९
४६.	कालीहरी (Dried Tubers) ...	२७
४७.	मकोय (वाळलेले फळ) ...	२१
४८.	अपांगचे रोपटे ...	२४
४९.	सुंगधमंती मुळ/ tubes ...	३३

हंगाम २०१९-२० मध्ये MSP for MFP योजनेअंतर्गत १४.२९ M.T. रु. ३.५९ लक्ष किमतीची खरेदी झाली आहे. सद्यस्थितीत गौणवनउपज खरेदी प्रधानमंत्री वनधन केंद्रामार्फत खरेदीची कार्यवाही सुरु आहे.

(४) द्वार वितरण योजना :

शासनाचे अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचेकडून शासन निर्णय क्र. शिवाप-१०१०/प्र.क्र. १९८/नापु २८ दिनांक २३/२/२०१२ अन्वये नविन वाहतूक पद्धत शासनाने अवलंब केल्याने ही नविन वाहतूक पद्धत ज्या महिन्यापासून सुरु होईल तेव्हा पासून सद्यःस्थितील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात आदिवासी विकास महामंडळ तसेच अवर्षन प्रवन क्षेत्रात महाराष्ट्र राज्य पणन महासंघ या कार्यालयाच्या यंत्रणेमार्फत करण्यात येणारी द्वारवितरण धान्य वाहतूक पद्धत संपुष्टात येईल असा निर्णय घेण्यात आला. त्यानुसार जिल्हास्तरावर एकच वाहतूक ठेकेदार निश्चित करण्यात येऊन त्यांचे मार्फत शिधावस्तुंची वाहतूक करण्यात येत असल्याने महामंडळाकडील सदर योजना बंद आहे.

(५) खावटी कर्ज योजना :-

सन २००९-१० ते २०१३-१४ मधील वाटप करण्यात आलेल्या करण्यात आलेल्या खावटी कर्जापैकी दिनांक ३१ मार्च, २०१७ पर्यंतचे थकीत कर्ज रक्कम रु २४४.६० कोटी व त्यावरील व्याज रक्कम रु. ११६.५७ कोटी अशी एकूण रक्कम रु. ३६१.१७ कोटी रक्कम शासन निर्णय क्र. खाकयो-२०१८/प्र.क्र. १५/ का. ३ दिनांक ६ जुन, २०१९ अन्वये माफ करण्यात आली आहे.

सन २०१४-१५ नंतर सदर योजना राबविणेत आलेली नाही.

(६) खावटी अनुदान योजना :-

कोरोना विषाणू (Covid-19) प्रादुर्भावाच्या पार्श्वभूमीवर अनुसूचित कुटुंबीयांना सहाय्य करण्यासाठी खावटी अनुदान योजना १ वर्षासाठी (सन २०२०-२१) सुरु करण्यासाठी दिनांक ०९ सप्टेंबर, २०२० चे शासन निर्णय घेण्यात आला आहे. आदिवासी लोकांना सहाय्य करण्यासाठी खावटी अनुदान योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी दिनांक ३० सप्टेंबर, २०२० रोजीचे शासन निर्णयान्वये मार्गदर्शक सूचना प्रसिद्ध करण्यात आली. खावटी अनुदान योजना राबविण्याबाबतचा शासन निर्णय नुसार एकूण ११.५५ लाख आदिवासी कुटुंबांना पुढीलप्रमाणे लाभ प्रस्तावित होते.

सदर योजनेकरीता खालीलप्रमाणे अनुदान मंजूर करण्यात आलेला आहे.

अनुक्रमांक	तपशील	रक्कम
१.	रु. २००० प्रति लाभार्थी अनुदान (लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यात)	२३१ कोटी
२.	रु. २००० किमतीचे वस्तु स्वरूपात वाटप (खावटी किट)	२३१ कोटी
३.	अनुषंगीक खर्च (५ टक्के)	२४ कोटी
	एकूण	४८६ कोटी

(अ) लाभार्थी निवड प्रक्रिया :-

खावटी अनुदान योजना १ वर्षासाठी (सन २०२०-२१) सुरु करण्यासाठी दिनांक ०९ सप्टेंबर, २०२० चे शासन निर्णयात खालीलप्रमाणे लाभार्थी निवड करण्यात आले होते.

अनुक्रमांक	तपशील	कुटुंब संख्या
१.	मनरेगावर एक दिवस कार्यरत असलेले आदिवासी मजूर (दि. १ एप्रिल, २०१९ ते ३१ मार्च, २०२० या कालावधीत)	४,००,०००
२.	आदिम जमातीचे सर्व कुटुंबे	२,२६,०००
३.	पारधी जमातीचे सर्व कुटुंबे	६४,०००
४.	जिल्हाधिकारी यांच्या सल्ल्याने प्रकल्प अधिकारी यांनी निश्चित केलेली गरजू आदिवासी कुटुंबे ज्या मध्ये परितकल्या, घटस्फोटित महिला, विधवा, भूमिहीन शेतमजूर, अपंग व्यक्ति असलेले कुटुंब, अनाथ मुलांचे संगोपन करणारे कुटुंब	३,००,०००
५.	वैयक्तिक वनहक्क प्राप्त झालेली वनहक्कधारक कुटुंबे	१,६५,०००
	एकूण	११,५५,०००

याप्रमाणे प्रत्येक लाभार्थ्याकडून खावटी अनुदान योजनेचा फॉर्म भरण्यात आलेला आहे. प्रत्येक लाभार्थ्याची माहिती Maha DBT पोर्टलवर टाकण्याची कार्यवाही केली आहे.

- जिल्हा निहाय लाभार्थ्यांची आकडेवारी घेण्यात आली आहे.
- सदर आकडेवारी अपर आयुक्त कार्यालय तथा प्रकल्प कार्यालयास दिली असून त्यांचे स्तरावर लाभार्थी याद्या तयार करण्यात आल्या होत्या.

(ब) प्रति लाभार्थी रक्कम रु. २००० किंमतीचे वस्तू स्वरूपात (खावटी किट) वाटप :-

खावटी अनुदान योजनेअंतर्गत प्रति लाभार्थी कुटुंबास देण्यात आलेल्या खावटी किट मधील अन्नधान्य व इतर जीवनावश्यक वस्तूंची माहिती खालीलप्रमाणे आहे.—

अनुक्रमांक	वस्तुचे नाव	परिमाण
१.	मटकी	१ कि. ग्रॅम.
२.	चवळी	२ कि. ग्रॅम.
३.	हरभरा	३ कि. ग्रॅम.
४.	पांढरा वाटाना	१ कि. ग्रॅम.
५.	तूर डाळ	२ कि. ग्रॅम.
६.	उडिद डाळ	१ कि. ग्रॅम.
७.	आयोडिन मीठ	३ कि. ग्रॅम.
८.	गरम मसाला	५०० ग्रॅम.
९.	शेंगदाणा तेल	१ लिटर
१०.	मिरची पावडर	१ कि. ग्रॅम.
११.	चहा पावडर	५०० ग्रॅम.
१२.	साखर	३ कि. ग्रॅम.
एकूण		१८ कि. ग्रॅम. + १ लिटर

आदिवासी कुटुंबांना किराणा वस्तुचा (किट) पुरवठा वाटपाकरीता एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प कार्यालयांकडून त्यांचे कार्यक्षेत्रातील आदिवासी कुटुंब संख्या व पुरवठा करावयाचे गोदामे यांची यादी मागविण्यात आलेली होती. त्याप्रमाणे ३० प्रकल्प कार्यालयांकडून आदिवासी लाभार्थी कुटुंब संख्या ११,१०,१२६ एवढ्या याद्या प्राप्त झालेल्या होत्या.

प्रकल्प कार्यालयांतर्गत पुरवठादारास ११,१०,१२६ खावटी किट पुरवठा करणेसाठी कळविले आहे. वर्क ऑर्डरनुसार पुरवठेदाराने एकूण ११,१०,३०१ खावटी किटचा पुरवठा केला आहे. त्यापैकी ११,०९,९५७ लाभार्थ्यांना प्रत्यक्ष खावटी किटचे वाटप झाले आहे.

क्रीडा व युवक कल्याण

शारीरिक शिक्षण व क्रीडा हे आपल्या देशाच्या शिक्षण पद्धतीत अविभाज्य भाग बनले आहेत. खेळाडूंना आधुनिक सुविधा उपलब्ध करून देऊन देशात क्रीडा व खेळ यांना उत्तेजन देण्यासाठी महाराष्ट्र शासन नवनवीन योजना राबवत असून क्रीडा धोरण याचाच एक भाग आहे.

क्रीडा विभागांतर्गत जिल्हास्तरावर जिल्हा वार्षिक योजनेत खालील योजना आदिवासी लाभार्थ्यांसाठी स्वतंत्रपणे राबविल्या जातात.

आदिवासी लोकांमध्ये खेळांविषयी विशेषतः ते ज्या वातावरणात राहतात, त्यामुळे नैसर्गिक सहज प्रवृत्ती असते. आदिवासी लोक हे धावणे, पर्वतारोहण, उड्या मारणे, तिरंदाजी इत्यादींसारख्या खेळांमध्ये तरबेज असतात. त्यांच्या खेळाचा दर्जा आंतरराष्ट्रीय पातळीवर जाऊ शकतो. म्हणून खेळांना प्रोत्साहन देऊन खेळांविषयी नैसर्गिक सहज प्रवृत्तीचा विकास करण्याच्या दृष्टीने राज्य शासन त्यांना आवश्यक त्या खेळांच्या सुविधा पुरविण्याच्या दृष्टीने प्रयत्नशील आहे. या क्षेत्रात समाविष्ट मुख्य योजना खालीलप्रमाणे आहेत.

१. क्रीडांगणाचा विकास—शासनाने जाहीर केलेल्या क्रीडा धोरणांतर्गत क्र. क्रीडाधो-३११३/प्र. क्र. ४८/क्रीयुसे-१, दि. ७ सप्टेंबर २०१९ शासन निर्णयान्वये निकषात सुधारणा केल्यानुसार आदिवासी क्षेत्रातील शैक्षणिक संस्थेद्वारा चालविण्यात येणाऱ्या अनुदानित माध्यमिक शाळा, कनिष्ठ महाविद्यालयात तसेच जिल्हा परिषद शाळा, स्थानिक स्वराज्य संस्था, शासकीय संस्था/क्रीडा मंडळे/मैदान यांना ४०० मीटर धावनमार्ग तयार करणे, क्रीडांगणाभोवती कुंपन, विविध खेळांची क्रीडांगणे तयार करणे, भांडारगृह, स्वच्छतागृह बांधणे, क्रीडांगण समपातळीत करणे, पिण्याच्या पाण्याची सुविधा करणे इ. साठी तसेच आदिवासी मुला-मुलींकरिता शासनमार्फत कार्यरत आश्रमशाळा यांना अंदाजपत्रकाप्रमाणे किंवा जास्तीत जास्त रु. ७.०० लाख यापैकी कमी असेल ते अनुदान मंजूर करण्यात येते.

क्रीडा साहित्य खरेदीसाठी कमाल रु. ३.०० लक्ष अनुदान मर्यादा राहिल. सन २०२४-२५ मध्ये आदिवासी उपयोजना TSP करिता रु. १४९३.०० लक्ष व आदिवासी घटक कार्यक्रम बाह्य OTSP करिता रु. १६७.०० लक्ष तरतूद मंजूर आहे.

२. व्यायाम शाळांचा विकास—शासनाने जाहीर केलेल्या क्रीडा धोरणांतर्गत क्र. क्रीडाधो-संकीर्ण/प्र.क्र.४९/क्रीयुसे-१, दि. ८ जानेवारी २०१९ शासन निर्णयान्वये योजनेंतर्गत निकषात सुधारणा केल्यानुसार सुदृढ शरीर व आरोग्याचे संवर्धन व्यायामशाळा व तालमी यांच्या माध्यमाद्वारे होत असून, युवकांची शारीरिक सुदृढता वाढविणे हे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी स्वायत्त संस्था अतिशय महत्वाची कामगिरी बजावत आहेत.

तसेच शासनाने घोषित केलेल्या आदिवासी भागातील पात्र संस्थांना अनुदानित माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळा, जिल्हा परिषद शाळा, स्थानिक स्वराज्य संस्था, शासकीय संस्था/क्रीडा मंडळे/मैदान यांना नवीन व्यायामशाळा बांधकाम किंवा दुरुस्ती, नुतनीकरण आणि आधुनिक व्यायाम साहित्य खरेदीसाठी जास्तीत जास्त रु. ७.०० लाख इतके अनुदान देण्यात येते. सन २०२४-२५ मध्ये आदिवासी योजनांना TSP करिता रु. १३०९.०० लक्ष व आदिवासी घटक कार्यक्रम बाह्य OTSP करिता रु. ३९०.९४ लक्ष तरतूद मंजूर आहे.

३. समाजसेवा शिबिरांचे आयोजन—युवकांना सामाजिक क्षेत्राची आवड निर्माण करणे, युवाशक्तींना विधायक वळण लावण्यासाठी नेतृत्व गुण विकसित करण्यासाठी तरुणांना प्रशिक्षण देणे आवश्यक आहे. या योजने अन्वये स्वेच्छा युवक क्लब, युवक मंडळे, क्रीडा मंडळे, महिला मंडळे इत्यादी नोंदणीकृत संस्थांना समाजसेवा शिबिरांचे आयोजन करण्यासाठी वित्तीय सहाय्य देण्यात येते. या शिबिरांना एकूण खर्चाच्या ५० टक्के पर्यंत किंवा कमाल रु. २५,००० पर्यंत यापैकी जे कमी असेल तेवढे वित्तीय सहाय्य देण्यात येते. सन २०२४-२५ मध्ये आदिवासी योजनांना TSP करिता रु. २६.०० लक्ष व आदिवासी घटक कार्यक्रम बाह्य OTSP करिता रु. २४.०० लक्ष तरतूद मंजूर आहे.

४. ग्रामीण/शहरी क्षेत्रातील स्वयंसेवी संघटनांना वित्तीय सहाय्य—१५ ते ३५ वयोगटातील तरुण हा लोकसंख्येतील मोठा घटक आहे. त्यांचे सुप्त सामर्थ्यही खूप मोठे आहे. त्याचा वापर चांगल्या कामांसाठी करून घेणे सहज शक्य आहे. म्हणून ग्रामीण भागातील स्वेच्छा युवा संघटनांना वित्तीय सहाय्य देऊन उत्तेजन देणे गरजेचे आहे. या योजने अन्वये स्वेच्छा युवक क्लब, युवक मंडळे, क्रीडा मंडळे, महिला मंडळे इत्यादी नोंदणीकृत संस्थांना समाजसेवा शिबिरांचे आयोजन तसेच युवकांसाठी विविध युवक कल्याण कार्यक्रम राबविण्यासाठी वित्तीय सहाय्य देण्यात येते. या शिबिरांना एकूण खर्चाच्या ५० टक्के पर्यंत किंवा कमाल रु. २५,००० पर्यंत यापैकी जे कमी असेल तेवढे वित्तीय सहाय्य देण्यात येते.

सन २०२४-२५ मध्ये आदिवासी योजनांना TSP करिता रु. २५.०० लक्ष व आदिवासी घटक कार्यक्रम बाह्य OTSP करिता रु. २४.०० लक्ष तरतूद मंजूर आहे.

क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय
२००४-क्रीडा व युवक सेवा-युवक केंद्रे व इतर संस्थांना आर्थिक सहाय्य

(रु. लाखात)

सन	टीएसपी		ओटीएसपी	
	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च
युवक केंद्र व इतर संस्थांना आर्थिक सहाय्य---				
२०१५-२०१६	६१.०९	४६.३४	८.९०	७.४२
२०१६-२०१७	५५.८२	३९.२०	८.००	८.००
२०१७-२०१८	३५.७५	३२.७५	४.३०	४.३०
२०१८-२०१९	२६.२५	९.३३	२.५०	२.००
२०१९-२०२०	६३.५०	३०.००	१६.५०	१६.५०
२०२०-२०२१	१२.००	६.००	१०.००	१०.००
२०२१-२०२२	८.५०	८.५०	१३.००	१३.००
२०२२-२०२३	२७.००	२६.००	१७.५२	१६.००
२०२३-२०२४	८.५०	७.५०	१६.५०	१६.५०
व्यायाम शाळा विकास---				
२०१५-२०१६	७३८.४१	६९४.३९	२७१.२१	२७१.२५
२०१६-२०१७	९५८.८०	१०४४.२४	२३४.१०	२०५.६२
२०१७-२०१८	८१६.५०	८१२.५०	११५.४१	११५.३९
२०१८-२०१९	९७४.९४	९४३.५७	११९.९०	११९.९०
२०१९-२०२०	१०१८.९०	९९८.८५	३०६.००	२७५.००
२०२०-२०२१	९७१.०१	९३४.३६	२४७.१२	२४७.१२
२०२१-२०२२	११६१.४०	११३१.४०	३९२.५०	३७१.५०
२०२२-२०२३	११०९.३२	१०१०.०१	५५४.४५	४०६.४५
२०२३-२०२४	१०४०.३३	९३३.३३	२५६.४९	१८६.००
क्रीडांगण विकास---				
२०१५-२०१६	५३७.५०	५३७.५०	१९१.५८	१८०.५७
२०१६-२०१७	७०७.४५	८०९.९५	२१६.५६	१८३.८६
२०१७-२०१८	६३७.६७	६२९.१३	७६.४५	७६.४५
२०१८-२०१९	९१३.८३	८७२.३३	९७.०२	९७.०२
२०१९-२०२०	८४९.५०	८३४.४५	३४१.१७	३४०.९९
२०२०-२०२१	८५४.००	८२४.००	२११.३०	२११.३०
२०२१-२०२२	११७५.६७	१११०.६७	४७०.५४	४६५.५४
२०२२-२०२३	८५९.७५	८२६.७३	४७४.८१	४२३.८१
२०२३-२०२४	११०३.२४	९६५.९९	३०२.२५	३०२.२५
समाज सेवा शिबिर---				
२०१५-२०१६	४७.७५	३५.५०	१४.१९	४.६७
२०१६-२०१७	४४.५०	३२.३०	९.००	७.००
२०१७-२०१८	२४.००	२३.५०	५.००	५.००
२०१८-२०१९	१४.२५	९.०८	२.००	२.००
२०१९-२०२०	४२.५०	१९.००	१७.००	१६.५०
२०२०-२०२१	१२.००	६.००	१०.००	१०.००
२०२१-२०२२	१४.५०	१३.५०	१९.००	१४.००
२०२२-२०२३	२१.००	२१.००	१४.२०	१२.६८
२०२३-२०२४	१२.५०	१२.५०	२१.५०	२१.५०

शालेय शिक्षण विभाग

(आदिवासी उपयोजना)

प्रास्ताविक :

शासनाने अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमाती मधील विद्यार्थ्यांना अधिक शैक्षणिक सोयी उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने एक स्वतंत्र आदिवासी क्षेत्र उपयोजना विशिष्ट आर्थिक तरतुदीसह कार्यान्वित केली आहे. त्यानुसार आदिवासी कल्याणासाठी आर्थिक तरतुदीसह कार्यान्वित केलेल्या योजना स्वतंत्ररित्या दर्शविण्यासाठी वेगळे कार्यक्रम अंदाजपत्रक तयार केले आहे.

आदिवासी उपयोजनांतर्गत राज्यात १६ जिल्हे समाविष्ट आहेत. ते खालील प्रमाणे—

पुणे, अहमदनगर, रायगड, ठाणे, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, जळगाव, अमरावती, नांदेड, यवतमाळ, नागपूर, गोंदिया, चंद्रपूर, गडचिरोली, पालघर यापैकी नंदुरबार हा पूर्णतः आदिवासी जिल्हा म्हणून घोषित केलेला आहे.

आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात साक्षरतेचे शेकडा प्रमाण फारच कमी आहे. उपलब्ध आकडेवारीप्रमाणे ते फक्त ४० टक्के आहे. आदिवासी क्षेत्रामध्ये साक्षरतेचे प्रमाण वाढावे म्हणून केंद्र सरकारच्या सहाय्याने प्रौढ शिक्षणाचा सार्वत्रिक कार्यक्रम हाती घेण्यात आला आहे. सन १९७८ मध्ये जे विशेष कार्यक्रम घेतले आहेत, आणि ज्यांची आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात शिक्षण विभागाच्या शैक्षणिक सुविधा दोबळपणे खालीलप्रमाणे आहेत.

- बालवाड्या, प्राथमिक शाळा, माध्यमिक शाळा, आश्रमशाळा, वसतिगृहे अधिक शालेय सोयी उपलब्ध करून देणे.
- सहाय्य व प्रोत्साहनात्मक कार्यक्रम;
- गुणवत्ता सुधार कार्यक्रम; आणि
- अधिक भौतिक शैक्षणिक सुविधा उपलब्ध करून देणे.
- आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात सन २०२३-२४ यु-डायस प्रणाली नुसार एकूण ५५,६०० प्राथमिक शाळा, एकूण १६८८ माध्यमिक, उच्च माध्यमिक व कनिष्ठ महाविद्यालये असून त्यात एकूण विद्यार्थी पटसंख्या ८३,४४,२८३ आहे आणि ह्या शाळातून एकूण २,६१,६६७ शिक्षक शिक्षणदानाचे काम करतात.
- विरळ लोकवस्ती असलेली थोडी खेडी वगळता बहुतेक सर्व खेड्यांतून प्राथमिक शाळा उघडण्यात आल्या आहेत.
- आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात काम करणाऱ्या अधिकारी व कर्मचारी यांना वेतनश्रेणी नुसार प्रोत्साहनपर भत्ता देण्यात येतो.

काही आदिवासी भागातील विद्यार्थ्यांची मातृभाषा कोलामी, माडिया, गोंडी आणि वारली आहे. त्यांना मराठी माध्यमातून शिक्षण दिले जाते. तथापि मातृभाषेतील बालवाचन पुस्तकांचे अभावी आदिवासी विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीमध्ये अडथळे निर्माण होतात. ह्या स्थितीत सुधारणा घडवून आणण्याच्या दृष्टीने माडीया, गोंडी, कोलामी व वारली बोलीभाषेतील बाल वाचनांची पुस्तके तयार करण्यात आली आहेत. महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे ह्या संस्थेने सेंट्रल इन्स्टिट्यूशन ऑफ इंडियन लॅंग्वीजेस, म्हैसूर आणि डेक्कन कॉलेज, पुणे ह्यांच्या सहयोगाने धुळे जिल्ह्यात बोलल्या जाणाऱ्या भिली ह्या बोलीभाषेतून पुस्तके लिहिण्याचा एक विशेष प्रकल्प पूर्ण केलेला आहे.

जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, यवतमाळ येथे आदिवासी मुलींसाठी ४० प्रवेश क्षमता असलेली मराठी माध्यमाची एक स्वतंत्र तुकडी आहे. त्याचप्रमाणे आदिवासी जिल्ह्यात जिल्हा बालभवन स्थापन करण्यात आलेली आहेत. जिल्हा बालभवन हे ५ ते १४ वयोगटातील बालकांना त्यांची विचार क्षमता विकसित करण्याच्या उद्देशाने कौशल्य, आत्मविश्वास, व्यक्तिमत्त्व, जीवनविषयक श्रद्धा, मानवता उपयोगी रचनात्मक कार्य ह्या विविध बाबींना स्पर्श करणाऱ्या कार्यक्रमात सहभागी होण्याची संधी उपलब्ध करून देते. बालभवनात येणाऱ्या मुलांना कार्यानुभव, चित्रकला, संगीत, गोष्टी इ. विषयांचे शिक्षण देण्याची व्यवस्था असते.

याशिवाय विशेष केंद्रीय सहाय्यातून खालील योजना राबविल्या जात आहेत.

- (१) इयत्ता ५ वी ते इ. १० मधील आदिवासी विद्यार्थ्यांना विद्यावेतन.
- (२) आदिवासी विद्यार्थ्यांना विशेष सवलती - लेखन साहित्य व गणवेश पुरवठा.
- (३) आदिवासी विद्यार्थ्यांना गणवेश पुरवठा.
- (४) केळापूर जिल्हा यवतमाळ येथील शासकीय विद्यानिकेतनाचा विकास व विद्यमान शासकीय विद्यानिकेतनामधील विद्यार्थ्यांच्या संख्येत वाढ.
- (५) आदिवासी मुलांना शिक्षकांच्या कुटुंबात राहण्याची सुविधा.
- (६) आदिवासी भागात उत्कृष्ट काम करणाऱ्या शिक्षकांना उत्तेजनार्थ पारितोषिक.

सर्व शिक्षण मोहिमे अंतर्गत आदिवासी भागामध्ये महात्मा फुले शिक्षण हमी योजना सुरू करण्यात आली आहे. तसेच वस्तीशाळा योजनेद्वारे वाड्या, वस्त्या, तांडे, पाडे अशा ठिकाणी वस्तीशाळा सुरू करून शाळाबाह्य अशा ६ ते १४ वयोगटातील मुलांना शिक्षणाची सोय प्राप्त करून देण्यात आलेली आहे.

शासनामार्फत अंमलबजावणी करण्यात येणाऱ्या विशेष कृती आराखडा यानुसार नंदुरबार जिल्ह्यातील धडगांव आणि अक्कलकुवा या दोन तालुक्यामध्ये येत्या २००३ ते २००७ अशा पाच वर्षांच्या काळात निरक्षरतेचे प्रमाण कमी होईल या दृष्टीने इंडिकेटर समोर ठेवून वस्तीशाळा, शाळा वर्गखोल्यांची अपूर्ण बांधकामे पूर्ण करणे तसेच आवश्यकतेनुसार वर्गखोल्या बांधकामे करणे यांचा समावेश करण्यात आलेला आहे.

१. (१०) : गटस्तरावर तपासणी, पर्यवेक्षण व मार्गदर्शन करणारी यंत्रणा मजबूत करणे :

जिल्हा परिषदा अस्तित्वात आल्यावर माध्यमिक व प्राथमिक शाळांची तपासणी ९ ते १४ वयोगटातील शाळेत न जाणाऱ्या मुलांना अनौपचारिक शिक्षण देणे, प्रौढ शिक्षण वगैरे सर्व गोष्टींची सर्वस्वी जबाबदारी शिक्षणाधिकाऱ्यांवर पडू लागली. त्यामुळे प्राथमिक स्तरावरील शिक्षणाचे पर्यवेक्षण, मार्गदर्शन, तपासणी इ. कामाकडे लक्ष केंद्रीत करणे शिक्षणाधिकाऱ्यांस अवघड वाटू लागले. सुधारित अभ्यासक्रम जलदगतीने वाढणारी संख्या, गुणात्मक वाढीसाठी प्रयत्न इ. मुळे प्राथमिक शिक्षणाचे मार्गदर्शन, तपासणी व पर्यवेक्षणांचे काम जास्तीतजास्त जवळून सतत व खोलवर होणे अत्यंत आवश्यक ठरले आहे. त्यामुळे ही यंत्रणा जास्तीतजास्त मजबूत करणे ही अत्यंत महत्वाची निकड आहे. प्राथमिक स्तरावरील सुधारणा ही त्यानंतरच्या सर्व स्तरावरील सुधारणेकरीता निश्चितच मदत करणारी ठरणार आहे.

तक्ता क्रमांक २

आदिवासी भागातील प्राथमिक शाळांची व शिक्षकांची संख्या दर्शविणारा तक्ता

अ. क्र. १	जिल्ह्याचे नाव २	वर्ष ३	जि. प. शाळा/नगरपालिका शाळा/खाजगी शाळा/नगरपरिषद शाळा	
			शाळांची संख्या ४	शिक्षक संख्या ५
१.	ठाणे	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	४५१२	३०१५६
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	४५१२	३०१५६
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	४५१२	३०१५६
२.	रायगड	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	३५३५	१२७००
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	३५३५	१२७००
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	३५३५	१२७००
३.	नाशिक	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	५४०७	२६०४३
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	५४०७	२६०४३
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	५४०७	२६०४३
४.	धुळे	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	१९७७	८८७१
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१९७७	८८७१
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	१९७७	८८७१
५.	नंदूरबार	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	२०५५	७७१३
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	२०५५	७७१३
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	२०५५	७७१३
६.	जळगाव	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	३२९९	१६६४६
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	३२९९	१६६४६
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	३२९९	१६६४६
७.	अहमदनगर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	५१४५	१९६३५
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	५१४५	१९६३५
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	५१४५	१९६३५
८.	पुणे	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	७०९२	४५६८८
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	७०९२	४५६८८
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	७०९२	४५६८८
९.	नांदेड	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	३५९०	१६३७०
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	३५९०	१६३७०
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	३५९०	१६३७०
१०.	अमरावती	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	२८०८	११५५६
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	२८०८	११५५६
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	२८०८	११५५६
११.	यवतमाळ	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	३२२४	११९८२
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	३२२४	११९८२
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	३२२४	११९८२
१२.	नागपूर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	३८४२	२०४३०
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	३८४२	२०४३०
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	३८४२	२०४३०
१३.	गोंदिया	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	१५८७	५५५४
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१५८७	५५५४
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	१५८७	५५५४
१४.	चंद्रपूर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	२३७७	९२९५
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	२३७७	९२९५
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	२३७७	९२९५
१५.	गडचिरोली	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	१९६१	५३०८
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१९६१	५३०८
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	१९६१	५३०८
१६.	पालघर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	३१८९	१३७२०
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	३१८९	१३७२०
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	३१८९	१३७२०
एकूण ...		२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	५५६००	२६१६६७
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	५५६००	२६१६६७
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	५५६००	२६१६६७

लेखाशीर्ष-२२०२ सर्वसाधारण शिक्षण-०२ माध्यमिक शिक्षण, ७९६-जनजाती क्षेत्र उपयोजना (०१)(०२) सर्वसाधारण
माध्यमिक शाळांना ३६ सहाय्यक अनुदान (२२०२ १९०१) ३६ सहाय्यक अनुदाने (वेतन)
मागणी क्रमांक टी-५ (रुपये हजारात)

अनुक्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	वर्ष	आदिवासी भागातील माध्यमिक शाळांची संख्या	एकूण खर्च
१	२	३	४	५
१.	बृहन्मुंबई (उ)	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	६५१४
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	८८४५
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	२९०९९
२.	ठाणे-पालघर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	६२३५५
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	७६४७५
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	२५१५९५
३.	रायगड	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	३३९०५
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	३५२१३
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	११५८४७
४.	नाशिक	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	४५३३९
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	५५६५१
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	१८३०८६
५.	धुळे	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	२६१८२
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	२५७१९
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	८४६१३
६.	नंदुरबार	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	२३३४३५
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	२८२५७२
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	९२९६३३
७.	पुणे	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	४३३४५
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	४९७९४
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	१६३८१७
८.	अहमदनगर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	४१७४१
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	४९८३६
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	१६३९५५
९.	नांदेड	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	७६१५७
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	८२८६७
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	२७२६२४
१०.	नागपूर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	१००८
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	१२६९
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	४१७७
११.	गोंदिया	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	७६९९५
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	७८३६२
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	२५७८०३
१२.	चंद्रपूर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	६३४८३
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	७०६३९
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	२३२३९५
१३.	गडचिरोली	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	८६८७१
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	९४६५६
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	३११४०९
१४.	वर्धा	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	६९०३
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	८६५३
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	२८४६७
१५.	अमरावती	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	१६४८३
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	१७६०४
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	५७९१५
१६.	यवतमाळ	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	९८३४५
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	११००३१
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	३६१९९१

लेखाशीर्ष-२२०२ सर्वसाधारण शिक्षण पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना ०२ माध्यमिक शिक्षण ७९६-जनजाती क्षेत्र उपयोजना
(१) जनजाती क्षेत्र योजनांतर्गत योजना, राज्य योजनांतर्गत योजना (१), (४) अशासकीय कनिष्ठ महाविद्यालयांना
सहाय्यक अनुदाने (२२०२ १९४८) ३६ सहाय्यक अनुदाने (वेतन)

मागणी क्रमांक टी-५

(रुपये हजारात)

अनुक्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	वर्ष	आदिवासी भागातील माध्यमिक शाळांची संख्या	एकूण खर्च	
१	२	३	४	५	
१.	ठाणे व पालघर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	४	१२९६९
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	४	११५५६
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	४	१३१२९
२.	गोंदिया	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	५	११५५६
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	५	१६९०२
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	५	१९२०३
३.	चंद्रपूर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	२	१६५५
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	२	२०४८
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	२	२३२७
४.	गडचिरोली	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	२	४६६२
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	२	६३११
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	२	७१७०
५.	नाशिक	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	१	७४८५
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	१	९२९२
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	१	१०५५७
६.	नंदूरबार	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	२	९१८८
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	२	९८१८
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	२	१११५५
७.	यवतमाळ	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	...	३	७३०७
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	...	३	५३९७
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	...	३	६१३१

कार्यक्रम अंदाजपत्रक २०२५-२०२६ मागणी क्रमांक टी-५ लेखाशीर्ष-२२०२१९७३
सैनिकी शाळेस जोडलेल्या आदिवासी विद्यार्थ्यांच्या तुकड्यांना अनुदान

(रुपये हजारात)

अनुक्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	वर्ष	शाळा संख्या	आदिवासी भागातील शाळांमध्ये नव्याने जादा तुकड्या उघडण्यास परवानगी दिली असल्यास, त्यांची संख्या	एकूण खर्च
१	२	३	४	५	६
१.	ठाणे व पालघर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	...
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	...
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	...
२.	रायगड	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	८८०४
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	९६८८
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	१०८५२
३.	औरंगाबाद	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	४३३८३
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	२	...	५३७३९
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	४७०८६
४.	परभणी	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	२३६०
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	२५५३
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	२७६४
५.	बीड	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	१५५६०
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	१७२७५
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	१८२७४
६.	उस्मानाबाद	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	४६१२
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	५००४
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	५१४२
७.	लातूर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	१३६८३
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	१५४६३
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	१६२५५
८.	हिंगोली	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	१३४९०
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	१८७६५
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	१४८५८
९.	वर्धा	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	७९१७
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	९०७१
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	८०५८
१०.	भंडारा	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	२२२९९
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	२८३१६
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	२९१७५
११.	चंद्रपूर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	१०७९
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	१३९३
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	१३५७
१२.	गडचिरोली	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	१५६०४
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	१७११५
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	१७१९८

१	२	३	४	५	६
१३.	धुळे	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	३५०३९
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	२	...	३५७७६
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	४१८८१
१४.	नंदूरबार	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	१४०९३
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	१४००५
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	१७६८२
१५.	जळगाव	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	१२८७३
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	१३९६२
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	१२२४५
१६.	अकोला	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	९७०९
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	९४३९
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	१०७४२
१७.	बुलढाणा	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	५६८६१
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	२	...	६१५४७
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	६०७८९
१८.	यवतमाळ	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	१११८८
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	११८८७
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	१३२८५
१९.	वाशिम	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	९१८४
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	९७७१
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	१०३५६
२०.	नागपूर	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	१५२७४
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	१७२१६
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	१९५४५
	एकूण ...	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		...	३१३०१२
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	१	...	३५१९८५
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)		...	३५७५४४

कृषी

बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजना

- योजनेचा उद्देश — अनुसूचित जमाती प्रवर्गातील शेतकऱ्यांना सिंचनाची शाश्वत सुविधा उपलब्ध करून देणे.
- कृषि व पदुम विभागाच्या दिनांक १ ऑक्टोबर, २०२४ च्या शासन निर्णयान्वये अनुसूचित जमातीसाठी राबविण्यात येणाऱ्या बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजनेच्या (क्षेत्रांतर्गत व क्षेत्राबाहेरील) आर्थिक निकषांमध्ये पुढीलप्रमाणे सुधारणा करण्यात आली आहे, तसेच यंत्रसामुग्री (बैलचलित/ट्रॅक्टरचलित अवजारे) व विंधन विहीर या दोन नवीन बाबी समाविष्ट करण्यात आल्या आहेत.

अनुक्रमांक	बाब	अनुदान मर्यादा (रुपये)
१.	नवीन सिंचन विहीर	४,००,०००
२.	जुनी विहीर दुरुस्ती	१,००,०००
३.	शेततळ्याचे प्लॅस्टिक अस्तरीकरण	प्रचलित आर्थिक मापदंड व शेततळ्याचे आकारमानानुसार परिगणित होणाऱ्या रकमेच्या किंवा प्रत्यक्ष खर्चाच्या ९० % किंवा रु. २ लाख यापैकी जे कमी असेल ते
४.	इनवेल बोअरिंग	४०,०००
५.	वीज जोडणी आकार	२०,००० किंवा प्रत्यक्ष भरलेला आकार यापैकी जे कमी असेल ते
६.	विद्युत पंपसंच/डिसेल इंजिन	१० अश्वशक्ती क्षमतेपर्यंत पंपसंचकरिता प्रचलित आर्थिक मापदंडाच्या किंवा प्रत्यक्ष होणाऱ्या खर्चाच्या ९० % किंवा रु. ४०,००० यापैकी जे कमी असेल ते
७.	सोलार पंप (वीज जोडणी आकार व पंपसंच ऐवजी)	प्रचलित आर्थिक मापदंडाच्या किंवा प्रत्यक्ष होणाऱ्या खर्चाच्या ९० % किंवा रु. ५०,००० यापैकी जे कमी असेल ते
८.	एचडीपीई/पीव्हीसी पाईप	प्रचलित आर्थिक मापदंडाच्या किंवा प्रत्यक्ष होणाऱ्या खर्चाच्या १०० % किंवा रु. ५०,००० यापैकी जे कमी असेल ते
९.	सुक्ष्म सिंचन संच—	
९.१.	तुषार सिंचन संच	प्रचलित आर्थिक मापदंडान्वये तुषार सिंचन संच—४७,००० किंवा प्रत्यक्ष होणाऱ्या खर्चाच्या ९० % अनुदान यापैकी जे कमी असेल ते
९.२.	ठिंबक सिंचन संच	प्रचलित आर्थिक मापदंडान्वये ठिंबक सिंचन संच—९७,००० किंवा प्रत्यक्ष होणाऱ्या खर्चाच्या ९० % अनुदान यापैकी जे कमी असेल ते
९.३.	तुषार सिंचन संच पुरक अनुदान	प्रति थेंब अधिक पीक योजनेंतर्गत— (१) अल्प/अत्यल्प भूधारकांसाठी ५५ % + मुख्यमंत्री शाश्वत सिंचन योजनेतून २५ % + बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजनेतून १० % तसेच (२) बहु भूधारकांसाठी ४५ % + मुख्यमंत्री शाश्वत सिंचन योजनेतून ३० % + बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजनेतून १५ % किंवा रु. ४७,००० यापैकी जे कमी असेल ते
९.४.	ठिंबक सिंचन संच पुरक अनुदान	प्रति थेंब अधिक पीक योजनेंतर्गत— (१) अल्प/अत्यल्प भूधारकांसाठी ५५ % + मुख्यमंत्री शाश्वत सिंचन योजनेतून २५ % + बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजनेतून १० % तसेच (२) बहु भूधारकांसाठी ४५ % + मुख्यमंत्री शाश्वत सिंचन योजनेतून ३० % + बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजनेतून १५ % किंवा रु. ९७,००० यापैकी जे कमी असेल ते
१०.	यंत्रसामुग्री (बैलचलित/ट्रॅक्टर चलित अवजारे) (नवीन बाब)	५०,०००
११.	परसबाग	५,०००
१२.	विंधन विहीर (नवीन बाब)	५०,००० किंवा प्रत्यक्ष खर्च यापैकी जे कमी असेल ते

- योजनेचा निधी आदिवासी विकास विभागाकडून परस्पर जिल्हाधिकारी यांना वितरित केला जातो. निधीची मागणी व नियोजन आराखडा संबंधित जिल्हा नियोजन मंडळाकडून जिल्हाधिकाऱ्यांना सादर करण्यात येते.

- कृषि विभागाच्या दिनांक ०४-११-२०२० च्या शासन निर्णयान्वये सन २०२०-२०२१ पासून सदर योजनेची अंमलबजावणी महाडीबीटी पोर्टलद्वारे होत असून निधी जिल्हा परिषदेस उपलब्ध करून देणे, निधीचे पुनर्विनियोजन तसेच प्रशासकीय व वित्तीय मान्यता मिळविणे तदनुषंगाने जिल्हाधिकारी हे नियंत्रक अधिकारी आहेत.

- यास्तव, यापुढे बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजनेस संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी सदर योजनेस जिल्हास्तरावरून प्रशासकीय मान्यता देण्याची कार्यवाही करून योजनेची अंमलबजावणी करणेबाबत तसेच, योजनेंतर्गत जिल्हा परिषदेकडील कृषि विभागाशी समन्वय ठेवून व वेळोवेळी प्रत्येक बाबीच्या अंमलबजावणीची कालमर्यादा विहित सविस्तर मार्गदर्शक सूचना आयुक्त (कृषि) यांनी निर्गमित करणेबाबत शासनस्तरावरून दिनांक २३-०५-२०२२ च्या पत्रान्वये कळविण्यात आले आहे.

पशुसंवर्धन

समग्र कार्यक्रम :-

१. **पशुवैद्यकीय सेवा व पशुआरोग्य** :-राज्यात ३१/३/२०२४ अखेरीस आदिवासी क्षेत्रात ७९८ पशुवैद्यकीय दवाखाने कार्यान्वित आहेत. त्यांचे मार्फत पशु स्वास्थ्याच्या आणि पैदाशीच्या सुविधा पुरविल्या जातात. याशिवाय आदिवासी क्षेत्रात २८ फिरत्या पशुवैद्यकीय दवाखान्यांमार्फत आजारी पशुपक्ष्यांना उपचार, रोगप्रतिबंधक लसीकरण, निकृष्ट वळूंचे खच्चीकरण, लहान-मोठ्या शस्त्रक्रिया इ. सुविधा पुरविण्यात येतात. जनावरातील संसर्गजन्य रोगाचा प्रादुर्भाव टाळण्यासाठी आदिवासी क्षेत्रात आंतरराज्य सीमेवर ३ तपासणी नाके कार्यान्वित आहेत. गाई-गुरांचे लाळ्या खुरकुत रोगापासून संरक्षण करण्यासाठी या रोगाच्या लसीचे वाटपही मोफत केले जाते.

२. **मेष विकास** :-आदिवासी लाभार्थींना १० शेळ्या आणि १ पैदाशीचे बोकड असे गट ७५ टक्के अनुदान व २५ टक्के स्वतःचे भाग भांडवल या तत्वावर पुरविण्याची योजना राज्य निधीतून राबविण्यात आली.

३. **दुधाळ जनावरांचे वाटप** :-या योजनेअंतर्गत आदिवासी लाभार्थींना ७५ टक्के अनुदानावर २ दुधाळ जनावरे (गाय/म्हशी) गट वाटप करण्यात येतात. सन २०२३-२४ मध्ये सदर योजनेखाली ठाणे, पालघर, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, जळगाव, पुणे, सोलापूर, वाशिम, नांदेड, अमरावती, बुलढाणा, यवतमाळ, नागपूर, वर्धा, गोंदिया, चंद्रपूर, गडचिरोली अशा एकूण १८ जिल्ह्यांमध्ये दुधाळ जनावरांचे गट वाटप करण्यात आले.

४. **शेळ्यांचे गट वाटप** :-या योजनेअंतर्गत आदिवासी लाभार्थींना १० शेळ्या आणि १ पैदाशीचा बोकड असा गट ७५ टक्के अनुदानावर वाटप करण्यात येतात. सन २०२३-२४ मध्ये सदर योजनेखाली ठाणे, पालघर, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, जळगाव, अहिल्यानगर, परभणी, वाशिम, नांदेड, पुणे, सोलापूर, अमरावती, बुलढाणा, यवतमाळ, नागपूर, गोंदिया, चंद्रपूर, गडचिरोली या जिल्ह्यांमध्ये शेळ्यांचे गट वाटप करण्यात आले.

५. **१००० मांसल कुक्कुट पक्षी वाटप** :-या योजनेअंतर्गत सन २०२३-२४ मध्ये आदिवासी लाभार्थींना ठाणे, पालघर, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, अहिल्यानगर, यवतमाळ, अमरावती, भंडारा, वर्धा, गोंदिया, चंद्रपूर, गडचिरोली या जिल्ह्यांत ७५ टक्के अनुदानावर वाटप करण्यात आलेले आहेत.

६. **महिला सक्षमीकरण** :-आदिवासी क्षेत्रातील महिलांच्या सक्षमीकरणासाठी पशु व महिष विकास, कुक्कुट विकास, मेष विकास व विस्तार प्रशिक्षण कार्यक्रमांतर्गत लाभधारक महिलांना लाभ देण्यात येतो.

सन २०१७-१८ व सन २०२२-२३ (मार्च २०२३ अखेर) सदर प्रकल्पाची सद्यःस्थिती खालीलप्रमाणे :-

अनुक्रमांक	बाब	सद्यःस्थिती
१.	समाविष्ट जिल्हे (एकूण १६)	पालघर, रायगड, ठाणे, पुणे, अमरावती, यवतमाळ, नांदेड, गोंदिया, गडचिरोली, चंद्रपूर, नागपूर, नाशिक, अहमदनगर, जळगाव, धुळे, नंदुरबार.
२.	१६ जिल्ह्यात स्थापित मदर युनिटची संख्या	१००
३.	लाभार्थी निवड प्रक्रिया पूर्ण झालेले जिल्हे	वरील सर्व.
४.	अंडी उत्पादन सुरू झालेल्या जिल्ह्यांची संख्या	वरील सर्व.
५.	पक्षी वाटप उद्दिष्ट पूर्ण झालेले जिल्हे	१३
६.	आतापर्यंत करण्यात आलेले पक्षी वाटप	१६,२९,७००
	पहिला टप्पा : ७,४४,९४०	
	१६ आठवड्यांनंतर दुसरा टप्पा : ५,३५,३५०	
	३२ आठवड्यांनंतर तिसरा टप्पा : ३,४९,४१०	
७.	प्रशिक्षण पूर्ण झालेल्या लाभार्थ्यांची संख्या	३८,९६२
८.	एकूण मंजूर प्रकल्प खर्च	रु. २२५५.७४ लक्ष
९.	सन २०१७-१८ ते सन २०२२-२३ एकूण प्राप्त निधी	रु. २२२३.८१ लक्ष
१०.	सन २०१७-१८ ते सन २०२२-२३ एकूण खर्चित निधी	रु. १९७५.५९ लक्ष

जनजाती क्षेत्र व जनजाती क्षेत्राबाहेरील उपयोजनांतर्गत कार्यक्रमाच्या कार्यभाराचा गोषवारा

(१) २४०३-पशुसंवर्धन पशुवैद्यकीय प्रथमोपचार केंद्रासाठी इमारती बांधणे/जिल्हा व तालुका पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय व कृत्रिम रेतन केंद्राचे बांधकाम (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	पालघर	४	३	१०	
२.	नाशिक	५	५	३६	बांधकामे
३.	धुळे	३	६	६	
४.	नंदुरबार	१४	५६	४२	स्थानिक स्तर+राज्य स्तर
५.	जळगाव	...	...	४	पवैद श्रेणी-१ हरिपुरा ता. यावल येथे दवाखाना इमारत बांधकाम व विद्युतीकरण कर्म (सन २२-२३) प्रगतीपथावर असून सदरील कामासाठी स्पिल निधी रक्कम रु. ३० लक्ष ची मागणी प्रस्तावित केलेली आहे.
६.	अहिल्यानगर	१	१	१०	
७.	पुणे	नवीन इमारत बांधकाम-१ दवाखाना इमारत दुरुस्ती-३	दवाखाना इमारत दुरुस्ती-३	...	निधीचा १०० % विनियोग करण्यात येत आहे,
८.	नांदेड	२	५	१२	
९.	गोंदिया	३१	१४	१८	
१०.	चंद्रपूर	५	३	११	पवैद आक्सापुर, जिवती, तेकामंडवा, शेणगाव
११.	गडचिरोली	७	२	१२	सन २०२३-२४ करिता ७ जुन्या बांधकामाचे दायित्व आहे.

(२) शेळी गट वाटप व नाविन्यपूर्ण योजनेअंतर्गत शेळी गट वाटप (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	ठाणे	१७	३४	५०	स्थानिक स्तर+राज्य स्तर
२.	पालघर	६७	८७	११९	
३.	नाशिक	३	६	१०२	शेळी गट
४.	धुळे	८०	४५	९८	
५.	नंदुरबार	७२	७७	७७	राज्य स्तर
६.	जळगाव	४९	२४	४८	सन २०२३-२४ मध्ये ओटीएसपी अंतर्गत ३८.८३ लक्ष मंजूर नियतव्यय च्या अनुषंगाने खर्च झालेला आहे. सन २४-२५ मध्ये ओटीएसपी अंतर्गत १८.८३ लक्ष नियतव्यय मंजूर आहे. सन २५-२६ मध्ये ओटीएसपी अंतर्गत १८.८३ लक्ष नियतव्यय प्रारूप आराखड्यानुसार प्रस्तावित आहे.
७.	अहिल्यानगर	१११	१११	१११	
८.	परभणी	१५	१२	५२	
९.	पुणे	७६	७६	७६	
१०.	सोलापूर	...	१२	५०	
११.	वाशिम	५१	३४	५३	
१२.	नांदेड	१३	१३	५६	
१३.	अमरावती	...	१७	५२	
१४.	बुलढाणा	२५	२५	४९	
१५.	यवतमाळ	३०५	४२८	५९८	
१६.	नागपूर	५६	५६	९५	
१७.	वर्धा	४८	५६	५६	
१८.	गोंदिया	१३५	११४	२१८	
१९.	चंद्रपूर	३०३	४१०	२१२	लाभार्थी हिस्सा भरण्याचे प्रमाण कमी असल्याने सन २०२५-२६ मध्ये मागणी कमी केली आहे.
२०.	गडचिरोली	१४५	१४५	२१७	

(३) दुधाळ जनावरांचे गट वाटप व नाविन्यपूर्ण योजने अंतर्गत दुधाळ जनावरांचे गट वाटप (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	ठाणे	८	१८	५५	स्थानिक स्तर+राज्य स्तर
२.	पालघर	२५४	१८२	२५३	
३.	नाशिक	१	१५	९४	दुधाळ गट
४.	धुळे	११०	२८	९०	
५.	नंदुरबार	१५६	७४	१२०	राज्य स्तर
६.	जळगाव	४४	२९	५८	सन २०२३-२४ मध्ये ओटीएसपी अंतर्गत ६० लक्ष मंजूर नियतव्यय च्या अनुषंगाने खर्च झालेला आहे. सन २४-२५ मध्ये ओटीएसपी अंतर्गत ४० लक्ष नियतव्यय मंजूर आहे. सन २५-२६ मध्ये ओटीएसपी अंतर्गत ४० लक्ष नियतव्यय प्रारूप आराखड्यानुसार प्रस्तावित आहे.
७.	पुणे	८८	८८	८८	
८.	सोलापूर	...	७	५७	
९.	वाशिम	२२	२२	५०	
१०.	नांदेड	७	७	५६	
११.	अमरावती	...	७८	१२५	
१२.	बुलढाणा	१८	१८	९८	
१३.	यवतमाळ	१६३	२३८	२९१	
१४.	नागपूर	३१	३८	७०	
१५.	वर्धा	११७	११५	११५	
१६.	गोंदिया	९३	७७	११२	
१७.	चंद्रपूर	१६७	२२८	२३५	लाभार्थ्यांचा हिस्सा भरण्याचे प्रमाण कमी असल्याने सन २०२५-२६ मध्ये मागणी कमी केली आहे.
१८.	गडचिरोली	११	११	५८	

(४) तलंगाचे गट वाटप (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	अहिल्यानगर	६६	२०२	२२२	
२.	अमरावती	३३३	१८४	२०५	
३.	नागपूर	...	...	२००	
४.	वर्धा	७	५५	७५	
५.	भंडारा	...	१८४	२००	
६.	गडचिरोली	१८४	१८४	१८४	

(५) दुभत्या जनावरांना खाद्य वाटप (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नाशिक	२०	२०	१५५	
२.	नंदुरबार	५०	२५	५५	स्थानिक स्तर
३.	अहिल्यानगर	७०७	७०७	७०७	
४.	नागपूर	२९	३५	४५	
५.	भंडारा	४१	८२	२०५	
६.	चंद्रपूर	२३८	२०५	२२०	

(६) वंध्यत्व निवारण शिबिरे (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	पालघर	५३७	५५०	६००	
२.	नाशिक	१०७	२००	१५०	शिबिरे
३.	धुळे	२३९	२७०	२७५	
४.	नंदुरबार	२००	८५	२००	स्थानिक स्तर
५.	अहिल्यानगर	१८३०	५३७६	५३७६	
६.	परभणी	८	१०	८०	
७.	पुणे	१४०	१४०	२४०	निधीचा १०० % विनियोग करण्यात येत आहे,
८.	अमरावती	४८	४८	९८	
९.	नागपूर	१३	१३	३९	

(७) पशुवैद्यकीय दवाखान्यांना औषध पुरवठा (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	ठाणे	३८	३८	३८	स्थानिक स्तर
२.	पालघर	७८	७८	७८	
३.	रायगड	१००	१००	१००	सन २०२३-२४ चे औषध पुरवठा करण्यात आले आहेत व देयके सादर केले आहेत.
४.	नाशिक	१०२	१२४	१२४	संस्था
५.	धुळे	२१	२१	२१	
६.	नंदुरबार	८९	८९	८९	राज्य स्तर + स्थानिक स्तर
७.	जळगाव	४९७२	६८८८	६८८८	सन २०२३-२४ मध्ये टीएसपी अंतर्गत ९ लक्ष व ओटीएसपी अंतर्गत १० लक्ष मंजूर नियतव्यय च्या अनुषंगाने खर्च झालेला आहे. सन २४-२५ मध्ये टीएसपी अंतर्गत ९ लक्ष नियतव्यय मंजूर आहे. सन २५-२६ मध्ये टीएसपी अंतर्गत १० लक्ष नियतव्यय प्रारूप आराखड्यानुसार प्रस्तावित आहे.
८.	अहिल्यानगर	२१६	२१६	२१६	
९.	परभणी	१६८०	१६८०	१६८०	
१०.	पुणे	२८	२८	२८	निधीचा १०० % विनियोग करण्यात येत आहे,
११.	नांदेड	३८	३८	३८	
१२.	अमरावती	९४	९४	४८	
१३.	यवतमाळ	१९३	१९३	१९३	
१४.	नागपूर	९६	९६	९६	
१५.	भंडारा	८५	८५	८५	
१६.	चंद्रपूर	१५५	१५५	१५५	

(८) वैरण विकास कार्यक्रम (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	पालघर	५३३	४७५	८७५	
२.	नाशिक	२५	१८२५	४०००	लाभार्थी
३.	धुळे	३३३	१५०	२५०	
४.	नंदुरबार	६६६	२५०	२५०	
५.	अहिल्यानगर	१०००	३७५	३७५	स्थानिक स्तर
६.	नांदेड	२००	२००	२००	
७.	अमरावती	२२	२२	११५	

(९) पशु प्रथमोपचार केंद्राचा दर्जावाढ करणे (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	ठाणे	...	१	१	पशुवैद्यकीय दवाखाना पांढरीचा पाडा बांधकाम
२.	धुळे	...	...	२	पवैद (२) पशुवैद्यकीय चिकित्सालय
३.	अहिल्यानगर	...	७५	७५	
४.	अमरावती	२	३	१	

(१०) जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी, कार्यालयाचे बळकटीकरण करणे (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	पालघर	१	१	१	
२.	नंदुरबार	१	१	१	स्थानिक स्तर
३.	गडचिरोली	१३	१३	१३	

(११) संकरीत कालवडी/म्हशींच्या पारड्यांची जोपासना (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नंदुरबार	...	२५०	३५५	स्थानिक स्तर
२.	नागपूर	१९	१५	६०	
३.	अमरावती	१	१	४	

(१२) पशुवैद्यकीय दवाखान्याची स्थापना (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नंदुरबार	...	१	१	स्थानिक स्तर
२.	अहिल्यानगर	...	१८३	१८३	
३.	चंद्रपूर	६	..	...	नविन दवाखाना स्थापन केला नसल्याने योजना कमी झाली.

(१३) तालुका लघु पशुवैद्यकीय सर्व चिकित्सालयाची स्थापना (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नंदुरबार	...	१	१	राज्य स्तर
२.	अमरावती	७	७	१	

(१४) जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त कार्यालयाचे बळकटीकरण करणे (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	पालघर	६	६	६	
२.	नंदुरबार	१	१	१	राज्य स्तर
३.	धुळे	...	...	१	
४.	अमरावती	१	१	...	

(१५) कृत्रिम रेतन सुविधांचे/केंद्राचे बळकटीकरण (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	पालघर	१	१	१	

(१६) नाविण्यपूर्ण योजने अंतर्गत १००० मांसल पक्षी वाटप (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	ठाणे	३	५	४०	राज्य स्तर
२.	पालघर	६७	१०६	१०६	
३.	नाशिक	२	८	३०	
४.	धुळे	...	३	३०	
५.	नंदुरबार	२९	२९	५८	राज्य स्तर
६.	अहिल्यानगर	२८	२८	३५	
७.	यवतमाळ	१३	१२	३६	
८.	अमरावती	...	१४	२८	
९.	वर्धा	३	४	१६	
१०.	भंडारा	५	५	२०	
११.	गोंदिया	१	१४	२८	
१२.	चंद्रपूर	२	१०	३०	
१३.	गडचिरोली	५	५	२०	

(१७) कामधेनु दत्तक ग्राम योजना (गावांची संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नाशिक	...	२	...	
२.	अहिल्यानगर	९	...	...	

(१८) फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाना वाहन (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नंदुरबार	३	५	५	राज्य स्तर + स्थानिक स्तर
२.	गोंदिया	२	...	...	

(१९) तपासणी नाका वाहन पुरवठा (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नंदुरबार	१	१	१	राज्य स्तर

(२०) दुभत्या जनावरांचा गट वाटप (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	भंडारा	३२	४४	८०	

(२१) अनुसूचित जमातीच्या कुटुंबांना शेळ्या मेंढ्यांचे गट पुरवणे (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	भंडारा	३४	३४	८५	

(२२) अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांच्या जनावरांना जंतनाशक व खनिज मिश्रणांचा पुरवठा करणे TD050010 (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	परभणी	...	...	४	

(२३) प्रसिद्धी प्रचार कार्यक्रम (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२३-२४ (प्रत्यक्ष)	२०२४-२५ (अपेक्षित)	२०२५-२६ (लक्ष्य)	शेरा
१.	भंडारा	१०८०	५००	५००	

(१२) जनजाती क्षेत्र उपयोजना

मत्स्यव्यवसाय विभाग

भूजल मत्स्यव्यवसाय सन २०२५-२०२६

(आदिवासी)

(१) मत्स्यबीज उत्पादन केंद्र—

आदिवासी क्षेत्रातील तलावांमध्ये जलद वाढणाऱ्या प्रमुख कार्प आणि सायप्रिनस या जातीच्या मत्स्यबीजांचे उत्पादन करण्याकरिता आणि मत्स्यबीज संवर्धनाकरिता मत्स्यबीज उत्पादन केंद्रे व मत्स्यबीज संवर्धन केंद्रे स्थापन करण्यात आलेली आहेत. तसेच आदिवासी क्षेत्रामध्ये ४ ठिकाणी पोर्टेबल हॅचरीज राष्ट्रीय कृषी विकास योजने (RKVY) अंतर्गत उभारण्यात आल्या आहेत. इटियाडोह, अमनाला आणि चारगाव मत्स्यबीज केंद्रावर वर्तुळाकार हॅचरी बांधण्यात आल्या असून मत्स्यबीज मोठ्या प्रमाणावर निर्माण करण्यात येत आहे.

(२) अवरुद्ध पाण्यात मत्स्यसंवर्धन—

जनजाती क्षेत्रामध्ये ३७,००० हेक्टर जलविस्तार क्षेत्र उपलब्ध असून या क्षेत्राकरिता मत्स्यबीजांची पुरेशा प्रमाणात साठवणूक करण्याकरिता सुमारे १० कोटी बीजांची आवश्यकता आहे. सध्या असलेल्या आदिवासी क्षेत्रातील मत्स्यबीज केंद्रावरून ही मागणी काही प्रमाणात भागविण्यात येते. अधिकची गरज इतर स्त्रोतातून मत्स्यबीज उपलब्ध करून भागविण्यात येते.

(३) मत्स्यसंवर्धक विकास यंत्रणा—

आदिवासी क्षेत्रातील लहान तलावांची निवड करून त्यामधून प्रती हेक्टरी मासळीचे उत्पादन वाढविणे, आदिवासी तरुणांना आधुनिक मत्स्यशेतीचे प्रशिक्षण देऊन त्यांना मत्स्यव्यवसायाच्या धंद्यात आणणे, प्रसार व प्रचार माध्यमातून मत्स्यव्यवसायाचे कार्यक्रम लोकांपर्यंत पोहोचविणे, याकरिता नागपूर जिल्ह्यात १९८१-८२ मध्ये व गडचिरोली जिल्ह्यात १९७८-७९ मध्ये मत्स्यसंवर्धन विकास यंत्रणा स्थापन करण्यात आल्या आहेत. १९९०-९१ मध्ये ठाणे जिल्ह्याकरिता व अमरावती जिल्ह्याकरिताही अशा यंत्रणांची स्थापना करण्यात आलेली आहे. या यंत्रणे अंतर्गत दरवर्षी १०० हे. जलक्षेत्र विकसीत करण्यात येऊन दरवर्षी या भोवतालचा भाग क्रमशः योजनेखाली आणून हळूहळू संपूर्ण भागाचा सर्वांगीण विकास करणे या योजनेत समाविष्ट आहे. तसेच १९९२-९३ मध्ये धुळे जिल्ह्यात एक यंत्रणा स्थापन करण्यात आली आहे. या योजनेखाली केंद्र शासनाकडून अर्थसहाय्य उपलब्ध होते. सदरची योजना केंद्र शासनाने बंद केली असून त्याऐवजी नीलक्रांती अंतर्गत नवीन मत्स्यसंवर्धन तळी तयार करणे, मत्स्यसंवर्धन तळ्याचे नूतनीकरण व निविष्टा खर्चासाठी अर्थसहाय्य या योजना केंद्र शासन व लाभार्थी ५०:५० हिशेबाने कार्यरत होती.

(४) मासेमारी साधनांवर अर्थसहाय्य—

मत्स्यव्यवसायासाठी लागणारी जाळी तयार करण्याकरिता बरेच मच्छिमार नायलॉन सूत, मोनोफिलामेंट, शेनसूत वापरतात. तसेच काही मच्छिमार तयार जाळीही खरेदी करतात. तथापि, या साधनांच्या किमतीत बरीच वाढ होत असल्यामुळे मासेमारीसाठी ती आवश्यक असूनही त्याचा वापर करणे मच्छिमारांना अशक्य होते. यास्तव मच्छिमारांना साधनांच्या खरेदीवर अनुदान रूपाने अर्थसहाय्य उपलब्ध करून देण्यात येते.

(५) राज्यात निमखारे पाणी मत्स्यशेतीचा विकास—

राज्यातील निमखारे पाणी मत्स्यशेतीचा विकास करण्याच्यादृष्टीने ठाणे जिल्ह्यात आसनगाव येथे केंद्रीय अर्थसहाय्याने व संयुक्त राष्ट्र विकास कार्यक्रमाच्या तांत्रिक सहाय्याने निमखारे पाणी कोळंबी पथदर्शक उभारण्यात आला आहे. या प्रकल्पात एकूण ३४ तळी बांधण्यात आलेली आहेत. सदर केंद्र खाजगीरित्या कंत्राटी पद्धतीने चालवायला देण्याचे शासनाच्या विचाराधीन आहे.

(६) मच्छिमार सहकारी संस्थांचा विकास—

राज्यातील मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्थांच्या कामकाजात सुधारणा घडवून आणण्यासाठी त्यांच्या आर्थिक स्थितीस बळकटी आणणे आवश्यक आहे. त्यासाठी या योजनेतून मच्छिमार सहकारी संस्थांना व्यवस्थापकीय अनुदान व भागभांडवल अंशदान संस्थेच्या स्थापनेनंतर पहिली पाच वर्षे देण्यात येते. त्यापैकी भाग भांडवल पहिली पाच वर्षे दिले जाते व त्याची वसुली १० वर्षांनी ५० टक्के रक्कम व उर्वरित ५० टक्के रक्कम १५ व्या वर्षी या प्रमाणे करण्यात येते. ही योजना सन १९८८-८९ पासून मत्स्य विभागामार्फत राबविण्यात येत असून तत्पूर्वी ती सहकार विभागामार्फत राबविली जात होती.

तक्ता एक TABLE I

सन २०२५-२६ सालचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक Year 2025-26 Performance Budget
(दोन) वित्तिय आवश्यकता (II) Financial requirement (आदिवासी Tribal)

(रुपये हजार)

प्रत्यक्ष रकमा, २०२३-२०२४			अर्थसंकल्प, २०२४-२०२५				सुधारलेले अंदाज, २०२४-२०२५				अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६			
अ.क्र.	जिल्हा	कार्यक्रमाचा तपशील	Actuals, 2023-2024		Budget Estimates, 2024-2025		Revised Budget Esti., 2024-2025		Budget Estimates, 2025-2026					
			योजनेतर	योजनांतर्गत	एकूण	योजनेतर	योजनांतर्गत	एकूण	योजनेतर	योजनांतर्गत	एकूण			
Sr. No.	District	(Details of Programmers)	Non-Plan	Plan	Total	Non-Plan	Plan	Total	Non-Plan	Plan	Total	Non-Plan	Plan	Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
(ए) कार्यनिहाय वर्गीकरण (A) Activitywise Classification														
मत्स्यबीज उत्पादन Fish Seed Production सन २०२५-२६ सालचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक														
१. मुंबई	Mumbai	मत्स्यबीज उत्पादन	9.57	5.00	14.57	10.00	5.00	15.00	5.00	5.00	10.00	10.00	5.00	15.00
२. पुणे	Pune	Fish Seed	0.63	...	0.63	...	...	...	...	...	...	...	...	...
३. नाशिक	Nashik	Production	...	1.00	1.00	...	1.00	1.00	...	1.00	1.00	...	1.00	1.00
४. छ.संभाजी Chhatrapati	...	...	...	400.00	400.00	...	...	...	...	...	...	...	...	...
नगर Sambhajinagar														
५. लातूर	Latur	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
६. अमरावती	Amravati	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
७. नागपूर	Nagpur	...	0.65	4.00	4.65	...	210.00	210.00	...	...	...	...	...	...
एकूण Total			10.85	410.00	420.85	10.00	216.00	226.00	5.00	6.00	11.00	10.00	6.00	16.00
अवरुद्ध पाण्यातील मत्स्यसंवर्धन (आदिवासी) Fish farming in impound water (Tribal)														
प्रत्यक्ष रकमा, २०२३-२०२४			अर्थसंकल्प, २०२४-२०२५				सुधारलेले अंदाज, २०२४-२०२५				अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६			
Actuals, 2023-2024			Budget Estimates, 2024-2025		Revised Budget Esti., 2024-2025		Budget Estimates, 2025-2026							
अ.क्र.			योजनेतर		योजनांतर्गत		एकूण		योजनेतर		योजनांतर्गत		एकूण	
Sr. No.	District	(Details of Programmers)	Non-Plan	Plan	Total	Non-Plan	Plan	Total	Non-Plan	Plan	Total	Non-Plan	Plan	Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
१. मुंबई	Mumbai	अवरुद्ध पाण्यातील	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२. पुणे	Pune	मत्स्यसंवर्धक	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
३. नाशिक	Nashik	Fish farming in	...	420.00	420.00	...	346.00	346.00	...	346.00	346.00	...	400.00	400.00
४. छ.संभाजी Chhatrapati	...	impound	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
नगर Sambhajinagar														
५. लातूर	Latur	...	...	287.00	287.00	...	100.00	100.00	...	100.00	100.00	...	...	...
६. अमरावती	Amravati	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
७. नागपूर	Nagpur	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण Total			...	707.00	707.00	...	446.00	446.00	...	446.00	446.00	...	400.00	400.00

तक्ता दोन TABLE II

कार्यक्रम अंदाजपत्रक २०२५-२०२६ Performance Budget Year 2025-26

मत्स्यबोदुकली संचयनाचा व मत्स्योत्पादनाचा तपशील (आदिवासी) Statement of stocking of fingerling and fish production (Tribal) (रुपये हजाराने)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	वर्ष २०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष) Year 2023-2024 (Actual)			वर्ष २०२४-२०२५ (अंदाजित) Year 2024-2025 (Anticipated)			वर्ष २०२५-२०२६ (अपेक्षित) Year 2025-2026 (Estimated)			
		मत्स्यबोटुकलीचे संचयन (लाखात) स्थानिकारित्या निर्मित Stocking of Fry (Lakhs) Indigenous		मात्स्योत्पादन (टनात) Fish production (Tons)	माशांची किंमत (रु. लाखात) Value of fish (Rs. in lakhs)	मत्स्योत्पादन (टनात) Fish production (Tons)		माशांची किंमत (रु. लाखात) Value of fish (Rs. in lakhs)	मत्स्योत्पादन (टनात) Fish production (Tons)		माशांची किंमत (रु. लाखात) Value of fish (Rs. in lakhs)
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	
१. मुंबई	Mumbai	...	३०६५.०	२००९७.०	२६०.०	३३००.०	२६८००.०	३०५.०	३६५०.०	२८७५०.०	
२. पुणे	Pune	...	३९३.९५	२५०.४	३२.२२	२५७.२	२०५.०	४३.०	५९६.०	४९२.८	
३. नाशिक	Nasik	...	३३५.२०८	६३८३.७२३	३३५०.९६६	४२७.६३	९६८३.२९	४४९५.२९	४४२.६२	९००४९.०	
४. छ.संभाजीनगर	Chhatrapati Sambhajinagar	...	९३७.२७	४२२४.५०	३९५४.९०	९५०.००	४५४०.००	३४८२.००	९५०.००	४५४०.००	
५. लातूर	Latur	...	२.९६	९०.०	३.०	९.५	६.०	९.५	...	...	
६. अमरावती	Amravati	...	४०.०	८००.०	२४०.०	४०.०	८००.०	४०.०	८००.०	२४०.०	
७. नागपूर	Nagpur	...	२९०.०	७४४४.०	५२८७.९	३३०.०	७७७४.०	३४९.०	७८३८.०	५६६९.८	
एकूण		...	९०८७.४	२२६४०.४	३२६४२.५	९२४९.४	२६३६०.५	९३२६.६	२७३९३.०	४३२०६.६	

तक्ता दोन TABLE II

कार्यक्रम अंदाजपत्रक २०२५-२०२६ Performance Budget Year 2025-26

मत्स्यबोदुकली संचयनाचा व मत्स्योत्पादनाचा तपशील (विगर आदिवासी) Statement of stocking of fingerling and fish production (Non Tribal)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१. मुंबई	Mumbai	...	२४८१.८०	२३९८.७९७२	२०६.५०	२५१०.००	२२९९.००	२४६.९०	३३००.००	३२१०.००
२. पुणे	Pune	...	१७६४४.००	१२३०९.००	३१९.९५	१४७७२.००	११३८७.६०	४०४.९५	१८६००.००	१३५२७.००
३. नाशिक	Nasik	...	८५९०.९६७	२९३७.९०	६७७.००	११३०९.४०	५५००.३२	७७०.००	१४५१९.००	४७३३.७०
४. छ.संभाजीनगर	Chhatrapati Sambhajinagar	...	१८४८१.५०	३२९०.५४	६७६.८०	१९३२४.००	३५१८.१६	३०७३.००	२०७२७.००	३५६९.६०
५. लातूर	Latur	...	५२५३.७०	१७८१.१३	६१५.४५	४९९०.२६	१७५२.१२	७२६.००	१७२.४७	१९४६.१८
६. अमरावती	Amravati	...	२२८३४.००	८३९७.२०	७९२.००	२२०८५.००	७९०२.५०	८०९.००	२३५००.००	८३५०.००
७. नागपूर	Nagpur	...	४४८०७.००	३४९५९.२०	११७५.००	४७३०१.००	३६८३८.५०	१३८५.००	४८१५०.००	३७४२०.००
एकूण		...	१२००९२.९७	६५२७३.७७	४४६२.७०	१२२२९१.६६	६९१९८.२०	७४१४.८५	१२८९६८.४७	७२७४८.४८

तक्ता एक

TABLE I

(दोन) वित्तीय आवश्यकता (II) Financial Requirement

(ए) कार्यानिहाय वर्गीकरण (A) Activitywise Classification

मत्स्यबीज उत्पादन (आदिवासी) Fish Seed Production (Tribal) सन २०२४-२०२५ सालचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक (रुपये लाखात)

प्रत्यक्ष रकमा, २०२२-२०२३			अर्थसंकल्प, २०२३-२०२४				सुधारलेले अंदाज, २०२३-२०२४				अर्थसंकल्प, २०२४-२०२५			
अ.क्र. Sr. No.	विभाग Region	Actuals, 2022-2023			Budget Estimates, 2023-2024			Revised Budget Esti., 2023-2024			Budget Estimates, 2024-2025			
		योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	
१. मुंबई	Mumbai	...	...	...	०.३०	७.००	७.३०	...	...	...	१.००	...	१.००	
२. पुणे	Pune	...	१६१३.७०	२४६३.७०	८६०.००	२२९३.६२	३१५३.६२	३८१.००	१७९३.६२	२१७४.६२	६२०.००	४५०५.००	५१२५.००	
३. नाशिक	Nasik	...	०.०१	०.०१	...	०.०१	०.०१	...	०.०१	०.०१	...	०.०१	०.०१	
४. छ.संभाजीनगर	Chatrapati Sambhajinagar	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
५. लातूर	Latur	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
६. अमरावती	Amravati	...	४००.००	४००.००	...	४००.००	४००.००	...	४००.००	४००.००	...	४५०.००	४५०.००	
७. नागपूर	Nagpur	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
एकूण		...	८५०.००	२०१३.७१	२८६३.७१	८६०.३०	२७००.६३	३५६०.९३	३८१.००	२१९३.६३	२५७४.६३	६२१.००	४९५५.०१	५५७६.०१

अवरुद्ध पाण्यातील मत्स्यसंवर्धन (आदिवासी) Fish farming in impound water (Tribal)

प्रत्यक्ष रकमा, २०२२-२०२३		अर्थसंकल्प, २०२३-२०२४				सुधारलेले अंदाज, २०२३-२०२४				अर्थसंकल्प, २०२४-२०२५			
अ.क्र. Sr. No.	विभाग Region	Actuals, 2022-2023			Budget Estimates, 2023-2024			Revised Budget Esti., 2023-2024			Budget Estimates, 2024-2025		
		योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
१. मुंबई	Mumbai	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२. पुणे	Pune	...	१९४.४४	१९४.४४	...	७१०.००	७१०.००	...	६२६.९०	६२६.९०	११०.००	१०४५.००	११५५.००
३. नाशिक	Nasik	...	२००.०१	२००.०१	...	२००.०१	२००.०१	...	०.०१	०.०१	...	२०१.५१	२०१.५१
४. छ.संभाजीनगर	Chatrapati Sambhajinagar	...	२४०.००	२४०.००	...	२४०.००	२४०.००	...	२४०.००	२४०.००	...	४२०.००	४२०.००
५. लातूर	Latur	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
६. अमरावती	Amravati	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
७. नागपूर	Nagpur	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण		...	६३४.४५	६३४.४५	...	११५०.०१	११५०.०१	...	८६६.९१	८६६.९१	११०.००	१६६६.५१	१७७६.५१

(दोन) वित्तीय आवश्यकता (II) Financial Requirement

(ए) कार्यानिहाय वर्गीकरण (a) Activitywise Classification

मत्स्यबीज केंद्राचे बांधकाम/सुधारणा/आधुनिकीकरण (बिगर आदिवासी) Construction, Strengthening and

Modernization of Fish Seed Center (Non-Tribal) सन २०२४-२०२५ सालचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक

(रुपये हजारत)

		प्रत्यक्ष रकमा, २०२२-२०२३				अर्थसंकल्प, २०२३-२०२४				सुधारलेले अंदाज, २०२३-२०२४				अर्थसंकल्प, २०२४-२०२५			
अ.क्र. Sr. No.	विभाग Region	Actuals, 2022-2023				Budget Estimates, 2023-2024				Revised Budget Esti., 2023-2024				Budget Estimates, 2024-2025			
		योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	
१. मुंबई	Mumbai	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
२. पुणे	Pune	...	१६४८०	१६४८०	१००००	२१०००	३१०००	...	१८५००	१८५००	१२०.००	११९५००	११९६२०	...	...	...	
३. नाशिक	Nasik	...	...	...	...	२०००.००	२०००.००	२०००.००	२५०.००	२५०.००	...	३०००.००	३०००.००	...	...	...	
४. छ.संभाजीनगर	Chatrapati Sambhajinagar	...	...	...	...	...	७.००	७.००	७.००	७.००	...	१०.००	१०.००	...	...	...	
५. लातूर	Latur	२६२.००	२८५९.००	३१२१.००	१५७.००	९१९७.००	९३५४.००	१८७.००	९२००.००	९३८७.००	१०८०.००	१३९००.००	१४९८०.००	...	...	...	
६. अमरावती	Amravati	२.१७	५१३७.५०	५१३९.६७	२.४०	५०२२.००	५०२४.४०	२.४०	५०२२.००	५०२४.४०	२.५०	११३.५०	११६.००	...	...	...	
७. नागपूर	Nagpur	...	५७३८.६६	५७३८.६६	...	१४६००.००	१४६००.००	...	१४७५०.००	१४७५०.००	...	३११००.००	३११००.००	...	...	...	
	एकूण	२६४.१७	३०२१५	३०४७९	१०१५९	५१८२६	६१९८५	१८९.४०	४७७२९	४७९१८	१२०३	१६९१२४	१७०३२६	...	...	...	

(दोन) वित्तीय आवश्यकता (II) Financial Requirement

(ए) कार्यानिहाय वर्गीकरण (a) Activitywise Classification

मत्स्यबीज केंद्राचे बांधकाम/सुधारणा/आधुनिकीकरण (आदिवासी) Construction, Strengthening and

Modernization of Fish Seed Center (Tribal) सन २०२४-२०२५ सालचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक

(रुपये हजारत)

अ.क्र. Sr. No.		विभाग Region		प्रत्यक्ष रकमा, २०२२-२०२३				अर्थसंकल्प, २०२३-२०२४				सुधारलेले अंदाज, २०२३-२०२४				अर्थसंकल्प, २०२४-२०२५			
				Actuals, 2022-2023				Budget Estimates, 2023-2024				Revised Budget Esti., 2023-2024				Budget Estimates, 2024-2025			
				योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४						
१. मुंबई	Mumbai	...	...	...	...	१४.००	१४.००	...	...	...	...	...	...						
२. पुणे	Pune	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...						
३. नाशिक	Nasik	...	५००.००	५००.००	...	४०००.००	४०००.००	...	...	...	...	३७००.००	३७००.००						
४. छ.संभाजीनगर	Chatrapati Sambhajinagar	...	...	...	...	५.००	५.००	...	५.००	५.००	...	५.००	५.००						
५. लातूर	Latur	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...						
६. अमरावती	Amravati	...	...	...	...	६.००	६.००	...	६.००	६.००	...	६.५०	६.५०						
७. नागपूर	Nagpur	...	...	...	...	५०००.००	५०००.००	...	७०००.००	७०००.००	१००.००	२००००.००	२०१००.००						
एकूण		...	५००.००	५००.००	...	९०२५.००	९०२५.००	...	७०११.००	७०११.००	१००.००	२३७११.५०	२३८११.५०						

तक्ता चार (ब)
TABLE IV (B)
खालील तक्ता कार्यरत असलेल्या मत्स्यबीज उत्पादन/संवर्धन केंद्राची माहिती दर्शविली आहे. (आदिवासी क्षेत्रातील केंद्र)
The following table indicates the particulars of the fish seed production/rearing Farms in operation. (Tribal)

अ. क्र. Sr. No.	विभाग Region	जिल्हा District	मत्स्यबीज उत्पादन व संवर्धन केंद्राचे नाव Name of the Farm		एकूण जलक्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Water spread (He.)	केंद्राची उत्पादन क्षमता (लाखात) Fry Production and Rearing		मत्स्यबीज उत्पादन व संवर्धन (आकडे लाखात) Fry Production and Rearing (figures in lakhs)	
								२०२१-२०२२ (प्रत्यक्ष) 2021-2022 (Actuals)	२०२२-२०२३ (अपेक्षित) 2022-2023 (Anticipated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
मत्स्यसंवर्धन उत्पादन केंद्रे (Fish seed production farms)									
१. मुंबई		पालघर	दापचारी						
		Palghar	Dapchary	2.28	300.00	41.96	17.01		100.00
२. मुंबई		पालघर	बाडापोखरण						
		Palghar	Badapokharan	5.30	200.00	...	...		...
३. नाशिक		नाशिक	करंजवण						
		Nashik	Karanjwan	2.36	500.00	...	...		50.00
४. नागपूर		गोंदिया	इटियाडोह						
		Gondiya	Itiadoh	4.82	1000.00	126.60	150.00		170.00
५. नागपूर		चंद्रपूर	अंमलनाला						
		Chandrapur	Amalnala	2.96	300.00	28.94	39.62		45.00
Total ...				17.72	2300.00	197.50	206.63		365.00
मत्स्यबीज संवर्धन केंद्रे (Fish seed Rearing units)									
१. मुंबई		पालघर	आसनगाँव						
		Palghar	Asangaon	35.00	0.175	...	...		...
२. नाशिक		नाशिक	गंगापूर						
		Nashik	Gangapur	0.72	10.00	...	12.03		15.00
३. नाशिक		नाशिक	चणकापूर						
		Nashik	Chankapur	0.80	10.00	...	4.86		6.00
Total ...				1.52	20.00	...	1689		21.00
१. अमरावती		अमरावती	मोंडवा						
		Amravati	Mandava	2.00	150.00	13.40	16.00		18.00
२. लातूर		नांदेड	लोणी						
		Nanded	Loni	1.95	100.00	...	...		...
Total ...				3.95	250.00	13.40	16.00		18.00
१. नागपूर		नागपूर	खिडशी						
		Nagpur	Khindshi	1.12	7.00	1.51	1.50		2.00
Total ...				1.12	7.00	1.51	1.50		2.00

तक्ता एक

TABLE I

तलावाचे जलक्षेत्र व इष्टतम संचयन क्षमता
Water spread area of tanks and optimum stocking capacity

अ.क्र.	वर्गवारी Classification	जलक्षेत्र (हेक्टर) Water spread area (Ha.)	अपेक्षित इष्टतम बोटूकली साठवणूक (लाखात) Optimum stocking capacity (Ha.)	अपेक्षित मत्स्योत्पादन (कि. ग्रॅ.) (मे. टन)
१	२	३	४	५
१.	० ते २० हे. 0 to 20 Ha.	6633.94	331.8895	9935.895
२.	२०.१ ते ६०.० हे. 20.1 to 60.0 Ha.	47664.3	1770.6948	53132.844
३.	६०.१ ते २०० हे. 60.1 to 200 Ha.	48371.6	1029.3405	30877.215
४.	२००.०१ ते ५०० हे. 200.01 to 500 Ha.	36056.62	448.5031	13348.173
५.	५००.०१ ते १००० हे. 500.01 to 1000 Ha.	32614.01	264.1631	7352.6715
६.	१०००.०१ ते २००० हे. 1000.01 to 2000 Ha.	27052	177.06	4707.09
७.	२००० हेक्टर वरील Above 2000 Ha.	84467	470.535	9437.025

तक्ता तीन

TABLE III

हा तक्ता स्थानिकरित्या उत्पादित केलेले तलावात आणि जलाशयात साठविलेले मत्स्यबोटुकली एकूण मत्स्योत्पादन व त्याची किंमत दर्शवितो.
The following table indicated carp fry stocked in tanks and reservoirs and fish production and its value.

मत्स्यबोटुकली संचयनाचा व मत्स्योत्पादनाचा तपशील (आदिवासी)
Details of stocking Fingerling and Fish Production (Tribal)

वर्ष Year	मत्स्यबोटुकली संचयन (रु.लाखात) Fingerling stocking (Rs. in lakhs)	मत्स्योत्पादन (टनात) Fish Production (in Tons)	माशांची किंमत (रु. लाखात) Value of fish (Rs. in lakhs)
१	२	३	४
२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष) 2023--2024 (Actuals)	1087.4	22340.4	32642.5
२०२४-२०२५ (अंदाजित) 2024--2025 (Estimated)	1241.4	26360.5	40851.1
२०२५-२०२६ (अपेक्षित) 2025--2026 (Anticipated)	1329.6	27393	43206.6

तक्ता (A) TABLE (A) कार्यक्रम अंदाजपत्रक सन २०२५-२०२६
खालील तक्त्यात कार्यरत असलेल्या मत्स्यबीज उत्पादन/संवर्धन केंद्राची माहिती दर्शविली आहे. (आदिवासी)
The following table indicates the particulars of the fish seed production/rearing farms in operation (Tribal)

मत्स्यसंवर्धन उत्पादन केंद्रे (Fish seed production farms)										
अ. क्र. Sr. No.	विभाग Region	जिल्हा District	मत्स्यबीज उत्पादन केंद्राचे नाव Name of the Farm		एकूण जलक्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Total water spread area (He.)	केंद्राची उत्पादन क्षमता (रु. लाखात) Capacity (Ru. lakhs)		मत्स्यबीज उत्पादन (आकडे लाखात) Fry Production (figures in lakhs)		
			४	५	६	७	८	९		
१.	मुंबई विभाग	पालघर Palghar	दापचारी Dapchari	2.28	...	...	...	...	...	...
			Total ...	2.28	...	...	...	...	...	...
२.	पुणे विभाग	...	...	...	...	...	...	...	...	...
		...	...	...	...	...	...	...	...	...
			Total ...	...	...	...	...	...	...	...
३.	नाशिक विभाग	नाशिक Nashik	करंजवण Karanjwan	2.36	500.00	3.00	50.00	50.00	50.00	50.00
			Total ...	2.36	500.00	3.00	50.00	50.00	50.00	50.00
४.	अमरावती विभाग	...	...	...	...	...	...	...	...	...
		...	...	...	...	...	...	...	...	...
			Total ...	...	...	...	...	...	...	...
५.	छत्रपती संभाजीनगर विभाग	छ. संभाजीनगर Chh. Sambhaji Nagar	खेळणा Khelna	1.17	...	...	...	...	...	...
		...	ढेकू Dheku	0.53	...	2.00	...	...	3.00	3.00
		जालना Jalna	...	...	...	...	...	...	...	...
		परभणी Parbhani	...	...	...	...	...	...	...	...
		बीड Beed	...	...	...	...	...	...	...	...
			Total ...	1.70	...	2.00	...	...	3.00	3.00
६.	लातूर विभाग	नांदेड Nanded	लोणी Loni	1.95	15.00	...	...	...	...	...
			Total ...	1.95	15.00	...	...	...	...	...

1	2	3	4	5	6	7	8	9
७. नागपूर विभाग								
	नागपूर	पेंच						
	Nagpur	Pench		11.60	...	8.68	1000.00	1000.00
	नागपूर	वेणा						
	Nagpur	Vena		1.32	...	0.66	5.00	5.00
	वर्धा	केळसर						
	Wardha	Kelzar		2.88	...	...	...	...
	वर्धा	बोर						
	Wardha	Bor		1.44	...	...	...	...
	भंडारा	शिवनीबांध						
	Bhandara	Shivnibandh		2.40	...	13.15	15.00	15.00
	गोंदिया	इटियाडोह						
	Gondia	Itiadoh		5.81	...	241.78	300.00	300.00
	चंद्रपूर	अमलनाला						
	Chandrapur	Amalnala		2.99	...	71.75	28.92	80.00
	चंद्रपूर	आसोलामेंढा						
	Chandrapur	Asolamendha		41.39	...	18.14	3.00	20.00
	गडचिरोली	...						
	Gadchiroli	...		...	...	...	...	...
	Total	...		29.83	...	354.11	1351.92	1420.00

तक्ता (A) TABLE (A) कार्यक्रम अंदाजपत्रक सन २०२५-२०२६
खालील तक्त्यात कार्यरत असलेल्या मत्स्यबीज उत्पादन/संवर्धन केंद्राची माहिती दर्शविली आहे. (आदिवासी)
The following table indicates the particulars of the fish seed production/rearing farms in operation (Tribal)

अ. क्र. Sr. No.	विभाग Region	जिल्हा District	मत्स्यबीज उत्पादन केंद्राचे नाव Name of the Farm	एकूण जलक्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Total water spread area (He.)	केंद्राची उत्पादन क्षमता (रु. लाखात) Capacity (in lakhs)	मत्स्यबीज उत्पादन (आकडे लाखात) Fry Production (figures in lakhs)			
						२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष) 2023-2024 (Actuals)	२०२४-२०२५ (अपेक्षित) 2024-2025 (Anticipated)	२०२५-२०२६ (अंदाजित) 2025-2026 (Estimated)	
१.	मुंबई विभाग	मुंबई	...	...	...	...	...	...	...
		Mumbai	...	...	...	...	...	...	...
२.	पुणे विभाग	पुणे	Total ...	...	...	...	...	...	...
		Pune	माणिकडोह	...	...	...	...	...	...
		सातारा	Manikdoh	0.30	7.00	3.40	...	...	7.00
		सातारा	येरळवाडी	0.75	11.25	...	...	...	...
		सातारा	राजेवाडी	0.60	9.00	1.12	...	...	...
		सांगली	Rajewadi	...	...	...	...	...	...
		सांगली	सिद्धेवाडी	0.75	11.25	...	...	...	...
		सांगली	Siddhewadi	...	...	...	...	...	...
		सांगली	बिरनाळ	...	...	...	...	...	...
		सांगली	Bimal	...	...	...	...	...	...
		सांगली	सिद्धनाथ	...	...	...	...	...	...
		सांगली	Siddhanath	...	...	...	...	...	...
		सांगली	आटपाडी	...	...	...	...	...	...
		सांगली	Atpadi	...	...	...	...	...	...
		सांगली	दुधेभावी	...	...	...	...	...	...
		सांगली	Dudhebhavi	...	...	...	...	...	...
		सांगली	चांदोली	...	...	...	...	...	...
		सांगली	Chandoli	...	...	...	...	...	...
		सांगली	...	...	...	...	...	...	...
		सांगली	...	...	...	...	...	...	...
		सांगली	रंकाळा	...	...	...	...	...	...
		सांगली	Rankala	0.60	3.00	...	...	...	...
		सांगली	तिल्लारी	...	...	...	...	...	...
		सांगली	Tillari	3.56	140.00	...	...	...	...
		सांगली	Total ...	5.81	170.25	4.52	...	...	7.00
३.	नाशिक विभाग	नाशिक	...	...	...	...	...	...	...
		नाशिक	गंगापूर	0.72	10.00	...	10.00	...	10.00
		नाशिक	चणकापूर	0.80	10.00	3.015	...	...	...
		नाशिक	Chankapur	...	...	...	...	...	...
		नाशिक	Total ...	1.52	20.00	3.015	10.00	...	10.00

तक्ता दोन

TABLE II

मच्छिमर साधनावरील अर्थसहाय्याची माहिती (आदिवासी)

Information about financial assistance on Fishery Requisites (Tribal)

(रुपये लाखात)
(Rs. in Lakhs)

वर्ष Year	नायलॉन सूत Nylon Twine		तयार जाळी Readymade Nets		बिगर यांत्रिक नौका Non-Mechanised Boats	
	परिमाण किलो Quantity Kgs.	शासकीय अर्थसहाय्य Govt. Financial Assistance	संख्या No.	शासकीय अर्थसहाय्य Govt. Financial Assistance	संख्या No.	शासकीय अर्थसहाय्य Govt. Financial Assistance
	2	3	4	5	6	7
	1					
२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष) 2023--2024 (Actuals)	14688	53.38	4.00	1.40	11	2.01
२०२४-२०२५ (अंदाजित) 2024--2025 (Estimated)	11003	40.10	1125.00	4.50	21	3.45
२०२५-२०२६ (अपेक्षित) 2025--2026 (Anticipated)	35710	153.93	1230	5.28	25	3.90

तक्ता तीन

TABLE III

महाराष्ट्र सागरी मासेमारी नियमन अधिनियम १९८१ खाली नोंदलेल्या नौका, दिलेले परवाने व वसूल झालेले परवाना शुल्क.

No. of boats registered licences issued and licenced fees collected under
Maharashtra Marine Fishing Regulation Act 1981.

वर्ष Year	नोंदलेल्या नौकांची संख्या No. of boats registered	दिलेल्या परवान्यांची संख्या No. of licences issued	वसूल परवाना शुल्क (रु. लाखात) Licence Fees recovered (Rs. in lakhs)
१	२	३	४
२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष) 2023--2024 (Actuals)	2348	5986	17.37
२०२४-२०२५ (अंदाजित) 2024--2025 (Estimated)	2254	5486	16.83
२०२५-२०२६ (अपेक्षित) 2025--2026 (Anticipated)	2560	5964	17.53

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

जल जीवन मिशन :-

१) राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमाची पुनर्रचना करून सन २०१९ पासून केंद्र पुरस्कृत जल जीवन मिशनची सुरुवात करण्यात आली आहे. जल जीवन मिशन अंतर्गत राज्यातील सर्व ग्रामीण कुटुंबांना सन २०२४ पर्यंत वैयक्तिक नळ जोडणीद्वारे शाश्वत व शुद्ध पेयजल उपलब्ध करून देण्याचे उद्दिष्ट निश्चित करण्यात आले आहे. राज्यात जल जीवन मिशन राबविण्याकरीता शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र. जजीमि २०१९ / प्र.क्र १३८/ पापु ५० (०७), दि. ०४-०१-२०२० अन्वये मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. जल जीवन मिशन अंतर्गत केंद्र व राज्य वित्तीय आकृतीबंध १.१ असा आहे.

(२) जल जीवन मिशन अंतर्गत आदिवासी घटक उपयोजनांकरीता केंद्र व राज्य शासनामार्फत स्वतंत्र समरूप तरतूद करण्यात येते. चालू वित्तीय वर्षाकरीता केंद्र शासनाने आतापर्यंत रु. २१४.५११८ कोटी इतका निधी उपलब्ध करून दिला आहे. त्यास समरूप राज्य हिस्सा निधी राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनला वितरीत करण्यात आला आहे. सन २०२३-२०२४ वर्षाकरीता अनुसूचित जमाती घटकांतर्गत १७,३४,६८६ कुटुंबांना वैयक्तिक नळ जोडण्या उपलब्ध करून देण्याचे उद्दिष्ट निश्चित करण्यात आले होते. जल जीवन मिशन अंतर्गत सन २०२३-२०२४ वर्षामध्ये अनुसूचित जमाती घटकांतर्गत १२,२०,९३५ वैयक्तिक नळ जोडण्या उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या आहेत.

[illegible]

**राबविण्यात आलेल्या कमी क्षमता असलेल्या विंधण विहिरींचे जलभंजन करणे २०२३-२४
आदिवासी उपयोजना/आदिवासी क्षेत्राबाहेरील आदिवासी (TSP/OTSP) योजना**

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	जिल्हा	योजना	लेखाशीर्ष	मंजूर विंधण विहिरींची संख्या	यशस्वी विंधण विहिरींची संख्या	मंजूर विंधण विहिरींसाठी प्राप्त अनुदान (रु. लक्ष)	केलेला खर्च (रु. लक्ष)	समर्पित केलेले अनुदान (रु. लक्ष)
१	२	३	४	५	६	७	८	९
...	...	...	...	निरंक	...	...	...	...

**कमी क्षमता असलेल्या विंधण विहिरींचे जलभंजन करणे २०२४-२५
आदिवासी उपयोजना/आदिवासी क्षेत्राबाहेरील आदिवासी (TSP/OTSP) योजना**

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	जिल्हा	योजना	लेखाशीर्ष	प्रस्तावित विंधण विहिरींची संख्या	प्रस्तावित विंधण विहिरींसाठी आवश्यक अनुदान रुपये	शेरा
१	२	३	४	५	६	७
...	...	...	...	निरंक	...	...

**कमी क्षमता असलेल्या विंधण विहिरींचे जलभंजन करणे २०२५-२६
आदिवासी उपयोजना/आदिवासी क्षेत्राबाहेरील आदिवासी (TSP/OTSP) योजना**

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	जिल्हा	योजना	लेखाशीर्ष	प्रस्तावित विंधण विहिरींची संख्या	प्रस्तावित विंधण विहिरींसाठी आवश्यक अनुदान रुपये	शेरा
१	२	३	४	५	६	७
...	...	...	...	निरंक	...	...

तक्ता क्रमांक ९

भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेकडील जलभंजन पथकांचे आदिवासी उपयोजना कार्यक्रम अंदाजपत्रक वर्ष २०२५-२०२६

अ.क्र.	जलभंजन पथक	वर्ष २०२३-२०२४			वर्ष २०२४-२०२५			वर्ष २०२५-२०२६		
		उद्दिष्ट वि.वि.	मार्च २०२४ अखेर साध्य वि.वि.	झालेला खर्च (रुपये लक्ष)	उद्दिष्ट वि.वि.	अपेक्षित वि.वि.	खर्च (रुपये लक्ष)	उद्दिष्ट वि.वि.	अपेक्षित वि.वि.	अपेक्षित खर्च (रुपये लक्ष)
१.	अहिल्यानगर	१००	...	...	१००	...	...	१००	...	...
२.	धुळे	१००	...	...	१००	...	...	१००	...	...
३.	सांगली	१००	...	...	१००	...	...	१००	...	...
४.	सोलापूर	१००	...	...	१००	...	...	१००	...	...
५.	छ. संभाजीनगर	१००	...	...	१००	...	...	१००	...	...
६.	जालना	१००	...	...	१००	...	...	१००	...	...
७.	बीड	१००	...	...	१००	...	...	१००	...	...
८.	परभणी	१००	...	...	१००	...	...	१००	...	...
९.	अमरावती	१००	...	...	१००	...	...	१००	...	...
१०.	बुलढाणा	१००	...	...	१००	...	...	१००	...	...
११.	नागपूर	१००	...	...	१००	...	...	१००	...	...
एकूण		...	११००	...	...	११००	...	...	११००	...

टीप :- गृह विभागाकडील शासन निर्णय क्र. एमव्हीआर-०३२१/प्र. क्र. ४१/पनर-२ दिनांक १८ जानेवारी, २०२३ नुसार उपरोक्त यंत्राचे आयुष्यमान १५ वर्षे पेक्षा जास्त झाल्याने सदर यंत्रे निष्कासित करण्यात येत आहेत.

तक्ता क्रमांक १०

भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेकडील विधन यंत्रांचे आदिवासी उपयोजना कार्यक्रम अंदाजपत्रक वर्ष २०२५-२०२६

अ.क्र.	विधन यंत्र क्रमांक	विभाग	वर्ष २०२३-२०२४			वर्ष २०२४-२०२५			वर्ष २०२५-२०२६	
			अपेक्षित काम (मिटर्स)	केलेले काम (मिटर्स)	झालेला खर्च (रुपये लक्ष)	अपेक्षित काम (मिटर्स)	३१ जाने. २०२४ अखेर केलेले काम (मिटर्स)	झालेला खर्च (रुपये लक्ष)	अपेक्षित काम (मिटर्स)	अपेक्षित खर्च (रुपये लक्ष)
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११
१.	जेसीआर-१	पुणे	विधन विहीर खोदाई कार्यक्रम दिनांक १४ नोव्हेंबर, २००० च्या अधिसूचनेद्वारे जिल्हा परिषदांकडे हस्तांतरित झालेला आहे. भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेद्वारे सन २००९ साली संशोधनात्मक कामासाठी ०५ बहुउद्देशिय विधनयंत्रे खरेदी करण्यात आलेली असून सदर विधनयंत्राद्वारे आदिवासी उपयोजना/बिगर आदिवासी उपयोजनेतर्गत विधन विहीर खोदाईचा कार्यक्रम राबविण्यात आलेला नाही.							
२.	जेसीआर-एमपी-१	औरंगाबाद								
३.	जेसीआर-एमपी-२	अमरावती								
४.	जेसीआर-एमपी-३	नागपूर								
५.	टीएमआर	नाशिक								
एकूण		...								

कौशल्य विकास व उद्योजगता विभाग
व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय
 (जनजाती क्षेत्र उपयोगना)

१. तंत्र शिक्षण

प्रस्तावना :

१. शासकीय तांत्रिक विद्यालये-

जनजाती क्षेत्रातील विद्यार्थ्यांना तांत्रिक शिक्षण देण्याच्या उद्देशाने एकूण १५ शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्रे जनजाती क्षेत्रातील तलासरी व मुरबाड (जि. ठाणे), घोडेगाव (जि. पुणे) इगतपुरी (जि. नाशिक), नंदुरबार, तळोदा (जि. धुळे), धारणी व सदोषा सावली (जि. अमरावती), पांढरकवडा (जि. यवतमाळ), चिमूर, राजूरा, (जि. चंद्रपूर), आरमोरी, गडचिरोली व कुरखेडा (जि. गडचिरोली), देवलापार (जि. नागपूर) येथे सुरू करण्यात आलेली आहेत. वरील संस्थांची प्रवेश क्षमता व पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या इत्यादी बाबतचा तपशील तक्ता क्र. २ मध्ये देण्यात आला आहे.

वरील सर्व शाळा या तांत्रिक माध्यमिक विद्यालय केंद्रे असून त्यात स्थानिक शाळांमार्फत पुरस्कृत केलेल्या विद्यार्थ्यांना तांत्रिक विषय शिकविले जातात. या योजनेमुळे कमीत कमी खर्चात जास्तीत जास्त विद्यार्थ्यांची तंत्र शिक्षणाची गरज भागविणे शासनास शक्य झाले आहे.

माध्यमिक पातळीवरील तांत्रिक विषयांचा अभ्यास हा विद्यार्थ्यांचे तांत्रिक विषयातील कौशल्य व ज्ञान वाढविण्यास मदत तर करतोच शिवाय माध्यमिक शिक्षणाचे पूर्तीनंतर तांत्रिक शिक्षणाच्या विविध शाखांमध्ये प्रवेश मिळविण्यास मदत करतो. आणखी असे की, जर त्यांना औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये प्रवेश घेण्याची इच्छा असेल तर त्यांना २५ टक्के जागांचा फायदाही मिळू शकतो. जर असे विद्यार्थी इयत्ता अकरावी (व्यावसायिक) मध्ये प्रवेश घेऊ इच्छित असतील तर त्यांना कनिष्ठ महाविद्यालयात राखून ठेवलेल्या राखीव जागांचा फायदाही मिळू शकतो.

कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग
व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, (तंत्रशिक्षण)
विवरणपत्र-अ

२०२४-२०२५ चा एकूण कार्यक्रमांनिहाय अर्थसंकल्प

(रुपये हजारात)

अनु- क्रमांक	कार्यक्रमाचे नाव	प्रत्यक्ष, २०२२-२०२३		अर्थसंकल्प, २०२३-२०२४		सुधारित अंदाज, २०२४-२०२५		अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६	
		महसुली	भांडवली	एकूण	महसुली	भांडवली	एकूण	महसुली	भांडवली
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
(१) २२०३-तंत्र शिक्षण									
तंत्र शाळा-									
तंत्र माध्यमिक शाळा उघडणे									
व त्यांचे परिस्क्षण.									
	योजनेतर	२५६८	...	२५६८	२५५६	...	२५५६	१४५२	...
	योजनांतर्गत	३९६६	...	३९६६	५३९०	...	५३९०	४७८४	...
	एकूण	६५३४	...	६५३४	७८६६	...	७८६६	६२३६	...
(२) २२३०-कामगार व सेवायोजन									
०३-प्रशिक्षण									
००३ कारागीर व पर्यवेक्षक यांचे									
प्रशिक्षण-									
औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था-									
(ए) राज्य योजनांतर्गत योजना									
	योजनेतर	...	...	...	...	...	...	...	...
	योजनांतर्गत	...	...	...	...	...	...	...	...
	एकूण	...	...	...	...	...	...	...	...

तक्ता क्र. २

(१) २०२३-२०२४ या वर्षातील जनजाती क्षेत्र विभागातील शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, त्यांची प्रवेशक्षमता व दिलेले प्रवेश दाखविणारा तक्ता

(रुपये हजारत)

अनु- क्रमांक	शासकीय तांत्रिक विद्यालयाचे नाव	वर्ष	विद्यार्थ्यांची वर्गवारी	प्रवेश क्षमता		पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या			उत्तीर्ण विद्यार्थी इ. १० वी	एकूण खर्च			
				इयत्ता		इयत्ता				आवर्ती	अनावर्ती	एकूण	
				९ वी	१० वी	९ वी	१० वी	एकूण					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	
जिल्हा ठाणे :													
(१)	शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, तलासरी	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	अजा.	१६	१६	...	...	...	...	...	...	...	...
			अज.	८	८	७४	५६	१३०	५६	...	...	...	
			विजा/भज.	१४	१४	...	...	...	...	२२९३	...	२२९३	
			इमा.	...	...	३	...	३	...	...	...	...	
			इतर	८२	८२	७	६	१३	६	...	...	...	
			एकूण	१२०	१२०	८४	६२	१४६	६२	२२९३	...	२२९३	
			अजा.	१६	१६	...	...	...	...	...	...	...	
			अज.	८	८	...	...	...	...	...	...	...	
			विजा/भज.	१४	१४	...	...	...	...	१५६०	...	१५६०	
			इमा.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
			इतर	८२	८२	...	...	...	...	...	...	...	
			एकूण	१२०	१२०	...	...	...	...	१५६०	...	१५६०	
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	अजा.	१६	१६	१६	१६	३२	१६	...	...	...	
			अज.	८	८	८	८	१६	८	...	...	...	
			विजा/भज.	७	७	७	७	१४	७	२५९९	...	२५९९	
			इमा.	८२	८२	८२	८२	१६४	८२	...	...	...	
			इतर	७	७	७	७	१४	७	...	...	...	
			एकूण	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	१२०	२५९९	...	२५९९	
			अजा.	१६	१६	१७	१८	३५	१८	...	...	...	
			अज.	५	१	५	१	१	१	...	...	...	
			विजा/भज.	१	...	३	३	३	३	१९७९	...	१९७९	
			इमा.	८८	५१	९९	९२	१२१	९२	...	...	...	
			इतर	८	८२	१३	१३	२६	१३	...	...	...	
			एकूण	१२४	१४७	१३७	१२७	२६४	१२७	१९७९	...	१९७९	

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१८ १ ३ ९२ १३	२१ ५ ३ ८५ ९	१७ ८ ३ ९८ १५	१७ ६ २ १०१ १२	३४ १४ ५ १९९ २७	१७ ४ ३ ८० १९	...	...	...
		२०२५-२०२६ (अंदाज)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ ७ ८२ ७	१६ ८ ७ ८२ ७	१६ ८ ७ ८२ ७	१६ ८ ७ ८२ ७	३२ १६ १४ १६४ १४	१० ७ ४ ८१ २३	...	...	१८९६
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	६० ...	६० ...	३४ ...	३३ ...	६७ ...	३२ ...	५८२६	...	५८२६
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	५५ ...	५३ ...	...	...	...	...	४८९५	...	४८९५
		२०२५-२०२६ (अंदाज)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	६० ...	६० ...	४० ...	३४ ...	७४ ...	३४ ...	६०००	...	६०००
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	६० ...	६० ...	४० ...	३४ ...	७४ ...	३४ ...	६०००	...	६०००

जिल्हा नाशिक :

(३) शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र,
इगतपुरी.

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
जिल्हा नंदुरबार :												
(४)	शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, नंदुरबार.	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	३२ ५३ १० ... १४५	३२ ५३ १० ... १४५	३ ८ १३ ... ५६	६ ७ ९ १७ १४	९ १५ २२ १७ ७०	६ ६ ८ १६ १४	...	...
			एकूण	२४०	२४०	८०	५३	१३३	५०	१४५८	...	१४५८
२०२४-२०२५ (अपेक्षित)												
			अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	३२ ५३ १० ... १४५	३२ ५३ १० ... १४५	३ ४ १३ ४० ३०	३ ८ १३ ३४ २२	६ १२ २६ ७४ ५२	३ २ २१ ... २७	...	...	...
			एकूण	२४०	२४०	९०	८०	१७०	५३	२२२५	...	२२२५
२०२५-२०२६ (अंदाजे)												
			अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	३२ ५३ १० ... १४५	३२ ५३ १० ... १४५	३२ ५३ १० ... १४५	३ ८ १३ ... ५६	३५ ६१ २३ ... २०१	३ ८ १३ ... ५६	...	...	...
			एकूण	२४०	२४०	२४०	८०	३२०	८०	२२२५	...	२२२५
जिल्हा नंदुरबार :												
(५)	शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, तळोदे.	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	५२ ५ ७ ... ५६	३१ ५ २ ... १८	९ ५० ९ ३० १७	६ ४८ ९ २८ १७	१५ ९८ १८ ५८ ३४	६ ४६ ९ २८ १७	...	...
			एकूण	१२०	५६	११५	१०८	२२३	१०६	४४००	...	४४००

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा.	५२	५२	७	५	१२	५३	...	...	...
			अज.	५	५	६१	४९	११०	५	...	...	...
			विजा/भज.	७	७	७	११	१८	७	४५००	...	४५००
			इमा.	...	...	३०	२८	५८	...	...	...	...
			इतर	५६	५५	१२	१५	२७	५५	...	...	...
			एकूण	१२०	११९	११७	१०८	२२५	१२०	४५००	...	४५००
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	अजा.	५५	५५	५५	५५	११०	५५	...	...	...
			अज.	५	५	५	५	१०	५	...	...	...
			विजा/भज.	५	५	५	५	१०	५	५०००	...	५०००
			इमा.	...	...	...	...	...	...	...	...	...
			इतर	५५	५५	५५	५५	११०	५५	...	...	...
			एकूण	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	१२०	५०००	...	५०००
जिल्हा यवतमाळ :												
(६)	शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, पांढरकवडा.	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	अजा.	...	...	२	३	५	३	...	...	...
			अज.	...	...	१०	१४	२४	३	...	...	...
			विजा/भज.	...	...	१०	१७	२७	९	...	...	...
			इमा.	...	...	१२	२२	३४	९	...	...	...
			इतर	...	...	६	६	१२	२	...	...	...
			एकूण	...	...	४०	६२	१०२	२६	...	...	...
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा.	...	...	४	१	५	...	...	...	...
			अज.	...	...	८	५	१३	...	...	...	...
			विजा/भज.	...	...	११	६	१७	...	...	...	...
			इमा.	...	...	१८	१०	२८	...	...	...	...
			इतर	...	...	२	१	३	...	...	...	...
			एकूण	...	...	४३	२३	६६	...	...	...	...
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	अजा.	...	...	६	६	१२	...	...	...	...
			अज.	...	...	१०	८	१८	...	...	...	...
			विजा/भज.	...	...	२५	२५	५०	...	...	...	...
			इमा.	...	...	३०	२२	५२	...	...	...	...
			इतर	...	...	३०	९	३९	...	...	...	...
			एकूण	...	...	१०१	७०	१७१	...	...	...	...

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
जिल्हा नागपूर												
(७)	शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा केंद्र, देवलापार.	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६	१६	१९	१६	३५	१६	...	...	...
				८	८	६९	६२	१३१	६२	४२९८.५९	...	४२९८.५९
				१३	१३	१७	...	१७	...	...	...	...
				२३	२३	२३	२६	२९	२६	...	...	...
				६०	६०	१०	३४	४४	३४	...	...	...
				एकूण	१२०	१३८	१३८	२७६	१३८	४२९८.५९	...	४२९८.५९
				अजा.	१६	१९	१९	३८	...	...	...	...
				अज.	८	५३	६९	१२२	...	...	...	...
				विजा/भज.	१३	१९	१७	३६	...	४५००	...	४५००
				इमा.	२३	१९	२३	४२	...	...	...	...
(८)	शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा केंद्र, आरमोरी.	२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६	१६	१९	१६	३५	१६	...	...	...
				८	८	६९	६१	१३०	...	...	...	...
				१३	१३	१७	२२	३९	...	४६००	...	४६००
				२३	२३	२३	२६	४९	...	...	...	...
				६०	६०	१०	१२	२२	...	...	...	...
				एकूण	१२०	१३१	१३८	२७५	...	४६००	...	४६००
				अजा.	१६	१९	१६	३५	...	...	...	...
				अज.	८	६९	६१	१३०	...	...	...	...
				विजा/भज.	१३	१७	२२	३९	...	४६००	...	४६००
				इमा.	२३	२३	२६	४९	...	...	...	...
(९)	शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा केंद्र, आरमोरी.	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१५	१५	२३	२०	४३	१८	...	...	...
				८	८	१०	१८	२८	१५	...	...	...
				६	६	२२	१८	४०	१६	...	...	...
				३२	३२	७०	७९	१४९	७०	६०५२	६२४	६६७६
				३	३	...	...	...	४	...	...	...
				५६	५६	४	७	११	३	...	...	...
				एकूण	१२०	१२९	१४२	२७१	१२६	६०५२	६२४	६६७६
				अजा.	१५	११	२२	३३	...	...	...	...
				अज.	८	१८	८	२६	...	...	...	...
				विजा/भज.	६	११	२२	३३	...	...	...	...
(१०)	शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा केंद्र, आरमोरी.	२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	३२	३२	५८	५८	११६	...	७०००	७००	७७००
				३	३	६	४	१०	...	...	...	...
				५६	५६	१	४	५	...	...	...	...
				एकूण	१२०	१०५	११८	२२३	...	७०००	७००	७७००

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. विमाप्र. (SBC) इतर	१५ ८ ६ ३२ ३ ५६	१५ ८ ६ ३२ ३ ५६	१५ ८ ६ ३२ ३ ५६	१५ ८ ६ ३२ ३ ५६	३० १६ १२ ६४ ६ ११२	...	...	...	...
		एकूण		१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	...	८५००	९००	...
जिल्हा गडचिरोली :												
(९)	शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा केंद्र, गडचिरोली.	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. विमाप्र. (SBC) इतर	१६ ८ १३ २३ २ ५८	१६ ८ १३ २३ २ ५८	२६ २२ २७ ५७ ... ८	१३ ६ ९ ४२ ... २	३९ २८ ३६ ९९ ... १०	१० ९ ९ ३४ ... ३	...	...	...
		एकूण		१२०	१२०	१४०	७९	२१२	६५	९५२५	१५३	९६७८
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. विमाप्र. (SBC) इतर	१६ ८ १३ २३ २ ५८	१६ ८ १३ २३ २ ५८	१५ १७ २२ ८७ ... ३	२६ २२ २८ ५७ ... ८	४१ ३९ ५० १४५ ... ११	...	...	...	...
		एकूण		१२०	१२०	१४४	१४५	२८६	...	९७२५	२२५	९९५०
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. विमाप्र. (SBC) इतर	१६ ८ १३ २३ २ ५८	१६ ८ १३ २३ २ ५८	१६ ८ १३ २३ २ ५८	१६ ८ १३ २३ २ ५८	३२ १६ २६ ४६ ४ ११६	...	...	...	...
		एकूण		१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	...	९९३७	२५०	१०१८७
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. विमाप्र. (SBC) इतर	१६ ८ १३ २३ २ ५८	१६ ८ १३ २३ २ ५८	१६ ८ १३ २३ २ ५८	१६ ८ १३ २३ २ ५८	३२ १६ २६ ४६ ४ ११६	...	...	...	...
		एकूण		१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	...	९९३७	२५०	१०१८७

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
जिल्हा गडचिरोली :												
(१०)	शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा केंद्र, कुरखेडा.	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		अजा. अज. विजा/भज. इमा. विमाप्र. (SBC) इतर	१५ ८ ६ ३२ ३ ५६	१५ ८ ६ ३२ ३ ५६	२४ ५० १६ ५० ... १०	२३ ५३ १४ ४८ ... ७	४७ १०३ ३० ९८ ... १७	...	...	...
एकूण				१२०	१२०	१५०	१२५	२९५	१४१	...	...	...
जिल्हा चंद्रपूर :												
(११)	शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा केंद्र, चिमूर.	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		अजा. अज. विजा/भज. इमा. विमाप्र. (SBC) इतर	१५ ८ ६ ३२ ३ ५६	१५ ८ ६ ३२ ३ ५६	२४ ५२ १४ ४७ २ ११	२४ ५० १६ ४८ २ १०	४८ १०२ ३० ९५ ४ २१	...	...	...
एकूण				१२०	१२०	१५०	१५०	३००	३००	३००	२००	३२००
जिल्हा चंद्रपूर :												
(११)	शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा केंद्र, चिमूर.	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)		अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१७ ९ ३ ... ९१	१७ ९ ३ ... ९१	९ ७ ६ ३० ...	१८ ३१ १४ ३८ ...	२७ ३८ २० ६८ ...	...	...	...
एकूण				१२०	१२०	५२	१०१	१५३	१०१	१५०२.००	१००.००	१६०२.००

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	१७ ९ ३ ... ९१	१७ ९ ३ ... ९१	९ २३ १६ ६१ ३	९ २८ ११ ५२ ४	१८ ५१ २७ ११३ ७	...	१६००.०० ...	१५०.०० ...	१७५०.०० ...
			एकूण	१२०	१२०	११२	१०४	२१६	...	१६००.००	१५०.००	१७५०.००
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	१७ ९ ३ ... ९१	१७ ९ ३ ... ९१	१७ ९ ३ ... ९१	१७ ९ ३ ... ९१	३४ १८ ६ ... १८२	...	...	...	...
			एकूण	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	...	१७००.००	२००.००	१९००.००
		२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	१७ ८ १३ ... ८२	१७ ८ १३ ... ८२	१५ १७ ५ ४८ ४	२२ २८ १५ ३८ ७	३७ ४५ २० ८६ ११	२० १५ १३ २४ ७	...	...	...
			एकूण	१२०	१२०	८९	११०	१९९	७९	५००६.००	२००.००	५२०६.००
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	१७ ८ १३ ... ८२	१७ ८ १३ ... ८२	४ ... २ ८ २	७ ४ ६ ४४ ८	११ ४ ८ ५२ १०	...	...	...	...
			एकूण	१२०	१२०	१६	६९	८५	...	५०१०.००	२५०.००	५२६०.००
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	१७ ८ १३ ... ८२	१७ ८ १३ ... ८२	१७ ८ १३ ... ८२	१७ ८ १३ ... ८२	३४ १६ २६ ... १६४	...	...	...	...
			एकूण	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	...	५१००.००	३००.००	५४००.००
			एकूण	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	...	५१००.००	३००.००	५४००.००

जिल्हा चंद्रपूर :

(१२) शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा
केंद्र, राजौरा.

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
जिल्हा अमरावती :												
(१३)	शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, धारणी.	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१२ १८ १२ ... ७८	१२ १८ १२ ... ७८	१८ २१ ८ १३ १८	१९ २७ ७ ११ १०	३७ ४८ १५ २४ २८	१८ २५ ५ ९ ९	...	...	...
			एकूण	१२०	१२०	७८	७४	१५२	६६	१५००	२००	१७००
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१२ १८ १२ ... ७८	१२ १८ १२ ... ७८	१५ २९ १९ १२ १६	१३ २३ ९ १३ १६	२८ ५२ २८ २५ ३२	१२ १८ १२ ... ७८	...	...	...
			एकूण	१२०	१२०	९५	७४	१६५	१२०	१७००	५००	२२००
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१२ १८ १२ ... ७८	१२ १८ १२ ... ७८	२७ २७ १४ १४ ३८	२४ २६ १० १२ १५	२७ ३४ २४ ... १५४	१४ २० १२ ... ७६	...	...	...
			एकूण	१२०	१२०	१२०	८७	२३९	१२२	१९००	७००	२५००
जिल्हा पुणे :												
(१४)	शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, घोडेगाव.	२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ ४ ४ ८८	१६ ८ ४ ४ ८८	५ ४० १८ १० ३४	४ २७ ५ १७ १९	९ ६७ २३ २७ ५३	३ २७ ५ १७ १९	...	...	...
			एकूण	१२०	१२०	१०७	७२	१७९	७१	५०६५	...	५०६५

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ ४ ४ ८८	१६ ८ ४ ४ ८८	४० ३ ७ २६ ३३	२३ ७ १३ ६ ३३	६३ १० २० ३२ ६६	२७ ४ ५ १७ १९	...	...	...
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	एकूण अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१२० १६ ८ ४ ४ ८	१२० १६ ८ ४ ४ ८८	१०९ ३५ ६ २२ १५ ३०	८२ ४० ५ १८ १० ३४	१९१ ७५ ११ ४० २५ ६४	७२ ४० ५ १८ १० ३४	५२०५ ...	...	५२०५
		२०२३-२०२४ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	...	...	४ ३५ ३६ २ ११	४ ३५ ३३ २ ११	८ ७० ६९ ४ २२	४ ३५ ३३ २ ११	...	...	...
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	...	...	...	५ २४ ६० ९ ३	५ २४ ६० ९ ३	...	...	...	...
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	...	...	५ २५ ४० १५ १०	१७ १९ ५० १० ५	२२ ४४ ९० २५ १५	...	...	...	...
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	...	...	...	५ २४ ६० ९ ३	५ २४ ६० ९ ३	...	...	...	...
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	...	...	५ २५ ४० १५ १०	१७ १९ ५० १० ५	२२ ४४ ९० २५ १५	...	...	...	...
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	...	...	...	५ २४ ६० ९ ३	५ २४ ६० ९ ३	...	...	...	...
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	...	...	५ २५ ४० १५ १०	१७ १९ ५० १० ५	२२ ४४ ९० २५ १५	...	...	...	...
		२०२४-२०२५ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	...	...	...	५ २४ ६० ९ ३	५ २४ ६० ९ ३	...	...	...	...
		२०२५-२०२६ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	...	...	५ २५ ४० १५ १०	१७ १९ ५० १० ५	२२ ४४ ९० २५ १५	...	...	...	...

अमरावती विभाग :

(१५) शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र,
सदोबा सावली

शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजना

(एक) प्रस्तावनात्मक :-

जनजाती क्षेत्रातील विद्यार्थ्यांना शिल्प कारागीर प्रशिक्षण देण्याच्या अनुषंगाने शासनाने एकूण ६१ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था जनजाती क्षेत्रात सुरु केल्या आहेत.

शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजनेअंतर्गत राज्यात जनजाती क्षेत्रात असलेल्या ६१ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून देण्यात येणाऱ्या प्रशिक्षणाची मुख्य उद्दिष्टे खालीलप्रमाणे आहेत :-

१. माध्यमिक पातळीपर्यंत (शालांत परीक्षा उत्तीर्ण किंवा अनुत्तीर्ण) शिक्षण घेतलेल्या युवकांना योग्य व्यावसायिक प्रशिक्षण देऊन त्यांच्यामध्ये रोजगार मिळविण्याची वा स्वयंरोजगार करण्याची क्षमता निर्माण करून बेरोजगारीचे प्रमाण कमी करणे.

२. औद्योगिक कारखान्यांना निरनिराळ्या व्यवसायातून लागणा-या कुशल कारागीरांचा सतत पुरवठा करून औद्योगिकीकरणास चालना देणे; आणि

३. पध्दतशीर व्यावसायिक प्रशिक्षण देऊन उत्पादनाची गती व दर्जा वाढविणे.

औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये व्यवसाय पाठ्यक्रम शिकविले जातात व व्यवसाय प्रशिक्षणाचा कालावधी व्यवसाय अभ्यासक्रमाच्या स्वरूपावर अवलंबून असून तो एक किंवा दोन वर्षे कालावधीचा असतो. राष्ट्रीय व्यावसायिक प्रशिक्षण परिषदेतर्फे या संस्थांतील व्यवसायांच्या अखिल भारतीय स्तरावर परीक्षा घेतल्या जातात व उत्तीर्ण प्रशिक्षणाथ्यांना प्रमाणपत्र प्रदान केली जातात.

योजनेची सद्यःस्थिती :-

- आदिवासी उपयोजनेंतर्गत ६१ शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था कार्यरत असून त्यांची एकूण प्रवेश क्षमता १३,७३६ आहे.
- आदिवासी व्यवसाय शिक्षणाचे सार्वत्रिकरण योजनेंतर्गत अनुसूचित जमातीच्या प्रशिक्षणाथ्यांकरिता खालीलप्रमाणे योजना सुरु करण्यात आल्या आहेत.

(अ) **निवासी आश्रमशाळेचे रुपांतर निवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये करणे** :-आदिवासी उपयोजनेंतर्गत व्यवसाय शिक्षणाचे सार्वत्रिकरण करणे या योजनेअंतर्गत २८ आश्रमशाळांचे रुपांतर निवासी व्यवसाय प्रशिक्षण आश्रमशाळेत (आय.टी.आय.) मध्ये करण्यात आलेले असून त्यापैकी १४ आश्रमशाळा वर्ष २००५-२००६ मध्ये, वर्ष २००६-२००७ मध्ये ८ आश्रमशाळा व वर्ष २००८-२००९ मध्ये ६ आश्रमशाळांचे रुपांतर करून आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था सुरु करण्यात आलेल्या आहेत.

(ब) **कमी मागणीऐवजी जादा मागणीचे व्यवसाय सुरु करणे** :-नवीन आधुनिक तंत्रज्ञान व आधुनिक यंत्रसामुग्रीचा वापर औद्योगिक आस्थापनेत होत असल्यामुळे सध्या सुरु असलेल्या पारंपरिक कौशल्याची कमी मागणी आहे त्यामुळे औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये कमी मागणीऐवजी जादा मागणीचे व्यवसाय सुरु करणे आवश्यक असते.

१. वर्ष २००४-२००५ मध्ये १७ व्यवसाय कमी मागणी ऐवजी जादा मागणीचे व्यवसाय सुरु करण्यात आले आहेत.

२. वर्ष २००५-२००६ मध्ये ११८ व्यवसाय कमी मागणी ऐवजी जादा मागणीचे व्यवसाय सुरु करण्यात आले आहेत.

(क) **नवीन अधिकचे व्यवसाय आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये सुरु करणे** :-अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांना नवीन व आधुनिक तंत्रज्ञान प्राप्त होण्यासाठी व त्याद्वारे रोजगारांच्या संधी उपलब्ध होतील यासाठी सुरु असलेल्या आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये नवीन अधिकचे व्यवसाय सुरु करणे.

१. वर्ष २००४-२००५ मध्ये १३ आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये १८ नवीन व्यवसाय सुरु करण्यात आले आहेत.

२. वर्ष २००५-२००६ मध्ये १४ आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये १४ नवीन व्यवसाय सुरु करण्यात आले आहेत.

(ड) **आदिवासी महिलांचे सक्षमीकरण करणे :-**

१. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, नंदुरबार व गडचिरोली यामध्ये प्रत्येकी ६ व्यवसाय अनुसूचित जमातीच्या महिलांकरिता सुरु करण्यात आलेले आहेत.

२. ५ महिलांच्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये ९ व्यवसाय अभ्यासक्रम दुसऱ्या पाळीमध्ये व १८ नवीन व्यवसाय अभ्यासक्रम अनुसूचित जमातीच्या महिलांसाठी सुरु करण्यात आलेले आहेत.

३. आदिवासी २२ व १३ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये अनुक्रमे एक व्यवसाय व दोन व्यवसाय अनुसूचित जमातीच्या महिलांकरिता सुरु करण्यात आलेले आहेत.

आदिवासी व्यवसाय शिक्षणाचे सार्वत्रिकरण योजनेंतर्गत अनुसूचित जमातीच्या प्रशिक्षणाथ्यांना देण्यात येणाऱ्या विशेष सुविधा—

(१) आदिवासी विभागाने विहित केलेल्या नियमांना अनुसरून वसतिगृहात राहणाऱ्या व वसतिगृहाबाहेर राहणाऱ्या प्रशिक्षणाथ्यांना दरमहा अनुक्रमे रु. ६०० व रु. ५०० प्रतिमाह निर्वाह भत्ता देण्यात येतो.

(२) आदिवासी प्रशिक्षणाथ्यांना ६१ आदिवासी उपयोजनेंतर्गत सुरु करण्यात आलेल्या संस्थांमध्ये मुले व मुलींकरिता स्वतंत्र वसतिगृहाची सोय करण्यात आली आहे.

“औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांसाठीची आर्थिक तरतूद आदिवासी विकास विभाग यांचेकडून तर काही प्रमाणात शिक्षण व सेवायोजन विभागाकडून करण्यात येते. वर्ष २०२४-२०२५ मध्ये ज्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांना आदिवासी विकास विभागाकडून आर्थिक तरतूद करण्यात आलेली होती त्यांच्या प्रवेश क्षमतेचा तपशील सोबतच्या प्रपत्र १ मध्ये दर्शविला आहे.” व निवासी आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या प्रवेश क्षमतेचा तपशील प्रपत्र २ मध्ये दर्शविलेला आहे.

प्रपत्र-१
शासकीय आदिवासी औ. प्र. संस्थांमधील व्यवसाय निहाय प्रवेश क्षमतेबाबतची माहिती २०२४-२५

अनु- क्रमांक	व्यवसायाचे नाव	पालघर				रायगड				पुणे				नाशिक				धुळे										
		शहा- पूर	मुर- बाड	एकूण	पाल- घर	तला- वाडा	सरी	मोखाडा	विक्रम- गड	एकूण	कर्जत	एकूण	डोह	माणिक- एकूण	दिंडोरी	वण	कळ- वण	पेठ	सुर- गाणा	इगत- पूरी	सटाणा	श्वर	त्रिबेके- श्वर	देवळा	एकूण	शिर- पिंपळ- पूर	शिर- पिंपळ- नेर	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९
१. सुतारकाम	...	...	२४	...	...	२४	...	...	४८	...	...	२४	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२. यांत्रिक कर्षित्र	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
३. संधाता	४०	८०	४०	४०	४०	४०	४०	२०	२६०	४०	४०	४०	४०	४०	४०	२०	...	२०	४०	४०	४०	२०	...	२०	२४०	...	२०	२०
४. नळ कारागीर	...	...	...	२४	...	...	...	...	४८	४८	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
५. पत्रे कारागीर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	४०	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
६. प्लास्टिक प्रोसेसिंग ऑपरेटर	...	...	...	४०	...	...	...	...	४०	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
७. यांत्रिक डिझेल	...	...	...	४८	...	...	...	२४	१२०	...	...	४८	४८	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	४८	...	...	९६	...
८. पंप ऑपरेटर-कम-मॅकेनिक	२०	२०	...	...	...	...	...	...	२०	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
९. इंटेरिअर डेकोरेशन अँड डिझायनिंग.	...	...	...	२४	...	...	...	...	२४	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१०. मॅक.ऑटो इले. अँड इलेक्ट्रॉनिक्स.	...	२०	२०	...	...	...	...	...	...	...	...	...	२०	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	२०	...	...	...
११. सुईंग टेक्नॉलॉजी (जुने नाव कर्तन व शिवण)	...	२०	...	२०	२०	४०	२०	२०	१४०	२०	२०	...	२०	४०	...	२०	...	...	...	...	...	...	...	...	१००	...	...	...
१२. ड्रेस मेकींग	२०	४०	२०	...	२०	...	२०	...	६०	...	...	२०	...	...	२०	...	...	...	२०	...	२०	२०	...	२०	८०	२०	२०	४०
१३. बेसिक कॉस्मेटोलॉजी	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१४. बेकर अँड कन्फेशनर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१५. फॅशन डिझायनिंग टेक्नो. (जुने नाव फॅशन टेक्नॉलॉजी)	२०	...	...	...	...	...	...	...	...	४०	...	...	...	...	...	...	...	२०	...	...	...	...	२०	...	४०	...	...	...
१६. कॉम्प्युटर ऑपरेटर-कम-प्रोग्रामिंग असिस्टंट.	४८	२४	४८	...	...	४८	...	२४	१४४	...	...	२४	४८	४८	४८	४८	४८	४८	४८	...	४८	२४	२४	२८८	२४	...	२४	...
१७. एस.सी.डी.टी.-लघुलेखन (मराठी)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१८. तारतंत्री	...	...	...	२०	२०	...	२०	२०	८०	...	...	२०	२०	२०	...	२०	...	...	...	...	...	...	...	...	८०	...	...	...
१९. आरेखक स्थापत्य	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

प्रश्न-९ (या ल)

[illegible]

प्रपत्र-१ (चालू)

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१		
३९. हाउस कीपर जनरल	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...		
४०. फुड प्रोडक्शन (जनरल)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...		
४१. फुड ऑण्ड बेवरेज सर्व्हीस	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...		
४२. टेक्सटाईल मॅकेट्रॅनिक्स	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...		
४३. स्टेनोग्राफर सेक्रेटरीएल असिस्टंट (इंग्रजी)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...		
४४. मॅकेनिक ट्रॅक्टर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...		
एकूण ...	२५२	१२०	३७२	१६८	५७२	२५६	८०	२६०	१६४	१३२	१६३२	२२८	२२८	३४४	३४४	४४०	१९२	१०४	१५२	१७२८	१५६	६०	२१६

प्रपत्र-१ (चालू)

	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९
२०. रंगारी (जनरल)	२०	...	...	...	...	...	२०	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२१. यांत्रिक प्रशिक्षण व वातानुकूलिकरण	२४	...	...	...	...	...	२४	...	२४	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२२. यांत्रिक इलेक्ट्रॉनिक्स	२४	...	...	...	...	...	२४	...	...	...	...	२४	...	२४	...	...	...	...
२३. यांत्रिक मोटरगाडी	२४	२४	...	...	२४	...	७२	...	...	२४	२४	...	२४	...	...	२४	...	...
२४. वीजतंत्री	२०	२०	...	२०	२०	...	८०	२०	२०	२०	२०	...	२०	२०	२०	२०	१००	२०
२५. यंत्रकारागीर (घर्षक)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२६. जोडारी	४०	२०	...	२०	२०	...	१००	...	२०	२०	२०	२०	४०	२०	२०	२०	१००	...
२७. कातारी	४०	२०	...	...	...	...	६०	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२८. यंत्रकारागीर	२०	२०	...	...	...	...	४०	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२९. इन्फॉर्मेशन अँड कम्युनिकेशन अँड टेक्नोलॉजी अँड सिस्टीम मैटेनन्स.	२४	...	...	...	...	...	२४	...	...	...	२४	२४	४८	२४	...	...	२४	...
३०. मैकेनिक कन्ड्युमर इलेक्ट्रॉनिक्स	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	२४	...	...	...
३१. विहींग टेक्निशियन	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	२४	...	...	...	२४	...
३२. टेक्सटाईल वेट प्रोसेसिंग टेक्निशियन.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	२०	...	...	...	२०	...
३३. टूल अँड डायमेकर (प्रेस टुल्स, जिग्स अँड फिक्चर).	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
३४. टूल अँड डायमेकर (डाईज अँड मोल्ड).	२४	...	...	...	...	...	२४	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
३५. मैकेनिक मशीन टुल्स मैटेनन्स.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
३६. कम्प्युटर हार्डवेयर अँड नेटवर्क मैटेनन्स.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
३७. संधाता (GMAW & GTAW)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
३८. स्प्लिंग टेक्नीशियन	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	२०	...	...	...	२०	...

प्रपत्र-१ (चालू)

	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९
३९. हाउस कीपर जनरल	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
४०. फुड प्रोडक्शन (जनरल)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
४१. फुड ऑण्ड बेवरेज सर्वीस	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
४२. टेक्सटाईल मैकेट्रॉनिक्स	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
४३. स्टेनोग्राफर सेक्रेटरीएल असिस्टेंट (इंग्रजी)	४८	...	...	...	...	...	४८	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
४४. मैकेनिक ट्रैक्टर	४०	...	...	...	...	...	४०	२०	...	...	...	...	...	...	...	...	२०	२०
एकूण ...	५९२	३१२	१४८	१००	१४८	६८ १३६८	१०८	१८८	२९६	१०४	१९२	१९६	४८०	३४४	२१६	१९६	१४८	१०४ १०४

प्रपत्र-१ (चालू)

अनु- क्रमांक	व्यवसायाचे नाव	चंद्रपूर				गडचिरोली								गोंदिया										
		राजुरा	जिवती	पोंभूर्णा	गोंड- पिपरी	चिमूर कोर- पना	भद्रा- वती	एकूण	चिरोली	गंड- पल्ली	आला- पल्ली	देसाई- गंज	कोरची- खेडा	मोरी	आर-चामोशी	एटा- पल्ली	सिरोंचा	भामरा-मुलवेरा	एकूण	धानोरा	देवरी	अर्जुनी- साळे- कसा	एकूण	सर्व
		४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	
१.	सुतारकाम	...	...	...	...	२४	...	२४	...	२४	...	२४	...	२४	...	७२	...	२४	२४	...	२४	२४	२४	२६४
२.	यांत्रिक कर्षित्र	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
३.	संधाता	४०	...	...	४०	४०	२०	...	१४०	४०	४०	४०	...	४०	४०	३००	...	२०	...	४०	२०	४०	१७८०	
४.	नळ कारागीर	...	...	...	२४	...	२४	४८	...	२४	...	२४	...	...	...	४८	२४	...	...	...	...	...	२४	२४०
५.	पत्रे कारागीर	...	...	...	...	...	...	...	२०	...	...	...	...	...	...	२०	...	...	...	...	...	...	१००	
६.	प्लास्टिक प्रोसेसिंग ऑपरेटर...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	४०	
७.	यांत्रिक डिझेल	४८	...	...	४८	...	४८	...	१४४	४८	...	४८	...	२४	...	१६८	४८	४८	४८	४८	४८	४८	१९२	९८४
८.	पंप ऑपरेटर-कम-मॅकेनिक	...	...	...	...	...	२०	...	२०	...	...	...	२०	...	...	४०	...	...	२०	...	...	...	१२०	
९.	इंटेरिअर डेकोरेशन अँड डिझायनिंग.	...	...	...	...	...	...	...	२४	...	...	...	...	...	...	२४	...	...	...	...	...	...	४८	
१०.	मॅक.ऑटो इले. अँड इलेक्ट्रॉनिक्स.	४०	...	...	...	...	...	...	४०	२०	...	...	...	...	...	२०	...	...	...	...	...	...	१६०	
११.	सुईंग टेक्नॉलॉजी (जुने नाव कर्तन व शिवण)	२०	२०	२०	२०	२०	...	२०	१२०	४०	...	२०	२०	...	२०	१८०	२०	२०	...	२०	...	२०	८००	
१२.	ड्रेस मॅकिंग	...	...	...	२०	२०	२०	...	६०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	१८०	...	२०	२०	२०	२०	६०	८२०	
१३.	बेसिक कॉस्मेटॉलॉजी	...	...	...	...	...	२४	२४	२४	२४	...	...	...	...	...	२४	...	२४	...	...	...	२४	२१६	
१४.	बेकर अँड कन्फेशनर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	४८	
१५.	फॅशन डिझायनिंग टेक्नो. जुने नाव फॅशन टेक्नॉलॉजी	२०	...	...	...	...	...	२०	२०	२०	...	...	...	...	...	२०	...	...	...	...	...	...	२००	
१६.	कॉम्प्युटर ऑपरेटर-कम-प्रोग्रामिंग असिस्टंट.	...	२४	२४	...	...	...	४८	४८	४८	२४	४८	...	...	...	१२०	...	...	...	...	...	...	११२८	
१७.	एस.सी.व्ही.टी.-लघुलेखन (मराठी)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
१८.	तारतंत्री	२०	...	२०	२०	२०	२०	...	१००	२०	२०	२०	...	२०	...	१२०	२०	२०	२०	२०	२०	६०	६६०	
१९.	आरेखक स्थापत्य	...	...	...	...	...	...	...	...	२४	...	...	...	...	...	२४	...	...	...	...	...	...	२४	

प्रपत्र-१ (पात्र)

[illegible]

प्रपत्र-१ (चालू)

	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	
३९. हाउस कीपर जनरल	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
४०. फुड प्रोडक्शन (जनरल)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
४१. फुड ऑण्ड बेवरेज सर्व्हीस	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
४२. टेक्सटाईल मॅकेट्रॉनिक्स	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
४३. स्टेनोग्राफर सेक्रेटरीएल	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	४८	
असिस्टंट (इंग्रजी)																							
४४. मॅकेनिक ट्रॅक्टर	...	...	...	...	...	...	...	४०	२०	४०	...	...	...	...	...	...	...	...	१००	...	...	१८०	
एकूण ...	३६४	१३२	८४	२३६	१४४	१२८	१३६	१२२४	५६०	३२४	३२८	१४४	१५२	१२८	१७२	१२०	८४	१२४	१०४	२२००	११२	२३६	१२३२४

प्रपत्र-२

शासकीय आदिवासी आश्रम औ. प्र. संस्थांमधील व्यवसाय निहाय प्रवेश क्षमतेबाबतची माहिती (२०२४-२५)

अनु- क्रमांक	व्यवसायाचे नाव	ठाणे		नाशिक				नंदुरबार		धुळे		जळगाव		अहमदनगर						
		कारेगाव	शेणवे	डोंगरी	एकूण	बोरी- पाडा	अंबुपाडा	आसर- बारी	एकूण	मांडवी	शिरवे	एकूण	सुकापूर	नवापाडा	एकूण	जोधान खेडा	एकूण	मवेशी केळी- कोवतूल	एकूण	
		१	२	३		४	५	६	७		८	९		१०	११		१२	१३	१४	
१.	संधाता	...	...	...	...	...	...	२०	...	...	...	...	...	...	...	...	२०	२०	...	...
२.	एससीव्हीटी – जनरल फिटर-कम-मेकॅनिक	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
३.	एससीव्हीटी – कॅबिनेट फर्निचर मेकर.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
४.	सुईंग टेक्नॉलॉजी (कर्तन व शिवण)	२०	...	...	२०	...	...	२०	...	२०	२०	२०	४०	२०	२०	४०	...	...	...	...
५.	ड्रेस मेकींग	...	२०	...	२०	२०	२०	...	...	४०	२०	...	२०	...	...	...	...	...	...	...
६.	फॅशन डिझाईनिंग टेक्नॉलॉजी	...	...	...	...	...	...	२०	२०	२०	...	...	...	...	...	...	...	...	२०	२०
७.	कॉम्प्युटर ऑपरेटर-कम- प्रोग्रॅमिंग असिस्टंट	...	...	...	...	...	...	२४	२४	४८	...	२४	२४	...	२४	२४	...	२४	२४	४८
८.	यांत्रिक मोटारगाडी	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	२४	२४	...	...	...	...	...	...	...
९.	तारतंत्री	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	२०	...	२०
१०.	वीजतंत्री	...	...	...	...	...	...	२०	२०	२०	...	...	...	२०	२०	४०	२०	२०	२०	२०
११.	जोडारी	...	...	२०	२०	२०	२०	...	...	४०	...	...	...	२०	...	२०	...	२०	...	२०
१२.	मेकॅनिक कन्झुमर इलेक्ट्रॉनिक्स	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण बेरीज		२०	२०	२०	६०	४०	४०	६४	६४	२०८	४०	६८	१०८	६०	६४	१२४	४०	६४	६४	१२८

प्रपत्र-२ (चालू)

अनु- क्रमांक	व्यवसायाचे नाव	नांदेड	हिंगोली		यवतमाळ		अमरावती		गडचिरोली				चंद्रपूर		गोंदिया	नागपूर		सर्व एकूण				
		पाटोदा	एकूण	जाम- गव्हान	एकूण	आंतरगाव	हर्षी	एकूण	चिखली	सुसरदा	एकूण	रामगड	जांबीया	खमेन- चिरु	कोची	एकूण	मंगी		देवाडा	एकूण	बेल्दा	एकूण
			१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९		३०			
१.	संधाता	...	...	...	...	...	...	...	२०	२०	...	...	...	...	२०	...	...	...	...	...	८०	
२.	एससीव्हीटी – जनरल फिटर-कम-मॅकेनिक	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
३.	एससीव्हीटी – कॅबिनेट फर्निचर मेकर.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
४.	सुईंग टेक्नॉलॉजी (कर्तन व शिवण)	...	...	...	२०	२०	४०	...	२०	२०	...	४०	...	४०	२०	२०	२०	२०	२०	...	२८०	
५.	ड्रेस मेकींग	...	...	...	...	...	...	२०	...	२०	...	४०	...	४०	...	...	...	...	...	...	१४०	
६.	फॅशन डिझाईनिंग टेक्नॉलॉजी	...	...	२०	२०	...	...	...	...	...	...	२०	...	२०	२०	...	...	...	...	...	१००	
७.	कॉम्प्युटर ऑपरेटर-कम- प्रोग्रॅमिंग असिस्टंट	...	...	२४	२४	...	...	...	...	...	...	२४	...	२४	...	...	...	...	...	...	२१६	
८.	यांत्रिक मोटारगाडी	२४	२४	...	...	२४	२४	...	२४	२४	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	९६	
९.	तारतंत्री	...	...	२०	२०	...	२०	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	६०	
१०.	वीजतंत्री	२०	२०	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	२०	...	...	...	...	२०	१४०	
११.	जोडारी	२०	२०	...	२०	२०	४०	...	२०	...	२०	६०	२०	४०	...	...	२०	२०	२०	३००	...	
१२.	मॅकेनिक कन्झुमर इलेक्ट्रॉनिक्स	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
एकूण बेरीज		६४	६४	६४	६४	४०	८४	१२४	२०	८४	१०४	४०	४०	६४	१८४	६४	८०	१४४	२०	४०	१४१८	

२०१९-२०२०		२०२०-२०२१		२०२१-२०२२		२०२२-२०२३		२०२३-२०२४	
तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च
८५.१०	...	...	...	...	...	...	...	...	...

महसूल व वन विभाग

(जनजाती क्षेत्र उपयोजना)

प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, म. रा., नागपूर
कार्यक्रम व त्यातील कर्मचाऱ्यांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र
तक्ता क्र. १

कर्मचारीविषयक गोषवारा :

अ. क्र.	कार्यक्रम क्रमांक व नाव	कर्मचाऱ्यांची संख्या	
		२०२४-२०२५	२०२५-२०२६
१.	निर्देशन व प्रशासन	...	...
२.	वन संशोधन	...	...
३.	शिक्षण व प्रशिक्षण	...	...
४.	वनसंरक्षण व विकास	...	...
५.	वृक्षारोपन योजना	...	...
६.	वनोत्पादन	...	...
७.	वन दळणवळण व इमारती	...	...
८.	वन्यप्राणी व्यवस्थापन व निसर्ग संवर्धन	...	...
९.	वने, उपवने व कल्याणविषयक कार्यक्रम	...	...
१०.	वन विकास महामंडळ मर्यादित	...	...
एकूण		...	...

सर्व कार्यक्रमातील कर्मचाऱ्यांची संख्या, पदनाम व वेतनमान दर्शविणारे विवरणपत्र
तक्ता क्र. २

अनुक्रमांक	पदनाम	वेतनमान	पदसंख्या	
			२०२४-२०२५	२०२५-२०२६
१	२	३	४	५
१.	राजपत्रित	रुपये		
	सहायक वनसंरक्षक	...	एस-१८ : ४९,१००-१,५५,८००	...
	वनक्षेत्रपाल	...	एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	...
एकूण			...	...
२.	अराजपत्रित-वर्ग ३			
	वनपाल	एस-८ : २५,५००-८१,१००	...	...
	वनरक्षक	एस-३ : १६,६००-५२,४००	...	...
	लेखापाल	एस-१० : २९,२००-९२,३००	...	...
	लिपिक	एस-६ : १९,९००-६३,२००	...	...
	वाहन चालक	एस-६ : १९,९००-६३,२००	...	...
एकूण			...	...
१.	अराजपत्रित-वर्ग ४			
	चौकीदार	एस-१ : १५,०००-४७,६००	...	...
	स्वच्छक	एस-१ : १५,०००-४७,६००	...	...
	महावत	एस-६ : १९,९००-६३,२००	...	...
	गवत कापणारा	एस-३ : १६,६००-५२,४००	...	...
एकूण			...	...
एकूण बेरीज...			निरंक	निरंक

कार्यक्रम क्र. ४-वनसंरक्षण व विकास
तक्ता क्र. १

(दोन) वित्तीय आवश्यकता : (रुपये हजारत)

तपशील	प्रत्यक्ष, २०२२-२०२३				अर्थसंकल्प, २०२३-२०२४				सुधारित अंदाज, २०२३-२०२४				प्रस्तावित, २०२४-२०२५				
	१	२	३	४	५	६	७	एकूण	योजनेतर	योजनांतर्गत	एकूण	योजनेतर	योजनांतर्गत	एकूण	योजनेतर	योजनांतर्गत	एकूण
(अ) कार्यवार वर्गीकरण—																	
(१)	आदिवासी मार्फत रोपे तयार करणे...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(२)	वैरण साधन संपत्तीचा विकास	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(३)	मृदसंधारणार्थ वनीकरण (क्षेत्र)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(४)	खालावलेल्या वनांचे पुनर्वनीकरण	...	१०,८३,९३३	१०,८३,९३३	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(५)	लागवड कार्यक्रम	...	२,७५,७२	२,७५,७२	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(६)	अक्कलकुवा धडगाव विशेष कृती कार्यक्रम.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(७)	विदर्भ विकास कार्यक्रम अंतर्गत (बांबु लागवड)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण—																	
(१)	आदिवासी मार्फत रोपे तयार करणे	...	१३,५९,६५	१३,५९,६५	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	मजुरी	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	साहित्य व पुरवठा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण—(१)—निव्वळ																	
(२)	वैरण साधन संपत्तीचा विकास—	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	मजुरी	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	साहित्य व पुरवठा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण—(२)—स्थूल																	
(३) मृदसंधारणार्थ वनीकरण (क्षेत्र)—																	
	मजुरी	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	साहित्य व पुरवठा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण—(३)—स्थूल																	

तक्ता एक (चालू)

(रुपये हजारत)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
(४) खालावलेल्या वनांचे पुनर्वनीकरण												
वेतन	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
मजुरी	...	८,६७,१४	८,६७,१४	...	...	...	...	...	...	...	...	...
साहित्य व पुरवठा	...	२,१६,७९	२,१६,७९	...	...	...	...	...	...	...	...	...
इतर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण—(४)—स्थूल	...	१०,८३,९३	१०,८३,९३	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(५) लागवड कार्यक्रम												
मजुरी	...	२,२०,५८	२,२०,५८	...	...	...	...	...	...	...	...	...
साहित्य व पुरवठा	...	५५,१४	५५,१४	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण—(५)—स्थूल	...	२,७५,७२	२,७५,७२	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(६) अक्कलकुवा घडगाव विशेष कृती कार्यक्रम												
मजुरी	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
साहित्य व पुरवठा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण—(६)—स्थूल	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(७) विदर्भ विकास कार्यक्रम अंतर्गत (बांबू लागवड)												
मजुरी	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
साहित्य व पुरवठा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण—(७)—स्थूल	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(क) वित्त व्यवस्थेची साधने—												
(१) मागणी क्रमांक टी-५												
प्रधान शीर्ष-२४०६	...	१०,८३,९३	१०,८३,९३	...	१,१४,५४,०१	...	...	१,१४,५४,०१	...	...	१,२५,९९,४१	१,२५,९९,४१.१
वनीकरण व वन्यजीव	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(२) मागणी क्रमांक टी-६												
प्रधान शीर्ष-४४०६	...	२,७५,७२	२,७५,७२	...	४,६०,००	...	...	४,६०,००	...	...	५,०६,००	५,०६,००
वनावरील भांडवली खर्च	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण—(क)—स्थूल	...	१३,५९,६५	१३,५९,६५	...	१,१९,१४,०१	...	...	१,१९,१४,०१	...	...	१,३१,०५,४१	१,३१,०५,४१.१

तक्ता एक (चालू)										
(रुपये हजारात)										
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११
(क) वित्त व्यवस्थेची साधने—										१३
(१) मागणी क्रमांक टी-५										१२
प्रधान शीर्ष-२४०६										
वनीकरण व वन्यजीव	...	६,९०,७७	६,९०,७७	...	...	...	...	...	...	...
(२) मागणी क्रमांक टी-६										
प्रधान शीर्ष-४४०६										
वन्यजीव यावरील भांडवली खर्च	...	११,५१,१२	११,५१,१२	...	...	...	...	...	...	...
एकूण—(क)—स्थूल	...	१८,४१,८९	१८,४१,८९	...	...	...	...	...	...	...

कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण

तक्ता क्र. २

योजनेचे नाव	बाब	वर्ष	वर्ष	वर्ष
		प्रत्यक्ष, २०२३-२०२४ क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)	अंदाजित, २०२४-२०२५ क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)	प्रस्तावित, २०२५-२०२६ क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)
1	2	3	4	5
१. वैरण संपत्तीचा विकास	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष			
२. संयुक्त वन व्यवस्थापन	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष			
३. खालावलेल्या वनांचे पुनर्वनीकरण	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष			
४. किरकोळ वनोत्पादनाचा विकास	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष	सदर जिल्हास्तरीय आदिवासी उपयोजना या जिल्हास्तरावर राबविल्या जात असल्याने भौतिक साध्य तसेच प्रस्तावित लक्ष याबाबतची माहिती या स्तरावरून नमुद करता येणे शक्य नाही.		
५. लागवड कार्यक्रम	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष			
६. अक्कलकुवा, धडगाव (विशेष कृती कार्यक्रम)	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष			

कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण

तक्ता दोन

योजनेचे नाव	बाब	वर्ष	वर्ष	वर्ष
		प्रत्यक्ष, २०२३-२०२४ क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)	अंदाजित, २०२४-२०२५ क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)	प्रस्तावित, २०२५-२०२६ क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)
1	2	3	4	5
१. विदर्भ विकास कार्यक्रमांतर्गत (बांबू लागवड)	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष चतुर्थ वर्ष पंचम वर्ष			
२. सर्वोपयोगी वृक्षांची लागवड	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष	सदर जिल्हास्तरीय आदिवासी उपयोजना या जिल्हास्तरावर राबविल्या जात असल्याने भौतिक साध्य तसेच प्रस्तावित लक्ष याबाबतची माहिती या स्तरावरून नमुद करता येणे शक्य नाही.		

कार्यक्रम क्र. ६-वनोत्पादन
तक्ता क्र. १

(दोन) वित्तीय आवश्यकता : (रुपये हजारत)

तपशील	प्रत्यक्ष, २०२२-२०२३			अर्थसंकल्प, २०२३-२०२४			सुधारित अंदाज, २०२३-२०२४			प्रस्तावित, २०२४-२०२५		
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
(अ) कार्यवार वर्गीकरण—वन—												
(१) अनुसूचित जमातीच्या मालकीचे जमिनीवरील झाडे तोडून विल्हेवाट लावणे.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(२) शासकीय अभिकरणाकडून वन समुपयोजन वनोत्पादने.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(३) गोण वनोत्पादनाचा विकास	...	५,७८,२६	५,७८,२६	५,७८,२६	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण	...	५,७८,२६	५,७८,२६	५,७८,२६	...	...	...	...	...	...	...	...
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण—												
(१) अनुसूचित जमातीच्या मालकीचे जमिनीवरील झाडे तोडून विल्हेवाट लावणे.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
मजुरी	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
वेतन	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
प्रवास खर्च	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
कार्यालयीन खर्च	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
साहित्य व पुरवठा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(२) शासकीय अभिकरणाकडून वन समुपयोजन वनोत्पादने.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
मजुरी	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
वेतन	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
प्रवास खर्च	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
कार्यालयीन खर्च	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
साहित्य व पुरवठा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
परिष्करण	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
इतर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण
तक्ता दोन

योजनेचे नाव	बाब	वर्ष प्रत्यक्ष, २०२३-२०२४	वर्ष अंदाजित, २०२४-२०२५	वर्ष प्रस्तावित, २०२५-२०२६
१	२	३	४	५
गौण वनोत्पादनाचा विकास	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष	सदर जिल्हास्तरीय आदिवासी उपयोजना या जिल्हास्तरावर राबविल्या जात असल्याने भौतिक साध्य तसेच प्रस्तावित लक्ष याबाबतची माहिती या स्तरावरून नमुद करता येणे शक्य नाही.		

कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण
तक्ता दोन

अनुक्रमांक	कामाचे विवरण	बाब	वर्ष प्रत्यक्ष, २०२३-२०२४	वर्ष अंदाजित, २०२४-२०२५	वर्ष प्रस्तावित, २०२५-२०२६
१	२	३	४	५	६
१.	रस्त्यांचे बांधकाम (कि. मी.)				
	खडीचे रस्ते				
	मुरुमांचे रस्ते				
	मातीचे रस्ते				
२.	पुलांचे बांधकाम				
३.	इमारतींचे बांधकाम				
	कर्मचाऱ्यांचे निवासस्थान		सदर जिल्हास्तरीय आदिवासी उपयोजना या जिल्हास्तरावर राबविल्या जात असल्याने भौतिक साध्य तसेच प्रस्तावित लक्ष याबाबतची माहिती या स्तरावरून नमुद करता येणे शक्य नाही.		
	प्रकार-१				
	प्रकार-२				
	प्रकार-३				
	प्रकार-४				
	प्रकार-५				
	प्रशासकीय इमारती				
	विश्रामगृहे				
	विहीरीचे बांधकाम				

कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण
तक्ता दोन

अनुक्रमांक १	बाब २	वर्ष प्रत्यक्ष, २०२३-२०२४ ३	वर्ष अंदाजित, २०२४-२०२५ ४	वर्ष प्रस्तावित, २०२५-२०२६ ५
१.	रस्त्यांचे बांधकाम (कि. मी.)		...	...
२.	मोऱ्यांचे बांधकाम (रुपये)	...	...	...
३.	इमारतींचे बांधकाम	...	...	...
४.	तलावांचे बांधकाम (रुपये)	...	...	...
५.	विहीरींचे बांधकाम (रुपये)	...	...	...
६.	इतर कामे	...	...	...

कार्यक्रम क्र. १-वन, उपवने आणि कल्याण विषयक कार्यक्रम

तक्ता क्र. १

(दोन) वित्तीय आवश्यकता : (रुपये हजारत)

तपशील	प्रत्यक्ष, २०२२-२०२३				अर्थसंकल्प, २०२३-२०२४				सुधारित अंदाज, २०२३-२०२४				प्रस्तावित, २०२४-२०२५			
	योजनांतर्गत		एकूण		योजनांतर्गत		एकूण		योजनांतर्गत		एकूण		योजनांतर्गत		एकूण	
	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७
(अ) कार्यवार वर्गीकरण—																
(१) वन कामगार कल्याण	...	४०,८६	४०,८६	...	१,०४,५०	१,०४,५०	...	१,०४,५०	१,०४,५०	...	१,०४,५०	१,०४,५०	...	१,०४,५०	१,०४,५०	१,०४,५०
(२) आदिवासी लाभार्थ्यांना कुकींग गॅस, सोलर कुकर पुरवठा करणे. (आदि. उपयोजना)	...	१,१५,४०	१,१५,४०	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(३) संयुक्त वन व्यवस्थापन	...	३,०३,७७	३,०३,७७	...	२५,९९,७०	२५,९९,७०	...	२५,९९,७०	२५,९९,७०	...	२५,९९,७०	२५,९९,७०	...	२५,९९,७०	२५,९९,७०	२५,९९,७०
(४) वनसंरक्षण योजना	...	१०,९९,१७	१०,९९,१७	...	५८,५०,९३	५८,५०,९३	...	५८,५०,९३	५८,५०,९३	...	५८,५०,९३	५८,५०,९३	...	५८,५०,९३	५८,५०,९३	५८,५०,९३
(५) वनक्षेत्रात पर्यटन स्थळांचा विकास	...	६,५७,२७	६,५७,२७	...	५२,६९,६२	५२,६९,६२	...	५२,६९,६२	५२,६९,६२	...	५२,६९,६२	५२,६९,६२	...	५२,६९,६२	५२,६९,६२	५२,६९,६२
(६) आदिवासी क्षेत्रात पर्यावरणीय पर्यटना अंतर्गत व्याघ्र प्रकल्पाखाली रोजगार निर्माण करणे.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(७) नावीन्यपूर्ण योजना	...	७९,४४	७९,४४	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(८) वनतळी बांधणे (दगडी बांधाऱ्याचे बांधकाम)	...	४८,८०,३२	४८,८०,३२	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण—																
(१) वन कामगार कल्याण	...	४०,८६	४०,८६	...	१,०४,५०	१,०४,५०	...	१,०४,५०	१,०४,५०	...	१,०४,५०	१,०४,५०	...	१,०४,५०	१,०४,५०	१,०४,५०
(२) आदिवासी लाभार्थ्यांना कुकींग गॅस, सोलर कुकर पुरवठा करणे. (आदि. उपयोजना)	...	१,१५,४०	१,१५,४०	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(३) संयुक्त वन व्यवस्थापन	...	३,०३,७७	३,०३,७७	...	२५,९९,७०	२५,९९,७०	...	२५,९९,७०	२५,९९,७०	...	२५,९९,७०	२५,९९,७०	...	२५,९९,७०	२५,९९,७०	२५,९९,७०
(४) वनसंरक्षण योजना	...	१०,९९,१७	१०,९९,१७	...	५८,५०,९३	५८,५०,९३	...	५८,५०,९३	५८,५०,९३	...	५८,५०,९३	५८,५०,९३	...	५८,५०,९३	५८,५०,९३	५८,५०,९३
(५) वनक्षेत्रात पर्यटन स्थळांचा विकास	...	६,५७,२७	६,५७,२७	...	५२,६९,६२	५२,६९,६२	...	५२,६९,६२	५२,६९,६२	...	५२,६९,६२	५२,६९,६२	...	५२,६९,६२	५२,६९,६२	५२,६९,६२
(६) आदिवासी क्षेत्रात पर्यावरणीय पर्यटना अंतर्गत व्याघ्र प्रकल्पाखाली रोजगार निर्माण करणे.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(७) नावीन्यपूर्ण योजना	...	७९,४४	७९,४४	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(८) वनतळी बांधणे (दगडी बांधाऱ्याचे बांधकाम)	...	४८,८०,३२	४८,८०,३२	...	१,०४,५०	१,०४,५०	...	१,०४,५०	१,०४,५०	...	१,०४,५०	१,०४,५०	...	१,०४,५०	१,०४,५०	१,०४,५०
एकूण	...	७९,६८,२३	७९,६८,२३	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५
एकूण (ब)	...	७९,६८,२३	७९,६८,२३	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५
एकूण—(ब) स्थूल	...	७९,६८,२३	७९,६८,२३	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५
एकूण—(ब) निव्वळ	...	७९,६८,२३	७९,६८,२३	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	...	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५	१,५९,८९,७५

तक्ता एक (चालू)

(रुपये हजारत)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
(क) वित्त व्यवस्थेची साधने—												
(१) मागणी क्रमांक टी-५												
प्रधान शीर्ष-२४०६												
वनीकरण व वन्यजीवन	...	२५,१४,५०	२५,१४,५०	...	८५,४७,१३	८५,४७,१३	...	८५,४७,१३	८५,४७,१३	...	९४,०१,८४.३	९४,०१,८४.३
(२) मागणी क्रमांक टी-६												
प्रधान शीर्ष-४४०६												
वनावरील भांडवली खर्च	...	४६,५३,७३	४६,५३,७३	...	१३,६५,००	१३,६५,००	...	१३,६५,००	१३,६५,००	...	१५,०१,५०	१५,०१,५०
एकूण (क)-१४९६	...	७१,६८,२३	७१,६८,२३	...	९९,१२,१३	९९,१२,१३	...	९९,१२,१३	९९,१२,१३	...	१,०९,०३,३४.३	१,०९,०३,३४.३
एकूण—(क) स्थूल	...	७१,६८,२३	७१,६८,२३	...	९९,१२,१३	९९,१२,१३	...	९९,१२,१३	९९,१२,१३	...	१,०९,०३,३४.३	१,०९,०३,३४.३
एकूण—(क) निव्वळ	...	७१,६८,२३	७१,६८,२३	...	९९,१२,१३	९९,१२,१३	...	९९,१२,१३	९९,१२,१३	...	१,०९,०३,३४.३	१,०९,०३,३४.३

कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण
तक्ता दोन

१	पर्यटन स्थळांचा विकास		
	प्रत्यक्ष, २०२३-२०२४	अंदाजित, २०२४-२०२५	प्रस्तावित, २०२५-२०२६
२	३	४	
१. रस्ते (कि. मी.)	...	...	...
२. पूल (संख्या)	...	...	...
३. इमारती (संख्या)	...	...	...
४. पर्यटन स्थळांचा विकास	...	...	...

कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण
तक्ता दोन

योजनेचे नाव	बाब	वर्ष		
		प्रत्यक्ष, २०२२-२०२३ क्षेत्र (हेक्टर)	प्रत्यक्ष, २०२३-२०२४ क्षेत्र (हेक्टर)	प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५ क्षेत्र (हेक्टर)
१	२	३	४	५
वन विकास महामंडळास भाग भांडवल देणे.	...	...	...	...

महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित वार्षिक योजना २०२५-२०२६ (कार्यक्रम अंदाजपत्रक)

१. महावितरण कंपनीची कार्ये व कर्तव्ये :-

- (अ) कंपनी मुख्यतः वीज वितरणाच्या व्यवसायामध्ये असेल आणि त्यानुसार वितरण व्यवसायासाठी आवश्यक असणारी महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाच्या (बोर्ड) च्या मालमत्ता, मालमत्तेसंबंधी हितसंबंध, हक्क आणि दायित्वे निहित असेल, विद्युत अधिनियम, २००३ च्या भाग बारावा (बोर्डची मान्यता) (आणि त्या अंतर्गत अधिसूचित हस्तांतरण योजना) च्या तरतुदीनुसार मंडळाची मान्यता घेण्याचा महाराष्ट्र सरकारचा निर्णय आणि या संदर्भातील ठराव, परिपत्रके, अध्यादेश व अधिसूचना आणि कंपनी पुढील निर्णय घेईल आणि कंपनी, विद्युत अधिनियम, २००३ च्या कलम १४ च्या तरतुदीनुसार वितरण परवानाधारक म्हणून काम करेल.
- (ब) उप पारेषण, वितरण, पुरवठ्याची तरतूद, पुरवठा, वहन, खरेदी, विक्री, आयात, निर्यात व विजेचा व्यापार करणे, विद्युत नियामक आयोगाच्या निर्देशानुसार वितरणात खुल्या प्रवेशाचा परिचय करून देणे.
- (क) विजेच्या वितरणाच्या प्रयोजनार्थ प्रकल्प सहयोगी लाईन्स आणि त्यांच्याशी संबंधित सर्व गोष्टी संपादित करणे, स्थापन करणे, बांधणे, हाती घेणे, उभारणे, मांडणे, त्यांचा उपयोग करणे, कार्यान्वित करणे, व्यवस्थापन करणे, भाड्याने तसेच भाडेपट्ट्याने देणे, खरेदी करणे, विक्री करणे, सुस्थितीत ठेवणे, त्यांचे परिवर्तन करणे, फेरफार करणे, नूतनीकरण करणे, आधुनिकीकरण करणे, त्या संबंधात काम करणे व वापर करणे, त्यात उपकेंद्रे, नागरी बांधकाम वितरण केंद्रे, केबल्स, तारा (वायर्स), तारमार्ग (लाईन्स), संचायक (अॅक्युमुलेटर), संयंत्रे, चलित्र (मीटर्स), मापी (मीटर) उपकरण, सामुग्री व विजेचे उत्पादन, निर्मिती, वापर साठवण, मोजणी व वितरण लाईन्स (एल.टी.ॲन्ड एच.टी. ११/२२/३३ के.व्ही.) समावेश होतो.
- (ड) विद्युतशक्ती (इलेक्ट्रिक पॉवर) यांची खरेदी, आयात, निर्यात, व्यवसाय किंवा त्यातील अन्य देवघेव यांचे कामकाज पुढे चालू ठेवणे आणि इलेक्ट्रिक उपकेंद्रे, असोशिएट्स, लाईन्स (एल.टी. व एच.टी. ११/२२/३३ के.व्ही.) यांचे कार्यचालन व परीक्षण आणि (इलेक्ट्रिक पॉवर), विद्युत वीजेचा वापर, साठवण व मागणी तसेच वितरण व पुरवठा यांच्याशी संबंधित असणाऱ्या संबंधितांच्या कार्यक्रमांमध्ये सहकार्य करणे, व सल्ला देणे.
- (इ) उच्च व्होल्टेजच्या (हाय व्होल्टेज) (११/२२/३३ के. व्ही.) आणि कमी व्होल्टेजच्या तारामार्फत आणि सहयोगी उपकेंद्रांमार्फत इलेक्ट्रिक डिस्ट्रीब्युशन लाईन्स आणि किंवा नेटवर्क उभारणे, स्थापन करणे, बांधकाम करणे, ते स्वीकारणे, उभारणे, मांडणे, उपयोगात आणणे, चालवणे, व्यवस्थापन करणे, ते भाड्याने देणे, भाडेपट्ट्याने देणे, खरेदी करणे, विक्री करणे ते सुस्थितीत ठेवणे, ते परावर्धित करणे, त्यात फेर करणे, त्याचे नूतनीकरण करणे, त्यांचे आधुनिकीकरण करणे, त्या संबंधात काम करणे, व त्याचा वापर करणे आणि त्यात महाराष्ट्र राज्य व अन्यत्र कुठेही असलेले वितरण केंद्रासह सहयोगी उपकेंद्रे, केबल्स, तारा (वायर्स), संचायक (अॅक्युमुलेटर), संयंत्रे, चलित्र (मीटर्स), मापी (मीटर्स), उपकरणे, सामुग्री संगणक व ऑसिलरी वितरण सेवांशी संबंधित असणारी सामग्री, विद्युत ऊर्जेचा पुरवठा, स्काडा आणि ए.एम.आर. सिस्टिम टेलिकम्युनिकेशन आणि टेलिमिटरींग उपकरणे यांचा समावेश होता. इतरांकरिता व इतरांच्या वतीने हाय व्होल्टेज (११/२२/३३ के.व्ही.) आणि लो व्होल्टेज लाईन्स आणि संलग्न उपकेंद्रे, उपकरणे, साधने, केबल्स, वायर्स यांची उभारणी, कार्यचालन, परीक्षण, व्यवस्थापन हाती घेणे.

२. कंपनीची माहिती :-

वीज वाहिनीतील तूट कमी करण्याकरिता महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्या. मध्ये एप्रिल २००३ पासून महावितरण कंपनीकडून कार्यक्रम राबविण्यात येत आहे. या सुधारणा कार्यक्रमांतर्गत विविध उपक्रम सुरू करण्यात आले.

१. ऊर्जा लेखांकन :-

परिमंडळ, मंडळ, विभागीय आणि वाहिनी स्तरावर ऊर्जा लेखांकन करून त्याचा मासिक आढावा घेण्यात येतो.

२. तांत्रिक हानी कमी करण्यासाठी अन्य विभागांमार्फत तसेच क्षेत्रीय कार्यालयातर्फे खालील उपाययोजना करण्यात येत आहे :-

- वितरण प्रणाली सुधारणेसाठी पायाभूत सुविधा वाढवून तांत्रिक हानी कमी करण्यासाठी खालील कामे नियोजित आहेत—

- (अ) नवीन उपकेंद्रांची उभारणी.
- (ब) अस्तित्वातील उपकेंद्रांची क्षमता वाढविणे (Augmentation).
- (क) नवीन उच्च दाब वीज वाहिन्या.
- (ड) नवीन लघु दाब वीज वाहिन्या.
- (इ) नवीन रोहित्रे.

वरील सर्व बाबींमुळे वितरण जाळे सशक्त होऊन तांत्रिक हानी कमी होण्यास मदत होणार आहे.

३. वाणिज्यिक हानी कमी करण्यासाठी खालील उपाय योजिले आहेत :-

- महावितरणमध्ये Centralised Billing पद्धतीची अंमलबजावणी
- वाणिज्यिक नुकसान कमी करण्यासाठी घरगुती, वाणिज्यिक व औद्योगिक (RCI) ग्राहकांना बिलिंग (Billing Efficiency) वाढविण्याचे प्रयत्न करण्यात येत आहे.
- त्यासाठी अत्याधुनिक तंत्रज्ञानावर आधारित स्वयंचलित मीटर वाचन (एएमआर), कॉमन मिटर रिडिंग इन्स्ट्रुमेंट (CMRI) आर. एफ. (रेडिओ फ्रिक्वेन्सी), आय. आर. (इन्फ्रा रेड) मीटर व फोटो मिटर रिडिंग याचा वापर करण्यात येत आहे.

- मोबाईल ॲपद्वारे मिटर रीडिंगची संकल्पना राबविण्यात येत आहे.

राज्यातील विज चोरीला आळा घालण्यासाठी महावितरण कंपनीतर्फे विविध उपाययोजना राबविल्या जातात. त्याचा तपशील पुढीलप्रमाणे आहे.

- १) राज्यात आज रोजी एकूण कायम स्वरूपी ४३ फिरते पथक आपआपल्या कार्यक्षेत्रात नियमितपणे विद्युत संचाची तपासणी करून विद्युत संचातील अनियमितता व वीज चोरीचे प्रकार शोधून काढण्यासाठी कार्यरत आहेत.
- २) प्रविभागीय/विभागीय/उपविभागीय पातळीवर ऊर्जा लेखांकन करण्यात येते. निर्धारित वीज गळतीपेक्षा जास्त गळती असल्याचे आढळून आल्यास संबंधित विभागात लक्ष केंद्रित करून वीज गळती कमी करण्याचा प्रयत्न करण्यात येत आहे.

४. वितरण हानीची सद्यःस्थिती खालीलप्रमाणे आहे :-

वर्ष	% वितरण हानी	तांत्रिक व वाणिज्यिक हानी
२०१५-२०१६	१४.५१ %	१८.७९ %
२०१६-२०१७	१४.६८ %	१८.८८ %
२०१७-२०१८	१३.९० %	१७.४१ %
२०१८-२०१९	१३.६३ %	१६.९४ %
२०१९-२०२०	१५.९१ %	२१.३६ %
२०२०-२०२१	१५.२९ %	२०.७३ %
२०२१-२०२२	१५.१२ %	१६.६२ %
२०२२-२०२३ (जून २०२२ पर्यंत)	१५.९५ %	१८.९० %

३. भार व्यवस्थापन :-

वीज उपलब्धतेत वाढ करण्याचा कालबद्ध कार्यक्रम योग्य रीतीने अंमलात आणल्याने तसेच वीज वितरणासाठी सक्षम प्रणाली उभारल्याने महावितरणच्या वीज उपलब्धतेत वाढ झाली यामुळे राज्यात माहे मार्च २०१६ पासून भारनियमन रद्द करण्यात आलेले आहे. परंतु आणीबाणीच्या परिस्थितीमध्ये वीजेची मागणी व उपलब्धता यामध्ये तफावत निर्माण झाल्यास वीज प्रणालीच्या सुरक्षिततेसाठी तात्पुरत्या स्वरूपाचे भारनियमन करावे लागू शकते. तसेच फक्त स्थानिक पातळीवर अचानक काही तांत्रिक अडचणी उद्भवल्यास आवश्यकतेनुसार तात्पुरते भारनियमनाचे नियोजन करून ग्राहकांना सुरळीतपणे विद्युत पुरवठा केला जातो.

सन २०२२-२०२३ (ऑक्टोबर २०२२ पर्यंत) मध्ये महावितरणची कमाल मागणी २४६६८ मे. वॅ. एवढी आहे. सध्या राज्यात जेवढी विजेची मागणी आहे तेवढी वीज उपलब्ध आहे. त्यामुळे विजेच्या मागणी एवढा वीज पुरवठा केला जातो.

- राज्यातील सर्व अकृषक वाहिन्या भारनियमनमुक्त केल्या आहेत.
- स्वतंत्र वाहिन्यांवरील उपसा जलसिंचन योजनांना १६ तास श्री फेज वीज उपलब्धता (आठवड्यातून एक दिवस साप्ताहिक सुट्टीसह) देण्यात येत आहे.
- विज भार व्यवस्थापन करण्यासाठी तसेच कृषी पंपासाठी आवश्यक असलेला विद्युत पुरवठा लक्षात घेऊन महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोगाच्या निर्देशानुसार राज्यात वीजेची उपलब्धता जास्त असल्यास संपूर्ण राज्यात कृषी वाहिन्यांवरील ग्राहकांना रात्रीच्या काळात १० तास किंवा दिवसा ८ तास ३ फेज वीजेची उपलब्धता चक्राकार पद्धतीने देण्यात येते. त्यानुसार सद्यःस्थितीत एकूण कृषी भारापैकी सर्वसाधारणपणे ५०% भार असलेल्या कृषी वाहिन्यांवर दिवसा ८ तास व उर्वरित सुमारे ५०% भार असलेल्या कृषी वाहिन्यांवर रात्री ८ तास असा वीजेचा पुरवठा चक्राकार पद्धतीने करण्यात येतो.

४. कृषिपंप ऊर्जीकरण :-

महावितरण कंपनीमध्ये कृषी ऊर्जीकरणाची स्थिती खालीलप्रमाणे आहे—

मागील ३ वर्षात महावितरण कंपनीमार्फत देण्यात आलेल्या कृषिपंप वीज जोडण्या खालीलप्रमाणे—

अ.क्र.	वर्ष	दिलेल्या कृषिपंप वीज जोडण्या
१.	२०२०-२०२१	१,१७,३०४
२.	२०२१-२०२२	१,४५,८६७
३.	२०२२-२०२३	१,७०,२६३
४.	२०२३-२०२४ (नोव्हेंबर २०२३ पर्यंत)	६०,४६७
	एकूण	४,९३,९०१

५. जिल्हा नियोजन व विकास मंडळ अंतर्गत महावितरण कंपनीमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजना :-

आदिवासी उपाययोजनेअंतर्गत विद्युत विकास क्षेत्रामध्ये महावितरण मार्फत खालील योजना राबविण्यात येतात.

(अ) आदिवासी उपयोजना (जिल्हास्तर) :

सदरील योजना आदिवासी क्षेत्र (टीएसपी) तसेच आदिवासी क्षेत्राबाहेरील (ओटीएसपी) आदिवासी लाभार्थ्याकरीता राबविली जाते. ह्या योजनेतील ८५ टक्के निधी हा टीएसपी क्षेत्रातील तर उर्वरित निधी हा ओटीएसपी क्षेत्रातील आदिवासी लाभार्थ्याकरीता खर्च केला जातो. ह्या योजनेत प्रामुख्याने आदिवासी शेतकरी लाभार्थ्यांना त्यांच्या कृषिपंपास वीज पुरवठा देणे, आदिवासी लाभार्थ्यांना घरगुती वीज जोडण्या देणे तसेच आदिवासी क्षेत्रातील विद्युतीकरण न झालेल्या वाडी/पाड्यांचे विद्युतीकरण करणे ही कामे केली जातात.

- सन २०२०-२१ मध्ये ह्या योजनेमध्ये शासनाकडून टीएसपी क्षेत्राकरीता रुपये ९५.९३ कोटी तर ओटीएसपी क्षेत्राकरीता रुपये २२.७१ कोटी इतका निधी प्राप्त झाला आहे. ह्या योजनेत माहे ऑक्टोबर २०२३ अखेर झालेल्या कामाची प्रगती खालीलप्रमाणे—

अ.क्र.	तपशील	टि.एस.पी.		ओ. टी. एस. पी.	
		लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य
१.	कृषिपंप ऊर्जिकरण	५५२	३८८	२८९	२१८
२.	भौतिक उद्दिष्टे	घरगुती वीज जोडण्या	१२९४	८६१	४८९
३.		वाडीपाडा विद्युतीकरण	३१२	२९५	...
४.		उच्चदाब वाहिनी	५८६.७९ कि. मी.	४७०.३१ कि. मी.	२२०.१४ कि. मी.
५.		लघुदाब वाहिनी	९४२.६६ कि. मी.	७८२.२० कि. मी.	१४९.९१ कि. मी.
६.		वितरण रोहित्रे	११२८	१०२२	४४१
७.		प्राप्त निधी	रु. ९५.९३ कोटी		रु. २२.७१ कोटी
८.		खर्च	रु. ८९.९० कोटी		रु. १९.७४ कोटी

उर्वरित कामे प्रगतीपथावर आहेत.

- सन २०२१-२२ मध्ये ह्या योजनेमध्ये शासनाकडून टीएसपी क्षेत्राकरीता रुपये ६९.८७ कोटी तर ओटीएसपी क्षेत्राकरीता रुपये १९.८२ कोटी इतका निधी प्राप्त झाला आहे. ह्या योजनेत माहे ऑक्टोबर २०२३ अखेर झालेल्या कामाची प्रगती खालीलप्रमाणे—

अ.क्र.	तपशील	टि.एस.पी.		ओ. टी. एस. पी.	
		लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य
१.	कृषिपंप ऊर्जिकरण	४९९	२४७	४१५	२७७
२.	भौतिक उद्दिष्टे	घरगुती वीज जोडण्या	१०२३	८८४	५८६
३.		वाडीपाडा विद्युतीकरण	१०८	५०	८
४.		उच्चदाब वाहिनी	४८८.६१ कि. मी.	२५७.६८ कि. मी.	१८१.८१ कि. मी.
५.		लघुदाब वाहिनी	४८९.२८ कि. मी.	३५०.५७ कि. मी.	११६.६६ कि. मी.
६.		वितरण रोहित्रे	९९४	६५८	४४३
७.		प्राप्त निधी	रु. ६९.८७ कोटी		रु. १९.८२ कोटी
८.		खर्च	रु. ५६.१९ कोटी		रु. १४.१६ कोटी

उर्वरित कामे प्रगतीपथावर आहेत.

- सन २०२२-२३ मध्ये ह्या योजनेमध्ये शासनाकडून टीएसपी क्षेत्राकरीता रुपये ३८.४५ कोटी तर ओटीएसपी क्षेत्राकरीता रुपये २१.८१ कोटी इतका निधी प्राप्त झाला आहे. या योजनेत माहे ऑक्टोबर २०२३ अखेर झालेल्या कामाची प्रगती पुढीलप्रमाणे—

अ.क्र.	तपशील	टि.एस.पी.		ओ. टी. एस. पी.	
		लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य
१.	कृषिपंप ऊर्जिकरण	२००	१६१	२९०	१८४
२.	भौतिक उद्दिष्टे	घरगुती वीज जोडण्या	५७१	२७३	५३०
३.		वाडीपाडा विद्युतीकरण	२४	२०	३
४.		उच्चदाब वाहिनी	१०६.५३ कि. मी.	६७.३८ कि. मी.	११९.९४ कि. मी.
५.		लघुदाब वाहिनी	१५३.२५ कि. मी.	६७.६९ कि. मी.	८६.३० कि. मी.
६.		वितरण रोहित्रे	२७०	१७२	२७८
७.		प्राप्त निधी	रु. ३८.४५ कोटी		रु. २१.८१ कोटी
८.		खर्च	रु. १६.८७ कोटी		रु. ११.९२ कोटी

- सन २०२३-२४ मध्ये ह्या योजनेमध्ये शासनाकडून टीएसपी क्षेत्राकरीता रुपये ९.६८ कोटी तर ओटीएसपी क्षेत्राकरीता रुपये ४.०६ कोटी इतका निधी प्राप्त झाला आहे. या योजनेत माहे मार्च-२०२४ अखेर झालेल्या कामाची प्रगती पुढीलप्रमाणे—

अ.क्र.	तपशील	टि.एस.पी.		ओ. टी. एस. पी.	
		लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य
१.	कृषिपंप ऊर्जिकरण	३४०	२०	१६१	४०
२.	भौतिक उद्दिष्टे	घरगुती वीज जोडण्या	३८	३८	३
३.		वाडीपाडा विद्युतीकरण	१२	३	...
४.		उच्चदाब वाहिनी	१९९.२० कि. मी.	१०.१८ कि. मी.	४९.१० कि. मी.
५.		लघुदाब वाहिनी	४२.५७ कि. मी.	५.०९ कि. मी.	११.७५ कि. मी.
६.		वितरण रोहित्रे	४०९	१८	२०
७.		प्राप्त निधी	रु. ९.६८ कोटी		रु. ४.०६ कोटी
८.		खर्च	रु. २.२६ कोटी		रु. १.१४ कोटी

(ब) विशेष घटक योजना (जिल्हास्तर) :

- या योजनेद्वारे अनुसूचित जाती व नवबौद्ध लाभार्थ्यांना कृषीपंप व घरगुती जोडणी देणे, दलित वस्त्यातील पथदिव्यांचे विद्युतीकरण इ. कामे केली जातात.
- महाराष्ट्र शासनाच्या जिल्हा नियोजन व विकास मंडळामार्फत विशेष घटक योजनेअंतर्गत दरवर्षी महावितरण कंपनीस कर्जाकडून स्वरूपात निधी उपलब्ध करून दिला जातो. कर्जाचा व्याजदर ११.५ टक्के इतका होता. सन २०१३-२०१४ पासून राज्य शासनाकडून शासन निर्णय क्र. संकिर्ण-२०१३/प्र.क्र. १८९/ऊर्जा-५, दि. ३०-१२-२०१३ अन्वये अनुदान स्वरूपात देण्यास मान्यता दिलेली आहे.
- वर्ष २०१९-२० मध्ये शासनाकडून या योजनेकरिता रु. १४६.८९ कोटी एवढ्या रकमेची तरतूद करण्यात आली होती. ह्या योजनेत माहे ऑक्टोबर २०२२ अखेर झालेल्या कामाची प्रगती खालीलप्रमाणे—

तपशील	वि. घ. यो.	
	लक्ष्य	साध्य
भौतिक उद्दिष्टे	कृषिपंप ऊर्जिकरण	३०३८
	घरगुती वीज जोडण्या	२९५६
	पथदिव्यांचे विद्युतीकरण	२३४७
	प्राप्त निधी	रु. १४६.८९ कोटी
	खर्च	रु. १४५.०२ कोटी

उर्वरित कामे प्रगतीपथावर आहेत.

- वर्ष २०२०-२१ मध्ये शासनाकडून या योजनेकरिता रु. १६६.६९ कोटी एवढ्या रकमेची तरतूद करण्यात आली होती. ह्या योजनेत माहे ऑक्टोबर २०२२ अखेर झालेल्या कामाची प्रगती खालीलप्रमाणे—

तपशील	वि. घ. यो.	
	लक्ष्य	साध्य
भौतिक उद्दिष्टे	कृषिपंप ऊर्जिकरण	३५०७
	घरगुती वीज जोडण्या	२९४०
	पथदिव्यांचे विद्युतीकरण	५८९
	प्राप्त निधी	रु. १६६.६९ कोटी
	खर्च	रु. १३८.०६ कोटी

उर्वरित कामे प्रगतीपथावर आहेत.

- वर्ष २०२१-२२ करिता या योजनेअंतर्गत शासनाकडून रु. १५१.६२ कोटी इतक्या निधीची मंजूरी देण्यात आली आहे. या योजनेत माहे ऑक्टोबर २०२२ अखेर झालेल्या कामाची प्रगती पुढीलप्रमाणे—

तपशील	वि. घ. यो.	
	लक्ष्य	साध्य
भौतिक उद्दिष्टे	कृषिपंप ऊर्जिकरण	२८९३
	घरगुती वीज जोडण्या	३०८४
	पथदिव्यांचे विद्युतीकरण	३०७
	प्राप्त निधी	रु. १५१.६२ कोटी
	खर्च	रु. ६३.४६ कोटी

- वर्ष २०२३-२४ करिता या योजनेअंतर्गत शासनाकडून रु. ३५.३६ कोटी इतक्या निधीची मंजूरी देण्यात आली आहे. या योजनेत माहे मार्च-२०२४ अखेर झालेल्या कामाची प्रगती पुढीलप्रमाणे—

तपशील	वि. घ. यो.	
	लक्ष्य	साध्य
भौतिक उद्दिष्टे	कृषिपंप ऊर्जिकरण	८१२
	घरगुती वीज जोडण्या	१८६
	पथदिव्यांचे विद्युतीकरण	२७५
	प्राप्त निधी	रु. ३५.३६ कोटी
	खर्च	रु. १५.४० कोटी

उर्वरित कामे प्रगतीपथावर आहेत.

उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम (जिल्हास्तरीय योजनांतर्गत योजना)

सुशिक्षित बेरोजगारांना विविध प्रशिक्षण कार्यक्रमांच्या माध्यमाने सामाजिक न्याय देण्याचे शासनाचे धोरण आहे. त्या अनुषंगाने राज्यात उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रमाद्वारे युवक-युवतींना उद्योजकीय तसेच तांत्रिक प्रशिक्षण देण्याचा निर्णय घेतलेला होता. दिनांक ७-२-२००२ रोजी अनुसूचित जातीच्या युवक-युवतींमध्ये उद्योजकीय मानसिकता वाढीस लागावी व त्यांना स्वयंरोजगार करण्यास प्रेरीत व्हावे यासाठी विशेष योजना जाहिर केली होती. यामध्ये युवक-युवतींना प्रशिक्षण देण्यासाठी विद्यावेतन देण्याची तरतूद देखील केली आहे. या माध्यमातून स्वयंरोजगारास सुरु करावेत तसेच तांत्रिक प्रशिक्षण घेऊन कुशल मनुष्यबळाची निर्मिती व्हावी असाही उद्देश होता.

शासनाने अनुसूचित जातीच्या युवक-युवतींना स्वयंरोजगार प्रशिक्षण देण्याबरोबरच, सर्वसाधारण प्रवर्गातील सुशिक्षित बेरोजगार युवक-युवतींसाठी देखील स्वयंरोजगार व कुशल मनुष्यबळाची निर्मितीसाठी उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम दिनांक २९-१०-२००७ रोजी घोषित केला आहे. यासाठी जिल्हास्तरावर जिल्हा नियोजन समितीकडून निधी उपलब्ध करून देण्यात येतो. या योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी महाव्यवस्थापक, जिल्हा उद्योग केंद्र यांच्या अध्यक्षतेखाली कार्यबल समिती नेमण्यात आली असून त्यामध्ये जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी, अग्रणी बँक अधिकारी व प्रशिक्षण संस्थेचे प्रतिनिधी यांचा समावेश आहे. त्यानुसार मागील काही वर्षांपासून राज्यात मोठ्या प्रमाणावर उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम राबविण्यात आले.

महाराष्ट्रात प्रामुख्याने राज्य शासनाने पुरस्कृत केलेली महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्र, औरंगाबाद व मिटकॉन कन्सल्टन्सी लि. व अन्य मान्यताप्राप्त संस्था उद्योजकता प्रशिक्षणाचे काम करीत आहेत. या कार्यक्रमांतर्गत उद्योजकता परिचय कार्यक्रम, उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम तसेच तांत्रिक प्रशिक्षण कार्यक्रम अशा प्रकारच्या कार्यक्रमाचा समावेश होतो.

१. उद्योजकता परिचय कार्यक्रम (१ दिवशीय, अनिवासी) :-

एक दिवसाच्या परिचय कार्यक्रमात व्यवसायाची निवड, उद्योजकीय व्यक्तिमत्त्व विकास, व्यवसाय व्यवस्थापन, शासनाच्या विविध संस्था व अर्थसहाय्य देणाऱ्या संस्था व त्यांचेमार्फत राबविल्या जाणाऱ्या योजनांची माहिती दिली जाते. प्रति प्रशिक्षण कार्यक्रम ६०० रुपये खर्च राहिल.

२. उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम (१२ दिवशीय, निवासी) :-

सदर प्रशिक्षण कार्यक्रम १२ दिवसाचे, निवासी व भोजन व्यवस्थेसह आहे. उद्योजकता परिचय कार्यक्रमात निवडलेल्या प्रशिक्षणार्थ्यांना उद्योगांशी संबंधित कलागुणांचा विकास व माहिती मिळण्याचा प्रशिक्षणात प्रामुख्याने समावेश आहे. प्रति प्रशिक्षणार्थी रु. ४,००० संस्थेस देण्यात येतात.

३. तांत्रिक प्रशिक्षण कार्यक्रम (१५ दिवस ते २ महिने, अनिवासी) :-

या प्रशिक्षण कार्यक्रमात उत्पादन/सेवा उद्योगांशी निगडित तांत्रिक प्रशिक्षण देण्यात येते. हे प्रशिक्षण अनिवासी असून प्रशिक्षणार्थीस १५ दिवसाकरिता रु. ५०० आणि दरमहा रु. १,००० तसेच २ महिन्यांच्या प्रशिक्षण कार्यक्रमासाठी रु. २,००० विद्यावेतन देण्यात येते. तसेच प्रति प्रशिक्षणार्थीस रु. ३,००० संस्थेस देण्यात येतात.

सुधारित बीज भांडवल योजना (एसएमएस)
(जिल्हास्तरीय योजनांतर्गत योजना)

पात्रता :-

१. कमीत कमी ७ बी पास
२. वयोमर्यादा १८ ते ५० वर्षे
३. अर्जदार महाराष्ट्राचा किमान १५ वर्षांचा रहिवासी असावा.

वैशिष्ट्ये :-

सदर योजना ३०-९-१९९३ पासून कार्यान्वित झाली आहे. शहरी व ग्रामिण भागातील सुशिक्षित बेरोजगार युवकांना स्वयंरोजगारासाठी बीज भांडवलाच्या रुपाने अर्थसहाय्य करणे, संस्थात्मक कर्जाचा लाभ घेण्यासाठी मार्जिन मनीचा भाग पूर्ण करण्यासाठी मृदु कर्ज प्रदान करणे. रोजगार निर्मितीच्या संधी निर्माण करणे. सदरचे कर्ज हे उत्पादन/सेवा व व्यवसाय याकरिता उपलब्ध करून देण्यात येते.

शासन निर्णय, उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, क्र. इपीपी-२००७/(१९९८)/उ.-७, दिनांक १८ मे २००७ नुसार खालीलप्रमाणे धोरणात्मक बदल करण्यात आलेले आहेत :-

१. प्रकल्प मर्यादा रु. २५.०० लाखापर्यंत आहे;
२. बीज भांडवल कर्जाची कमाल मर्यादा रु. ३.७५ लाखापर्यंत आहे.
३. बँक कर्ज ७५ टक्के.
४. रुपये दहा लाखांपेक्षा कमी प्रकल्प खर्च असलेल्या प्रकल्पांमध्ये बीज भांडवल कर्जाचे प्रमाण पुढीलप्रमाणे राहील—

(१) सर्वसाधारण प्रवर्गातील लाभधारकांसाठी	...	...	...	...	१५ टक्के
(२) अनु. जाती/जमाती, अपंग, विमुक्त व भटक्या जाती/ जमाती आणि इतर मागासवर्गीय उमेदवारांना...	...	...	...	...	२० टक्के.
५. **बीज भांडवल सहाय्यावर आकारावयाचे व्याज :-** बीज भांडवलाची रक्कम मृदु कर्ज (सॉफ्ट लोन) म्हणून दरसाल ६ टक्के व्याजाने देण्यात यावे.
६. बीज भांडवल कर्जाच्या रकमेची विहित कालावधीत परतफेड करण्यात आली नाही तर थकित रकमेवर द. सा. द. शे. १ टक्के दंडनीय व्याज आकारण्यात येईल.
७. बीज भांडवल कर्जाच्या रकमेची विहित कालावधीत परतफेड करणाऱ्या लाभार्थींना ३ टक्के रिबेट देण्यात येईल.
८. शासन निर्णय, दिनांक १५ सप्टेंबर २००३ अनुसार कर्जदाराने थकित मुदल व व्याज एकरकमी भरणा केल्यास त्यास दंडनीय व्याज माफ आहे. अशा प्रकरणांमध्ये द. सा. द. शे. १ टक्के दराने दंडनीय व्याज आकारण्यात येणार आहे व वरील व्याज पूर्वलक्षी प्रभावाने दि. १-१०-१९९३ पासूनच्या सर्व चालू प्रकरणांना लागू आहे.
९. सदर योजना वाहन व्यवसाय, व्यापार व सेवा उद्योगांसाठी लागू आहे.
१०. कर्जाची परतफेड ७ वर्षांच्या आत करावयाची असून सुरुवातीची ३ वर्षे विलंबावधी (वाहनांसाठी सहा महिने) निश्चित करण्यात येईल.

जिल्हा उद्योग केंद्र कर्ज योजना
(जिल्हास्तरीय योजनांतर्गत योजना)

ग्रामीण भागात सुक्ष्म उद्योगांना आर्थिक सहाय्य उपलब्ध करून त्यांचा विकास साधणे व याद्वारे अधिक रोजगारसंधी व स्वयंरोजगार निर्माण करण्यासाठी जिल्हा उद्योग केंद्र कर्ज योजना सुरु करण्यात आली. ही योजना जिल्हास्तरीय योजना असून जिल्हास्तरावर जिल्हा उद्योग केंद्र कार्यालयामार्फत राबविली जाते.

पात्रता :-

१. शिक्षणाची व वयाची अट नाही.
२. उद्योग, लघु उद्योग नोंदणीस पात्र असावा.
३. उद्योगामधील यंत्रसामुग्री गुंतवणूक रु. २ लाखाचे आत असावी.
४. १ लाख लोकवस्ती (१९८१ प्रगणनेनुसार) असणाऱ्या गावांमध्ये उद्योग सुरु करता येतो.
५. चालू उद्योगाचा विस्तार करण्यासाठीही या योजनेचा लाभ घेता येतो.

वैशिष्ट्ये :-

१. ६५ ते ७५ टक्के बँक कर्ज.
२. सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी २० टक्के बीज भांडवल जास्तीत जास्त मर्यादा रु. ४०,०००.
अनु. जाती/जमातीच्या लाभार्थीस ३० टक्के कमाल रु. ६०,००० पर्यंत.
३. व्याजाचा दर ४ टक्के राहील.
४. लाभार्थ्यास स्वतःचे ५ टक्के भांडवल.
५. बीज भांडवल कर्जाची परतफेड ४ वर्षे.
६. नविन स्थापित होणाऱ्या सुक्ष्म उद्योग या उपक्रमातील एकूण प्रकल्प किंमत रु. २ लाखांपेक्षा कमी असणे आवश्यक आहे.
७. मार्जिन मनी प्रकल्प खर्चाच्या २० टक्के रक्कम सर्वसाधारण प्रवर्गाच्या उमेदवाराला दिली जाते. प्रकल्प खर्चाच्या ३० टक्के एवढी मार्जिन मनी एससी/एसटी प्रवर्गातील उमेदवाराला दिली जाते. मार्जिन मनी घटक वार्षिक ४ टक्के व्याज दराने दिला जातो.
८. शिक्षणाची व वयाची अट नाही परंतु लाभार्थ्याकडे संबंधित उद्योग करण्यासाठी लागणारे कौशल्य किंवा अनुभव असणे अपेक्षित आहे.
९. योजना जिल्हा उद्योग केंद्रमार्फत (DIC) जिल्ह्यांमध्ये राबविण्यात येते.
१०. ग्रामीण भागातील पात्र उमेदवार जिल्हा उद्योग केंद्राकडे अर्ज सादर करतो, नंतर प्रस्ताव बँकाकडे पाठवतात. बँका पात्र आणि व्यवहार्य प्रस्ताव मंजूर करतात जिल्हा उद्योग केंद्रमार्फत घटकाला मार्जिन मनी आणि बँक कर्ज वितरीत केले जाते.

जिल्हा पुरस्कार योजना (“ विश्वकर्मा जयंती दिनी ” उद्योग दिवस)

लघुउद्योग सुरु करणाऱ्या उद्योजकांना प्रोत्साहन मिळावे व त्यांनी संपादन केलेल्या प्रथित यशाची साभार पोच द्यावी, या हेतूने राज्य सरकारतर्फे जिल्हा पातळीवर जिल्हा पुरस्कार योजना १९८५ साली सुरु करण्यात आली. कमीत कमी ३ वर्ष नोंदणी झालेला आणि सलग दोन वर्ष उत्पादन करित असलेल्या घटकाचा मालक/भागीदार/संचालक जिल्हा पुरस्कारासाठी पात्र ठरू शकतो. पुरस्कारासाठी उद्योजकाची निवड जिल्हा स्तरावर जिल्हा सल्लागार समिती करते. पुरस्कारासाठी उद्योजकांची निवड, विकासाचा वेग, तंत्रज्ञानाचा वापर, स्वावलंबन घटकाचे स्थान, उत्पादन विकास व गुणवत्ता नियंत्रण आयात, निर्यात उत्पादनातील बदल, व्यवस्थापन इ. निकषावर केली जाते. मागासवर्ग/अनुसूचित जाती जमातीच्या उद्योजकांना निवडीसाठी अतिरिक्त गुण दिले जातात.

शासन निर्णय क्र. लउधो-२०१३/प्र.क्र. २०२/उद्योग-७, दिनांक २७ जानेवारी २०१५ अन्वये सन २०१५ पासून सदर पुरस्कार सोहळा दरवर्षी “ विश्वकर्मा जयंती दिनी ” उद्योग दिवस म्हणून साजरा करण्यात येईल. या दिवशी खालील स्वरूपात कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात येईल.

- उद्योजकांची उत्पादने दृश्य स्वरूपात मांडणी व विक्रीसाठी प्रदर्शने भरविणे.
- उद्योग दिवसाच्या सोहळ्यात जिल्हा उद्योग केंद्रामार्फत कार्यशाळा व चर्चासत्र आयोजित करणे.
- उद्योग क्षेत्रात उल्लेखनीय/विशेष कामगिरी करणाऱ्या सुक्ष्म, लघु व मध्यम उद्योजकांना शासन निर्णय क्र. लउधो-२००५/(८३९२)/उद्योग-७, दिनांक १८ सप्टेंबर २००६ अन्वये देण्यात येणारा जिल्हा लघु उद्योग पुरस्कार सोहळा यापुढे दरवर्षी उद्योग दिनी साजरा करण्यात येईल.
- प्रथम पुरस्कार रु. १५,००० व द्वितीय पुरस्कार रु. १०,००० असे पुरस्कार देण्यात येत आहेत. तसेच या सोहळ्यासाठी स्मृती चिन्ह, शाल, श्रीफळ, निमंत्रण पत्रिका इ. खर्चासाठी रु. ५,००० अशी एकूण रक्कम रु. ३०,००० मंजूर करण्यात येते.

Dic Plan Scheme Achievement Data as on 30-9-2022

DIC LOAN SCHEME BUDGET 2022-23

(रु. लाखात)

अ.क्र.	विभागाचे नाव	Dic (General)		DIC (SCP)		DIC (TSP)		DIC (OTSP)		Entire	
		भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
१.	मुं. प्रा. वि.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२.	कोकण विभाग	...	७ २.२०	४	१.१०	...	...	...	...	११	३.३०
३.	नाशिक विभाग	...	...	६	२.८०	...	...	...	...	६	२.८०
४.	पुणे विभाग	...	७ २.४०	७	३.१०	...	...	...	...	१४	५.५०
५.	छ. संभाजीनगर विभाग	...	७ २.८०	८	४.२०	...	...	...	...	१५	७.००
६.	नांदेड विभाग	...	१० ३.००	११	३.५०	३	१.००	...	...	२४	७.५०
७.	अमरावती विभाग	...	१८ ३.६५	७	२.१५	१	०.३०	४	१.६५	३०	७.७५
८.	नागपूर विभाग	...	४ १.००	६	२.८०	...	...	१	०.५०	११	४.३०
महाराष्ट्र राज्य ...		५३	१५.०५	४९	१९.६५	४	१.३०	५	२.१५	१११	३८.१५

Dic Plan Scheme Achievement Data as on 30-9-2022

DIC LOAN SCHEME 2022-23

(रु. लाखत)

अ.क्र.	विभागाचे नाव	Category	Target		Sanctioned by Bank		Disbursed	
			Margin Money	Physical	Margin Money	Physical	Margin Money	Physical
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	मुं. प्रा. वि.	General	...	...	...	...	...	...
		SCP	...	...	...	...	...	...
		TSP	...	...	...	...	...	...
		OTSP	...	...	...	...	...	...
		Total	...	...	...	...	...	...
२.	कोकण	General	2.20	7	...	...	...	...
		SCP	1.10	4	...	...	...	...
		TSP	...	...	...	...	...	...
		OTSP	...	...	...	...	...	...
		Total	3.30	11	...	...	...	...
३.	नाशिक	General	...	...	...	...	...	...
		SCP	2.80	6	...	...	...	...
		TSP	...	...	...	...	...	...
		OTSP	...	...	...	...	...	...
		Total	2.80	6	...	...	...	...
४.	पुणे	General	2.40	7	...	...	...	...
		SCP	3.10	7	...	...	...	...
		TSP	...	...	...	...	...	...
		OTSP	...	...	...	...	...	...
		Total	5.50	14	...	...	...	...
५.	छ.संभाजीनगर	General	3.00	7	0.40	1	...	...
		SCP	4.20	9	0.80	2	...	...
		TSP	...	...	...	...	...	...
		OTSP	...	...	...	...	...	...
		Total	7.20	16	1.20	3	...	...
६.	नांदेड	General	3.00	11	1.94	3	...	...
		SCP	3.50	10	1.60	3	...	...
		TSP	0.60	1	...	...	...	...
		OTSP	...	...	...	...	...	...
		Total	7.10	22	3.54	6	...	...
७.	नागपूर	General	48.60	67	10.73	12	...	...
		SCP	15.00	21	0.37	1	...	...
		TSP	3.30	6	...	...	...	...
		OTSP	3.50	6	0.50	1	...	...
		Total	70.40	100	11.60	14	...	...
महाराष्ट्र राज्य	General	General	63.35	112	14.27	19	...	...
		SCP	31.85	67	3.92	8	...	...
		TSP	4.20	8	0.30	1	...	...
		OTSP	5.25	11	1.34	2	...	...
		Total	104.65	198	19.83	30	...	...

Dic Plan Scheme Achievement Data as on 30-9-2022

SEED MONEY SCHEME BUDGET 2022-23

(रु. लाखात)

अ.क्र.	विभागाचे नाव	SMS (General)		SMS (SCP)		SMS (TSP)		SMS (OTSP)		Entire		
		भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	
१.	मुं. प्रा. वि.	...	१४	१९.००	१४	१९.००	१०	११.००	१३	१४.००	५१.००	६३.००
२.	कोकण विभाग	...	८०	६२.००	३६	१८.००	९	८.००	...	...	१२५.००	८८.००
३.	नाशिक विभाग	...	९०	५६.००	२९	१७.००	७	६.००	७	५.००	१३३.००	८४.००
४.	पुणे विभाग	...	१३६	१४०.००	६७	४८.००	...	...	...	...	२०३.००	१८८.००
५.	छ. संभाजीनगर विभाग	...	१०३	४५.००	५२	४७.००	...	...	...	...	१५५	९२.००
६.	नांदेड विभाग	...	१२२	४५.००	५५	२२.००	३	१.००	...	...	१८०.००	६८.००
७.	अमरावती विभाग	...	११४	२७.००	१९	५.८०	८	२.००	१४	३.४५	१५५.००	३८.२५
८.	नागपूर विभाग	...	१०९	९८.६०	५१	३०.००	६	३.३०	९	४.५०	१७५.००	१३६.४०
महाराष्ट्र राज्य एकूण ...		७६८	४९२.६०	३२३	२०६.८०	४३	३१.३०	४३	२६.९५	११७७	७५७.६५	

Dic Plan Scheme Achievement Data as on 30-9-2022

SEED MONEY SCHEME 2022-23

(रु. लाखात)

अ.क्र.	विभागाचे नाव	Category		Target		Sanctioned by Bank		Disbursed	
				Seed Money	Physical	Seed Money	Physical	Seed Money	Physical
१	२	३		४	५	६	७	८	९
१.	मुं. प्रा. वि.	General	...	14.00	10	...	...	...	...
		SCP	...	11.00	7	...	...	...	...
		TSP	...	...	...	...	...	...	...
		OTSP	...	...	...	...	...	...	...
		Total	...	25.00	17	...	...	...	...
२.	कोकण	General	...	61.25	92	11.49	9	0.98	1
		SCP	...	18.00	37	4.34	4	...	...
		TSP	...	8.00	9	1.78	2	...	...
		OTSP	...	...	...	...	...	...	...
		Total	...	87.35	138	17.61	15	0.98	1
३.	नाशिक	General	...	56.00	90	23.57	11	...	...
		SCP	...	17.00	29	2.20	4	...	...
		TSP	...	6.00	7	0.60	1	...	...
		OTSP	...	5.00	7	...	...	...	...
		Total	...	84.00	133	23.98	16	...	...
४.	पुणे	General	...	140.00	136	21.53	17	...	...
		SCP	...	48.00	67	2.29	2	...	...
		TSP	...	...	...	...	...	...	...
		OTSP	...	...	...	...	...	...	...
		Total	...	188.00	203	23.82	19	...	...
५.	छ.संभाजीनगर	General	...	45.00	82.00	10.46	16.00	...	...
		SCP	...	47.00	76.00	10.10	8.00	...	...
		TSP	...	...	...	...	...	...	...
		OTSP	...	...	...	...	...	...	...
		Total	...	92.00	158.00	20.56	24.00	...	...
६.	नांदेड	General	...	45.00	74.00	10.63	13.00	...	...
		SCP	...	22.00	43.00	2.43	4.00	...	...
		TSP	...	1.00	2.00	...	...	...	...
		OTSP	...	...	...	...	...	...	...
		Total	...	68.00	119.00	13.06	17.00	...	...
७.	अमरावती	General	...	27.00	71	15.32	15	...	...
		SCP	...	5.80	18	3.90	3	...	...
		TSP	...	2.00	8	...	...	...	...
		OTSP	...	3.35	14	0.42	2	...	...
		Total	...	38.15	111	19.64	20	...	...
८.	नागपूर	General	...	73.60	109.00	32.04	24.00	...	...
		SCP	...	30.00	46.00	2.50	3.00	...	...
		TSP	...	3.30	6.00	...	...	...	...
		OTSP	...	4.50	8.00	1.73	3.00	...	...
		Total	...	111.40	169.00	36.27	30.00	...	...
	महाराष्ट्र राज्य	General	...	461.95	664.00	125.04	105.00	0.98	1
		SCP	...	198.80	323.00	27.76	28.00	...	...
		TSP	...	20.30	32.00	2.38	3.00	...	...
		OTSP	...	12.85	29.00	2.15	5.00	...	...
		Total	...	693.90	1048.00	154.94	141.00	0.98	1

Dic Plan Scheme Achievement Data as on 30-9-2022

EDTP SCHEME 2022-23

(रु. लाखात)

अ.क्र.	विभागाचे नाव	EDTP (General)		EDTP (SCP)		EDTP (TSP)		EDTP (OTSP)		Entire		
		भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	
१.	मुं. प्रा. वि.	...	१,००३	३५.००	१,०७३	४०.००	१०	११.००	१३	१४.००	२,०९९	१००.००
२.	कोकण विभाग	...	३,००८	९३.८६	८१७	३६.७०	३४०	१२.३०	...	...	४,१६५	१४२.८६
३.	नाशिक विभाग	...	१,६६९	४९.८०	९०६	२७.२०	६८	२.५०	१	...	२,६४४	७९.५०
४.	पुणे विभाग	...	२,६७१	१२०.००	१,९५८	१०२.००	२०	१.००	२०	१.००	४,६६९	२२४.००
५.	छ. संभाजीनगर विभाग	...	१,४५२	४३.००	१,८३२	५५.००	...	...	...	...	...	९८.००
६.	नांदेड विभाग	...	१,५०२	४५.००	१,३३६	४०.००	१६७	५.००	३३४	१०.००	३,३३९	१००.००
७.	अमरावती विभाग	...	२,६१०	७५.३०	२,११७	६३.००	३३४	१०.००	४९०	१४.३०	५,५५१	१६२.६०
८.	नागपूर विभाग	...	१,८३४	४५.००	२,६२३	८५.००	१३३	४.००	३२६	९.८०	४,९१६	१४३.८०
महाराष्ट्र राज्य एकूण ...		१५,७४९	५०६.९६	१२,६६२	४४८.९०	१,०७२	४५.८०	१,१८४	४९.१०	२७,३८३	१,०५०.७६	

Dic Plan Scheme Achievement Data as on 30-9-2022

EDTP SCHEME 2022-23

(रु. लाखात)

अ.क्र.	विभागाचे नाव	Category	Target		Sanctioned by Bank		Disbursed		Remarks	
			Financial	Physical	Financial	Physical	Seed Money	Physical		
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	
१.	मुं. प्रा. वि.	General	...	30	999	27	998	16	18	
		SCP	...	32	1066	36	1058	32	36	
		TSP	...	...	...	...	...	...	...	
		OTSP	...	...	...	...	...	...	...	
		Total	...	62	2065	63	2056	48	54	
२.	कोकण	General	...	93.86	30008	17.70	590	...	...	
		SCP	...	36.40	817	2.90	95	...	...	
		TSP	...	12.30	340	6.30	240	...	...	
		OTSP	...	...	...	...	...	...	...	
		Total	...	142.56	4165	26.90	925	...	...	
३.	नाशिक	General	...	49.80	1669	6.7	224	...	...	
		SCP	...	27.20	906	5.2	205	...	...	
		TSP	...	2.50	68	1.5	34	...	...	
		OTSP	...	...	1	0.9	30	...	...	
		Total	...	79.50	2644	14.3	493	...	...	
४.	पुणे	General	...	120.00	2671	...	...	...	...	
		SCP	...	102.00	1958	...	...	...	...	
		TSP	...	1.00	20	...	...	...	...	
		OTSP	...	1.00	20	...	...	...	...	
		Total	...	224	4669	...	...	...	...	
५.	नांदेड	General	...	52.50	1844	18.20	544	...	...	
		SCP	...	45.00	1449	18.20	544	...	...	
		TSP	...	5.00	167	...	...	...	...	
		OTSP	...	10.00	333	...	...	...	...	
		Total	...	112.50	3793	36.40	1088	...	...	
६.	छ.संभाजीनगर	General	...	75.30	2511	...	...	...	...	9 Programmes Ongoing
		SCP	...	63.00	2100	...	...	...	...	9 Programmes Ongoing
		TSP	...	10.00	334	...	...	...	...	
		OTSP	...	14.30	465	...	...	...	...	2 Programmes Ongoing
		Total	...	162.60	5410	...	...	...	...	
७.	नागपूर	General	...	1.00	3	...	...	...	...	
		SCP	...	2.80	7	...	...	...	...	
		TSP	...	...	...	...	...	...	...	
		OTSP	...	0.50	1	...	...	...	...	
		Total	...	4.30	11	...	...	...	...	
महाराष्ट्र राज्य		General	...	422.46	12705	69.62	2356	16	18	
		SCP	...	308.40	8303	62.25	1902	32	36	
		TSP	...	30.80	929	7.80	274	...	...	
		OTSP	...	25.80	820	0.90	30	...	...	
		Total	...	787.46	22757	140.57	4562	48	54	

नगर विकास विभाग

महाराष्ट्र सुवर्ण जयंती नगरोत्थान महाअभियानांतर्गत प्रकल्पात आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांना त्यांचा हिस्सा उपलब्ध करून देणे :-

- "महाराष्ट्र सुवर्ण जयंती नगरोत्थान महाअभियानांतर्गत" राज्यातील नागरी भागात पाणी पुरवठा, भुयारी गटार, रस्ते विकास यासारख्या पायाभूत प्रकल्प मंजूर करण्यात येतात.
- "महाराष्ट्र सुवर्ण जयंती नगरोत्थान महाअभियानांतर्गत" मंजूर प्रकल्पात त्या योजनेतील वित्तीय आकृतीबंधानुसार "ड" वर्ग महानगरपालिकासाठी ३० टक्के, "अ" वर्ग नगरपालिकासाठी २५ टक्के, "ब" वर्ग नगरपालिकासाठी १५ टक्के, "क" वर्ग नगरपालिका/नगरपंचायतीसाठी १० टक्के याप्रमाणे नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांना हिस्सा उभारणे आवश्यक असते.
- सदर योजनेअंतर्गत जव्हार नगरपरिषद, डहाणू नगरपरिषद, त्रिंबकेश्वर नगरपरिषद, इगतपुरी नगरपरिषद, नंदुरबार नगरपरिषद, तळोदा नगरपरिषद, नवापुर नगरपरिषद, चिखलदरा नगरपरिषद, पांढरकवडा नगरपरिषद, किनवट नगरपरिषद, शहापुर नगरपंचायत, कळवण नगरपंचायत, सुरगणा नगरपंचायत, पेठ नगरपंचायत, धडगाव नगरपंचायत, सिरोंचा नगरपंचायत, अहेरी नगरपंचायत, एटापल्ली नगरपंचायत, धानोरा नगरपंचायत, कुरखेडा नगरपंचायत, कोरची नगरपंचायत, भामरागड नगरपंचायत, विक्रमगड नगरपंचायत, तलासरी नगरपंचायत, वाडा नगरपंचायत, मोखाडा नगरपंचायत, धारणी नगरपंचायत या २७ नगरपरिषदा/नगरपंचायतींचा समावेश करण्यात आलेला आहे.

आदिवासी नागरी वस्ती योजना :-

- "नागरी आदिवासी वस्ती सुधारणा योजना" ही आदिवासी विकास विभागांतर्गत आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील नगरपरिषदांच्या कार्यक्षेत्रात आदिवासी वस्त्यांमधील विकासकामांसाठी निधी उपलब्ध करून देण्यात येतो.
- "नागरी आदिवासी वस्ती सुधारणा योजना" या योजनेची मार्गदर्शक तत्वे तथा कार्यपद्धती, दिनांक ६ फेब्रुवारी, २००७ अन्वये निश्चित करण्यात आलेली आहे.
- सदर योजनेअंतर्गत जव्हार नगरपरिषद, डहाणू नगरपरिषद, त्रिंबकेश्वर नगरपरिषद, इगतपुरी नगरपरिषद, नंदुरबार नगरपरिषद, तळोदा नगरपरिषद, नवापुर नगरपरिषद, चिखलदरा नगरपरिषद, पांढरकवडा नगरपरिषद, किनवट नगरपरिषद, शहापुर नगरपंचायत, कळवण नगरपंचायत, सुरगणा नगरपंचायत, पेठ नगरपंचायत, धडगाव नगरपंचायत, सिरोंचा नगरपंचायत, अहेरी नगरपंचायत, एटापल्ली नगरपंचायत, धानोरा नगरपंचायत, कुरखेडा नगरपंचायत, कोरची नगरपंचायत, भामरागड नगरपंचायत, विक्रमगड नगरपंचायत, तलासरी नगरपंचायत, वाडा नगरपंचायत, मोखाडा नगरपंचायत, धारणी नगरपंचायत या २७ नगरपरिषदा/नगरपंचायतींचा समावेश करण्यात आलेला आहे.
- सदर योजनेअंतर्गत आदिवासी वस्त्यांमधील अंतर्गत रस्ते, गटारे, सांडपाणी व्यवस्था, वीजेची सोय, आरोग्य विषयक सोयी, शिक्षण विषयक सोयी त्याचप्रमाणे आदिवासींकडून निर्मित वस्तुंची विपणन व्यवस्था यासह इतर प्राथमिक सुविधा इत्यादीसाठी निधी वितरीत करण्यात येतो.
- सदर योजनेसाठीचा निधी आदिवासी विकास विभागाकडून अर्थसंकल्पित करण्यात येतो.

जनजाती विभागातील नगरपरिषदांना त्यांच्या विकास योजनांसाठी द्यावयाच्या आर्थिक सहाय्याबद्दल माहिती

कार्यक्रम कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकतांचे स्पष्टीकरण—

(रुपये लाखात)

अनुक्रमांक	जिल्हा/नगरपालिका	दिलेले आर्थिक सहाय्य							
		२०२२-२०२३		२०२३-२०२४		२०२४-२०२५ मधील देय सहाय्य			
		अनुदान	कर्ज	एकूण	अनुदान	कर्ज	एकूण	अनुदान	कर्ज
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
		रुपये	रुपये	रुपये	रुपये	रुपये	रुपये	रुपये	रुपये
(अ)									
कोकण विभाग—									
१.	पालघर (जव्हार , उहाणू न. प.)	०.५६	...	०.५६	...	...	...	...	...
नाशिक विभाग—									
२.	नाशिक (त्रिंबक, इगतपुरी, कळवण न. प.)	...	...	...	...	...	...	२०२	...
३.	नंदूरबार (नंदूरबार न. प.)	...	...	...	१५२	...	१५२	...	...
४.	धडगाव-वडकळ्या (नंदूरबार न. प.)	...	...	...	२९	...	२९	...	...
५.	कळवण (नाशिक न. प.)	...	...	...	१८.७०	...	१८.७०	...	...
अमरावती विभाग—									
६.	अमरावती (खिलधरा न. प.)	...	...	...	...	...	...	...	...
७.	यवतमाळ (पांढरकवडा न. प.)	...	...	...	...	...	...	...	...
छ. संभाजीनगर विभाग—									
८.	नांदेड (किनवट न. प.)	०.६१	...	०.६१	...	...	...	...	...
	एकूण (अ) जनजाती क्षेत्राची बेरीज	१.१७	...	१.१७	१९९.७०	...	१९९.७०	२०२	...

टिप :— सन २००९-२०१० पासून योजनेचे सनियंत्रण जिल्हाधिकारी यांचेकडे आहे.

सार्वजनिक बांधकाम विभाग

(जनजाती क्षेत्र उपयोजना)

१. जनजाती क्षेत्र उपयोजनेतील रस्ते व इमारतीची कामे

(१) प्रस्तावना :

महाराष्ट्र राज्यातील जनजाती क्षेत्रातील सामाजिक व आर्थिक विकासाचा वेग त्याच क्षेत्रातील बिगर जनजाती क्षेत्रातील वेगाइतका वाढविण्याकरिता शासनाने पंचवार्षिक योजनेत एक जनजाती क्षेत्र उपयोजना निर्माण केली आहे. या जनजाती क्षेत्र उपयोजनेत ठाणे, रायगड, पुणे, अहमदनगर, धुळे, नाशिक, जळगाव, अमरावती, यवतमाळ, नागपूर, भंडारा, चंद्रपूर, गडचिरोली आणि नांदेड या १४ जिल्ह्यांतील ६८ तहसिलमधील ६,७३१ गावांच्या समुहाचे एकत्रित विकास कार्य समाविष्ट आहे.

जनजाती क्षेत्र उपयोजनेत विविध प्रकारच्या रस्ते, इमारती बांधणीच्या कार्यक्रमाचा समावेश आहे. रस्त्याच्या बांधकामांचे तसेच पूल व मोऱ्यांचे बांधकामाच्या खर्चाचे दर हे प्रचलित जिल्हा दरसूचीवर अवलंबून असतात. आदिवासी क्षेत्रातील रस्ते व पुलांच्या बांधकामात कामाचा खर्चाच्या १० टक्क्याप्रमाणे वाढीव रक्कम अनुज्ञेय आहे.

जनजाती क्षेत्रातील व बिगर जनजाती क्षेत्रातील रस्ते बांधणीचे भौतिक व संकल्पचित्राचे निकष सारखेच असतात. फक्त जनजाती क्षेत्रातील रस्त्याच्या बांधकामाचे दर दुर्गम डोंगराळ व अंतर्गत भागातील असे असल्यामुळे साहित्य व मजुरीवर अपेक्षित खर्च जास्त होतो. यास्तव हे बिगर जनजाती क्षेत्रातील दरापेक्षा काही प्रमाणात जास्त असतात.

२०१२-२०१३ च्या वार्षिक योजनेखाली आदिवासी उपयोजनांतर्गत राज्यस्तरीय रस्ते योजनेसाठी रु. १७०६.९२ लाख नियतव्यय मंजूर आहे. आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील २०११ जनगणनानुसार ३१-३-२०२० रोजी बारमाही व आठमाही रस्त्याने जोडलेल्या गावांची संख्या खालील प्रमाणे-

अ. क्र.	एकूण गावे	बारमाही रस्त्याने जोडलेली	आठमाही रस्त्याने जोडलेली	उर्वरित गावे
१. १ ते २००	४८९१	४६१७	१७७	९७
२. २०० ते ४९९	७९०७	७७१६	१४६	४५
३. ५०० ते ९९९	१३७६७	१३६६५	८५	१७
४. १,००० ते १,४९९	७१८८	८८०९	३०	१३
५. १५०० पेक्षा जास्त लोकसंख्या	१४१०३	१४०७३	२३	७
एकूण ...	४७८५६	४८८८०	४६१	१७९

जनजाती क्षेत्र उपयोजनेखालील कार्यक्रमांचे नियोजन व संनियंत्रण करण्यासाठी सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालयामध्ये खाली दर्शविलेल्या अस्थायी जागा मंजूर करण्यात आल्या आहेत.

The below mentioned temporary posts have been sanctioned in the Public Works Department, Mantralaya for the work relating to planning and monitoring programmes under the Tribal Area Sub-Plan.

मागणी क्र.-एच-६, २०५९-सार्वजनिक बांधकाम, ८०-सर्वसाधारण,
००.(०१) संचालन व प्रशासन, सार्वजनिक बांधकाम विभाग (खुद्द)

अनुक्रमांक Sr. No.	पदनाम Designation of Post	वेतन श्रेणी Pay Scale	जागांची संख्या No. of posts
1	उपअभियंता Deputy Engineer ...	रु. ९,३००-३४,८०० ग्रेड वेतन ५,४०० (विशेष वेतन फक्त रु. ३००) Rs. 9,300-34,800 Grade Pay 5,400 (Special pay only Rs. 300)	१ 1

जनजाती क्षेत्र उपयोजनांतर्गत (१) रस्ते (२) पूल व (३) इमारतीच्या कामाचा कार्यभार सोबत तक्ता क्र. १, २ व ३ मध्ये दर्शविला आहे.

तक्ता क्रमांक १
कार्यक्रम अंदाजपत्रक-सन २०२५-२०२६
इतर जिल्हा मार्ग

सन २०२४-२०२५ व २०२५-२०२६ या वर्षात रस्त्यांच्या कामाकरिता केलेली आर्थिक तरतूद व कामांची प्रत्यक्ष झालेली प्रगती

सन २०२४-२०२५ साली संभाव्य क्रियाशील प्रगती										सन २०२५-२०२६ चा कार्यक्रम			
वर्षाच्या सुरुवातीला अस्तित्वात असलेली रस्त्यांची एकूण लांबी (कि. मी. मध्ये)		२०२४-२०२५ मध्ये चालू असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२४-२०२५ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-करिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (रु. लाखात)	२०२४-२०२५ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-वरील संभाव्य खर्च (रु. लाखात)	२०२४-२०२५ मध्ये रकाना ३ मधील कामांची क्रियाशील प्रगती (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये प्रगती पथावर असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये प्रस्तावित केलेल्या नवीन रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये पूर्ण होणाऱ्या कामांची अपेक्षित लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये चालू व नवीन कामांसाठी वित्तीय आवश्यकता (रु. लाखात)				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०				
साकव													
१. ठाणे	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
२. पालघर	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
३. रायगड	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
४. अमरावती	...	४७.५०	१४४.२७	११०८.००	३५.००	१२.५०	२५.००	२५.००	१२५०.००				
५. पुणे (उत्तर)	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
६. नाशिक	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
७. अकोला	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
८. वाशिम	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
९. बुलढाणा	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
१०. जळगाव	८०.५०	२३.००	२३०.००	३३०.००	२०	६६.५०	९५.५०	१८	१३४२.००				
११. हिंगोली	७२	१५.००	२२	१३	२५००	...	१८.००	१२.००	१५००.००				
१२. नांदेड/भोकर	८१.४०	५१.४०	३५	५१	२०००	२०.००	३०.००	५१.४०	२२००.००				
१३. चंद्रपूर	१५.५०	१५.५०	८४.४५	७.५०	१०	५.५०	...	५.५०	२५०.००				
१४. वर्धा	२५.५०	२५.५०	७३.५१	१०००	२५.५०	१५.५०	...	१५.५०	७५०.००				
१५. नागपूर	१३.३०	२.००	७५.८७	७७१	२.००	२.००	४.२०	६.२०	५९०.००				
१६. भंडारा	१४७.९३	६५.९३	७३०.१८	७३१०	३१.०५	३४.८८	...	३४.८८	७३१०.००				
१७. गोंदिया	२९८४.७७	१८३.३०	१५६३.९०	९१०१.५०	१०४.३०	८०.५०	३७.१०	१०६.१०	११७९५.५०				
१८. खामगाव	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
१९. गडचिरोली	९२५.२३	१००.००	११००.००	४०००	४५.००	५५.००	५०.००	५०.००	४५००				
२०. धुळे	३१२.१८	६१.८०	३४९.५५	८६०.००	५२.५०	७०.००	...	८१.९०	४००.००				
२१. नंदुरबार	४८६.७०	१५४.५०	२१४२.००	१८१३०.००	८०.००	१००.४६	१२५.००	८५.००	२६९५५.१४				
२२. यवतमाळ	१९७३.९५	...	...	...	...	...	...	...	...				

तक्ता क्रमांक १
कार्यक्रम अंदाजपत्रक-सन २०२५-२०२६
इतर जिल्हा मार्ग

सन २०२४-२०२५ व २०२५-२०२६ या वर्षात रस्त्यांच्या कामाकरिता केलेली आर्थिक तरतूद व कामांची प्रत्यक्ष झालेली प्रगती

वर्षाच्या सुरवातीला अस्तित्वात असलेली रस्त्यांची एकूण लांबी (कि. मी. मध्ये)		सन २०२४-२०२५ साली संपाव्य क्रियाशील प्रगती					सन २०२५-२०२६ चा कार्यक्रम			
		२०२४-२०२५ मध्ये चालू असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२४-२०२५ मध्ये रस्त्यांच्या कामा- करिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (रु. लाखात)	२०२४-२०२५ मध्ये रस्त्यांच्या कामा- वरील संपाव्य खर्च (रु. लाखात)	रकाना ३ मधील कामांची क्रियाशील प्रगती (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये प्रगती पथावर असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये प्रस्तावित केलेल्या नवीन रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये पूर्ण होणाऱ्या कामांची अपेक्षित लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये चालू व नवीन कामांसाठी वित्तीय आवश्यकता (रु. लाखात)	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	
ग्रामीण रस्ते										
१. ठाणे	१६०.००	७५	१३११.३९	१८२५	७५	७५	...	५५	३१२७.१६	
२. पालघर	७५६.६६	४३०	३१०१.००	५९००	४३०	४३०	...	४२०	८५००	
३. रायगड	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
४. यवतमाळ	१९७३.९५	...	...	...	...	...	...	...	...	
५. पुणे (उत्तर)	...	१०३.५०	२३०.०६	३४८५.६९	१०३.५०	८७.१४	...	१०३.५०	३२५५.६३	
६. नाशिक	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
७. अकोला जा.बं.प्र.	२८.००	१५	२९०.८९	१७२५०	१५०	१३.७०	२५०	१५०	९०००	
८. नंदूरबार	११९२.२७	१८.००	२३९०.४९	२४४२०.४०	१५५.००	१८०.००	१७२.१४	७०.४०	३३०३२.००	
९. धुळे	११५५.७३	३९५.९५	४१२९.९१	२३१९६.३३	३५४.४१	३४१.४९	४००.००	३७५.९५	७८१३.००	
१०. गडचिरोली	२३४६.२६	...	...	...	...	...	...	...	...	
११. अमरावती	६३२.३२	५.१३	८८.००	६६.००	१.६५	३.८५	...	३.८५	१५४.००	
१२. बुलढाणा	१५५०	१५.५०	१०६.९७	१८०.१६	१५.५०	...	१२.००	६.००	३६०.००	
१३. चंद्रपूर	५९३०	५९.३०	२७१.६७	१५००.००	३०	१९.३०	...	१९.३०	१५००.००	
१४. वर्धा	३५.५५	३५.५५	१७७.०५	१०००.००	१७	१७.५०	...	१७.५०	१०००.००	
१५. नागपूर	२४६.४०	८४	१८४.८०	१८४.८०	२८	८४	...	१००.८०	३९७.६०	
१६. वाशिम	९.०	४.०	४८.६१	७००.०	४.०	५.००	...	...	...	
१७. नांदेड/भोकर	३९५	३०४.४०	...	७५००.००	...	१०४.४०	७५.००	१००.००	११०००.००	
१८. हिंगोली	२३	१५	१२	१२	२५००	१०.००	९	९	१५००	
१९. खामगांव	७६.००	२९.६८	७०८.१७	४८९६.०५	२९.६८	४६.३२	३०	१७०	१०२०.०	
२०. भंडारा	१७९.२४	२२.४०	६७.२०	८४	५.६०	२२.४०	...	३०.२४	१५४.५६	
२१. गोंदिया	५८२.९०	८९.६०	१४०	११४.२४	३९.२०	९५.२०	...	१०६.४०	३०२.४०	

कार्यक्रम अंदाजपत्रक-सन २०२५-२०२६
किमान गरजा कार्यक्रम तक्ता क्रमांक १

[illegible]

तक्ता क्रमांक २
कार्यक्रम अंदाजपत्रक-सन २०२५-२०२६
लहान पूल

सन २०२४-२०२५ व २०२५-२०२६ या वर्षात रस्त्यांच्या कामाकरिता केलेली आर्थिक तरतूद व कामांची प्रत्यक्ष झालेली प्रगती

सन २०२४-२०२५ साली संभाव्य क्रियाशील प्रगती										सन २०२५-२०२६ चा कार्यक्रम			
वर्षाच्या सुरुवातीला अस्तित्वात असलेली रस्त्यांची एकूण लांबी (कि. मी. मध्ये)		२०२४-२०२५ मध्ये चालू असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२४-२०२५ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-करिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (रु. लाखात)	२०२४-२०२५ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-वरील संभाव्य खर्च (रु. लाखात)	रकाना ३ मधील कामांची क्रियाशील प्रगती (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये प्रगती पथावर असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये प्रस्तावित केलेल्या नवीन रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये पूर्ण होणाऱ्या कामांची अपेक्षित लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये चालू व नवीन कामांसाठी वित्तीय आवश्यकता (रु. लाखात)				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०				
१. टाणे	४	...	...	...	४	...	...	...	...				
२. पालघर	३८	१८	१०२२.७३	१०५०	१८	१८	...	७	५०				
३. रायगड	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
४. नाशिक	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
५. धुळे	२७.००	३७.००	१९२.५३	३९२.५३	२७.००	२७.००	५.००	२७.००	२००.००				
६. नंदूरबार	७९.००	७६.००	६०९.७९	२५२०.००	३८.००	२५.००	२०.००	१२.००	४५८०.००				
७. जळगाव	२१	५०	२५०	२५०	५०	५०	१५०	१५०	३५००				
८. पुणे (उत्तर)	२१	२	१७.९८	१०	२	२	...	२	...				
९. नांदेड/भोकर	६७	१९	२५.००	१९००	१८००	१९	२०	१९	४५००.००				
१०. हिंगोली	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
११. अमरावती	१४२	१९	२२६.२३	१२६०.००	१५	४	१०	१०	१५००.००				
१२. यवतमाळ	८०	५४	१६६३.६८	१६६३.६८	६०	६०	४३	३०	५०८५				
१३. नागपूर	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
१४. भंडारा	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
१५. गोंदिया	२	२	१३.३८	१००.००	१	१	५	६	८९०.००				
१६. चंद्रपूर	...	१९	४१७.५२	२५००.००	३	३	...	३	४००.००				
१७. गडचिरोली	३९२	८	२२५	१२५०	७	७	५	७	३०००				
१८. खामगाव	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
१९. बुलढाणा	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
२०. वाशिम	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
२१. अकोला	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
२२. वर्धा	...	१	६.३०	७५	१	१	...	१	२५				

तत्त्वा क्रमांक ३
कार्यक्रम अंदाजपत्रक-सन २०२५-२०२६
प्रशासकीय इमारती

सन २०२४-२०२५ व २०२५-२०२६ या वर्षात रस्त्यांच्या कामाकरिता केलेली आर्थिक तरतूद व कामांची प्रत्यक्ष झालेली प्रगती									
वर्षाच्या सुरुवातीला अस्तित्वात असलेली रस्त्यांची एकूण लांबी (कि. मी. मध्ये)		सन २०२४-२०२५ साली संभाव्य क्रियाशील प्रगती					सन २०२५-२०२६ चा कार्यक्रम		
जिल्हा	सुरवातीला अस्तित्वात असलेली रस्त्यांची एकूण लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२४-२०२५ मध्ये चालू असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२४-२०२५ मध्ये करिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (रु. लाखात)	२०२४-२०२५ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-वरील संभाव्य खर्च (रु. लाखात)	२०२४-२०२५ मध्ये रकाना ३ मधील कामांची क्रियाशील प्रगती (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये प्रगती पथावर असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये प्रस्तावित केलेल्या नवीन रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये पूर्ण होणाऱ्या कामांची अपेक्षित लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये चालू व नवीन कामांसाठी वितीय आवश्यकता (रु. लाखात)
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
१. ठाणे	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२. पालघर	...	...	...	...	...	...	...	...	...
३. रायगड	...	...	...	...	...	...	...	...	...
४. नाशिक	...	...	...	...	...	...	...	...	...
५. धुळे	...	...	...	...	...	...	...	...	...
६. नेंदुरबार	...	...	...	...	...	...	...	...	...
७. जळगाव	...	...	...	...	...	...	...	...	...
८. अहमदनगर	...	...	...	...	...	...	...	...	...
९. पुणे (उत्तर)	२५८३८.४१	...	...	...	...	...	...	...	...
१०. नंदेड/भोकर	...	...	...	...	...	...	...	...	...
११. हिंगोली	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१२. अमरावती	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१३. यवतमाळ	११८८७.३५	२६४१.६३	...	७३४२.१६	५००.६३	२६४१.६३	१३००.४०	३९४२.०३	२७५७.९२
१४. नागपूर	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१५. भंडारा	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१६. गोंदिया	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१७. चंद्रपूर	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१८. गडचिरोली	१४२३८.९४	...	...	...	...	...	...	...	...
१९. वाशिम	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२०. बुलढाणा	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२१. खामगाव	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२२. वर्धा	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२३. अकोला	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२४. जा. बँ. प्र. अकोला	...	...	...	...	...	...	...	...	...

तत्ता क्रमांक ३
कार्यक्रम अंदाजपत्रक-सन २०२५-२०२६
(२) कार्यात्मक इमारती (अ) शैक्षणिक

सन २०२४-२०२५ व २०२५-२०२६ या वर्षात रस्त्यांच्या कामाकरिता केलेली आर्थिक तरतूद व कामांची प्रत्यक्ष झालेली प्रगती

सन २०२४-२०२५ साली संभाव्य क्रियाशील प्रगती										सन २०२५-२०२६ चा कार्यक्रम			
वर्षाच्या		२०२४-२०२५ मध्ये		२०२४-२०२५ मध्ये		२०२४-२०२५ मध्ये		२०२४-२०२५ मध्ये		२०२५-२०२६ मध्ये		२०२५-२०२६ मध्ये	
सुरवातीला		चाळू असलेल्या		रस्त्यांच्या कामा-		रस्त्यांच्या कामा-		प्रगती पथावर		प्रस्तावित केलेल्या		पूर्ण होणाऱ्या	
अस्तित्वात असलेली		रस्त्यांची लांबी		करिता अर्थसंकल्पीय		रस्त्यांच्या कामा-		असलेल्या		नवीन रस्त्यांची		कामांची अपेक्षित	
रस्त्यांची		(कि. मी. मध्ये)		तरतूद		खर्च		रस्त्यांची लांबी		लांबी		लांबी	
एकूण लांबी		(कि. मी. मध्ये)		(रु. लाखात)		(रु. लाखात)		(कि. मी. मध्ये)		(कि. मी. मध्ये)		(कि. मी. मध्ये)	
(कि. मी. मध्ये)		२		४		५		७		८		९	
जिल्हा		३		६		९		९		९		९	
१		३		६		९		९		९		९	
१.	टाणे	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२.	पालघर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
३.	रायगड	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
४.	नाशिक	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
५.	धुळे	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
६.	नंदूरबार	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
७.	जळगाव	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
८.	पुणे (उत्तर)	४९६८८.९९	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
९.	नांदेड/भोकर	२९४९४.००	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१०.	हिंगोली	५४७४.३६	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
११.	अमरावती	१५४९७.६७	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१२.	यवतमाळ	८६०७६.३३	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१३.	नागपूर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१४.	भंडारा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१५.	गोंदिया	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१६.	चंद्रपूर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१७.	गडचिरोली	५६६१०.००	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१८.	बुलढाणा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
१९.	खामगाव	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२०.	अकोला	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२१.	वर्धा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२२.	वाशिम	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

तक्ता क्रमांक ३
कार्यक्रम अंदाजपत्रक-सन २०२५-२०२६
(२) कार्यात्मक इमारती (अ) वैद्यकीय

सन २०२४-२०२५ व २०२५-२०२६ या वर्षात रस्त्यांच्या कामाकरिता केलेली आर्थिक तरतूद व कामांची प्रत्यक्ष झालेली प्रगती

सन २०२४-२०२५ साली संभाव्य क्रियाशील प्रगती										सन २०२५-२०२६ चा कार्यक्रम							
वर्षाच्या		२०२४-२०२५ मध्ये		२०२४-२०२५ मध्ये		२०२४-२०२५ मध्ये		२०२५-२०२६ मध्ये		२०२५-२०२६ मध्ये		२०२५-२०२६ मध्ये					
सुरवातीला अस्तित्वात असलेली रस्त्यांची एकूण लांबी (कि. मी. मध्ये)		चालू असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)		रस्त्यांच्या कामा-करिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (रु. लाखात)		रस्त्यांच्या कामा-वरील संभाव्य खर्च (रु. लाखात)		रकाना ३ मधील कामांची क्रियाशील प्रगती (कि. मी. मध्ये)		२०२५-२०२६ मध्ये प्रगती पथावर असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)		२०२५-२०२६ मध्ये प्रस्तावित केलेल्या नवीन रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)		२०२५-२०२६ मध्ये पूर्ण होणाऱ्या कामांची अपेक्षित लांबी (कि. मी. मध्ये)		२०२५-२०२६ मध्ये चालू व नवीन कामांसाठी वित्तीय आवश्यकता (रु. लाखात)	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०								
१. ठाणे	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
२. पालघर	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
३. रायगड	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
४. नाशिक	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
५. धुळे	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
६. नंदूरबार	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
७. जळगाव	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
८. अहमदनगर	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
९. पुणे (उत्तर)	११९१५.१५	...	...	...	...	...	...	...	...								
१०. नांदेड/भोकर	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
११. हिंगोली	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
१२. अमरावती	११०५३.६४	...	...	...	...	...	...	...	...								
१३. यवतमाळ	१५२१३०.०४	...	...	...	...	...	...	...	...								
१४. नागपूर	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
१५. भंडारा	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
१६. गोंदिया	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
१७. चंद्रपूर	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
१८. गडचिरोली	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
१९. खामगाव	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
२०. वर्धा	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
२१. अकोला	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
२२. वाशिम	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
२३. बुलढाणा	...	...	...	...	...	...	...	...	...								
२४. जा. ब. प्र. अकोला	...	...	...	...	...	...	...	...	...								

(२) कार्यक्रम अंदाजपत्रक-सन् २०२५-२०२६ तत्कालीन क्रमांक ३ कार्यालयक इमारती (ड) पोलीस इमारती

सन २०२४-२०२५ व २०२५-२०२६ या वर्षात रस्त्यांच्या कामाकरिता केलेली आर्थिक तरतूद व कामांची प्रत्यक्ष झालेली प्रगती									
वर्षाच्या सुरुवातीला अस्तित्वात असलेली रस्त्यांची एकूण लांबी (कि. मी. मध्ये)		सन २०२४-२०२५ साली संभाव्य क्रियाशील प्रगती					सन २०२५-२०२६ चा कार्यक्रम		
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
जिल्हा	सुरवातीला अस्तित्वात असलेली रस्त्यांची एकूण लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२४-२०२५ मध्ये चालू असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२४-२०२५ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-करिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (रु. लाखात)	२०२४-२०२५ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-वरील संभाव्य खर्च (रु. लाखात)	रकाना ३ मधील कामांची क्रियाशील प्रगती (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये प्रगती पथावर असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये प्रस्तावित केलेल्या नवीन रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये पूर्ण होणाऱ्या कामांची अपेक्षित लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये चालू व नवीन कामांसाठी वित्तीय आवश्यकता (रु. लाखात)
१.	ठाणे	...	...	...	...	...	...	...	...
२.	पालघर	...	...	...	...	...	...	...	...
३.	रायगड	...	...	...	...	...	...	...	...
४.	नाशिक	...	...	...	...	...	...	...	...
५.	धुळे	...	...	...	...	...	...	...	...
६.	नंदुरबार	...	...	...	...	...	...	...	...
७.	जळगाव	...	...	...	...	...	...	...	...
८.	अहमदनगर	...	...	...	...	...	...	...	...
९.	पुणे (उत्तर)	१५८७८.९५	...	...	...	...	...	...	...
१०.	नांदेड/भोकर	...	...	...	...	...	...	...	...
११.	हिंगोली	...	...	...	...	...	...	...	...
१२.	अमरावती	३९९४.४८	...	...	...	...	...	...	...
१३.	यवतमाळ	...	...	...	...	...	...	...	...
१४.	नागपूर	...	...	...	...	...	...	...	...
१५.	भंडारा	...	...	...	...	...	...	...	...
१६.	गोंदिया	...	...	...	...	...	...	...	...
१७.	चंद्रपूर	...	...	...	...	...	...	...	...
१८.	गडचिरोली	...	...	...	...	...	...	...	...
१९.	खामगाव	...	...	...	...	...	...	...	...
२०.	वर्धा	...	...	...	...	...	...	...	...
२१.	अकोला	...	...	...	...	...	...	...	...
२२.	वाशिम	...	...	...	...	...	...	...	...
२३.	बुलढाणा	...	...	...	...	...	...	...	...

वर्षाच्या	सन २०२४-२०२५ साली संभाव्य क्रियाशील प्रगती				सन २०२५-२०२६ चा कार्यक्रम			
	२०२४-२०२५ मध्ये चाळू असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२४-२०२५ मध्ये रस्त्यांच्या कामा- करिता अर्थसंकल्पीय तस्तुद (रु. लाखात)	२०२४-२०२५ मध्ये रस्त्यांच्या कामा- वरील संभाव्य खर्च (रु. लाखात)	२०२४-२०२५ मधील कामांची क्रियाशील प्रगती (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये प्रगती पथावर असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये प्रस्तावित केलेल्या नवीन रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये पूर्ण होणाऱ्या कामांची अपेक्षित लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये चाळू व नवीन कामांसाठी वित्तीय आवश्यकता (रु. लाखात)
जिल्हा	२	४	५	६	७	८	९	१०
१. गडचिरोली	५५३१०.००	...	...	...	...	...	...	...
२. अमरावती	३७१४८.३९	...	...	...	...	...	...	...

महिला व बालविकास विभाग

एकात्मिक बालविकास सेवायोजना (आदिवासी)

एकात्मिक बालविकास सेवा योजनेअंतर्गत राज्यात ८६ आदिवासी प्रकल्प सध्या कार्यरत असून त्यामध्ये १७५७१ अंगणवाडी केंद्र मंजूर आहेत. त्यामध्ये बालमृत्युचे प्रमाण कमी करणे, तसेच बालके, गरोदर स्त्रिया व स्तनदा माता यांच्या मधील कुपोषणाचे प्रमाण कमी करणेसाठीचे प्रमुख उद्दिष्टे आहेत. ८५ आदिवासी प्रकल्पांपैकी २४ अतिसंवेदनशील आदिवासी प्रकल्पात सन १९९७ पासून नवसंजीवन योजना कार्यान्वित करण्यात आली आहे.

वरील उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी प्रभावी आरोग्य विषयक सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येतात.

बालमृत्यु व अतिकुपोषणाचे प्रमाण जास्त असण्यासाठी मुख्यत्वेकरून खालील बाबी कारणीभूत आहेत—

- (१) जन्मतः मुलाचे कमी वजन (२,५०० ग्रॅम पेक्षा कमी);
- (२) गरोदरपणातील आरोग्याची काळजी न घेणे;
- (३) गरोदरपणातील रक्तक्षय;
- (४) प्रसूति दरम्यान व प्रसूतिपश्चात, निर्माण झालेल्या समस्या;
- (५) मुलांचे दिर्घ आजार;
- (६) आजारपणातील उपचाराची तत्परता व गुणात्मकता;
- (७) शुद्ध व निर्जंतूक पिण्याच्या पाण्याचा पुरवठा;
- (८) आदिवासी लोकांतील अनिष्ट रूढी, परंपरा व अंधश्रद्धा इत्यादी;
- (९) गरीबी;
- (१०) कमी वयात गरोदरपणात, वारंवार गर्भारपण तसेच दोन प्रसूतिमधील कमी अंतर;
- (११) महिलांमध्ये आरोग्य व पोषणविषयक शिक्षणाचा अभाव;
- (१२) जनजागृतीचा अभाव.

बालमृत्यु :

राज्यात उपलब्ध असलेल्या आकडेवारीनुसार सर्वसाधारणतः एकूण होणाऱ्या सर्व बालमृत्युपैकी सुमारे ५० टक्के बालमृत्यु हे जन्मल्यापासून १ महिन्याच्या आत होतात. अशा बालमृत्युसाठी प्रमुख कारणे खालीलप्रमाणे आहेत—

१. स्त्रियांमधील शारीरिक अशक्तपणा, कुपोषणस्थिती;
२. अस्वच्छ जागी व अकुशलपणे हाताळलेली बाळंतपणे;
३. अपूर्ण दिवसाची बाळंतपणे;
४. गरोदर स्त्रियांमधील रक्तक्षय व प्रसूति दरम्यान तसेच प्रसूतिपश्चात रक्तस्त्राव;
५. नवजात अर्भकामधील आजारपण, जसे प्रसूति दरम्यान अर्भकाचे श्वास गुदमरून होणारे मृत्यु (निओनेटल अॅसफीकशीया इंट्रायुटेराइन फिटलडिसट्रेस), हायपोथरमिया, हायपोग्लायसेमिया सेप्टीसिमिया, जन्माचे वेळी डोक्यास इजा (मार), जन्मतः जंतूसंसर्ग इत्यादी;
६. उशीरा स्तनपानास सुरुवात करणे व बाळास निव्वळ स्तनपान न देणे;
७. मातांमधील हिवताप, क्षय स्तनदाह, रक्तक्षय इत्यादी आजारपण;
८. अस्वच्छता;
९. गरोदरपणात व नवजात अर्भकाचे घेण्याच्या काळजी विषयीचे अज्ञान.

बालमृत्यु व कुपोषण कमी करण्यासाठी नियोजन :

१. जिल्हा सरासरी पेक्षा अतिकुपोषित बालकांचे प्रमाण जास्त असलेली गावे शोधून काढणे;
२. अतिदुर्गम व पावसाळ्यामध्ये संपर्क तुटणाऱ्या गावांची यादी तयार करणे;
३. मागील वर्षात संसर्गजन्य रोगाच्या साथी आल्या असलेल्या गावांची यादी तयार करणे;
४. श्रेणी ३ व ४ मधील बालकांची यादी तयार करणे;
५. मागील वर्षी एकदाही आरोग्य तपासणी न झालेल्या बालकांची अंगणवाडीनिहाय यादी तयार करणे;
६. तीन महिन्यापेक्षा जास्त कालावधीसाठी श्रेणी ३ व ४ कुपोषितांमध्ये असलेल्या तसेच सतत आजारी असलेल्या मुलांची अंगणवाडीनिहाय यादी तयार करणे;
७. मागील तीन वर्षांची आकडेवारी तयार करून विश्लेषणात्मक तक्ते, प्रकल्प, सेक्टर अंगणवाडीस्तरावर यादी तयार करून आढावा घेण्यासाठी त्यांचा उपयोग करणे;
८. अंगणवाडीस्तरावर तसेच प्रकल्पस्तरावर कुपोषण व बालमृत्यु दर्शविणारे नकाशे तयार करणे. यामध्ये बालमृत्युसाठी लाल रंग व कुपोषणासाठी निळा रंग वापरणे;
९. अंगणवाडीस्तरावर खाजगी डॉक्टरांची यादी तयार करणे;
१०. प्रकल्पामध्ये अस्तित्वात असलेल्या स्वयंसेवी संस्थांची यादी तयार करणे, जेणेकरून खाजगी डॉक्टर व स्वयंसेवी संस्था यांचा कार्यक्रमांमध्ये सहभाग मिळविता येईल;
११. प्रत्येक बिटस्तरावर दिर्घ आजारी/अतिकुपोषित असलेल्या मुलांचे रोगनिदान व उपचार करण्यासाठी बालरोग विशेषज्ञ शिबिरे आयोजित करणे;

१२. महिलांमध्ये वैयक्तिक व परिसर स्वच्छता, शुद्ध पिण्याचे पाणी, पोषण व आरोग्य याबाबत जाणीव निर्माण करण्यासाठी महिला मेळावे आयोजित करणे;

१३. महिलांसोबत अंतर व्यक्तिगत सुसंवाद साधण्यासाठी प्रशिक्षण शिबिरे आयोजित करून त्यामध्ये जन्मल्याबरोबर लवकर स्तनपान, पहिले सहा महिने निव्वळ स्तनपान, बाळ सहा महिन्याचे होताच वरचा आहार सुरु करणे, आजारपणात स्तनपान/जेवण सुरु ठेवणे इत्यादी कुपोषण प्रतिबंधक उपाययोजना, तसेच गरोदरपणातील काळजी व नवजात अर्भकाची घरी घ्यावयाची काळजी याबाबत मातांना माहिती देणे;

१४. आरोग्य सेविका, अंगणवाडी सेविका व प्रशिक्षित दाई यांना ०-६ वर्ष मुलांमधील हगवण, अतिसाराचे आजार, श्वसनदाह (रेस्पीरेटरी ट्रॅक्ट इनफेक्शन) हायपोथरमिया, हायपोग्लोसिमिया, सेप्टिसिमिया, ताप इत्यादी आजारांमध्ये व्यवस्थापन करण्याच्या कौशल्यात वाढ करण्यासाठी तीन दिवसांचे प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करणे.

१५. अंगणवाडी क्षेत्रातील तीव्र कमी वजनाच्या बालकांची यादी अंगणवाडीत व ग्रामपंचायतीत लावणे.

पूरक पोषण आहार :

१. **घरपोच आहार (THR) :-** ६ महिने ते ३ वर्षे वयोगटातील बालके, गरोदर व स्तनदा माता, ६ महिने ते ६ वर्षे वयोगटातील तीव्र कमी वजनाची बालके तसेच ११ ते १४ वयोगटातील शाळेत न जाणाऱ्या किशोरवयीन मुली यांना घरपोच आहार (THR) पुरवठा करण्यात येतो. घरपोच आहार (THR) मध्ये प्रति लाभार्थी प्रति दिन कच्चे धान्य व किराणा माल २ महिन्यातून एकदा ५० दिवसांसाठी देण्यात येतो. त्याची पॅकींग साईज खालीलप्रमाणे आहे.

अ.क्र.	लाभार्थी प्रकार	पाककृतीमधील धान्याचा प्रकार	प्रति दिन प्रति लाभार्थी द्यावयाचे प्रमाण (वजन ग्रॅम)	उष्मांक (कि. कॅलरीज)	प्रथिने (ग्रॅम)
१.	३ ते ६ वर्षे वयोगटातील लाभार्थी (सकाळचा नाश्ता)	...	गहू ... ४०	१२८.८०	४.२४
		साखर/गुळ ... ८	३२.००	...	...
		सोयाबीन तेल ... ३	२७.००	...	...
		एकूण ...	...	१८७.८०	४.२४
२.	३ ते ६ वर्षे वयोगटातील लाभार्थी (दुपारचे जेवण)	...	चना/चवळी/वाटाणा ... २४	७७.०४	४.५१
		मुंगडाळ/मसुरडाळ/तुरडाळ ... १०	३२.६०	२.४०	...
		तांदुळ ... ३८	१३५.३९	३.०४	...
		मिर्ची पावडर ... २	४.७५	०.२५	...
		हळद पावडर ... २	५.६१	०.१५	...
		मिठ ... ४	...	...	...
		सोयाबीन तेल ... ७	६३.००	...	...
		एकूण ...	...	३१८.३९	१०.३६

सदर पाककृती वरीलप्रमाणे ठेऊन त्यासाठी जिल्हानिहाय/विभागनिहाय कच्चे धान्य व किराणा माल पुरवण्यासाठी निविदा राबविणे आवश्यक आहे. सदर कच्चे धान्य किराणा मालाचा कमाल दर हा प्रति लाभार्थी प्रति दिन रु. ७.३५/- पेक्षा जास्त राहणार नाही अशी मर्यादा निर्धारित करता येईल व रु. ०.६५/- अंगणवाडी सेविकांना आहार शिजवण्यासाठी देण्यात येतील.

२. **गरम ताजा आहार (HCM) :-** ३ वर्षे ते ६ वर्षे वयोगटातील बालके यांना गरम ताजा आहारांतर्गत महिला मंडळ व बचत गटमार्फत सकाळचा नाश्ता व दुपारचे जेवण पुरविण्यात येते. सदरचा गरम ताजा आहार लाभार्थ्यांना अंगणवाडीतच खाऊ घालण्यात येते. तथापि, मार्च २०२० पासून राज्यात कोरोना-१९ विषाणूचा प्रादुर्भाव वाढल्याने अंगणवाडीत दिला जाणारा गरम ताजा आहार बंद करून त्याऐवजी घरपोच आहार (THR) देण्यात येत आहे. घरपोच आहार (THR) यामध्ये खालीलप्रमाणे आहार देण्यात येत आहे.

Sr. No.	Type of Beneficiaries	Recipe	Rate (Rate per metric ton) आहाराचा दर (प्रति मेट्रिक टन)	Calories	Proteins
१	२	३	४	५	६
1.	6 Months to 3 Years Children (Regular)	(i) Energy dense Moong Dal Khichdi Premix fortified with essential micronutrients. (ii) Energy Dense Tur Dal Khichdi premix fortified with essential micronutrients. (iii) Multi Mix Cereals And Proteins (iv) Multi Mix Cereals And Proteins premix (Millet Base)	74970 66780 55755 54180	500 Kcal	12 to 15 gm
2.	6 Months to 6 Years Malnourished Children (Additional)	(i) Energy dense Moong Dal Khichdi Premix fortified with essential micronutrients.	74970	300 Kcal	8 to 10 gm

१	२	३	४	५	६
3. Pregnant Ladies-- Lactating Mother and Adolescent girls in 4 aspirational districts	(i)	Energy dense Moong Dal Khichdi Premix fortified with essential micronutrients.	72870	600 Kcal	18 to 20 gm
	(ii)	Energy Dense Tur Dal Khichdi premix fortified with essential micronutrients.	64365		
	(iii)	Multi Mix Cereals And Proteins	53655		
	(iv)	Multi Mix Cereals And Proteins premix (Millet Base)	52027.500		

३. गावकरी, महिला मंडळ यांच्या लोकसहभागातून सहकार्याने अंगणवाडीमधील पूरक पोषण आहारामध्ये पोषण मूल्ये वाढविण्यासाठी गूळ, पालक तुळशीची पाने, शेवग्याची पाने इत्यादी पौष्टिक पदार्थांचा समावेश करणे;

४. लाभार्थ्यांना पुरविण्यात येणारा (THR) चे गुणवत्तेसंबंधी संनियंत्रण करण्यासाठी नमुने, प्रयोगशाळा तपासण्यासाठी नियमितपणे पाठविणे व गुणवत्तेसंबंधी खबरदारी घेणे;

५. अंगणवाडी लाभधारकांना शासनाने विहित केलेल्या प्रमाणामध्ये पोषण मूल्ये मिळत असल्याची खात्री करणे तसेच पूरक पोषण आहार ताजा व रुचकर राहील याबाबत खात्री करणे. यासाठी प्रत्येक अंगणवाडी परिक्षेत्रात माता समिती गठीत करण्यात येत आहे;

६. पूरक पोषण आहारामध्ये खंड पडू नये म्हणून पावसाळ्यामध्ये अतिदुर्गम व आदिवासी क्षेत्रामध्ये व डोंगराळ भागामधील गावासाठी/वाड्यामध्ये दळणवळणाचा तुटणारा संपर्क लक्षात घेता आदिवासी क्षेत्रात पावसाळ्याच्या दरम्यान जिथे बचत गट नाहीत तेथे ३ महिने पुरेल एवढा पूरक पोषण आहारासाठी आवश्यक धान्यादी मालाचा साठा तसेच २ महिने पुरेल एवढे (THR) चा साठा उपलब्ध करणे;

७. महिलांना पोषण संबंधी तसेच घरी उपलब्ध असलेल्या खाद्यादी पदार्थांमधून सकस आहार कसा तयार करता येईल व अतिकुपोषित मुलांना खाऊ घालावयाच्या आहारासंबंधी जागरूकता निर्माण करणे. या संदर्भात बचत गटांना/महिला मंडळांना प्रशिक्षण देणे सुरु आहे.

३. ग्राम बाल विकास केंद्र (VCDC) :-

१. राज्यातील अती तीव्र कुपोषित (SAM) बालकांना कुपोषणातून बाहेर काढण्यासाठी ग्राम/अंगणवाडीस्तरावर ग्राम बाल विकास केंद्र सुरु करण्यात आलेले आहेत.

२. या अंतर्गत कुपोषित बालकांना एका महिन्याकरिता अंगणवाडीत दिवसभर ठेवण्यात येते.

३. अंगणवाडीत दररोज किमान ६ वेळा बालकांना पौष्टिक आहार देण्यात येतो.

४. अंगणवाडीत बालकांना आवश्यकतेनुसार डॉक्टरांच्या सल्ल्याने औषधोपचार करण्यात येतो.

५. कुपोषित बालकांना सर्वसाधारण श्रेणीत आणणेसाठी Energy Dense Nutritious Food (EDNF) देण्यात येतो.

अंगणवाडी लाभधारकांची आरोग्य तपासणी संदर्भसेवा :

अंगणवाडीमधील मुलांमधील आजाराचे वेळीच रोगनिदान करून योग्य तो औषधोपचार करण्यासाठी पर्यायाने बालमृत्यु व कुपोषण टाळण्याच्या उद्देशाने आरोग्य तपासणीचा मूळ उद्देश आहे—

१. आदिवासी व नवसंजीवन प्रकल्पातील अंगणवाडी लाभधारकांची आरोग्य तपासणी दर तीन महिन्यातून किमान १ वेळा व इतर क्षेत्रामधून दर महिन्यातून किमान १ वेळा करणे तसेच आजारी व अतिकुपोषित मुलांची तपासणी दर महिन्याला करणे;

२. अतितीव्र कमी वजनाच्या बालकांना ग्राम बाल विकास केंद्रामध्ये (VCDC) विशेष आहार व उपचार देणे.

३. आदिवासी तसेच दुर्गम क्षेत्रामध्ये पावसाळ्यात दळणवळण संपर्क तुटत असल्यामुळे ३० जून पूर्वी मोहिमस्तरावर कृतीबद्ध कार्यक्रम आखून १०० टक्के लाभधारकांची आरोग्य तपासणी करणे;

४. ३ महिने किंवा जास्त कालावधीकरिता सतत आजारी असलेल्या तसेच तीव्र कमी वजनाच्या लाभधारकांची यादी करून विशेष रोग निदानासाठी व विशेष उपचारासाठी आरोग्य विभागाचे बाल तज्ञांचे शिबिरे आयोजित करून योग्य तो उपचार करणे;

५. गरोदर स्त्रिया, स्तनदा माता व महिला यांचेसाठी स्त्रिरोग तज्ञांचे रोग निदान व उपचार शिबिरे आयोजित करणे;

६. अंगणवाडी लाभधारकांच्या आजारपणात तातडीने संदर्भसेवा देण्यासाठी नजिकच्या आरोग्य केंद्रात ने-आण करण्यासाठी सोयीचे व्हावे म्हणून प्राथमिक आरोग्य केंद्राचे तसेच एकात्मिक बाल विकास प्रकल्पाचे वाहन उपलब्ध करून देणे;

७. तीव्र कमी वजनाची व अतिधोक्याची बालके व आजारी मुलांची आरोग्य तपासणी व उपचार दर महिन्यात वैद्यकीय अधिकारी यांचेमार्फत करणे आवश्यक आहे;

८. आरोग्य तपासणी व उपचार करण्यासाठी पुरेशा प्रमाणात आरोग्य विभागाकडून औषधे उपलब्ध करणे.

गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांची काळजी :

१. गरोदर स्त्रियांची यादी तयार करणे;

२. आरोग्य सेविका, प्रशिक्षित दाई व अंगणवाडी सेविका यांनी नियमितपणे गृहभेटी देऊन गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांची काळजी घेणे;

३. अति धोक्याच्या गरोदर स्त्रियांचा शोध घेऊन त्यांची नियमितपणे आरोग्य तपासणी करणे;
४. गरोदर स्त्रियांना धनुर्वात प्रतिबंधक लस देणे;
५. गरोदर स्त्रियांना/स्तनदा मातांना आयर्न फोलिक ॲसिडच्या गोळ्या देणे;
६. गरोदर स्त्रिया/स्तनदा मातांना अंगणवाडी केंद्रामध्ये बसवून पुरक पोषण आहार देणे. (स्पॉट फीडिंग);
७. वारंवार होणारी बाळंतपणे, दोन मुलांमधील कमी अंतर, कमी वयात होणारी अपत्ये, गरोदरपणात योग्य ती काळजी न घेणे, गरोदरपणातील रक्तक्षय, गर्भविषबाधा इत्यादी आजार याबाबी बालमृत्यूस तसेच मातामृत्यूस कारणीभूत ठरतात. याबाबतची जाणीव महिलांमध्ये करून देणे;
८. स्तनदा मातांना स्तनपान, हगवणी ह्या आजारावर उपचार तसेच वैयक्तिक स्वच्छतेसंबंधी आरोग्य शिक्षण देणे;
९. अंगणवाडीमधील १०० टक्के लाभधारकांचे वेळापत्रकानुसार लसीकरण केल्या जातील तसेच लसींची शिट साखळी योग्यरित्या ठेवल्या जातील याबाबत खात्री बाळगणे.

वैयक्तिक व परिसर स्वच्छता :

१. अंगणवाडीमधील मुलांचे जेवणापूर्वी हात धुण्यासंबंधी शिस्त लावणे तसेच मातांनी अन्न शिजविण्यापूर्वी, अन्न मुलास भरविण्यापूर्वी तसेच शौचास नंतर साबणाने किंवा राखेने स्वच्छ हात धुण्यासंबंधी आरोग्य शिक्षण देणे;
२. मुलांची वैयक्तिक स्वच्छता योग्यरित्या राखण्यासाठी नखे कापणे, केस विंचरणे, नियमितपणे आंघोळ करणे, नाक स्वच्छ ठेवणे, दात स्वच्छ घासणे, इत्यादी विषयीची काळजी घेणे व याबाबत मातांना शिक्षण देणे;
३. पिण्यास शुध्द व निर्जंतूक केलेल्या पाण्याचा वापर तसेच योग्यरित्या पाणी साठवणे याबाबत आरोग्य शिक्षण देणे;
४. घरातील तसेच अंगणवाडीमधील परिसर स्वच्छता योग्य राहिल या दृष्टीने मार्गदर्शन करणे.

पर्यवेक्षक व संनियंत्रण :

१. प्रकल्पांतर्गत सर्व अंगणवाडी केंद्रांना वाविप्रअ/सहा. वापिप्रअ/पर्यवेक्षिका यांनी दर महिन्यात भेटी देऊन योजनेअंतर्गत सर्व मुद्यांवर आढावा घेऊन अंगणवाडी सेविकेस मार्गदर्शन करणे;
२. पावसाळ्यामध्ये साथीचे रोग जसे ताप, हगवण, गेस्ट्रो इ. चे प्रमाण वाढते अशा परिस्थितीवर तातडीने नियंत्रण करण्यासाठी वेळीच उपाययोजना करणे जेणेकरून बालमृत्यू टाळता येतील व मुले कुपोषित होण्यापासून वाचतील;
३. केंद्र शासनाकडून पुरवठा करण्यात येणाऱ्या औषधी अंगणवाडी पेट्यांचा पुरवठा होण्यास उशीर होत असल्यास आरोग्य विभागाकडून अंगणवाडी स्तरावर प्राथमिक औषधोपचाराची औषधे उपलब्ध करून देणे;
४. मागील तीन वर्षांचे पावसाळ्याच्या कालावधीतील बालमृत्यू, अतिकुपोषण व साथीचे रोग याबाबतच्या अनिष्ट घटनांचा आढावा घेऊन त्या क्षेत्रामध्ये प्रतिबंधात्मक उपाययोजना करणे.

पोषण व आरोग्य शिक्षण :

१. पावसाळ्यात पिण्याचे पाणी निर्जंतूक व पिण्यास योग्य असे वापरण्यासंबंधाने;
२. पावसाळ्यामध्ये अतिसाराचे प्रमाण विशेष करून लहान बालकामध्ये जास्त असल्याकारणाने बालकांची घ्यावयाची काळजी संबंधाने आरोग्य शिक्षण देणे;
३. घरी उपलब्ध असलेल्या धान्यातून सकस आहार कसा करता येईल याबाबतचे पोषण शिक्षण तसेच प्रात्यक्षिके महिलांसाठी अंगणवाडी केंद्रामध्ये आयोजित करून पोषणाचा दर्जा वाढविण्यास मदत होईल यासाठी प्रयत्न करणे.

समन्वय :

१. अंगणवाडीस्तरावर सेविका व आरोग्य सेविका तसेच वैद्यकीय अधिकारी व बाल विकास प्रकल्प अधिकारी यांचेमध्ये समन्वय साधणे;
२. अंगणवाडीस्तरावर आरोग्य सेविका व अंगणवाडी सेविका गृहभेटी, गरोदर स्त्रियांची तपासणी, लसीकरण, वजनवाढ देखरेख, इत्यादी कार्य सोबतीने करणे;
३. वैद्यकीय अधिकारी, बाल विकास प्रकल्प अधिकारी/सहायक बाल विकास प्रकल्प अधिकारी यांनी अंगणवाडीस संयुक्त भेटी देणे;
४. सेक्टर प्रकल्प, उपविभाग व जिल्हास्तरावर आरोग्य तसेच ए. बा. वि. से. योजनेमधील कर्मचारी व अधिकाऱ्यांनी संयुक्तपणे कार्यक्रमाचा आढावा घेणे;
५. राज्यस्तरावर आरोग्य विभाग, आदिवासी विकास विभाग १ महिला व बाल विभाग यांचेकडून आढावा घेणे;

६. एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेशी संबंधित आरोग्य विभागाशिवाय इतर विभाग जसे-शिक्षण विभाग, आदिवासी विकास विभाग, ग्रामीण विकास विभाग, इत्यादीसोबत समन्वय साधणे;

७. सामुदायिक वृद्धीपत्रकाचा वापर समाज जागृतीसाठी करणे.

भारतरत्न डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना :

अनुसूचित क्षेत्रातील आहारातील उष्मांक व प्रथिनांच्या कमतरतेमुळे स्त्रियांमध्ये कमी वजनाची बालके जन्माला येण्याचे प्रमाण जास्त असून आदिवासी समाजामध्ये याचे प्रमाण ३३.१ टक्के एवढे असल्याचे निदर्शनास आले. आदिवासी स्त्रियांमध्ये गरोदरपणाच्या शेवटच्या तिमाही मध्ये वजन वाढीचे प्रमाण कमी असल्यामुळे या कालावधीत मातेचे आरोग्य व पोषण चांगले राहणे आवश्यक आहे. कारण त्याचा परिणाम जन्माला येणाऱ्या बालकावर देखील होतो आणि म्हणून दिनांक १८ नोव्हेंबर २०१५ च्या शासन निर्णयानुसार भारतरत्न डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना दिनांक १ डिसेंबर २०१५ पासून सुरु करण्यास मान्यता देण्यात आली. सदर योजनेत अनुसूचित क्षेत्रातील अंगणवाडी/मिनी अंगणवाडी क्षेत्रातील सर्व गरोदर मातांना गरोदरपणाच्या शेवटच्या तिमाहीत व स्तनदा माता यास पहिल्या तिमाहीत एक वेळ चौरस आहार देण्यात येतो. शासन निर्णय दिनांक २ ऑगस्ट २०१६ नुसार महिलांना लाभ देण्याचा कालावधी वाढवून स्त्री गरोदर असल्याचे निश्चित झाल्यापासून तिला लाभ दिला जातो तसेच स्तनदा मातेस बाळंतपणाच्या नंतर पुढील सहा महिन्यांपर्यंत सदर योजनेचा लाभ दिला जातो. सदर योजना १६ आदिवासी जिल्ह्यातील ८५ एकात्मिक बाल विकास प्रकल्पांतर्गत कार्यक्षेत्रात राबविण्यात येत होती. शासन निर्णय दिनांक ३० नोव्हेंबर २०१५ नुसार हे कार्यक्षेत्र वाढवून अनुसूचित क्षेत्र व अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील गावे हि यात समाविष्ट केली गेली.

तसेच शासन निर्णय दिनांक ५ ऑगस्ट २०१६ नुसार अनुसूचित क्षेत्रातील व अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील ७ महिने ते ६ वर्ष वयोगटातील सर्व बालकांना अंडी/केळी/ऋतुमानानुसार फळे पुरवणारा टप्पा २ सुरु करण्यात आला.

योजनेची उद्दिष्टे :

१. अनुसूचित क्षेत्रात गरोदर स्त्रिया व स्तनदा माता यांच्या आरोग्याची काळजी घेणे;
२. कमी वजनाची बालके जन्माला येण्याचे प्रमाण कमी करणे;
३. कुपोषणाला निर्मूलन;
४. स्त्रियांमधील ऍनिमियाचे प्रमाण कमी करणे.

योजनेचे लाभार्थी (अंगणवाडीत नोंदविलेले) :

१. गरोदर माता;
२. स्तनदा माता;
३. ७ महिने ते ६ वर्ष वयोगटातील लाभार्थी.

लाभाचा प्रकार :

१. गरोदर व स्तनदा मातेस महिन्यातून २५ दिवस चौरस आहार दिला जातो.
२. ७ महिने ते ६ वर्ष वयाच्या बालकांना १ अंडी (मांसाहारी मुलांकरिता) किंवा २ केळ (शाकाहारी मुलांकरिता)/ऋतुमानानुसार फळे दिले जाते.

प्रशासकीय बाबी :

१. आदिवासी व अतिदुर्गम क्षेत्रातील प्रकल्पामधील सहा. बा. वि. प्र. अ./पर्यवेक्षिका/अंगणवाडी सेविका व वाहन चालक यांची रिक्त पदे पावसाळा सुरु होण्यापूर्वी तातडीने भरणे. जर प्रकल्पांचे वाहन नादुरुस्त, निकामी अथवा निर्लेखित झाले असल्यास किंवा पुरवठा करण्यात आले नसल्यास जिल्हाधिकारी यांना तातडीची बाब म्हणून वाहन पुरवठा करण्यास विनंती करणे, जेणे करून जिल्हाधिकारी पावसाळ्यापूर्वी वाहन अधिग्रहण करून प्रकल्पास पुरवठा करणे शक्य होईल;

२. अंगणवाडी केंद्रामध्ये ग्रोथचार्ट उपलब्ध नसल्यास ते पावसाळ्यापूर्वी उपलब्ध करून देण्यात यावे;
३. प्रकल्पातील सर्व बाल विकास प्रकल्प अधिकारी/सहा. बा. वि. प्र. अ./पर्यवेक्षिका यांनी मुख्यालयी राहण्याबाबत कटाक्षाने खबरदारी घेणे.

तक्ता क्र. १

एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेअंतर्गत राज्यात कार्यरत असणारे आदिवासी प्रकल्प (ऑक्टोबर-२०२४)

अ. क्र.	जिल्हा	प्रकल्पाचे नाव	मंजूर अंगणवाडी केंद्र	कार्यरत अंगणवाडी केंद्र
१.	अहिल्यानगर (अहमदनगर)	अकोले	३२६	३२६
२.	अहिल्यानगर (अहमदनगर)	राजुर	२६१	२६१
अहमदनगर एकूण—			५८७	५८७
३.	अमरावती	चिखलदरा	२२९	२२९
४.	अमरावती	धारणी	२३३	२३३
अमरावती एकूण—			४६२	४६२
५.	चंद्रपूर	बल्लारपूर	७३	७३
६.	चंद्रपूर	ब्रम्हपुरी	२०९	२०९
७.	चंद्रपूर	चंद्रपूर	१७६	१७६
८.	चंद्रपूर	चिमुर्	२५१	२५१
९.	चंद्रपूर	गोंडपिंपरी	१३५	१३५
१०.	चंद्रपूर	जिवती	१६५	१६५
११.	चंद्रपूर	कोरपना	१६२	१६२
१२.	चंद्रपूर	पोंभुर्णा	८२	८२
१३.	चंद्रपूर	राजुरा	१९५	१९५
चंद्रपूर एकूण—			१४४८	१४४८
१४.	धुळे	दहिबेल	२५२	२५२
१५.	धुळे	साक्री	२८१	२८१
१६.	धुळे	साक्री (पिंपळनेर)	१९५	१९५
धुळे एकूण—			७२८	७२८
१७.	गडचिरोली	अहेरी	२३९	२३८
१८.	गडचिरोली	आरमोरी	१५८	१५८
१९.	गडचिरोली	भामरागड	१२४	१२४
२०.	गडचिरोली	चामोर्शी	३१३	३१२
२१.	गडचिरोली	देसाईगंज (वडसा)	८७	८७
२२.	गडचिरोली	धानोरा	२८९	२८८
२३.	गडचिरोली	एटापल्ली	२१६	२१०
२४.	गडचिरोली	गडचिरोली	१५९	१५३
२५.	गडचिरोली	कोरची	१४५	१४५
२६.	गडचिरोली	कुरखेडा	१८५	१८५
२७.	गडचिरोली	मुलचेरा	११३	११२
२८.	गडचिरोली	सिरोंचा	१५४	१५४
गडचिरोली एकूण—			२१८२	२१६६
२९.	गोंदिया	अर्जुनी मोर	२२१	२२१
३०.	गोंदिया	देवरी	२११	२११
३१.	गोंदिया	सडकअर्जुनी	१८३	१८३
३२.	गोंदिया	सालेकसा	१८७	१८७
गोंदिया एकूण—			८०२	८०२
३३.	जळगाव	चोपडा-१	१३३	१३३
३४.	जळगाव	चोपडा-२	१६९	१६९
जळगाव एकूण—			३०२	३०२

तक्ता क्र. १ (चालू)

अ. क्र.	जिल्हा	प्रकल्पाचे नाव	मंजूर अंगणवाडी केंद्र	कार्यरत अंगणवाडी केंद्र
३५.	नागपूर	रामटेक	२०२	२०२
नागपूर एकूण—			२०२	२०२
३६.	नांदेड	किनवट उत्तर	२३१	२३१
३७.	नांदेड	किनवट दक्षिण	२२३	२२३
३८.	नांदेड	माहूर	१७४	१७४
नांदेड एकूण—			६२८	६२८
३९.	नंदूरबार	अक्कलकुवा	२१७	२१७
४०.	नंदूरबार	अक्कलकुवा (मोलगी)	१६९	१६९
४१.	नंदूरबार	अक्कलकुवा (पिंपळखुंटा)—२	९८	९८
४२.	नंदूरबार	धडगांव	२३३	२३३
४३.	नंदूरबार	धडगांव (कुंठामोही)	१८०	१८०
४४.	नंदूरबार	धडगांव (तोरणमाळ)—२	१९०	१९०
४५.	नंदूरबार	नंदूरबार	२४८	२४८
४६.	नंदूरबार	नंदूरबार (रनाळा)—२	१६२	१६२
४७.	नंदूरबार	नवापूर	२०६	२०६
४८.	नंदूरबार	शहादा (म्हसवड)—२	२७४	२७४
४९.	नंदूरबार	शहादा	१९२	१९२
५०.	नंदूरबार	तळोदा	२४६	२४६
नंदूरबार एकूण—			२४१५	२४१५
५१.	नाशिक	बागलाण—१	२८९	२८९
५२.	नाशिक	बागलाण—२	२१६	२१६
५३.	नाशिक	देवळा	२०६	२०६
५४.	नाशिक	दिंडोरी	१७७	१७७
५५.	नाशिक	दिंडोरी (उमराळे)—२	१७४	१७४
५६.	नाशिक	हरसुल	२१०	२०९
५७.	नाशिक	इगतपुरी	३५६	३५४
५८.	नाशिक	कळवण—१	१६६	१६६
५९.	नाशिक	कळवण—२	१३९	१३९
६०.	नाशिक	नाशिक	२०३	२०३
६१.	नाशिक	पेठ	२५५	२५२
६२.	नाशिक	सुरगणा	२४२	२४२
६३.	नाशिक	सुरगणा (बाऱ्हे)—२	१३३	१३३
६४.	नाशिक	त्र्यंबकेश्वर	१६६	१६६
नाशिक एकूण—			२९३२	२९२६
६५.	पालघर	डहाणू	३८९	३८९
६६.	पालघर	डहाणू (कासा)	२३३	२३२
६७.	पालघर	जव्हार—१	१५७	१५५
६८.	पालघर	जव्हार—२	१९३	१९३
६९.	पालघर	मोखाडा	२०८	२०७
७०.	पालघर	पालघर	३२८	३२८
७१.	पालघर	पालघर (मनोर)	२६३	२६३
७२.	पालघर	तलासरी	२२८	२२८
७३.	पालघर	विक्रमगड	२९९	२९८
७४.	पालघर	वाडा—१	१२१	१२१
७५.	पालघर	वाडा—२	२७१	२७१
पालघर एकूण—			२६९०	२६८५

तक्ता क्र. १ (चालू)

अ. क्र.	जिल्हा	प्रकल्पाचे नाव	मंजूर अंगणवाडी केंद्र	कार्यरत अंगणवाडी केंद्र
७६.	पुणे	जुन्नर- १	२०७	२०७
७७.	पुणे	नारायणगाव	१६९	१६९
पुणे एकूण—			३७६	३७६
७८.	रायगड	कर्जत- १	१६१	१६१
७९.	रायगड	कर्जत- २	१७०	१७०
रायगड एकूण—			३३१	३३१
८०.	ठाणे	मुरबाड-१	१९५	१९५
८१.	ठाणे	मुरबाड-२	१९८	१९८
८२.	ठाणे	शहापुर	२९१	२८७
८३.	ठाणे	शहापुर (डोलखांब)	२९१	२९१
ठाणे एकूण—			९७५	९७१
८४.	यवतमाळ	घाटंजी	१७९	१७९
८५.	यवतमाळ	पांढरकवडा	२२१	२२१
८६.	यवतमाळ	राळेगाव	१७१	१७१
यवतमाळ एकूण—			५७१	५७१
एकूण बेरीज—			१७६३१	१७६००

तक्ता क्र. २

एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेअंतर्गत राज्यात कार्यरत असणारे नवसंजीवन प्रकल्प (ऑक्टोबर-२०२४)

अ. क्र.	जिल्हा	प्रकल्पाचे नाव	मंजूर अंगणवाडी केंद्र	कार्यरत अंगणवाडी केंद्र
१.	अमरावती	चिखलदरा	२२९	२२९
२.	अमरावती	धारणी	२३३	२३३
अमरावती एकूण—			४६२	४६२
३.	गडचिरोली	एटापल्ली	२१६	२१०
गडचिरोली एकूण—			२१६	२१०
४.	नंदूरबार	अक्कलकुवा	२१७	२१७
५.	नंदूरबार	अक्कलकुवा (मोलगी)	१६९	१६९
६.	नंदूरबार	अक्कलकुवा (पिंपळखुटा)-२	९८	९८
७.	नंदूरबार	धडगाव	२३३	२३३
८.	नंदूरबार	धडगाव (कुंठामोही)	१८०	१८०
९.	नंदूरबार	धडगाव (तोरणमाळ)-२	१९०	१९०
१०.	नंदूरबार	तळोदा	२४६	२४६
नंदूरबार एकूण—			१३३३	१३३३
११.	नाशिक	हरसुल	२१०	२०९
१२.	नाशिक	नाशिक	२०३	२०३
नाशिक एकूण—			४१३	४१२
१३.	पालघर	डहाणू	३८९	३८९
१४.	पालघर	डहाणू (कासा)	२३३	२३२
१५.	पालघर	जव्हार-१	१५७	१५५
१६.	पालघर	जव्हार-२	१९३	१९३
१७.	पालघर	मोखाडा	२०८	२०७
१८.	पालघर	तलासरी	२२८	२२८
१९.	पालघर	वाडा-१	१२१	१२१
२०.	पालघर	वाडा-२	२७१	२७१
पालघर एकूण—			१८००	१७९६
२१.	ठाणे	मुरबाड	१९५	१९५
२२.	ठाणे	मुरबाड-२	१९८	१९८
२३.	ठाणे	शहापुर	२९१	२८७
२४.	ठाणे	शहापुर (डोलखांब)	२९१	२९१
ठाणे एकूण—			९७५	९७१
एकूण बेरीज—			५१९९	५१८४

प्रपत्र क्रमांक-२
एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना (विवरणपत्र-७)
आदिवासी प्रकल्पातील ० ते ५ वर्षे वयोगटातील मुला-मुलींच्या कुपोषणाच्या सद्यःस्थितीचे विवरणपत्रक

अ.क्र.	जिल्ह्याचे नांव	० ते ५ वर्षे वयोगटातील मुले/मुली २०२३-२०२४ (माचै २०२४)					० ते ५ वर्षे वयोगटातील मुले/मुली २०२४-२०२५ (ऑक्टोबर २०२४)					० ते ५ वर्षे वयोगटातील मुले/मुली २०२४-२०२५ (अंदाजित)				
		एकूण वजन घेतलेली मुले ३	सर्वसाधारण ४	कमी वजनाची ५	तीव्र कमी वजनाची ६	एकूण वजन घेतलेली मुले ७	सर्वसाधारण ८	कमी वजनाची ९	तीव्र कमी वजनाची १०	एकूण वजन घेतलेली मुले ११	सर्वसाधारण १२	कमी वजनाची १३	तीव्र कमी वजनाची १४			
१	अहमदनगर	१६४८०	१३५६१	२३७९	५४०	१६१८८	१३२१८	२४१९	५५१	१६५२६	१३६१५	२४४३	४६८			
२	अमरावती	२९६९४	२०६०३	७२८६	१८०५	२८९१४	१९८६८	७१०६	१९४०	२९२९०	२०४६४	७१७७	१६४९			
३	चंद्रपूर	४५५२६	४०१६३	४४५९	९०४	४२६६६	३७४५४	४३९४	८१८	४३७११	३८५७८	४४३८	६९५			
४	धुळे	४३५१९	३८१८२	४१६५	११७२	४४५४५	३८९६९	४३२७	१२४९	४५५७०	४०१३८	४३७०	१०६२			
५	गडचिरोली	६९७९३	५६१०९	१०९५६	२७२८	७१३४९	५४५३९	१३८६६	२९४४	७२६८२	५६१७५	१४००५	२५०२			
६	गोंदिया	२८९७०	२५८१६	२५६५	५८९	२८३०१	२५३६८	२४०८	५२५	२९००७	२६१२९	२४३२	४४६			
७	जळगाव	२१०८५	१८९५५	१९३२	१९८	२०९०६	१८७१३	१९५९	२३४	२१४५२	१९२७४	१९७९	१९९			
८	नागपूर	८७९३	८१९१	५२१	८१	८६१९	८०४२	४९८	७९	८८५३	८२८३	५०३	६७			
९	नांदेड	२५४०७	२४६६९	५२१	२१७	१५८२७	१५३४९	३९५	८३	१६२७९	१५८०९	३९९	७१			
१०	नंदूरबार	१३५९९१५	९३७४८	३२७९८	९४४९	१३८९७७	९३५१४	३४४६०	११००३	१४०४७७	९६३१९	३४८०५	९३५३			
११	नाशिक	१७२००५	१५२११९	१५६४७	४१९९	१५९१७७	१४११८२	१४३३६	३६५९	१६३००६	१४५४७७	१४४७९	३११०			
१२	पालघर	१२५३८४	९४४७१	२६३८६	४५२७	१२८४२८	९७११२	२७०६५	४२५१	१३०९७४	१०००२५	२७३३६	३६१३			
१३	पुणे	१५४५६	१४५४८	८५२	५६	१५०३३	१४१६३	८१३	५७	१५४५७	१४५८८	८२१	४८			
१४	रायगड	१३६१६	१२७७३	६८०	१६३	१३०९०	१२३८७	५७२	१३१	१३४४८	१२७५९	५७८	१११			
१५	ठाणे	४०१०७	२८४१३	१०५१२	११०२	४०९५२	२९२०९	१०२५६	१४८७	४१७०८	३००८५	१०३५९	१२६४			
१६	यवतमाळ	१९४१९	१६९७९	१७११	७६९	१८४२३	१५७७९	१९०६	७३८	१८८४	१६२५२	१९२५	६२७			
	एकूण	८११२८९	६५९३४०	१२३४५०	२८४९९	७९१३९५	६३४८६६	१२६७८०	२९७४९	८०७४४	६५३९१०	१२८०४९	२५२८५			

तक्ता क्र. ३

आदिवासी प्रकल्पातील ६ महिने ते ६ वर्षे वयोगटातील बालके, गरोदर व स्तनदा माता, किशोरवयीन मुली या लाभार्थ्यांना, प्रतिदिनी द्यावयाचा आहार व आर्थिक निकष तपशील खालीलप्रमाणे—

अ. क्र.	लाभार्थी प्रकार	आहाराचे प्रमाण व स्वरूप	प्रतिदिन प्रति लाभार्थी आहार खर्चाची दर मर्यादा	पूरक पोषण आहाराचा प्रकार
१.	६ महिने ते ३ वर्षे पर्यंतची सर्वसाधारण बालके	५०० उष्मांक आणि १२ ते १५ ग्रॅम प्रथिने.	रु. ८.००	आहार घरी नेवून खाण्यासाठी. (Take Home Ration).
२.	३ वर्षे ते ६ वर्षे पर्यंतची सर्वसाधारण बालके	५०० उष्मांक आणि १२ ते १५ ग्रॅम प्रथिने	रु. ८.००	सकाळचा नाश्ता, दुपारचे जेवण (अंगणवाडीत आहार खाऊ घालण्यासाठी).
३.	६ महिने ते ३ वर्षे पर्यंतची तीव्र कमी वजनाची बालके	८०० उष्मांक आणि २० ते २५ ग्रॅम प्रथिने	रु. १२.००	आहार घरी नेवून खाण्यासाठी. (Take Home Ration).
४.	३ वर्षे ते ६ वर्षे पर्यंतची तीव्र कमी वजनाची बालके	८०० उष्मांक आणि २० ते २५ ग्रॅम प्रथिने	रु. १२.००	सकाळचा नाश्ता, दुपारचे जेवण (अंगणवाडीत आहार खाऊ घालण्यासाठी). (Take Home Ration).
५.	गरोदर स्त्रिया, स्तनदा माता, तसेच ११ ते १४ वयोगटातील शाळाबाह्य किशोरवयीन मुली	६०० उष्मांक आणि १८ ते २० ग्रॅम प्रथिने	रु. ९.५०	आहार घरी नेवून खाण्यासाठी. (Take Home Ration).

नवसंजीवन प्रकल्पांतर्गत पूरक आहार योजनाची फलश्रुती (ऑगस्ट २०२० ते ऑगस्ट २०२४)

अ.क्र.	निर्देशांक	धारणी	चिखल- दरा	पल्ली	सूल	कुवा	कुवा (मो- लगी)	कुवा-२	गाव	गाव (कुंठा- मोही)	घड- गाव	घड- गाव-२	तळोदा उहाणू (कासा)	जव्हार	मोखाडा	मुर- बाड	शहा- बाड-२	मुर- पूर	शहा- पूर	तला- सरी	वाडा	वाडा	एकूण			
१. अतीतीव्र कमी वजनाची बालके (टक्केवारी)																										
	ऑगस्ट-२०२०	७.८७	७.५७	५.९१	४.२५	१०.१३	५.७६	५.६६	८.१७	१०.८३	९.८०	१२.२२	६.९०	३.४७	४.८६	१२.५१	८.७६	४.७४	१.९८	२.७४	४.३५	४.९५	३.८१	७.०४	३.७४	६.१५
	ऑगस्ट-२०२१	७.१४	६.६६	५.९३	३.१८	७.१२	६.४४	५.९५	९.८१	१०.५०	१०.५२	१२.५१	७.१३	३.६१	४.५३	११.६०	८.८८	४.२६	१.७६	३.१०	४.०७	६.०४	३.२४	७.१८	३.५६	६.०१
	ऑगस्ट-२०२२	७.८०	६.५३	५.१५	२.६८	६.०४	६.८५	७.०७	९.९८	९.११	११.७५	१२.६०	६.८७	३.४०	५.००	११.१७	९.१०	४.०७	१.३९	२.८८	३.४१	४.३८	२.९३	६.५९	३.४१	५.८४
	ऑगस्ट-२०२३	६.४२	६.००	५.१६	२.६४	६.०९	७.२५	७.२६	९.५०	८.४६	९.४९	११.९३	६.१०	२.८६	५.०८	११.३७	८.०४	४.८५	१.११	३.६२	३.६८	४.५४	४.०१	७.७४	३.१४	५.७६
	ऑगस्ट-२०२४	७.२६	५.८९	३.५८	२.८९	४.८१	७.०६	७.९१	७.९४	७.८२	१०.४०	११.५३	५.१०	२.१८	४.५५	८.२४	५.९१	३.५१	४.३८	२.२८	३.४८	३.६६	२.७१	६.४७	२.२४	५.३७
२. बालमृत्यू दर ० ते १ वर्ष (IMR)																										
	ऑगस्ट-२०२०	४३	३९	१४	१३	१३	२०	११	२९	१८	२१	२०	१९	१३	४	३५	१६	९	३	१	८	८	१०	६	१०	१७
	ऑगस्ट-२०२१	३९	३२	१९	१३	१२	१५	१५	३६	९	१४	१६	१०	१४	६	२७	१८	१३	७	१३	९	७	४	३	१२	१६
	ऑगस्ट-२०२२	२६	३०	१८	१०	१७	२१	११	३२	१७	१६	१४	९	९	११	१३	१८	१७	...	३	४	६	८	३	५	१४
	ऑगस्ट-२०२३	२४	२८	१८	१०	१८	२३	१२	३०	१५	१३	१३	८	९	११	१३	१७	१६	...	३	४	६	१०	४	५	१३
	ऑगस्ट-२०२४	११	२८	१०	१३	१५	१५	११	२५	१३	१३	१६	९	७	८	१४	१४	१८	...	२	४	४	११	६	८	८

तक्ता क्र. ५
एकात्मिक बालविकास सेवा योजना
विविध कार्यक्रमांचे सुचकांची माहिती (माहे ऑगस्ट २०२०-२०२४)

अ. क्र.	विवरण	माहिना व वर्ष	राज्य	आदिवासी	नवसंजीवन
१.	एकूण प्रकल्प संख्या	ऑगस्ट-२०२४	५५३	८६	२४
२.	मंजूर अंगणवाडी केंद्र संख्या	ऑगस्ट-२०२४	९७४७५	१६०१९	४४१०
३.	कार्यान्वित अंगणवाडी केंद्र संख्या	ऑगस्ट-२०२४	९७४७५	१६०१९	४४१०
४.	मंजूर मिनी अंगणवाडी केंद्र संख्या	ऑगस्ट-२०२४	१३०११	२४६१	९२२
५.	कार्यरत मिनी अंगणवाडी केंद्र संख्या	ऑगस्ट-२०२४	१२९७१	२४६१	९२२
६.	पूरक पोषण लाभार्थ्यांची संख्या	ऑगस्ट-२०२०	७७१२०२०	११३६८०३	३४८६७०
		ऑगस्ट-२०२१	७८४६९२२	११५४०७७	३५३४७७
		ऑगस्ट-२०२२	७०६०३९२	१०५५९३०	३२५७२८
		ऑगस्ट-२०२३	६६८२३१०	९७३७५९	३०९१५९
		ऑगस्ट-२०२४	६३५५४६१	९४१३३२	३००१७९
७.	जिवंत जन्म	ऑगस्ट-२०२०	८०९९०	१२९३६	४०३८
		ऑगस्ट-२०२१	७८८३२	१३१८४	४२५६
		ऑगस्ट-२०२२	७८५२०	१३२०४	४३४०
		ऑगस्ट-२०२३	७६३२५	१२६४६	४४५६
		ऑगस्ट-२०२४	६३३९५	१०५८१	३६८४
८.	बालमृत्यू ० ते १ वर्ष	ऑगस्ट-२०२०	१००२	१७४	६८
		ऑगस्ट-२०२१	१०२७	१७७	७४
		ऑगस्ट-२०२२	९२३	१६७	७३
		ऑगस्ट-२०२३	६९०	१४८	६६
		ऑगस्ट-२०२४	४७०	६३	२१
९.	बालमृत्यू ० ते १ वर्ष (टक्केवारी)	ऑगस्ट-२०२०	१.२४	१.३५	१.६८
		ऑगस्ट-२०२१	१.३०	१.३४	१.७४
		ऑगस्ट-२०२२	१.१८	१.२६	१.३८
		ऑगस्ट-२०२३	०.९०	१.१७	१.४८
		ऑगस्ट-२०२४	०.७४	०.६०	०.५७
१०.	मृत्यू १ ते ५ वर्ष	ऑगस्ट-२०२०	२६८	७३	३८
		ऑगस्ट-२०२१	३२३	७५	३३
		ऑगस्ट-२०२२	२८९	८३	४२
		ऑगस्ट-२०२३	१९६	५१	२३
		ऑगस्ट-२०२४	१६१	३०	१९
११.	मृत्यू १ ते ५ वर्ष (टक्केवारी)	ऑगस्ट-२०२०	०.३३	०.५६	०.९४
		ऑगस्ट-२०२१	०.४१	०.५७	०.९४
		ऑगस्ट-२०२२	०.३७	०.६२	०.७८
		ऑगस्ट-२०२३	०.२५	०.४०	०.५१
		ऑगस्ट-२०२४	०.२५	०.२८	०.५२
१२.	एकूण वजन घेतलेली मुले	ऑगस्ट-२०२०	५७३४३७०	८९८३०७	२७१७०७
		ऑगस्ट-२०२१	६१३०३६१	८९४३४६	२७१६२९
		ऑगस्ट-२०२२	६१०५३०२	८९२३७२	२७३१०७
		ऑगस्ट-२०२३	५८१९१५९	८९८३३०	२६०१४२
		ऑगस्ट-२०२४	५६६५१०४	८९०३९३	२६३९९७

तक्ता क्र. ५ (चालु)

अ. क्र.	विवरण	महिना व वर्ष	राज्य	आदिवासी	नवसंजीवन
१३.	सर्वसाधारण श्रेणीमधील मुले	ऑगस्ट-२०२०	५०७३८८०	६९६६२९	१८२९०७
		ऑगस्ट-२०२१	५५३१६८८	७०४७४३	१९०१४७
		ऑगस्ट-२०२२	५५५८८२४	७१४६२२	१९२४०३
		ऑगस्ट-२०२३	५३३४९५१	६५९१५९	१८५८९२
		ऑगस्ट-२०२४	५१९९००२	६४८९२९	१८७३०६
१४.	मध्यम कमी वजनाची	ऑगस्ट-२०२०	५५०६५३	१५९६८७	७००७४
		ऑगस्ट-२०२१	५००२६५	१५१२५५	६४४३६
		ऑगस्ट-२०२२	४५९६३६	१३९९६९	६३०१८
		ऑगस्ट-२०२३	४०९२४७	१२७५१९	५९२६५
		ऑगस्ट-२०२४	३९७३७३	१३०४६५	६२२४८
१५.	तीव्र कमी वजनाची	ऑगस्ट-२०२०	११०१६७	४१९९१	१८७२६
		ऑगस्ट-२०२१	९८४०८	३८३४८	१७०४६
		ऑगस्ट-२०२२	८६८४२	३७७८१	१७६८६
		ऑगस्ट-२०२३	७४९६१	३१६५२	१४९८५
		ऑगस्ट-२०२४	६८७२९	३०९९९	१४४४३
१६.	तीव्र कमी वजनाची (टक्केवारी)	ऑगस्ट-२०२०	१.९२	४.६७	६.८९
		ऑगस्ट-२०२१	१.६१	४.२९	६.२८
		ऑगस्ट-२०२२	१.४२	४.२३	६.४८
		ऑगस्ट-२०२३	१.२९	३.८७	५.७६
		ऑगस्ट-२०२४	१.२१	३.८३	५.४७

जलसंपदा विभाग

सूर्या प्रकल्प

प्रस्तावना :

सूर्या प्रकल्पास जानेवारी २००४ मध्ये रु. ३७९२६.०० लक्ष एवढ्या रकमेस पाचवी सुधारित प्रशासकीय मान्यता मिळालेली आहे. सदरहू प्रकल्प हा बांधकामाधीन प्रकल्प आहे. प्रकल्पातील धरण व उन्नेयी बंधारा पूर्ण झालेला असून कालव्याची कामे अपूर्ण आहेत.

प्रकल्पाचे कालवे वनजमिनीतून जात असल्याने वनजमीन संपादनातील अडचणीमुळे डावा तीर कालव्याची कामे अपूर्ण आहेत. प्रकल्पात जून २०२२ अखेर १२४९० हेक्टर सिंचनक्षमता निर्माण झाली असून प्रकल्पाची एकूण क्षमता १४६९६ हेक्टर आहे. सूर्या प्रकल्पांतर्गत २२६.९३ द.ल.घ.मी. पाणी साठा बिगरसिंचनासाठी आरक्षित झाल्याने प्रकल्पाचा सुधारित जलनियोजन प्रस्ताव [६६६४ हे. (४५ टक्के) सिंचन क्षमता कपात] कोंकण पाटबंधारे विकास महामंडळ, ठाणे यांचे पत्र क्र. कोंपाविमं/तां. ५/सूर्या/१३६२/सन २०१७, दि. ८-५-२०१७ अन्वये मान्यतेच्या पुढील कार्यवाहीस्तव शासनास सादर करण्यात आला आहे.

सन २०२४-२०२५ चा बांधकाम कार्यक्रम रु. १५०.०० लक्ष होता. सन २०२५-२०२६ चा कार्यक्रम रु. १६५.०० लक्ष इतक्या व्याप्तीचा करण्यात आलेला आहे.

विभागाकडील प्रगतीपथावरील १ मोठा प्रकल्प (पाचवे सुधारित प्रशासकीय मान्यता प्राप्त) व निधी अभावी प्रलंबित कामे करण्याकरिता सन २०२५-२०२६ मध्ये खालीलप्रमाणे निकडीची कामे करणे आवश्यक आहेत.

१. प्रलंबित खाजगी भूसंपादन करणे व भूभाडे देणे.

या व्यतिरिक्त प्रकल्पास सन २००३ मध्ये केंद्र शासनाकडून वनजमीन संपादन प्रस्तावास तत्वतः मान्यता मिळालेली आहे. वनविभागास नवत वर्तमान मूल्य पर्यायी वनीकरण व दंडणीय वनीकरणाची एकूण रक्कम रुपये २७,०१३.१९ लक्ष अदा करण्यात आली आहे. याअनुषंगाने सदर प्रकल्पास फेर मान्यता प्राप्ततेच्या अनुषंगाने अपेक्षित कार्यवाही प्रगतीपथावर आहे.

सूर्या प्रकल्पांतर्गत सूर्या नदीवर दोन धरणे असून कवडास उन्नेयी बंधान्याचे बांधकाम सन १९७५ मध्ये सुरु करण्यात येवून सन १९७८ मध्ये व मुख्य धामणी धरणाचे बांधकाम सन १९७८ मध्ये सुरु करण्यात येवून सन १९९० मध्ये पूर्ण करण्यात आलेले आहे. सद्यस्थितीत १०० टक्के पाणीसाठा निर्माण झालेला आहे.

सूर्या प्रकल्पांतर्गत कवडास उन्नेयी बंधान्यापासून निघणाऱ्या उजवा तीर कालव्याची लांबी २८.५१ कि. मी. व डावा तीर कालव्याची लांबी ४७ कि. मी. आहे. उजवा तीर कालव्याचे काम हे मुख्य कालवा विरणप्रणालीसह सन १९९३ मध्ये पूर्ण झालेले आहे. परंतु कि. मी ३४ ते ४७ मधील मुख्य डावा तीर कालवा तसेच वितरणप्रणालीचे काम वनजमीन संपादन अभावी अद्यापही करता आलेले नाही. वनजमीन हस्तांतरण अंतिम टप्प्यात असून आताचे किंमतीनुसार रु. ८०.०० कोटीची कामे बंदिस्त तालिका वितरणप्रणालीमध्ये (PDN) प्रस्तावित असून सूर्या प्रकल्पाच्या प्रशासकीय मान्यतेस्तव सादर करावयाच्या प्रस्तावित ६ व्या सुधारित प्रकल्प अहवालात अंतर्भूत आहेत.

बांधकामे व आस्थापना मिळून २०२५-२०२६ करीता कार्यक्रम अंदाजपत्रकास रु. १६५.०० लक्ष एवढी मागणी करण्यात येत आहे.

(जनजाती क्षेत्र उपयोजना)

कार्यालयीन अंदाजपत्रक

जनजाती क्षेत्र उपयोजनेखाली असलेल्या मोठ्या पाटबंधारे प्रकल्पाची प्रस्तावना (सूर्या प्रकल्प)

१.	प्रकल्पाचे नाव	...	...	...	...	सूर्या प्रकल्प
२.	नदीचे नाव	...	...	...	...	सूर्या नदी
३.	गाव (धरण स्थळ)	...	...	...	...	धामणी
४.	तालुका	...	...	...	...	विक्रमगड
५.	जिल्हा	...	...	...	...	पालघर
६.	धरणाचा प्रकार	...	...	...	...	दगडी धरण
७.	प्रशासकीय मान्यता (महिना व वर्ष)...	...	...	...	...	जानेवारी १९७४
८.	मूळ किंमत (रु. लक्ष) (जानेवारी १९७४)	...	...	...	...	रु. १,८९०.८३ लक्ष
९.	सुधारित प्रशासकीय मान्यतेनुसार किंमत (रु. लक्ष)	...	...	...	...	रु. ३७,९२५.८३ लक्ष
१०.	केंद्रीय जल आयोगाची मान्यता (महिना/वर्ष)	...	...	...	...	सप्टेंबर १९७५
११.	३१ मार्च २०२४ पर्यंतचा एकूण खर्च (रु. लक्ष)	...	...	...	...	रु. ६३५३०.२७ लक्ष
१२.	प्रकल्प पूर्ण झाल्यावर निर्माण होणारी सिंचन क्षमता (हेक्टर)	...	...	...	...	२७,१८८ हेक्टर
१३.	३० जून २०२४ पर्यंत निर्माण झालेली एकूण सिंचन क्षमता (हेक्टर)...	...	...	...	...	२३,१०७ हेक्टर
१४.	३० जून २०२४ पर्यंत निर्माण होणारी अतिरिक्त संभाव्य सिंचन क्षमता (हेक्टर)	...	...	...	...	६५० हेक्टर
१५.	पाण्याचा नियोजित एकूण वापर तलांक ११८.६० मी....	...	...	...	...	२८६.३१ द.ल.घ.मी.
१६.	२०२३-२०२४ मध्ये एकूण सिंचित झालेले क्षेत्र (हेक्टर)...	...	...	...	...	१२१२२.३ हेक्टर
१७.	डाव्या कालव्याची लांबी (कि. मी.)...	...	...	...	...	४७ कि. मी. (मुख्य)
१८.	उजव्या कालव्याची लांबी (कि. मी.)...	...	...	...	...	२८.५१ कि. मी.
१९.	प्रकल्पबाधित गावांची संख्या	...	...	...	...	११ गावे
२०.	जनजाती क्षेत्रात किती लाभ आहे	...	...	...	...	१४८५१.८० हेक्टर (पीकक्षेत्र)
२१.	नियंत्रक अधिकारी	...	...	...	...	अधीक्षक अभियंता, ठाणे पाटबंधारे मंडळ, ठाणे

कोंकण पाटबंधारे विकास महामंडळ, ठाणे

सूर्या प्रकल्प

तक्ता एक

(दोन) वित्तीय आवश्यकता :

(रुपये लाखात)

अ. क्र.	वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च, २०२३-२०२४				अर्थसंकल्प, २०२४-२०२५				सुधारित अंदाज, २०२४-२०२५				अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६			
		योजनांतर्गत		योजनेतर	एकूण	योजनांतर्गत		योजनेतर	एकूण	योजनांतर्गत		योजनेतर	एकूण	योजनांतर्गत		योजनेतर	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४				
(अ)-कार्याचे वर्गीकरण-																	
१.	मोठा प्रकल्प-सूर्या प्रकल्प	...	...	४.००	१५०.००	...	१५०.००	१५०	...	१५०.००	१६५.००	...	१६५.००				
२.	मध्यम प्रकल्प	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
एकूण-(अ)		४.००	...	४.००	१५०.००	...	१५०.००	१५०	...	१५०.००	१६५.००	...	१६५.००				
(ब)-उद्दिष्टवार वर्गीकरण-																	
नवनिर्मित पालघर जिल्ह्यातील सिंचन व्यवस्थापनासाठी निर्मित पालघर पाटबंधारे विभाग, मनोर या विभागाच्या आस्थापनेचे वेतन मुख्य लेखाशीर्ष २७०१ मोठे व मध्यम पाटबंधारे, ८० सर्वसाधारण, ००१ संचालन व प्रशासन, (०४) व्यवस्थापन आस्थापना या प्रधान लेखाशीर्षांतर्गत अदा केले जाते.																	
१.	वेतन	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
२.	प्रवास खर्च	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
३.	कार्यालयीन खर्च	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
४.	इतर खर्च	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
५.	महामंडळातील कर्मचारी, से. नि. वे. अंशराशीकरण, रजा रोखीकरण	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
६.	कर्ज मुद्दल	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
७.	रोख्यावरील व्याज	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
८.	कमिशन, कर्ज रोखे	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
९.	उभारणीचे खर्च	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
१०.	आंतरलेखा बदल	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
११.	अनुदान (हमी शुल्क)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
वजा		...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
निलंबन		...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
एकूण (ब) (निव्वळ)		...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				

तक्ता एक (चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
(क)-वित्तलब्धीची साधने :													
१.	शासनाकडून अपेक्षित अंशदान ३० टक्के (कामासाठी व आस्थापनेसाठी) आकास्मिकता निधीमधून प्राप्त झालेले शा. अंशदान	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
२.	ओ. आय. बी. पी.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
३.	मा. पा. वि. सं. म.(SPV)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
४.	एल. आय. सी.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
५.	हुडको	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
६.	नाबार्ड	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
७.	व्याजासाठी	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
८.	मुदलासाठी	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
९.	पाणीपट्टी व इतर जमा	५६२४.३०	...	५६२४.३०	६५००.००	...	६५००.००	६५००.००	...	६५००.००	७०००.००	...	७०००.००
१०.	म.कृ.खो.वि.मं. कडून प्राप्त होणारी व्याजाची रक्कम	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
११.	भाग भांडवली अंशदान (सिडको)...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण (क) (स्थूल)													
	वजा	५६२४.३०	...	५६२४.३०	६५००.००	...	६५००.००	६५००.००	...	६५००.००	७०००.००	...	७०००.००
(३४५१ कडून २७०१ कडे वर्ग)													
एकूण (क) (निव्वळ)													
		५६२४.३०	...	५६२४.३०	६५००.००	...	६५००.००	६५००.००	...	६५००.००	७०००.००	...	७०००.००

कर्मचारी गोषवाच्यातील पदे व वेतनश्रेणी दर्शविणारे विवरणपत्र

(R. T.)

अ.क्र.	पदनाम	सुधारित वेतनसंरचना		एकूण पदे		
		वेतन बॅन्ड	ग्रेड वेतन	२०२२-२३	२०२३-२४	२०२४-२५
१	२	३	४	५	६	७
राजपत्रित						
१.	कार्यकारी अभियंता	६७,७००-२,०८,७००	...	१	१	१
२.	उपकार्यकारी अभियंता/सहा. अभियंता श्रेणी-१/ उपविभागीय अभियंता/अधिकारी	५६,१००-१,७७,५००	...	५	५	५
३.	शाखा अभियंता/	४१,८००-१,३२,३००	...	१९	१९	१९
अराजपत्रित वर्ग-३						
१.	कनिष्ठ अभियंता	३५,४००-१,१२,४००	...	...	...	...
२.	विभागीय लेखापाल	४४,९००-१,४२,४००	...	१	१	१
३.	प्रथम लिपिक	३५,४००-१,१२,४००	...	१	१	१
४.	वरिष्ठ लिपिक	२५,५००-८१,१००	...	९	९	९
५.	कनिष्ठ लिपिक/टंकलेखक/संगणक	१९,९००-६३,२००	...	२०	२०	२०
६.	भांडारपाल	३५,४००-१,१२,४००	...	१	१	१
७.	सहायक भांडारपाल	१९,९००-६३,२००	...	१	१	१
८.	स्था. अभियांत्रिकी सहायक... ..	२५,५००-८१,१००	...	८	८	८
९.	लघुलेखक (निम्नश्रेणी)	३८,६००-१,२२,८००	...	१	१	१
१०.	आरेखक (श्रेणी-१)	३५,४००-१,१२,४००	...	१	१	१
११.	आरेखक (३)	२५,५००-८१,१००	...	४	४	४
१२.	वाहन चालक	१९,९००-६३,२००	...	४	४	४
१३.	दप्तर कारकून	१९,९००-६३,२००	...	६	६	६
१४.	मोजणीदार	१९,९००-६३,२००	...	८	८	८
१५.	संदेशक	२१,७००-६९,१००	...	२	२	२
१६.	कालवा निरीक्षक	१९,९००-६३,२००	...	१६	१६	१६
अराजपत्रित वर्ग-४						
१.	नाईक	१६,६००-५२,४००	...	१	१	१
२.	शिपाई	१५,०००-४७,६००	...	१५	१५	१५
३.	चौकीदार	१५,०००-४७,६००	...	५	५	५
४.	कालवा टपाली	१५,०००-४७,६००	...	२	२	२
५.	कालवा चौकीदार	१५,०००-४७,६००	...	६	६	६
एकूण				१३७	१३७	१३७

कर्मचारी गोषवाच्यातील पदे व वेतनश्रेणी दर्शविणारे विवरणपत्र

रुपांतरित अस्थायी पदे (C. R. T.)

अ.क्र.	पदनाम	सुधारित वेतनसंरचना		एकूण पदे		
		वेतन बॅन्ड	ग्रेड वेतन	२०२२-२३	२०२३-२४	२०२४-२५
१	२	३	४	५	६	७
अराजपत्रित वर्ग-३						
१.	हजेरी लिपिक	१९,९००-६३,२००	...	...	...	...
२.	वाहन चालक	१९,९००-६३,२००	...	१	१	१
३.	कारकून	२५,५००-८१,१००	...	...	...	...
४.	रोजनॉद वहीपाल	१९,९००-६३,२००	...	...	...	...
५.	विजतंत्री यंत्रचालक	२५,५००-८१,१००	...	...	...	...
६.	मीटर वाचक	१९,९००-६३,२००	...	...	...	...
७.	कालवा निरीक्षक	१९,९००-६३,२००	...	१	१	१
८.	सुतार	१९,९००-६३,२००	...	१	१	...
अराजपत्रित वर्ग-४						
१.	मुकादम	१६,६००-५२,४००	...	...	...	...
२.	मदतनीस	१६,६००-५२,४००	...	१	१	१
३.	प्रयोगशाळा परिचर	१६,६००-५२,४००	...	१	...	...
४.	चौकीदार	१६,६००-५२,४००	...	७	३	१
५.	मजूर	१६,६००-५२,४००	...	१६	१०	६
एकूण				२८	१७	१०

तक्ता दोन
TABLE-II

(तीन) कार्यक्रमांच्या कार्यभाराचा गोषवारा (मोठे प्रकल्प)

(III) Programme Work-load Summary (Major Project)

(रुपये लाखात)

अ. क्र. Serial No.	कार्य/बाब Activity/Item	प्रकल्पाचे नाव सूर्या Surya			
1	2	3			
१)	भूसंपादन—				
1)	Land Acquisition---				
	(अ) खाजगी क्षेत्र				
	(a) Private Land	...	...	...	...
	एकूण (हेक्टर)				
	Total (He.)	...	...	...	...
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती				
	Progress upto 31-3-2024	...	...	...	275.928 He.
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती				
	Estimated Progress in 2024-2025	...	...	...	...
	(ब) सरकारी क्षेत्र				
	(c) Government Land	...	...	...	...
	एकूण (हेक्टर)				
	Total (He.)	...	...	...	...
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती				
	Progress upto 31-3-2024	...	...	...	275.03 He.
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती				
	Estimated Progress in 2024-2025	...	...	...	...
	(क) वन क्षेत्र				
	(c) Forest Land	...	...	...	...
	एकूण (हेक्टर)				
	Total (He.)	...	...	...	...
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती				
	Progress upto 31-3-2024	...	...	...	1419.121 He.
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती				
	Estimated Progress in 2024-2025	...	...	...	...
२)	शीर्ष कामे—				
2)	Head Works---				
	(अ) खोदकाम				
	(a) Excavation	...	...	...	...
	एकूण (घ. मी.)				
	Total (cu. m.)	...	...	...	...
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती				
	Progress upto 31-3-2024	...	...	...	455050.00
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती				
	Estimated Progress in 2024-2025	...	...	...	...
	(ब) दगडी काम				
	(b) Masonry	...	...	...	...
	एकूण (घ. मी.)				
	Total (cu. m.)	...	...	...	...
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती				
	Progress upto 31-3-2024	...	...	...	625270.00
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती				
	Estimated Progress in 2024-2025	...	...	...	...
	(क) संधानक				
	(c) Concrete	...	...	...	...
	एकूण (घ. मी.)				
	Total (cu. m.)	...	...	...	...
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती				
	Progress upto 31-3-2024	...	...	...	31625.00
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती				
	Estimated Progress in 2024-2025	...	...	...	...

तक्ता दोन (चालू)

1	2	3
(ड) मातीकाम		
(d) Earth work		
एकूण (घ. मी.)		
Total (cu. m.)	...	...
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...	...
Progress upto 31-3-2024	...	568305.00
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...	...
Estimated Progress in 2024-2025	...	...
(इ) दरवाजे		
(e) Gates		
एकूण (संख्या)		
Total (Numbers)	...	5 Nos.
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...	...
Progress upto 31-3-2024	...	...
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...	...
Estimated Progress in 2024-2025	...	...
३) कालवे व शाखा—		
3) Canal and branches---		
(अ) खोदकाम		
(a) Excavation	...	...
एकूण (घ. मी.)		
Total (cu. m.)	...	...
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...	...
Progress upto 31-3-2024	...	10100.00
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...	...
Estimated Progress in 2024-2025	...	...
(ब) भराव		
(b) Embankment		
एकूण (घ. मी.)		
Total (cu. m.)	...	3019921.00
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...	...
Progress upto 31-3-2024	...	...
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...	...
Estimated Progress in 2024-2025	...	...
(क) अस्तर		
(c) Lining		
एकूण (चौ. मी.)		
Total (Sq. meters)	...	1178968.00
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...	...
Progress upto 31-3-2024	...	...
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...	...
Estimated Progress in 2024-2025	...	...
(ड) कालव्यावरील बांधकामे		
(d) C. D. Works		
एकूण (संख्या)		
Total (Numbers)	...	931
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...	...
Progress upto 31-3-2024	...	824
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...	...
Estimated Progress in 2024-2025	...	100
४) वितरिका—		
4) Distributories---		
वितरण व्यवस्था (हेक्टर)—		
Distribution System (He.)---	...	14696.49

तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगाव

(जनजाती क्षेत्र उपयोजना)

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

जनजाती क्षेत्र उपयोजनेखाली असलेल्या मोठ्या पाटबंधारे प्रकल्पाची प्रस्तावना

अ.क्र.	प्रकल्पाचे नाव	पुनंद
१.	प्रकल्पाचे नाव	पुनंद प्रकल्प
२.	नदीचे नाव	पुनंद नदी
३.	गाव (धरण स्थळ)	सुपळे दिगर
४.	तालुका	कळवण
५.	जिल्हा	नाशिक
६.	धरणाचा प्रकार	माती धरण, नदीपात्रात द्वारसहित, दगडी सांडवा.
७.	प्रशासकीय मान्यता (महिना व वर्ष)	मूळ मे १९८१, प्रथम सुप्रमा-जानेवारी १९९९ द्वितीय सुधारित दि. ४-११-२००८. तृतीय सुप्रमा दि. २९-०६-२०२२.
८.	मूळ किंमत	रु. ९१४.५२ लक्ष
९.	सुधारित प्रशासकीय मान्यतेनुसार किंमत	रु. ६०७७०.०० लक्ष
१०.	केंद्रीय जल आयोगाची मान्यता (महिना व वर्ष)	मे २००९
११.	दिनांक ३१ मार्च २०२३ पर्यंत एकूण खर्च (इटीपी सह)	रु. ५०८६६.३९ लक्ष
१२.	प्रकल्प पूर्ण झाल्यावर निर्माण होणारी सिंचन क्षमता	१२६६२ हेक्टर
१३.	दिनांक ३० जून २०२२ पर्यंत निर्माण झालेली एकूण सिंचन क्षमता	१११५२ हेक्टर
१४.	दिनांक ३० जून २०२३ पर्यंत निर्माण होणारी संभाव्य एकूण सिंचन क्षमता	११६५७ हेक्टर
१५.	पाण्याचा नियोजित एकूण वापर	३६.९९ द.ल.घ.मी.
१६.	२०२१-२०२२ मध्ये एकूण सिंचित क्षेत्र	५८७४ हेक्टर (प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष)
१७.	डाव्या कालव्याची लांबी	५८.४० कि. मी.
१८.	उजव्या कालव्याची लांबी	१०१.६७ कि. मी.
१९.	प्रकल्पबाधित गावांची संख्या	३ गावे, ४ पाडे
२०.	जनजाती क्षेत्रात किती लाभ आहे	७२२७.९८ हेक्टर
२१.	नियंत्रक अधिकारी	अधीक्षक अभियंता, धुळे पाटबंधारे प्रकल्प मंडळ, धुळे.

तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगाव
तक्ता दोन

(दोन) वितीय आवश्यकता :

अ. क्र.	वर्गीकरण	२	प्रत्यक्ष खर्च, २०२३-२०२४				अर्थसंकल्प, २०२४-२०२५				सुधारित अंदाज, २०२४-२०२५				अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६ (प्रस्तावित)			
			३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४				
			योजनांतर्गत	योजनांतर	एकूण	योजनांतर्गत	योजनांतर	एकूण	योजनांतर्गत	योजनांतर	एकूण	योजनांतर्गत	योजनांतर	एकूण				
१			...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
जनजाती क्षेत्र उपयोजना-																		
१.	हरणबारी (डावा कालवा)		१४२.१२	...	१४२.१२	२०००.००	...	२०००.००	...	...	...	२५००.००	...	२५००.००				
२.	कोरडी		१६३.३३	...	१६३.३३	...	...	...	...	...	...	...	...	...				
३.	देहली		११५.२७	...	११५.२७	१०५०.००	...	१०५०.००	...	...	...	२५००.००	...	२५००.००				
४.	नागन		५७.५१	...	५७.५१	४९५.००	...	४९५.००	...	...	...	२०००.००	...	२०००.००				
५.	दरा		९९.९५	...	९९.९५	६६०.००	...	६६०.००	...	...	...	८००.००	...	८००.००				
एकूण (स्थूल)			५७८.१८	...	५७८.१८	४२०५.००	...	४२०५.००	...	...	...	७८००.००	...	७८००.००				

तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगाव

(दोन) कार्यक्रमांच्या कार्यभाराचा गोषवारा (मोठे प्रकल्प)

(II) Programme Work-load Summary (Major Project)

अ. क्र. Serial No.	कार्य/बाब Activity/Item	पुनंद Punand
1	2	3
१)	भू-संपादन—	
1)	Land Acquisition---	
	(अ) खाजगी क्षेत्र	
	(a) Private Land	...
	एकूण (हेक्टर)	...
	Total (He.)	803.50 हे.
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...
	Progress upto 31-3-2024	727.48 हे.
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...
	Estimated Progress in 2024-2025	76.06 हे.
	(ब) सरकारी क्षेत्र	
	(c) Government Land	...
	एकूण (हेक्टर)	...
	Total (He.)	13.87 हे.
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...
	Progress upto 31-3-2024	...
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...
	Estimated Progress in 2024-2025	...
	(क) वन क्षेत्र	
	(c) Forest Land	...
	एकूण (हेक्टर)	...
	Total (He.)	59.76
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...
	Progress upto 31-3-2024	...
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...
	Estimated Progress in 2024-2025	...
२)	शीर्ष कामे—	
2)	Head Works---	
	(अ) खोदकाम	
	(a) Excavation	...
	एकूण (घ. मी.)	...
	Total (cu. m.)	455500
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...
	Progress upto 31-3-2024	...
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...
	Estimated Progress in 2024-2025	450000
	(ब) दगडी काम	
	(b) Masonry	...
	एकूण (घ. मी.)	...
	Total (cu. m.)	162690
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...
	Progress upto 31-3-2024	...
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...
	Estimated Progress in 2024-2025	162690
	(क) संधानक	
	(c) Concrete	...
	एकूण (घ. मी.)	...
	Total (cu. m.)	...
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...
	Progress upto 31-3-2024	...
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...
	Estimated Progress in 2024-2025	22650
	(क) संधानक	
	(c) Concrete	...
	एकूण (घ. मी.)	...
	Total (cu. m.)	22500
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...
	Progress upto 31-3-2024	...
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...
	Estimated Progress in 2024-2025	150

1	2	3
(ड) मातीकाम		
(d) Earth work		
एकूण (घ. मी.)		
Total (cu. m.)	...	1466680
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...	
Progress upto 31-3-2024	...	1466680
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...	
Estimated Progress in 2024-2025	...	...
(इ) दरवाजे		
(e) Gates	...	...
एकूण (संख्या)		
Total (Numbers)	...	4
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...	
Progress upto 31-3-2024	...	4
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...	
Estimated Progress in 2024-2025	...	...
३) कालवे व शाखा—		
3) Canal and branches---		
(अ) खोदकाम		
(a) Excavation	...	2421110.00
एकूण (घ. मी.)		
Total (cu. m.)	...	2200000
२०२४-२०२५ पर्यंत प्रगती	...	
Progress upto 31-3-2024	...	100
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...	
Estimated Progress in 2024-2025	...	5000
(ब) भराव		
(b) Embankment		
एकूण (घ. मी.)		
Total (cu. m.)	...	1816650
२०२३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...	
Progress upto 31-3-2024	...	1516000
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...	
Estimated Progress in 2024-2025	...	200
(क) अस्तर		
(c) Lining		
एकूण (चौ. मी.)		
Total (Sq. metre)	...	...
२०२३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...	
Progress upto 31-3-2024	...	...
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...	
Estimated Progress in 2024-2025	...	...
(ड) कालव्यावरील बांधकामे		
(d) C. D. Works		
एकूण (संख्या)		
Total (Numbers)	...	1044
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...	
Progress upto 31-3-2024	...	1000
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...	
Estimated Progress in 2024-2025	...	30
४) वितरिका—		
4) Distributories---		64
वितरण व्यवस्था (हेक्टर)—		
Distribution System (Ha.)---	...	12662 हे.
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती	...	
Progress upto 31-3-2024	...	11657 हे.
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती	...	
Estimated Progress in 2024-2025	...	500 हे.

(३) कार्यक्रमाच्या कार्यभाराचा गोषवारा व वित्तीय आवश्यकतांचे स्पष्टीकरण : मध्यम प्रकल्प

(III) Programme workload summary and explanation of financial requirements : Medium Project

(अ) खालील तक्त्यामध्ये प्रकल्पावरील प्रगती दर्शविली आहे—

(a) The following table gives the physical progress of the projects--

तक्ता दोन-(अ)

TABLE II --(A)

कार्य/बाब (प्रकल्प)	मूळ अंदाजित खर्च (रुपये लाखांत)	अगदी अलिकडचा सुधारित खर्च (रुपये लाखांत)	३१-३-२०२४ पर्यंत पूर्ण झालेल्या कामाची टक्केवारी	२०२४-२०२५ मधील चालू बांधकामाची अंदाजित टक्केवारी	२०२४-२०२५ सुधारित अंदाजित टक्केवारी	२०२५-२०२६ मधील चालू बांधकामाची अंदाजित टक्केवारी	शेरा जनजाती क्षेत्रातील कामाची रकाना नं. ७ ची टक्केवारी
Activity (Project)	Original estimated cost in lakhs of Rs.	Latest received cost in lakhs of Rs.	Percentage of work completed upto 31-3-2023	Estimated percentage of progress of work during 2023-2024	Revised estimated percentage of progress of work during 2023-2024	Estimated percentage of progress of work during 2024-2025	Remarks percentage of Col. (7) for Tribal Sub-Plan works
1	2	3	4	5	6	7	8

प्रकल्प क्षेत्रास आंशिक/पूर्ण फायदा मिळणारे प्रकल्प—

Projects fully or partially benefitting the Tribal Area----

1.	देहली	395.10	26067.36	Dam 100%	...	...	100%
	Dehli	...	...	LBC Canal Main.	95%	10	100%
		...	...	Dy Nil	10	...	100%
1.	हरणबारी	Project is completed and with S. E. and Admn. Command Area Development Authority, Jalgaon					
1.	रंगावली	...	...	...	...	...	...
1.	नागन	709.13	9710.67	Dam 98%	...	...	100%
	Nagan	...	...	Canal 35%	...	...	100%
		...	...	Dy 5%	...	...	100%
1.	दरा	609.00	10416.26	Dam 100%	...	...	...
	Dara	...	...	Canal 25%	...	...	100%
		...	...	Dy 0%	...	...	100%

मध्यम प्रकल्प

जनजाती क्षेत्र योजना

तक्ता दोन (अ)

जिल्हा	प्रकल्पाची संख्या	प्रकल्पाचे नाव	अंतिम सिंचन क्षमता (हे.)	जनजाती क्षेत्रास मिळणाऱ्या फायद्याची टक्केवारी	बांधकाम मंडळ
नाशिक	१	हरणबारी	...	...	Project is Completed and with S. E. and Admn. Command Area Development Authority, Nashik.
धुळे	४	पांझण डावा कालवा	...	...	Project is Completed and with S. E. and Admn. Command Area Development Authority, Nashik.
		अनेर	...	...	
		रंगावली	...	...	
		देहली	३४८१-००	१०० टक्के	Dhule Irrigation Project Circle, Dhule.

सुप्रमा मान्यता दिल्यानंतर केलेल्या भौतिक प्रगती दर्शविणारा तक्ता (कालावधी १ ऑक्टोबर २०१४ ते ऑक्टोबर २०२४ अखेर)

अ.क्र. महामंडळाचे/प्रकल्पाचे नाव	मंजूर सुप्रमा किंमत (रु. कोटी)	मंजूर दिनांक	एकूण सिंचन क्षेत्र (हेक्टर)			प्रकल्पावर सद्यःस्थितीत झालेली भौतिक प्रगती	शेरा
			एकूण	उर्वरित	सुप्रमा दिल्यानंतर निर्मित क्षेत्र		
१. शेळगाव बॅरेज मध्यम प्रकल्प ता. व जि. जळगाव	९६८.९७	०९-०९-२०१९	GCA-९९७५ Hq. CCA-९५८९ Hq. ICA-९१२८ Hq.	GCA-९९७५ Hq. CCA-९५८९ Hq. ICA-९१२८ Hq.	...	(१) मुख्य धरणाचे काम भौतिकदृष्ट्या पूर्ण झाले आहे. (२) शेळगाव बॅरेज मध्यम प्रकल्पाच्या बुडीत क्षेत्रातील तीन पूलांपैकी अंजळ व पिळोदा उंच पूलाचे काम पूर्ण करण्यात आले असून वाहतुकीस खुला करण्यात आला आहे. तसेच कडगाव-जोगलखेडा उंच पूलाचे काम ५५% पूर्ण झाले आहे. धरणाच्या खालील बाजूस असणाऱ्या शेळगाव-बामणोद पूलाचे काम ४०% पूर्ण झाले आहे. (३) प्रस्तंभ— (अ) १ ते ४ प्रस्तंभांचे काम पूर्ण. (ब) ५ - ६ प्रस्तंभांचे काम पूर्ण. (४) जलक्षोभनाशक रचना (E.D.A.) पूर्ण. (क) ६ ते १९ प्रस्तंभांचे काम पूर्ण. (५) विभाजक भिंत (Divide Wall) - १०० टक्के काम पूर्ण. (६) गुंताव भिंत (Key Wall)-मार्गदर्शक भिंत (Guide Wall) - १०० टक्के काम पूर्ण. धरण पूर्ण, साठवण तलाव असल्यामुळे कालवे व वितरण प्रणाली नाही. धरण पूर्ण, साठवण तलाव असल्यामुळे कालवे व वितरण प्रणाली नाही. धरण पूर्ण, पूर्वीची सिंचन प्रणाली पूर्ण, मा.का.सं. ता.पा.वि.म.जळगाव यांचे तोंडी निर्देशान्वये उंचीवाढ रद्द करणेबाबत नियामक मंडळ बैठकीचा प्रस्ताव महामंडळात सादर. धरण पूर्ण, धरण कालवा पूर्ण, वितरण प्रणाली १०० टक्के सिंचन क्षमता पूर्ण विकसित.	प्रकल्प बांधकामावस्थेत असून मुख्य धरणाचे बांधकाम भौतिकदृष्ट्या पूर्ण झालेले आहे. प्रकल्पावर झालेला खर्च- ऑक्टोबर-२०२३ अखेर (अ) कामावर- रु. ७४०.७६ कोटी (ब) भूसंपादन- रु. २३२.१० कोटी (क) ई.टी.पी.- रु. ६८.८२ कोटी एकूण -रु. १०४१.६८ कोटी
२. दिधी-३	१४.९८	०३-१०-२०१६	३३८	...	३३८		
३. अटलगाव	२१.०२	२३-११-२०१६	३४०	...	३४०		
४. नशिराबाद (मुर्दापूर)	२३.९८	०२-०५-२०१५	९४२	५८५	३५७		
निम्नपाझरा (अक्कलपाडा) मध्यम प्रकल्प, ता. साक्री, जि. धुळे	५५६.२९	१२-०९-२०१६	७५८५	४३६६	३२१९		
६. देहली मध्यम प्रकल्प ता. अक्कलकुवा, जि. नंदुरबार	२४६.४९	१२-०९-२०१६	३४८१	३४८१	...		घळभरणी मे २०२२ मध्ये पूर्ण १९.०८ दलघमी पाणी साठा निर्माण
७. ल.पा.यो. धनपूर ता. तळोदा, जि. नंदुरबार	२१.२१	३०-०५-२०१५	४९०	४९०	१.००		धरण ३.१८ दलघमी पाणी साठ्यासाठी साठवणक्षम झाले आहे.

सार्वजनिक आरोग्य विभाग

आरोग्य सेवा

(आदिवासी उपयोजना)

प्रास्ताविक :-

आदिवासी लोकांना पुरेशा प्रमाणात आरोग्य सेवा उपलब्ध व्हाव्यात म्हणून १९७६ सालापासून शासनाने आदिवासी उपयोजना स्वतंत्रपणे राज्यातील १५ जिल्ह्यात राबविण्याचे ठरविले आहे.

आदिवासी योजना राबविण्याची ध्येय व साध्ये खालीलप्रमाणे आहेत :-

- १) आदिवासी लोकांचे जीवनमान सुधारणे.
 - २) आदिवासी विभाग व इतर विभाग यातील विकासातील तफावत कमी करणे.
- वरील उद्दिष्टे व साध्ये गाठण्याकरीता तसेच पुरेशा आरोग्य सेवा पुरविण्याकरीता खालील आरोग्य सेवांचे प्रमाण ठरविण्यात आलेले आहे :-

- १) प्रत्येक पाचव्या प्रा. आ. केंद्रामागे ३० खाटा असलेले एक ग्रामीण रुग्णालय स्थापन करणे.
- २) २०,००० आदिवासी व डोंगरी लोकसंख्येमागे एक प्रा. आ. केंद्र स्थापन करणे.
- ३) ३,००० आदिवासी व डोंगरी लोकसंख्येमागे एक उपकेंद्र स्थापन करणे.
- ४) १,००० आदिवासी लोकसंख्येस किंवा प्रत्येक खेड्यामागे एक आरोग्य मार्गदर्शक नेमणे.
- ५) प्रत्येक खेड्यामागे एका दाईस प्रशिक्षण देणे.

राज्यात आदिवासी उपयोजना १९७६ पासून स्वतंत्रपणे राबविण्यात आल्यापासून खालील आरोग्य सेवा कार्यान्वित आहेत :-

- १) ग्रामीण रुग्णालय स्थापन करणे.
- २) प्राथमिक आरोग्य केंद्रे स्थापन करणे.
- ३) प्राथमिक आरोग्य पथके स्थापन करणे.
- ४) फिरत्या आरोग्य पथकांची स्थापना करणे.
- ४)-(अ) केंद्रीय आरोग्य पथकाची स्थापना.
- ५) उपकेंद्राची स्थापना करणे.
- ६) आरोग्य संस्थांची बांधकामे करणे.
- ७) राष्ट्रीय आरोग्य कार्यक्रम राबविणे.
- ८) साथरोगांचे नियंत्रण करणे.
- ९) आश्रम शाळेतील विद्यार्थ्यांची वैद्यकीय तपासणी करणे.
- १०) आदिवासी विद्यार्थ्यांना सुश्रुषा, क्ष-किरण व प्रयोगशाळा यांचे खास प्रशिक्षण देणे.
- ११) फिरत्या दुरुस्ती व काळजीवाहू वाहन पथकाची स्थापना करणे.
- १२) विशेष कृती कार्यक्रम राबविणे.
- १३) अतिदुर्गम गावांना आरोग्य सुविधा पुरविणे.
- १४) दुर्गम, अतिदुर्गम, डोंगराळ भागातील गावात आरोग्य संस्था मंजूर करणे.
- १५) संवेदनशील एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
- १६) जनजाती क्षेत्राबाहेरील उपयोजना.
- १७) अतिदुर्गम संवेदनशील क्षेत्रातील ग्रामीण रुग्णालयात पाणी नमुने तपासणीसाठी प्रयोगशाळांची स्थापना.
- १८) आदिवासी क्षेत्रातील प्राथमिक आरोग्य केंद्रात प्रयोगशाळा सुविधा मंजूर करणे.
- १९) पाणी शुद्धीकरणासाठी पाड्यापाड्यात स्वयंसेवकांची नेमणूक करणे.
- २०) अतिसंवेदनशील (आयटीडीपी) क्षेत्रात मानधनावर वैद्यकीय अधिकाऱ्यांची नेमणूक करणे.
- २१) अति संवेदनशील आदिवासी विकास प्रकल्पांतर्गत—
 - (अ) गर्भवती स्त्रियांना मातृत्व अनुदान नियुक्ती.
 - (ब) मानसेवी बालरोग तज्ञांची नियुक्ती.
 - (क) दाईच्या मासिक सभा.
 - (ड) धारणी, चिखलदरा (जि. अमरावती) येथील मानसेवी बालरोगी तज्ञांना मानधन.
 - (इ) आय. टी. डी. पी. क्षेत्रात ग्रामीण रुग्णालये/प्रा. आ. कें. औषधी अनुदानात वाढ.
 - (फ) प्रा. आ. केंद्राच्या इंधन दुरुस्ती अनुदानात वाढ.
 - (स) आदिवासी क्षेत्रातील आंतररुग्ण बालकांच्या एका नातेवाईकास प्रति दिन रु. ४० प्रमाणे रोजगार रक्कम अदा करणे.
 - (म) ज्या आरोग्य संस्थांमध्ये वाहने नाहीत अशा आरोग्य संस्थांना कंत्राटी पद्धतीने वाहने पुरविणे.

आरोग्य सेवा

समग्र कार्यक्रम

बिगर आदिवासी विभागामध्ये किंवा विशेषप्रकारे आदिवासी विभागातील लोकांच्या आरोग्याची काळजी घेणे हे आरोग्य सेवा खात्याचे प्रमुख कार्य आहे. आरोग्य दक्षतेद्वारे आदिवासी विभागातील लोकांची उन्नती करणे हा कल्याणकारी राज्याचा प्रमुख घटक आहे.

आदिवासी उपयोजनेखाली राबविल्या जाणाऱ्या आरोग्य कार्यक्रमांची ध्येये आणि उद्दिष्टे खालीलप्रमाणे आहेत :-

- १) बिगर आदिवासी भागातील विकास व आदिवासी भागातील विकास यामधील दरी कमी करणे.
- २) आदिवासी समाजाचे राहणीमान उंचावण्याच्या दृष्टीने प्रयत्न करणे.
- ३) मूळ आदिवासी भागात आरोग्य सुविधा उपलब्ध करून देणे.
- ४) बिगर आदिवासी भागात विखुरलेल्या आदिवासींना आरोग्य सुविधा उपलब्ध करणे.
- ५) ग्रामीण आरोग्याची दक्षता व हिवताप, क्षय, कुष्ठरोग इ. रोगांचे निर्मूलन यावर अधिक भर देणे.
- ६) माता बाल संगोपन कार्यक्रमांतर्गत भरपूर सोयी उपलब्ध करून देणे.
- ७) लोकसंख्येच्या प्रमाणात आरोग्य सुखसोयी देणाऱ्या संस्थांतील कमतरता दूर करणे.

महत्वाच्या कार्यक्रमांवरील गोषवारा खालीलप्रमाणे आहे—

(१) प्राथमिक आरोग्य पथके/प्राथमिक आरोग्य केंद्रे :-

आदिवासी विभागात प्राथमिक आरोग्य केंद्र, प्राथमिक आरोग्य पथके, आयुर्वेदिक दवाखाने, अॅलोपॅथिक दवाखाने, जिल्हा परिषद दवाखाने इत्यादीद्वारे आरोग्य सेवा उपलब्ध होतात. ह्या संस्था जिल्हा आरोग्य अधिकारी जिल्हा परिषदेच्या नियंत्रणाखाली काम करत असतात आणि जिल्हा परिषदेच्या आरोग्य खात्यावर सहसंचालक, आरोग्य सेवा संचालनालय, मुंबई यांचे नियंत्रण असते. खालील तक्त्यात थोडक्यात कार्यक्रमाचा गोषवारा वर्षानुरूप दिलेला आहे :-

अ.क्र.	बाब	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५ (ऑक्टो. अखेर)
१.	एकूण आंतररुग्ण ...	२३५३०८	५९०४४	११०५८९
२.	एकूण बाह्यरुग्ण ...	४१५२३००	१०६३६२३	२८४३११४

(२) राष्ट्रीय हिवताप निर्मूलन योजना :-

देशातील आदिवासी भागांमध्ये हिवतापाचे पुनर्गमन ही एक चिंतेची बाब अलिकडील वर्षात झाली आहे. चंद्रपूर, ठाणे, नाशिक, धुळे, अमरावती, पुणे, अहमदनगर आणि इतर जिल्ह्यात दिसून येते. भारत सरकारने हिवताप निर्मूलनासाठी ही उपयोजना आखली त्यात फवारणीवर योग्य देखरेख व इतर प्रतिबंधक उपाय यांचा समावेश आहे.

अ.क्र.	बाब	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५ (ऑक्टो. अखेर)
१.	गोळा केलेल्या एकूण रक्त नमुन्यांची संख्या ...	१७३९९८८२	१८५५८१८६	१२६०६८५२
२.	एकूण रक्त नमुने तपासलेले ...	१७३९९८८२	१८६१४२६२	१२७३४३६१
३.	एकूण हिवताप रुग्ण आढळलेले ...	१४५३३	१६७६०	१५००७

(३) राष्ट्रीय हत्तीरोग नियंत्रण योजना :-

संचालक राष्ट्रीय हिवताप निर्मूलन योजना, दिल्ली यांचेकडून मिळालेल्या आदेशानुसार सहसंचालक, आरोग्य सेवा (हिवताप व हत्तीरोग), पुणे यांच्या मार्गदर्शनाखाली ही योजना राबविली जाते. सहायक संचालक (हत्तीरोग), पुणे हे पथकाचे कार्य समन्वित करतात.

अ.क्र.	बाब	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५ (ऑक्टो. अखेर)
१.	रक्तदूषित रोगी (बाह्य लक्षणे) ...	६६०	४३९	२७०
२.	आढळून आलेल्या रुग्णांपैकी औषधोपचारीत रुग्णांची आकडेवारी ...	६६०	४३९	२७०

(४) पटकी नियंत्रण कार्यक्रम :-

या योजनेचे मूळ उद्दिष्ट असे आहे की, पटकी रोगाचा प्रादुर्भाव इतका कमी करावयाचा आहे की, तो सार्वजनिक आरोग्याचा प्रश्न राहणार नाही. हे उद्दिष्ट साध्य करण्याकरीता संनिरीक्षण, पिण्याच्या पाणी पुरवठ्याचे नियमित शुद्धीकरण, निदानांच्या सोयी, तातडीने उपाययोजना प्रतिबंधक लस टोचणी इत्यादी उपाययोजना करण्यात येतात.

अ.क्र.	पटकी	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५ (ऑक्टो. अखेर)
१.	पटकी लागण संख्या	११०४	२२	१०१६
२.	पटकी मृतांची संख्या	२०	१	३

(५) राष्ट्रीय कुष्ठरोग निर्मूलन कार्यक्रम :-

या योजनेचा मुख्य कार्यभाग म्हणजे (१) सर्व कुष्ठरुग्णांना प्राथमिक अवस्थेत आणि विकृती येण्यापूर्वी शोधून काढणे. (२) त्यांच्यावर बहुविध औषधोपचार करणे की, जेणेकरून समाजामधील कुष्ठरोग्याच्या संसर्गाचे प्रमाण कमी होईल. सदर कार्य कुष्ठरोग नियंत्रण योजनांतर्गत राज्य शासन, स्थानिक स्वराज्य संस्था व सेवाभावी संस्थांमार्फत करण्यात येते.

अ.क्र.	निर्देशांक	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५ (ऑक्टो. अखेर)
१.	एकूण शिल्लक कुष्ठरुग्ण	४१४७	४३१२	३७४८
२.	कुष्ठरुग्णांचे दर दहा हजार लोकसंख्येमागे प्रमाण	२.६९	२.७०	२.३३
३.	नवीन शोधलेले कुष्ठरुग्ण	६२००	५९३८	२८७९
४.	नवीन शोधलेल्या कुष्ठरुग्णांचे दर एक लाख लोकसंख्येमागे प्रमाण	३७.२३	३८.९७	३६.०४
५.	नवीन शोधलेल्या कुष्ठरुग्णांपैकी—			
	(अ) मुलांचे शेकडा प्रमाण	९.५६	९.९०	१०.३५
	(ब) सांसर्गिक रुग्णांचे शेकडा प्रमाण	०.५३	०.३४	०.३१
	(क) स्त्रियांचे शेकडा प्रमाण	५०.३१	४७.२२	५१.८२
	(ड) दृश्य स्वरूपात विकृती असलेल्यांचे शेकडा प्रमाण	४७.०६	४८.७९	४७.४८
६.	एकूण बरे झालेले कुष्ठरुग्ण	५६३५	५७३१	३३४५

(६) शालेय आरोग्य तपासणी :-

महाराष्ट्रात एप्रिल ते जून दरम्यान सर्व शाळांना उन्हाळी सुट्ट्या असतात. राष्ट्रीय बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम अंतर्गत माहे जुलै-२०२४ ते सप्टेंबर-२०२४ अखेर ४५११४ शाळांपैकी एकूण २४०६१ शाळांच्या तपासणी झालेली असून तपासलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या (६ ते १८) वयोगटात आहे.

बाब	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५ (ऑक्टो. अखेर)
किती विद्यार्थी तपासले	६६५३२३८	६६५९७७६	३३४९६८५

(७) माता व बालसंगोपन कार्यक्रम :-

अ.क्र.	प्रशिक्षित व्यक्तीमार्फत प्रसूति सेवा	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५ (ऑक्टो. अखेर)
१.	प्रशिक्षित दाई	३६६१	२६३२	९१३
२.	परिचारिका/डॉक्टर	३५४३	१६१५	४२२
३.	एकूण घरी झालेल्या प्रसूति (१+२)	७२०४	४२४७	१३३५
४.	दवाखाना	१७४४७०७	१४१६२२८	६४५८८६
५.	एकूण प्रसूति (३+४)	१७५१९११	१४२०४७५	६४७२२१

(८) राज्य आरोग्य परिवहन संघटना :-

या संघटनेमार्फत राज्यातील वैद्यकीय आणि सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या व बिगर आदिवासी विभागातील वाहनांची नियमित देखभाल व तपासणी करण्यात येते. आदिवासी उपयोजनेखालील वाहनांची स्थिती खालीलप्रमाणे आहे.

अ.क्र.	बाब	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५ (ऑक्टो. अखेर)
१.	आदिवासी उपयोजनेखालील वाहने	११०७	११५२	११२२
२.	रस्त्यावर धावणारी	९१२	९५०	८२२
३.	रस्त्यावर धावू न शकणारी	१९५	२०२	३००

वैद्यकीय

कुटीर रुग्णालये :-

सद्यःस्थितीला आदिवासी उपयोजनेखालील दोन कुटीर रुग्णालये कार्यरत आहेत. त्यांच्यामार्फत आदिवासी लोकांना रोगोत्तर सेवेचा लाभ मिळतो. प्राथमिक पथके प्राथमिक आरोग्य केंद्रे इत्यादीमार्फत निर्देशित केलेल्या रुग्णावर विशेष उपचार केले जातात. खालील तक्त्यात थोडक्यात कार्यभाराचा गोषवारा दिलेला आहे:

अ.क्र.	रुग्णालयाचे नाव			बाह्यरुग्ण		आंतररुग्ण	
				२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५
१.	जव्हार	...	...	१४१२३५	८४३३३	२०५५९	११३७५
२.	तळोदा	...	...	४३५८७	२८३१५	६६५३	३५३६
		एकूण	...	१८४८२२	११२६४८	२७२१२	१४९११

जनजाती योजना

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	योजनेचे नाव	अर्थसंकल्पित अंदाज २०२१-२०२२	सुधारित अंदाज २०२१-२०२२	अर्थसंकल्पित अंदाज २०२२-२०२३
१	२	३	४	५
१.	(०१) (०४) राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियान (राज्य) (२२१० एफ ८६३)	१०१०.९५	१०१०.९५	१०००.००
२.	(०१) (१६) राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान राज्य आरोग्य संस्थाना सहायक अनुदान योजना (२२१० ई ४५५)	१६८१४.८३	२४८४७.३०	३२३५५.८०
३.	(०१) (२३) राष्ट्रीय मानसिक आरोग्य कार्यक्रम (केंद्र) (२२१० एफ ८०९)	०.०१	...	...
४.	(०१) (२४) राष्ट्रीय मानसिक आरोग्य कार्यक्रम (राज्य) (२२१० एफ ९२५)	०.०१	...	...
५.	(०१) (२६) कर्करोग, मधुमेह, हृदयरोग, पक्षाघात प्रतिबंध व नियंत्रण यासाठी राष्ट्रीय कार्यक्रम (केंद्र) (२२१० एफ ८५४)	०.०१	०.०१	०.०१
६.	(०७) आयुष्यमान भारत कार्यक्रम (०७) (०१) प्रधानमंत्री जन आरोग्य योजना (२२१० जी ४९४)	२४०६.४२	२४०६.४२	२४२६.७६
७.	१०३, माता व बाल आरोग्य (०२) प्रधानमंत्री सुरक्षित मातृत्व सहयोग कार्यक्रम (०२) (०१) प्रधानमंत्री मातृत्व वंदना योजना जनजाती क्षेत्राबाहेरील उपयोजना (२२११ १४४१)	१५००.००	१५००.००	१५००.००
८.	महात्मा ज्योतिबा फुले जन आरोग्य योजना (२२१० जी २८९)	१०९७१.४९	१०९७१.४९	९९४६.०४
९.	राष्ट्रीय आयुष मिशन (२२१० एफ ९९९)	३००.००	३००.००	३५०.९८
१०.	राष्ट्रीय आरोग्य अभियान (केंद्र हिस्सा) (२२१० एफ ७३८)	१६५८३.९९	१६५८३.९९	२५५३२.१४
११.	राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियान (केंद्र हिस्सा) (२२१० एफ ७४७)	२१४८.१६	२१४८.१६	१५६८.७७
१२.	स्वर्गीय बाळासाहेब ठाकरे रस्ते अपघात योजना (२२१० एच ०३३)	०.०१	...	...
१३.	(०१) (२६) कर्करोग, मधुमेह, हृदयरोग, पक्षाघात प्रतिबंध व नियंत्रण यासाठी राष्ट्रीय कार्यक्रम (राज्य) (२२१० एफ ८५४)	०.०१	...	...
एकूण		५१७३५.८९	५९७६८.३२	७४४९५.१६

(३) कार्यक्रम कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकतांचे स्पष्टीकरण

तक्ता क्र. १

१ एप्रिल २०२४ रोजी अस्तित्वात असलेल्या संस्थांचे जिल्हावार वितरण खालील तक्त्यात दिलेले आहे.

अनु.क्र. १	जिल्ह्याचे नाव २	प्राथमिक आरोग्य केंद्र ३	एकूण प्राथमिक आरोग्य पथके ४	आयुर्वेदिक दवाखाने ५	ऑलोपॅथिक दवाखाने ६	एकूण फिरती आरोग्य पथके ७	एकूण फिरती वाहने दुरुस्ती पथके ८
१.	ठाणे ...	१५	३	...	...	...	१
२.	रायगड ...	३	...	...	...	...	१
३.	नाशिक ...	५२	...	...	...	...	१
४.	धुळे ...	१४	...	...	...	...	१
५.	नंदूरबार ...	५७	८	५	...	...	१
६.	जळगाव ...	२	...	...	...	...	१
७.	अहमदनगर ...	९	५	...	...	...	१
८.	गोंदिया ...	२२	...	१०	२	४	१
९.	पुणे ...	८	३	२	...	३	१
१०.	नांदेड ...	१४	...	...	...	...	१
११.	अमरावती ...	११	६	४	१	६	१
१२.	यवतमाळ ...	२०	१	१	...	१	१
१३.	नागपूर ...	४	...	...	...	...	१
१४.	चंद्रपूर ...	९	...	...	३	३	१
१५.	गडचिरोली ...	५१	३१	४	...	...	१
१६.	पालघर ...	३६	१७	४	...	३	१
एकूण ...		३२७	७४	३०	६	२०	१६

तक्ता क्र. २

आदिवासी भागातील जिल्हावार प्राथमिक आरोग्य पथके अॅलोपॅथिक दवाखान्याविषयी सर्वसाधारण माहिती दर्शविणारा तक्ता.

अ.क्र.	जिल्हा	वर्ष	प्राथमिक आरोग्य केंद्र	प्राथमिक आरोग्य पथके	आयुर्वेदिक दवाखाने	फिरती आरोग्य पथके	अॅलोपॅथिक दवाखाने	जिल्हा परिषद दवाखाने	बाह्यरुग्ण	आंतररुग्ण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११
१. ठाणे	२०२२-२०२३	१५	३	...	...	...	...	...	३३४५५६	८२०७
	२०२३-२०२४	१५	३	...	...	...	...	२	८९१६	१२४
	२०२४-२०२५	१५	३	...	...	...	...	२	२४१६०९	४१०१
	(ऑक्टो.-२४ पर्यंत)									
२. रायगड	२०२२-२०२३	३	...	...	...	...	...	...	३३१७४	२२६५
	२०२३-२०२४	३	...	...	...	...	...	...	१५१५१	७०३
	२०२४-२०२५	३	...	...	...	...	...	...	१५१५१	७०३
	(ऑक्टो.-२४ पर्यंत)									
३. नाशिक	२०२२-२०२३	५२	...	...	...	...	...	...	६१९१६७	४१७३३
	२०२३-२०२४	५२	...	...	...	...	...	...	१७५७६४	९९४१
	२०२४-२०२५	५२	...	...	...	...	...	...	४०५०२९	१७३८०
	(ऑक्टो.-२४ पर्यंत)									
४. धुळे	२०२२-२०२३	१४	...	...	...	...	...	...	१६४४५९	११६९८
	२०२३-२०२४	१४	...	...	...	...	...	...	७०२६२	३९९८
	२०२४-२०२५	१४	...	...	...	...	...	...	१२७१२२	६६३०
	(ऑक्टो.-२४ पर्यंत)									
५. नंदूरबार	२०२२-२०२३	५६	८	५	...	...	...	...	५००३५५	३७७९४
	२०२३-२०२४	५६	८	५	...	...	...	...	१२६२१६	१०८११
	२०२४-२०२५	५७	८	५	...	...	...	...	३४२०२६	२५६०१
	(ऑक्टो.-२४ पर्यंत)									
६. जळगाव	२०२२-२०२३	२	...	...	...	...	...	...	२४५३०	११७१
	२०२३-२०२४	२	...	...	...	...	...	...	५९४२६	३७६७
	२०२४-२०२५	२	...	...	...	...	...	...	११८९१	८७१
	(ऑक्टो.-२४ पर्यंत)									
७. अहमदनगर	२०२२-२०२३	९	...	...	...	...	...	...	११५५४१	३९०२
	२०२३-२०२४	९	...	...	...	...	...	...	४०९११	२३५६
	२०२४-२०२५	९	५	...	...	...	...	...	७७३९०	२११६
	(ऑक्टो.-२४ पर्यंत)									
८. गोंदिया	२०२२-२०२३	१९	...	१०	४	२	...	...	२३४१८४	१४६४३
	२०२३-२०२४	१९	...	१०	४	२	...	...	८६९२०	४८०२
	२०२४-२०२५	२२	...	१०	४	२	...	...	१४८७१८	३७१६
	(ऑक्टो.-२४ पर्यंत)									
९. पुणे	२०२२-२०२३	८	...	१	...	...	...	...	१३९४२३	८०६७
	२०२३-२०२४	८	...	१	...	...	...	...	८१२३२	४४२२
	२०२४-२०२५	८	३	२	३	...	...	...	८७८१६	२८१३
	(ऑक्टो.-२४ पर्यंत)									
१०. नांदेड	२०२२-२०२३	१४	...	...	...	...	...	...	१७३३९८	१४५१३
	२०२३-२०२४	१४	...	...	...	...	...	...	४८१०२	१६०४
	२०२४-२०२५	१४	...	...	...	...	...	...	७५२७५	२३०८
	(ऑक्टो.-२४ पर्यंत)									

तक्ता क्रमांक ३

माता बाल संगोपण कार्यक्रम (सन २०२४-२०२५)

(रु. लाखात)

अनु. क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	वर्ष	गरोदर माता नोंदणी		१२ आठवड्याच्या आत		प्रसूतीची माहिती		
			उद्दिष्ट	साध्य	उद्दिष्ट	साध्य	उद्दिष्ट	साध्य	संस्थेत झालेल्या प्रसूती
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
१. ठाणे	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A)	२०२३-२०२४	३७६९७	३८८४५	३३९२६	३४८२९	३४०६५	१४६३६	१४६२६
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	१८८४८	२२१६७	१६९६३	२०८४३	१७०३२	८०२६	८०२०
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	१८८४८	१५५२८	१६९६३	१३०८३	१७०३२	२६०३९	२६०१९
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२५-२०२६	३७६९५	...	३३९२६	...	३४०६५	...	...
२. पालघर	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A)	२०२३-२०२४	३६३३१	३६१६९	३२६९८	३४१५१	३२८३२	२५९८५	२५९१३
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	१८१६६	१९१९२	१६३४९	१७९४१	१६४१६	१२२६०	१२२३९
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	१८१६६	१७१३९	१६३४९	१४७५७	१६४१६	२०५७२	२०५३७
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२५-२०२६	३६३३१	...	३२६९८	...	३२८३२	...	...
३. रायगड	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A)	२०२३-२०२४	३३३६४	३२६६७	३००२७	२५७९१	३०१५०	२०५१६	२०४९६
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	१७७९३	१७०८८	१६०१४	१३८६०	१६०७९	९४६५	९४४६
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	१७७९३	१८४९८	१६०१४	१८१६७	१६०७९	२२६९३	२२६४८
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२५-२०२६	३५५८६	...	३२०२७	...	३२१५८	...	...
४. नाशिक	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A)	२०२३-२०२४	८१८६७	८१९९०	७३६८०	७४५५२	७३९८२	६१०८५	६१०२८
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	४०९३३	४२२५९	३६८४०	३९२४०	३६९९१	२९३५१	२९३४०
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	४०९३३	३९६०८	३६८४०	३४४४०	३६९९१	४४६३१	४४६१५
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२५-२०२६	८१८६७	...	७३६८०	...	७३९८२	...	...
५. धुळे	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A)	२०२३-२०२४	३५१६३	३७९३१	३१६४७	३५२९२	३१७७७	२५४६६	२५४५८
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	१७५८२	२१३४३	१५८२३	१८५३८	१५८८८	११८६३	११८६२
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	१७५८२	१३८२०	१५८२३	१३१०९	१५८८८	१९९१४	१९९१२
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२५-२०२६	३५१६३	...	३१६४७	...	३१७७७	...	...
६. नंदुरबार	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A)	२०२३-२०२४	३६१५९	३७८८०	३२५४३	३१५५४	३२६७७	३५३५३	३४२४९
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	१९४६९	२०९०४	१७५२२	१६८५५	१७५९४	१६१७२	१५९३१
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	१९४६९	१८०३३	१७५२२	१८१८८	१७५९४	१९०१५	१८७३२
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२५-२०२६	३८९३७	...	३५०४३	...	३५१८७	...	...
७. जळगाव	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A)	२०२३-२०२४	७६८४१	७५२५४	६९१५७	७३०४९	६९४४१	५२०४०	५२०२८
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	३६७५४	४५३७५	३३०७९	४०७०३	३३२१४	२५९६८	२५९५१
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	३६७५४	२८१३३	३३०७९	२५४५४	३३२१४	४०४६१	४०४३४
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२५-२०२६	७३५०८	...	६६१५७	...	६६४२९	...	...
८. अहमदनगर	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A)	२०२३-२०२४	७६१०५	७८८००	६८४९५	७२६८८	६८७७६	५१८४१	५१८३२
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	३८६०८	४२८२६	३४७४७	३८७७१	३४८९०	२१४९२	२१४९१
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२४-२०२५	३८६०८	३४३९०	३४७४७	३०७२४	३४८९०	४८२८८	४८२८५
	अंदाजित काम २०२४-२५ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)*	२०२५-२०२६	७७२१६	...	६९४९५	...	६९७८०	...	...

तक्ता क्रमांक ३ (चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
९. पुणे	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A) अंदाजित काम २०२४-२५(ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)* अंदाजित काम	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५ २०२४-२०२५ २०२५-२०२६	८७२९३ ४२५३६ ४२५३६ ८५०७१	९४२३१ ५१९७५ ३३०९६ ...	७८५६४ ३८२८२ ३८२८२ ७६५६४	८०६३८ ४३१२५ ३३४३९ ...	७८८८६ ३८४३९ ३८४३९ ७६८७८	३६०४९ १८२०८ ५८६७० ...	३६०४९ १८२०७ ५८६६७ ...
१०. नांदेड	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A) अंदाजित काम २०२४-२५(ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)* अंदाजित काम	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५ २०२४-२०२५ २०२५-२०२६	५५६७० २७८३५ २७८३५ ५५६७०	५४८७७ २६८५२ २८८१८ ...	५०१०३ २५०५१ २५०५१ ५०१०३	५२१७४ २५७५३ २४३५० ...	५०३०८ २५१५४ २५१५४ ५०३०८	३५५६२ १६४५५ ३३८५३ ...	३५५६० १६४५५ ३३८५३ ...
११. अमरावती	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A) अंदाजित काम २०२४-२५(ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)* अंदाजित काम	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५ २०२४-२०२५ २०२५-२०२६	३९६३५ १९८१७ १९८१७ ३९६३५	३५७६१ १९०१७ २०६१८ ...	३५६७१ १७८३६ १७८३६ ३५६७१	३२९२९ १७९७८ १७९९३ ...	३५८१८ १७९०९ १७९०९ ३५८१८	२४७९९ ११४३७ २४३८१ ...	२४४२१ ११४३७ २४३८१ ...
१२. यवतमाळ	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A) अंदाजित काम २०२४-२५(ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)* अंदाजित काम	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५ २०२४-२०२५ २०२५-२०२६	४९७२४ २४८६२ २४८६२ ४९७२४	४५३२४ २३६०० २६१२४ ...	४४७५१ २२३७६ २२३७६ ४४७५१	४३६३७ २३१३३ २३१३३ ...	४४९३५ २२४६७ २२४६७ ४४९३५	२५८५७ १२५८७ ३२३४८ ...	२५८५६ १२५८७ ३२३४८ ...
१३. नागपूर	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A) अंदाजित काम २०२४-२५(ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)* अंदाजित काम	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५ २०२४-२०२५ २०२५-२०२६	४१००४ १९३८९ १९३८९ ३८७७८	४८००६ २५६३८ १३१४० ...	३६९०३ १७४५० १७४५० ३४९०१	४४२६८ २२१०९ १२७९२ ...	३७०५५ १७५२२ १७५२२ ३५०४४	३५८८५ १४२९४ २०७५० ...	३५८८५ १४२९० २०७४४ ...
१४. गोंदिया	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A) अंदाजित काम २०२४-२५(ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)* अंदाजित काम	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५ २०२४-२०२५ २०२५-२०२६	२१४२९ १०७१५ १०७१५ २१४२९	१८७७५ ९८७१ ११५५८ ...	१९२८६ ९६४३ ९६४३ १९२८६	१७६७२ ९३८४ ९९०२ ...	१९३६५ ९६८३ ९६८३ १९३६५	१५३३३ ६७७९ १२५८६ ...	१५३१९ ६७७८ १२५८५ ...
१५. चंद्रपूर	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A) अंदाजित काम २०२४-२५(ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)* अंदाजित काम	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५ २०२४-२०२५ २०२५-२०२६	२९३५९ १३८४६ १३८४६ २७६९३	२५३३९ १३२०९ १४४८४ ...	२६४२३ १२४६२ १२४६२ २४९२३	२४७२१ १२८२३ १२१०० ...	२६५३१ १२५१३ १२५१३ २५०२५	१८८६० ८१८८ १६८३७ ...	१८८५६ ८१८८ १६८३३ ...
१६. गडचिरोली	झालेले काम २०२४-२०२५ (सप्टें. २०२४ अखेर) (A) अंदाजित काम २०२४-२५(ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)* अंदाजित काम	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५ २०२४-२०२५ २०२५-२०२६	१९९७७ ९४३३ ९४३३ १८८६६	१८१३९ ८९३१ ९९३५ ...	१७९७९ ८४९० ८४९० १६९७९	१७३१० ८६३२ ८३४७ ...	१८०५३ ८५२४ ८५२४ १७०४९	१६०५७ ६९८६ १००६३ ...	१५७५६ ६९१६ ९९६२ ...

(E)* माहे ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर होणारे अंदाजित काम, हे वर्ष २०२४-२५ साठी निश्चित करण्यात आलेल्या उद्दिष्टामधून माहे सप्टेंबर २०२४ अखेर झालेले काम वजा करून काढण्यात आलेले आहे.

तक्ता क्रमांक चार

TABLE No. IV

आदिवासी भागातील प्रयोगशाळा, रेडिओलॉजी व भौतिकोपचार सेवांविषयी माहिती दर्शविणारा तक्ता-

Statement showing Districtwise Information of Laboratory Services Rendered in the Institutions in Tribal Area

अनु. क्र. Sr. No.	जिल्हा District	वर्ष Year	प्रयोगशाळेतील तपासणी Laboratory Examination							भौतिकोपचार दिलेल्या रुग्णांची संख्या
			लघवी Urine	रक्त Blood	थुंकी Sputum	मल Stools	एकूण Total	एक्स रे X-ray	सोनोग्राफी Sonography	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
अमरावती										
1.	Amravati	2022-2023 ...	27298	488483	6850	742	523373	8258	8759	1223
		2023-2024 ...	22100	412207	8240	1133	443680	10289	12520	1633
		2024-2025 ...	8968	111337	9127	745	130177	8464	11126	1831
		(till Oct.24)								
अहिल्यानगर										
2.	Ahilyanager	2022-2023 ...	33242	2091736	17373	48	2142399	69411	27741	109289
		2023-2024 ...	47651	125408	4695	9	177763	5268	3448	66462
		2024-2025 ...	38935	113441	6204	10	158590	6762	2416	45465
		(till Oct.24)								
चंद्रपूर										
3.	Chandrapur	2022-2023 ...	11556	98699	6183	...	116416	11536	3463	1086
		2023-2024 ...	14530	126169	6275	...	146974	14680	3516	865
		2024-2025 ...	8095	95651	4356	...	108102	10686	1375	733
		(till Oct.24)								
धुळे										
4.	Dhule	2022-2023 ...	12072	83427	7761	...	100491	1804	787	...
		2023-2024 ...	12029	91082	8478	1	109751	2769	818	...
		2024-2025 ...	10599	83890	8347	...	102122	1676	735	...
		(till Oct.24)								
गडचिरोली										
5.	Gadchiroli	2022-2023 ...	4583	324643	14926	...	344152	27000	33144	4741
		2023-2024 ...	3543	94669	14242	...	112454	29777	17843	4677
		2024-2025 ...	4675	259879	2918	...	267442	40339	20866	3736
		(till Oct.24)								
गोंदिया										
6.	Gondia	2022-2023 ...	210762	2750976	66533	27040	3055311	38824	28670	4621
		2023-2024 ...	189454	4363182	66876	26038	4645550	39634	30322	5233
		2024-2025 ...	208399	4799500	73564	28642	5110105	43597	33354	5756
		(till Oct.24)								
जळगाव										
7.	Jalgaon	2022-2023 ...	857	8322	940	...	10097	306	113	127
		2023-2024 ...	928	8682	1799	...	11370	294	140	247
		2024-2025 ...	1063	5275	1899	...	8199	482	120	158
		(till Oct.24)								
नंदुरबार										
8.	Nandurbar	2022-2023 ...	110580	747797	55964	1	912248	33458	31960	2361
		2023-2024 ...	91885	642256	37943	2	802082	22767	15685	1564
		2024-2025 ...	83233	904548	42450	12	1029510	28054	20336	3284
		(till Oct.24)								
नाशिक										
9.	Nashik	2022-2023 ...	251630	623787	38275	4	913696	23075	2545	1346
		2023-2024 ...	255872	701171	41306	5	998354	25869	4030	1809
		2024-2025 ...	138829	491328	30486	11	650654	22984	2694	938
		(till Oct.24)								
नांदेड										
10.	Nanded	2022-2023 ...	10502	423076	4415	...	437993	3199	4344	431964
		2023-2024 ...	7520	351948	4829	...	364297	4785	5156	356284
		2024-2025 ...	4643	237627	3880	...	246150	3557	2612	184253
		(till Oct.24)								

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
11.	नागपूर Nagpur	2022-2023 ... 2023-2024 ... 2024-2025 ... (till Oct.24)	2108 3020 2254	9500 7300 8900	520 480 270	...	12128 10800 11424	1309 1513 1103	...	...
12.	पालघर Palghar	2022-2023 ... 2023-2024 ... 2024-2025 ... (till Oct.24)	143161 109089 95435	1333434 1215685 960364	30083 26373 50699	122 87 99	1506800 1351234 1106597	27580 15432 19172	5262 3472 2743	3779 1153 2102
13.	पुणे Pune	2022-2023 ... 2023-2024 ... 2024-2025 ... (till Oct.24)	24366 24288 36093	190641 128065 134567	5726 4111 4112	...	220553 156468 174777	5653 6408 4689	...	...
14.	ठाणे Thane	2022-2023 ... 2023-2024 ... 2024-2025 ... (till Oct.24)	53017 39179 20520	887434 679390 263027	8661 20957 8738	4 9 23	949116 739535 292308	11978 11307 9572	3050 1566 258	832 2023 1153
15.	यवतमाळ Yavatmal	2022-2023 ... 2023-2024 ... 2024-2025 ... (till Oct.24)	12579 12451 15191	294770 351400 317635	6311 11371 22421	12 8 5	313672 375230 355252	7463 11758 12584	582 3462 6141	185 196 361
16.	रायगड Raigad	2022-2023 ... 2023-2024 ... 2024-2025 ... (till Oct.24)	34191 34491 5000	333052 279109 67752	3304 5529 2899	6 7 ...	370553 319136 75651	3528 8006 2333	...	...
	एकूण ...	2022-2023 ... 2023-2024 ... 2024-2025 ... (till Oct.24)	942504 868030 681932	10689597 9577723 8854691	273825 263504 272370	27979 27303 29552	11928998 10764678 9827060	274382 210556 216054	150420 102756 105186	561554 443654 249770

तक्ता क्रमांक ५

राष्ट्रीय हत्तीरोग नियंत्रण योजना, महाराष्ट्र राज्य

आदिवासी विभागातील कार्य २०२०-२१, २०२१-२२, २०२२-२३, २०२३-२४ व २०२४-२५ (ऑक्टोबर अखेर)

अ. क्र.	जिल्ह्याचे नाव	आदिवासी विभागाची लोकसंख्या	वर्ष	तपासण्यात आलेल्या व्यक्ती	हत्तीरोग संबंधी पाहणी केलेल्या लोकसंख्येची टक्केवारी	दूषित व बाह्य लक्षणेयुक्त रुग्ण	उपचारीत रुग्ण	रात्र चिकित्सालयात उपचार करण्यात आलेले रुग्ण
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	ठाणे		२०२०-२०२१	१३४७३	११.५२	...	...	...
	(वसई)	११७०००	२०२१-२०२२	१५१५५	१२.९५	२	२	...
			२०२२-२०२३	२१४९०	१८.३७	१	१	...
			२०२३-२०२४	२१७७५	१८.६१	२	२	...
	(ऑक्टोबर अखेर)		२०२४-२०२५	९०२६	७.७१	४	४	...
२.	ठाणे		२०२०-२०२१	५००४	४.२८	२	२	...
	(पालघर)	११७००१	२०२१-२०२२	५६४७	४.८३	...	...	...
			२०२२-२०२३	७३४१	६.२७	६	६	...
			२०२३-२०२४	७०२६	६.०१	२	२	...
	(ऑक्टोबर अखेर)		२०२४-२०२५	५९००	५.०४	४	४	...
३.	नांदेड		२०२०-२०२१	६२११४	२५.८६	१०३	१०३	११
		६०८०००	२०२१-२०२२	८७९९८	१४.४७	११	११	८
			२०२२-२०२३	९६३५६	१५.८५	३६	३६	...
			२०२३-२०२४	५६८७६	९.३५	२	२	...
	(ऑक्टोबर अखेर)		२०२४-२०२५	४०४२८	६.६५	३	३	...
४.	अमरावती		२०२०-२०२१	६९५१०	१०.२९	४	४	१
		६५२०००	२०२१-२०२२	११५७२७	१७.७५	१	१	१
			२०२२-२०२३	१०३२८५	१५.८४	२	२	१
			२०२३-२०२४	६९३७०	१०.६४	...	...	...
	(ऑक्टोबर अखेर)		२०२४-२०२५	३८७०५	५.९४	...	...	...
५.	भंडारा		२०२०-२०२१	३५०१४	५.११	१६	१६	१६
		६८५०००	२०२१-२०२२	३८९५२	५.६९	६०	६०	५
			२०२२-२०२३	१२५५४८	१८.३३	१४	१४	१७
			२०२३-२०२४	५३२४०	७.७७	२	२	३०
	(ऑक्टोबर अखेर)		२०२४-२०२५	२१९७५	३.२१	६	६	१८
६.	भंडारा		२०२०-२०२१	६०७५	६.६७	...	...	...
	(पवनी)	९१०००	२०२१-२०२२	५४५३	५.९९	...	...	...
			२०२२-२०२३	७२४४	७.९६	...	...	...
			२०२३-२०२४	९०४४	९.९४	...	...	...
	(ऑक्टोबर अखेर)		२०२४-२०२५	३२५१	३.५७	...	...	...
७.	चंद्रपूर		२०२०-२०२१	६०८२६	५.८७	१४६	१४६	१०२
	(राजुरा)	१०३५७५५	२०२१-२०२२	२९४७३	२.८४	३	३	...
			२०२२-२०२३	३३७४८	३.२६	४	४	...
			२०२३-२०२४	३१८०९	३.०७	३	३	...
	(ऑक्टोबर अखेर)		२०२४-२०२५	१७८१८	१.७२	३	३	...
८.	चंद्रपूर		२०२०-२०२१	२०७९३	७.९०	४	४	...
	(चंद्रपूर)	१०३५७५५	२०२१-२०२२	९२१५६	८.९०	११६	११६	५८
			२०२२-२०२३	११८८२६	११.४७	१०५	१०५	७०
			२०२३-२०२४	६४८४९	६.२६	४७	४७	७०
	(ऑक्टोबर अखेर)		२०२४-२०२५	३९२३३	३.७९	१३	१३	१७

१	२	३	४	५	६	७	८	९
९.	गडचिरोली (गडचिरोली)	५०६०४७	२०२०-२०२१ २०२१-२०२२ २०२२-२०२३ २०२३-२०२४ (ऑक्टोबर अखेर)	४६८०४ ३२५६४ ४५१०७ ३६७७६ २००९७	९.२४ ६.४३ ८.९१ ७.२७ ३.९७	११५ १२३ १५१ ७५ ५४	११५ १२३ १५१ ७५ ५४	...
१०.	गडचिरोली (धानोरा)	२६३०००	२०२०-२०२१ २०२१-२०२२ २०२२-२०२३ २०२३-२०२४ (ऑक्टोबर अखेर)	२०७९३ २७१३१ ३३३१४ ३१४१८ १३३४४	७.९० १०.३० १२.६७ ११.९५ ५.०७	४ १७ २३ १० ४	४ १७ २३ १० ४	...
११.	नागपूर रा.ह.नि.प. पारशिवनी उपपथक (ऑक्टोबर अखेर)	६३६०००	२०२०-२०२१ २०२१-२०२२ २०२२-२०२३ २०२३-२०२४ २०२४-२०२५	७३३८ ९८००८ १३१६०८ ५९९१४ ४१५२१	५.९१ १५.४१ २०.६९ ९.४२ ६.५३	२ ३ १ ८ १	२ ३ १ २ १	...
	राज्य एकूण...	५७४६५५८	२०२०-२०२१ २०२१-२०२२ २०२२-२०२३ २०२३-२०२४ (ऑक्टोबर अखेर)	३४७७४४ ५४८२६४ ७२३८६७ ४४२०९७ २५१२९८	६.०५ ९.५४ १२.६० ७.६९ ४.३७	३९६ ३३६ ३४३ १५१ ९२	३९६ ३३६ ३४३ १४५ ९२	१३० ११० ११२ १०९ ३९

तक्ता क्र. ६

राष्ट्रीय हिवताप निर्मूलन योजना, महाराष्ट्र राज्य

राष्ट्रीय हिवताप प्रतिरोध योजनेतील आदिवासी भागातील कार्य-२०२०-२०२१, २०२१-२०२२, २०२२-२०२३, २०२३-२०२४ व २०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)

अ. क्र.	जिल्ह्याचे नाव	वर्ष	गोळा केलेल्या रक्त नमुन्यांची संख्या									
			आदिवासी लोकसंख्या					तपासलेल्या रक्त नमुन्यांची संख्या				
			प्रत्यक्ष/अप्रत्यक्ष सर्वेक्षणांतर्गत	संबंधित सामुदायिक व भटके	एकूण	तपासणी केलेल्या रक्त नमुन्यांची एकूण संख्या	गोळा केल्यापासून १५ दिवसांत तपासलेले रक्त नमुने	८	९	१०	११	१२
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
१. रायगड	२०२०-२०२१		१९७६८	१२४५८	५	१२४६३	१२४६३	१२४६३	१	०.००८	१	...
	२०२१-२०२२		५९९३६	१३६६५	...	१३६६५	१३६६५	१३६६५	१	०.००७	१	...
	२०२२-२०२३		५९२०२	१२५४१	...	१२५४१	१२५४१	१२५४१	...	...	...	...
	२०२३-२०२४		६०६८०	१४९७९	...	१४९७९	१४९७९	१४९७९	२	०.०१३	२	...
	२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)		६०६८०	८१८०	७	८१८७	८१८७	८१८७	५	०.०६१	५	...
२. ठाणे	२०२०-२०२१		५८५२०३	७६५९८	६०	७६५९८	७६५९८	७६५९८	९	०.०१	७	...
	२०२१-२०२२		५९८१०५	८७४७३	४७३३	९२२०६	९२२०६	९२२०६	१३	०.०१४	११	...
	२०२२-२०२३		५८५२०३	१४४१९८	१२२८०	१५६४७८	१५६४७८	१५६४७८	१३	०.००८	१३	...
	२०२३-२०२४		५८२४१४	१४९६३३	२६६	१४९८९९	१४९८९९	१४९८९९	२१	...	२१	...
	२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)		५८३५७८	१२६७४४	२३३	१२६९७७	१२६९७७	१२६९७७	३४	...	३४	...
३. पालघर	२०२०-२०२१		२०१२१६८	१८२८२६	७४७७	१९०३०३	१९०३०३	१९०३०३	६	०.००३	६	...
	२०२१-२०२२		२०६१५३६	२४८५४७	२००	२४८७४७	२४८७४७	२४८७४७	६	०.००२	६	...
	२०२२-२०२३		२०९७६२६	३११०२८	१६९	३१११९७	३१११९७	३१११९७	१२	०.००४	१२	...
	२०२३-२०२४		२१००९७१	३२८१८०	९८०	३२९१६०	३२९१६०	३२९१६०	२२	०.००७	२२	...
	२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)		२१०२७३५	२१८७१३	७४१	२१९४५४	२१९४५४	२१९४५४	१८	०.००८	१८	...
४. धुळे	२०२०-२०२१		५१३१०२	७३९६४	३३	७३९९७	७३९९७	७३९९७	४	०.०१	...	...
	२०२१-२०२२		५१५७७३	९१२५१	...	९१२५१	९१२५१	९१२५१	...	...	...	...
	२०२२-२०२३		५२६५३०	७३३०१	...	७३३०१	७३३०१	७३३०१	...	...	...	...
	२०२३-२०२४		५२६५३०	१०८७५४	...	१०८७५४	१०८७५४	१०८७५४	१	...	...	...
	२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)		५४०३०७	७३५११	१४	७३५२५	७३५१३	७३५१३	२	...	२	...
५. नंदुरबार	२०२०-२०२१		१३९३४२९	१८३२९१	९३	१८३३८४	१८३३८४	१८३३८४	५	०.००३	५	...
	२०२१-२०२२		१४१४३३०	१८३२५५	१००	१८३३५५	१८३३५५	१८३३५५	४	०.००२	४	...
	२०२२-२०२३		१६०१३५८	२५३५६२	९२	२५३६५४	२५३६५४	२५३६५४	२	०.००१	२	...
	२०२३-२०२४		१६३३३९८	२८४३६४	९२	२८४४५६	२८४४५६	२८४४५६	४	०.००१	४	...
	२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)		१६४१३०७	२०१०३८	१३८	२०११७६	२०११७६	२०११७६	६	०.००२	६	१

तक्ता क्र. ६-(चाचू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
६.	जळगाव	२०२०-२०२१	४९१६९	७६६६	...	७६६६	७६६६	७६६६	...	...	...	...
		२०२१-२०२२	४९१६९	९५३२	...	९५३२	९५३२	९५३२	...	...	...	...
		२०२२-२०२३	४९१६९	१०८०५	...	१०८०५	१०८०५	१०८०५	...	...	...	...
		२०२३-२०२४	६९२१०	२३३१	...	२३३१	२३३१	२३३१	...	...	...	...
		२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)	६९२१०	७६२६	...	७६२६	७६२६	७६२६	...	...	...	...
७.	नाशिक	२०२०-२०२१	१८९४६७७	२७९३९३	...	२७९३९३	२७९३९३	२७९३९३	...	...	...	...
		२०२१-२०२२	१४७७१३३	२६८७६१	...	२६८७६१	२६८७६१	२६८७६१	...	...	...	...
		२०२२-२०२३	१४७७३३३	३५६४८०	...	३५६४८०	३५६४८०	३५६४८०	१	...	१	...
		२०२३-२०२४	१५१९७६२	३६८२२२	...	३६८२२२	३६८२२२	३६८२२२	२	०.००१	२	...
		२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)	१५१९७६२	२३५०७४	...	२३५०७४	२३५०७४	२३५०७४	४	०.००२	४	...
८.	अहमदनगर	२०२०-२०२१	४४५१६१	५२४९१	...	५२४९१	५२४९१	५२४९१	...	...	...	...
		२०२१-२०२२	४४७९९०	५२७३२	...	५२७३२	५२७३२	५२७३२	...	...	...	...
		२०२२-२०२३	४८४५२३	७२६४९	...	७२६४९	७२६४९	७२६४९	...	...	...	...
		२०२३-२०२४	३११९७५	७५९४९	...	७५९४९	७५९४९	७५९४९	...	...	...	...
		२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)	३०५१५२	४४२६७	...	४४२६७	४४२६७	४४२६७	...	...	...	...
९.	पुणे	२०२०-२०२१	२४८४१७	३३८८१	...	३३८८१	३३८८१	३३८८१	...	...	...	...
		२०२१-२०२२	२५१५०८	३३८०८	...	३३८०८	३३८०८	३३८०८	...	...	...	...
		२०२२-२०२३	१३३९१८	३६८१४	...	३६८१४	३६८१४	३६८१४	...	...	...	...
		२०२३-२०२४	१७३२१८	२६६४७	...	२६६४७	२६६४७	२६६४७	...	...	...	...
		२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)	१७४२६६	२८९५८	२२	२८९८०	२८९८०	२८९८०	१	...	१	...
१०.	नांदेड	२०२०-२०२१	३०८९८८	२४४२३	...	२४४२३	२४४२३	२४४२३	...	...	...	...
		२०२१-२०२२	३१२६०९	४०३६५	...	४०३६५	४०३६५	४०३६५	...	...	...	...
		२०२२-२०२३	३५१४९८	६१२३६	...	६१२३६	६१२३६	६१२३६	...	...	...	...
		२०२३-२०२४	३३३७१३	६२५३३	...	६२५३३	६२५३३	६२५३३	...	...	...	...
		२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)	३३३७१३	४२५५७	...	४२५५७	४२५५७	४२५५७	...	...	...	...
११.	अमरावती	२०२०-२०२१	२९६७४५	४५७७७	११	४५७८८	४५७८८	४५७८८	१	०.००२	१	...
		२०२१-२०२२	२९६७३४	५३०९६	१	५३०९७	५३०९७	५३०९७	३	०.००५	३	...
		२०२२-२०२३	२९६१४५	५३५५७	२	५३५५९	५३५५९	५३५५९	१	०.००१	१	...
		२०२३-२०२४	३२९१५३	६५६२३	४	६५६२७	६५६२७	६५६२७	२	०.००३	२	...
		२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)	३३१५२६	५२१६१	४	५२१६५	५२१६५	५२१६५	१	०.००१	१	...
१२.	यवतमाळ	२०२०-२०२१	५५४७३१	६८००१	२३०	६८००१	६७०३४	६७०३४	१	०.००१	१	...
		२०२१-२०२२	५५८०५९	८०१९३	३८	८०२३१	८४००४	८०२३१	...	...	...	...
		२०२२-२०२३	५६६८३७	११४४२६	५४	११४४८०	११४४८०	११४४८०	२	०.००१	२	...
		२०२३-२०२४	५७०५९५	११९२३४	२०	११९२५४	११९२५४	११९२५४	१	...	१	...
		२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)	६२०४१७	८२३३१	१७४	८२४०५	८२४०५	८२४०५	१	...	१	...

तक्ता क्र. ६-(वाचू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
१३.	मंजारा	२०२०-२०२१	६४६४१	१९१७२	९	१९१८१	१९१८१	१९१८१	...	...	...	...
		२०२१-२०२२	६३५५३	१६१७४	२७	१६२०१	१६२०१	१६२०१	२	०.०१	२	...
		२०२२-२०२३	६३०५०	२००७८	१	२००७९	२००७९	२००७९	...	...	...	...
		२०२३-२०२४	६४१८०	१९२३४	३५	१९२६९	१९२६९	१९२६९	१	०.००५	१	...
		२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)	६४७३२	१६५१३	४८	१६५६१	१६५६१	१६५६१	३	०.०१८	३	...
		२०२०-२०२१	४८३३२४	१३९९०१	१६६२३	१५६५२४	१५६५२४	१०१७४१	३२०	०.२०	३२०	२
१४.	गोंदिया	२०२१-२०२२	४८४६९८	१८७२३८	२७८६६	२१५१०४	२१५१०४	१४९२१८	५०४	०.२३	४९७	१
		२०२२-२०२३	७२००४७	२८२५०६	८६२०	२९११२६	२९११२६	२९११२६	३१३	०.११	३१०	३
		२०२३-२०२४	७२८५९२	२१११३४	७७२९	२१८८६३	२९११२६	२९११२६	२०५	०.०७	१९१	१
		२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)	७२८५९२	२३९३६०	४१९८	२४३५५८	२९११२६	२९११२६	२५७	०.०८८	२५६	१
		२०२०-२०२१	६०४९५७	१६७६२२	१२६९६	१८०३१८	१८०३१८	१८०३१८	१७५	०.१०	१७३	२
		२०२१-२०२२	६०४९५७	१५३३८२	३१४९	१५६५३१	१५६५३१	१५६५३१	१०६	०.०७	१०२	४
१५.	चंद्रपूर	२०२२-२०२३	६०४९५७	१८७४१५	२१०९	१८९५२४	१८९५२४	१८९५२४	५६	०.०३	५५	१
		२०२३-२०२४	६०५०३२	१९१२३०	२८८७	१९४११७	१९४११७	१९४११७	८२	०.०४	८२	३
		२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)	६१९१४९	१२७३२७	५६२४	१३२९५१	१३२९५१	१३२९५१	३५२	०.२६	३५२	२
		२०२०-२०२१	१०३०५१३	८२९६०५	२१०१०७	१०३९७१२	१०३९७१२	१०३९७१२	६४९१	०.६२	६४६८	८
		२०२१-२०२२	१०३०५१३	६५३१४५	१५२६९६	८०५८४१	८०५८४१	८०५८४१	१३०६४	१.६२	१२९९६	९
		२०२२-२०२३	१०३२६२४	९३१०९२	२०४६३६	११३५७२८	११३५७२८	११३५७२८	८१९६	०.७२	८१५५	१०
१६.	गजचिरोली	२०२३-२०२४	१०३२६२४	८९०९१८	४८९०८	९३९८२६	९३९८२६	९३९८२६	५७९२	०.६२	५५५१	१०
		२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)	१०३८१९१	६८१९८४	१४६८३२	८२८८१६	८२८८१६	८२८८१६	५१०७	०.६१	४९१९	११
		२०२०-२०२१	११६६०२	२३४१९	७१७	२४१३६	२४१३६	२४१३६	१	...	१	...
		२०२१-२०२२	११६८७४	२५२०९	१७९	२५३८८	२५३८८	२५३८८	४	०.०२	४	...
		२०२२-२०२३	१२३२५५	३०८७५	३२२	३११९७	३११९७	३११९७	...	...	...	...
		२०२३-२०२४	१२३२५५	३४८६७	२८२	३५१४९	३५१४९	३५१४९	१	...	१	...
१७.	नागपूर	२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)	१२३२५५	२५४०७	४०१	२५८०८	२५३१५	२५३१५	...	...	...	...
		...	१०६२१५९५	२२२०४२८	२४८०६१	२४६८२५९	२४६७२९२	२४१२५०९	७०१४	०.२८	६९८३	१२
		२०२१-२०२२	१०३४३४७७	२१९७८२६	१८८९८९	२३८६८१५	२३९०५८८	२३२०९२९	१३७०७	०.५७	१३६२६	१४
		२०२२-२०२३	१०७७३२७५	२९५२५६३	२२८२८५	३१८०८४८	३१८०८४८	३१८०८४८	८५९६	०.२७	८५११	१४
		२०२३-२०२४	१०७६५३०२	२९४९२५७	६१२३	३०१०३५	३०८७२९८	३०८७२९८	६१३७	०.२०	५८८०	१४
		२०२४-२०२५ (ऑक्टोबर अखेर)	१०८५६५७२	२२११६५१	१५८४३६	२३७००८७	२४१७१५०	२४१७१५०	५७९०	०.२४	५६०२	१५

महाराष्ट्र राज्य एकूण

तक्ता क्रमांक ७

कार्यक्रम अंदाजपत्रक २०२५-२०२६

पटकी व अतिसार नियंत्रण कार्यक्रमाखाली आदिवासी भागातील कार्य

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	पटकी झालेले रुग्ण						अतिसार झालेले रुग्ण											
		सन २०२१		सन २०२२		सन २०२३		सन २०२४ (ऑक्टो. २४)		सन २०२१		सन २०२२		सन २०२३		सन २०२४ (ऑक्टो. २४)			
		लागण	मृत्यू	लागण	मृत्यू	लागण	मृत्यू	लागण	मृत्यू	लागण	मृत्यू	लागण	मृत्यू	लागण	मृत्यू	लागण	मृत्यू		
१.	ठाणे	...	...	४	१	...	...	...	...	७	...	३१५६	...	३१०७	...	२८७५	...	३०७९	...
२.	पालघर	...	...	...	...	...	...	...	...	३	...	२८६५	...	८६७	...	४११२	...	४०११	...
३.	रायगड	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	४६१	...	१६८	...	१४७	...	११५	...
४.	जळगाव	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	१०७८८	...	४७३६	...	२७२०	...	१७०९	...
५.	धुळे	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	४९९०	...	५६०	...	१०५४	...	२१९७	...
६.	नंदूरबार	४	...	...	...	...	...	...	...	...	...	९९४३	...	४७४४	...	२७४६	...	२४७२	...
७.	नाशिक	...	...	१२७	३	...	...	...	...	...	...	११९८७	...	८९	...	...	...	६२	...
८.	अहमदनगर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	७३३७	...	४८६२	...	३४३५	...	६८२०	...
९.	पुणे	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	१३३८९	...	७५७	...	१९८०	...	८७२	...
१०.	नांदेड	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	२०३६	...	२५८९	...	२१५४	...	१९७८	...
११.	यवतमाळ	...	...	१४५	२	...	...	...	...	१७७	...	३८६	...	२५७९	...	३१४	...	१२७	...
१२.	अमरावती	...	...	२२४	३	...	...	...	...	...	...	३१२७	...	९१६२	...	...	...	२६२	१
१३.	नागपूर	...	...	...	...	...	...	...	...	१	...	१०	...	१४३	...	२९	...	२४	...
१४.	चंद्रपूर	...	...	२९९	७	...	...	...	...	...	...	२८८२	...	३८७५	...	...	...	१३	१
१५.	गडचिरोली	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	४८२२	...	२९२५	...	२२४२	...	१७१६	...
१६.	भंडारा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	११४२	...	१५४४	...	...	...	...	...
१७.	गोंदिया	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	१४१६	...	११९१	...	६४६	...	५६७	...
एकूण		४	...	७९९	१६	...	...	१८७	...	८०७३७	...	४३८९८	...	२४४५४	...	२६०२४	...	२	२

तक्ता क्र. ८

राष्ट्रीय कुष्ठरोग निर्मूलन कार्यक्रम

नवीन सुलभ माहिती पद्धतीवर आधारित निदेशकानुसार माहिती

अ. क्र.	जिल्हा	वर्ष	आदिवासी लोकसंख्या	एकूण शिल्लक कुष्ठरुग्ण	कुष्ठरुग्णांचे दर दहा हजार लोकसंख्येमागे प्रमाण	नवीन कुष्ठरुग्ण	नवीन शोधलेले कुष्ठरुग्णांचे दर एक लक्ष लोकसंख्येमागे प्रमाण	नवीन शोधलेल्या कुष्ठरुग्णांपैकी				एकूण बरे झालेले कुष्ठरुग्ण
								मुलांचे शेकडा प्रमाण	दृश्य स्वरुपात विकृती असलेल्यांचे शेकडा प्रमाण	सांसारिक रुग्णांचे शेकडा प्रमाण	स्त्रियांचे शेकडा प्रमाण	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
१. अमरावती		२०२२-२०२३	३०३९१७	५१	१.६८	७६	२५.९९	३.९५	...	५०	४६.०५	७६
		२०२३-२०२४	३०३९१७	७८	२.५७	९५	३२.२५	१.०५	...	४६.३२	४३.१६	६८
		२०२४-२०२५ (ऑक्टो. २४)	३०३९१७	५४	१.७८	३९	३१.२६	...	...	५८.९७	६४.१०	५२
		२०२५-२०२६ (अंदाजित)	३०३९१७	४०	१.३२	७०	३३.५६	१.४३	...	५०.००	५४.२९	४८
		२०२२-२०२३	३२५७०२	२८	०.८६	६४	१९.६५	३.१३	...	४०.६३	४६.८८	३७
२. अहमदनगर		२०२३-२०२४	३२५३७८	४७	१.४४	६१	१८.७५	१४.७५	...	४०.९८	४९.१८	६३
		२०२४-२०२५ (ऑक्टो. २४)	३२७०८५	३२	०.९८	२४	१६.२०	१२.५०	...	३३.३३	४१.६७	४०
		२०२५-२०२६ (अंदाजित)	३२७०८५	३९	१.१९	५८	१८.०४	३.४५	...	४१.३८	४८.२८	५३
		२०२२-२०२३	३४१६७२	९३	२.७२	१४८	४३.३२	८.११	...	४७.३०	४८.६५	१३९
		२०२३-२०२४	३४१६७२	१०८	३.१६	१३४	३९.२२	४.४८	...	५४.४८	५२.२४	११२
३. चंद्रपूर		२०२४-२०२५ (ऑक्टो. २४)	३४१६७२	११६	३.४०	९२	४५.९५	२.१७	...	५६.५२	४२.३९	७५
		२०२५-२०२६ (अंदाजित)	३४१६७२	१२०	३.५१	१४२	४६.८३	११.९७	...	५०.७०	५२.११	१०८
		२०२२-२०२३	६७०२०८	७२	१.०७	१९६	२९.२४	१०.२०	...	७७.५५	५१.०२	१६५
		२०२३-२०२४	६७०२०८	६७	१.००	१९७	२९.३९	७.११	...	७६.१४	४३.६५	१८८
		२०२४-२०२५ (ऑक्टो. २४)	६७०२०८	१३८	२.०६	८८	२८.०५	५.६८	१.१४	८७.५०	५०.००	१२१
५. गडचिरोली		२०२५-२०२६ (अंदाजित)	६७०२०८	६९	१.०३	१७५	३०.१४	६.८६	...	७५.४३	४२.२९	१५९
		२०२२-२०२३	१२४२६३६	७३८	५.९४	१०३२	८३.०५	६.१०	०.३९	४३.७०	४४.७७	८२७
		२०२३-२०२४	१२५५०६२	७७८	६.२०	१०८४	८६.३७	७.५६	०.२८	४१.२४	४८.५२	९९३
		२०२४-२०२५ (ऑक्टो. २४)	१२५५०६२	६४६	५.१५	५०६	८३.७४	४.९४	०.४०	५०.२०	४४.०७	५७८
		२०२५-२०२६ (अंदाजित)	१२५५०६२	७१०	५.९८	८८०	८२.०७	७.३९	०.२३	६१.५९	५१.१४	९१०
६. गोंदिया		२०२२-२०२३	१३८५०७१	३८०	२.७४	५६२	४०.५८	२.४९	०.१८	५८.९०	४१.८१	५६८
		२०२३-२०२४	१४७७६७४	४२१	२.८५	५६२	३८.०३	२.४९	...	४७.५१	४६.४४	५१८
		२०२४-२०२५ (ऑक्टो. २४)	१४७७६७४	३९३	२.६६	३२७	४०.३३	२.४५	०.३१	४३.७३	५१.०७	३३१
		२०२५-२०२६ (अंदाजित)	१४८७६००	३००	२.०२	५००	३३.६१	...	...	४०.००	५०.००	४००
		२०२३-२०२४	१०३२०७	४४	४.२६	३७	४९.४२	५.४१	...	६२.१६	३२.४३	३१
७. जळगाव		२०२३-२०२४	१०३२०७	५०	४.८४	२३	४४.५७	४.३५	...	८६.९६	५६.५२	२१
		२०२४-२०२५ (ऑक्टो. २४)	१०३२०७	५२	५.०४	९	३४.८८	...	...	८८.८९	५५.५६	८
		२०२५-२०२६ (अंदाजित)	१०४७८२	५३	५.०६	१०	३४.३६	...	...	७०.००	४०.००	१७

तक्ता क्र. ८ (चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
८. नागपूर	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	१०३२६२	३३	३.२०	४५	४३.५८	४.४४	...	४८.८९	४२.२२	३१
	२०२३-२०२४	२०२३-२०२४	१०३२६२	२७	२.६१	४३	४१.६४	...	...	५५.८१	२७.९१	४४
	२०२४-२०२५	(ऑक्टो. २४)	१०२५५७	२५	२.४४	२७	२६.३३	...	...	५१.८५	३७.०४	२६
	२०२५-२०२६	(अंदाजित)	१०२५५७	२४	२.३४	२९	२८.२८	...	...	३४.४८	२७.५९	२
९. नांदेड	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	४००२५९	३४	०.८५	८१	२०.२४	३.७	...	३५.८	४८.१	५६
	२०२३-२०२४	२०२३-२०२४	४१००१७	११५	२.८०	१५७	३८.२९	१.२७	...	२६.७५	५४.१४	११५
	२०२४-२०२५	(ऑक्टो. २४)	४१००१७	५४	१.३२	३९	३१.४६	२.५६	...	३०.७७	३८.४६	१००
	२०२५-२०२६	(अंदाजित)	४१५२२५	६८	१.६४	९०	२१.६७	१.११	...	३५.५६	४५.५६	५८
१०. नंदूरबार	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	१८२४३४६	४३४	२.३८	६३४	३४.७५	६.७८	२.३७	५९.३१	४९.२१	६०३
	२०२३-२०२४	२०२३-२०२४	१८२४३४६	४३९	२.४१	६२२	३४.०९	५.४७	१.६१	६०.१३	४७.५९	६००
	२०२४-२०२५	(ऑक्टो. २४)	१८४२५८९	४१४	२.२५	३४७	३०.६१	६.०५	०.८६	५७.०६	५१.५९	३६५
	२०२५-२०२६	(अंदाजित)	१८६१०१५	३५०	१.८८	६६९	३०.६३	१.७९	...	४४.८४	५०.८२	६००
११. नाशिक	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२०९३११४	४२९	२.०५	५७९	२७.६६	८.८१	०.६९	६३.५६	४९.२२	५५८
	२०२३-२०२४	२०२३-२०२४	२११४७४८	४०२	१.९०	५३३	२५.२०	११.४४	...	५९.६६	५०.०९	५६१
	२०२४-२०२५	(ऑक्टो. २४)	२१४३९५१	३५३	१.६५	२६१	२४.०७	८.०५	०.३८	६७.४३	४३.६८	३०४
	२०२५-२०२६	(अंदाजित)	२१६९६७९	३९५	१.८२	४५८	२४.९८	९.६१	०.२२	६२.६६	४८.४७	४७४
१२. पुणे	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	२५८८९४	४२	१.६२	३६	१८.१५	८.३३	...	८०.५६	३६.११	४२
	२०२३-२०२४	२०२३-२०२४	२६५३८१	५१	१.९२	३०	१५.०७	३०.००	...	९०.००	४६.६७	२६
	२०२४-२०२५	(ऑक्टो. २४)	२६७३५०	४०	१.५०	१४	११.९७	७.१४	...	८५.७१	४२.८६	२९
	२०२५-२०२६	(अंदाजित)	२७००२३	४४	१.६३	२७	१४.८१	१४.८१	...	८५.१९	४०.७४	३२
१३. रायगड	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	१०५५५०	६७	६.३५	९५	९०.००	२३.१६	५.२६	६२.११	४९.४७	१०३
	२०२३-२०२४	२०२३-२०२४	११२७६०	७५	६.६५	८७	७७.१६	१४.९४	४.६०	५२.८७	४७.१३	८७
	२०२४-२०२५	(ऑक्टो. २४)	११८९८०	४५	३.७८	३२	४८.७५	१२.५०	३.१३	६८.७५	४६.८८	६
	२०२५-२०२६	(अंदाजित)	१२२५७०	४०	३.२६	६०	४८.९५	१३.३३	...	४१.६७	४६.६७	६०
१४. ठाणे	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	११२१०४४	५२३	३.४४	७७२	१९.१३	१७.४९	...	४६.५०	४४.९५	५७३
	२०२३-२०२४	२०२३-२०२४	१८८९०६८	४२४	२.२४	५८४	४०.८७	१९.१८	०.१७	४४.०१	४८.१२	७१२
	२०२४-२०२५	(ऑक्टो. २४)	१८८९०६८	३२६	१.७३	२५२	३०.९१	५३.५७	...	४९.२१	४६.४३	३४४
	२०२५-२०२६	(अंदाजित)	१८८९०६८	३५०	१.८५	३२०	१३.३४	३२.८१	...	४६.८८	२८.१३	४४५
१५. पालघर	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	३८७५३९३	९८६	२.५४	१५७	४१.२१	१३.२७	०.२५	४०.२०	४९.९१	१५३५
	२०२३-२०२४	२०२३-२०२४	३९१४१४७	१०२३	२.६१	१४७४	३९.५०	१४.९९	०.०७	३८.३३	५०.८१	१३९३
	२०२४-२०२५	(ऑक्टो. २४)	३९१४१४७	८०४	२.०५	६०६	३४.०८	११.२२	...	४५.५४	४८.८४	८१७
	२०२५-२०२६	(अंदाजित)	३९१४१४७	९००	२.३०	१४५०	३८.३२	१३.१०	...	३७.९३	५५.१७	१५५०
१६. यवतमाळ	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	८८४०७७	१९३	२.१८	२४६	२७.८३	२.४४	...	५८.५४	४५.९३	२९१
	२०२३-२०२४	२०२३-२०२४	८८४०७७	२०७	२.३४	२५२	२८.५०	३.५७	०.४०	४९.६०	४९.६०	२३०
	२०२४-२०२५	(ऑक्टो. २४)	८८४०७७	२५६	२.९०	२१६	४१.२९	१.८५	...	४३.०६	४७.२२	१९९
	२०२५-२०२६	(अंदाजित)	९०१६१९	२६५	२.९४	२८०	४१.०४	१.७९	...	४६.४३	५७.१४	२५०
एकूण	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	१५४३८३५२	४१४७	२.६९	६२००	३७.२३	९.५६	०.५३	५०.३१	४७.०६	५६३५
	२०२३-२०२४	२०२३-२०२४	१५९९४९२४	४३१२	२.७०	५९३८	३८.९७	९.९०	०.३४	४७.२२	४८.७९	५७३१
	२०२४-२०२५	(ऑक्टो. २४)	१६०५१५६१	३७४८	२.३३	२८७९	३६.०४	१०.३५	०.३१	५१.८२	४७.४८	३३४५
	२०२५-२०२६	(अंदाजित)	१६१३६२२९	३८०७	२.३६	५२१८	३४.३५	८.९३	०.०६	४८.२८	५०.१७	५१६६

तक्ता क्र. ८

अ.क्र.		२०२२-२३	२०२३-२४	२०२४-२०२५
१	२	३	४	५
१.	आदिवासी उपाययोजनेखालील वाहने ...	११०७	११५२	११२२
२.	रस्त्यावर धावणारी ...	९१२	९५०	८२२
३.	रस्त्यावर न धावू शकणारी ...	१९५	२०२	३००

तक्ता क्रमांक ९
आदिवासी विभागातील फिरती कार्यशाळेचे कार्य दर्शविणारा तक्ता

अनु. क्रमांक	ठिकाण	वर्ष	वाहनांची संख्या	महिना	किती कि.मी. धावली	किती गाड्यांची तपासणी व सव्हीसींग केलेले		किती किरकोळ दुरुस्त्या केल्या		किती मुख्य व किरकोळ दुरुस्त्या करून बदल केले		यांत्रिकी दुरुस्त्या केल्या		किती किरकोळ बाँडीच्या दुरुस्त्या केल्या		किती टचअप करून पेन्ट केल्या	
						एकूण संख्या	एकूण खर्च	एकूण संख्या	एकूण खर्च	एकूण संख्या	एकूण खर्च	एकूण संख्या	एकूण खर्च	एकूण संख्या	एकूण खर्च	एकूण संख्या	एकूण खर्च
१.	टाणे	२०२२-२०२३	३१	१२	७४४०००	१४६	३६४७१	४७	३४८७५	१५	३७२००	२०७	१०८५४६	१५	२२३२०	१५	३७२००
		२०२३-२०२४	३१	१२	५५८०००	५६	८३७००	२८	१११६००	११	८९२८०	९५	२८४५८०	७	३४८७५	७	५५८००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	३१	९	७४४०००	७४	१११६००	३७	१४८८००	१५	११९०४०	१२६	३७९४४०	९	४६५००	९	७४४००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	३२	१२	७६८०००	७७	११५२००	३८	१५३६००	१५	१२२८८०	१३१	३९१६८०	१०	४८०००	१०	७६८००
२.	रायगड	२०२२-२०२३	७	१२	१६८०००	३३	८२३५	११	७८७५	३	८४००	४७	२४५१०	३	५०४०	३	८४००
		२०२३-२०२४	१०	१२	१८००००	१८	२७०००	९	३६०००	४	२८८००	३१	९१८००	२	११२५०	२	१८०००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	८	९	१९२०००	१९	२८८००	१०	३८४००	४	३०७२०	३३	९७९२०	२	१२०००	२	१९२००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	११	१२	२६४०००	२६	३९६००	१३	५२८००	५	४२२४०	४५	१३४६४०	३	१६५००	३	२६४००
३.	नाशिक	२०२२-२०२३	१२८	१२	३०७२०००	६०२	१५०५८८	१९२	१४४०००	६१	१५३६००	८५६	४४८१८८	६१	९२१६०	६१	१५३६००
		२०२३-२०२४	१२१	१२	२१७८०००	२१८	३२६७००	१०९	४३५६००	४४	३४८४८०	३७०	१११०७८०	२७	१३६१२५	२७	२१७८००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	११९	९	२८५६०००	२८६	४२८४००	१४३	५७१२००	५७	४५६९६०	४८६	१४५६५६०	३६	१७८५००	३६	२८५६००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	१४४	१२	३४५६०००	३४६	५१८४००	१७३	६९१२००	६९	५५२९६०	५८८	१७६२५६०	४३	२१६०००	४३	३४५६००
४.	धुळे	२०२२-२०२३	३०	१२	७२००००	१४१	३५२९४	४५	३३७५०	१४	३६०००	२०१	१०५०४४	१४	२१६००	१४	३६०००
		२०२३-२०२४	२६	१२	४६८०००	४७	७०२००	२३	९३६००	९	७४८८०	८०	२३६८८०	६	२९२५०	६	४६८००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	१६	९	३८४०००	३८	५७६००	१९	७६८००	८	६१४४०	६५	१९५८४०	५	२४०००	५	३८४००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	१५	१२	३६००००	३६	५४०००	१८	७२०००	७	५७६००	६१	१८३६००	५	२२५००	५	३६०००
५.	नंदुरबार	२०२२-२०२३	१६४	१२	३९३६०००	७७२	१९२९४१	२४६	१८४५००	७९	१९६८००	१०९६	५७४२४१	७९	११८०८०	७९	१९६८००
		२०२३-२०२४	१७८	१२	३२०४०००	३२०	४८०६००	१६०	६४०८००	६४	५१२६४०	५४५	१६३४०४०	४०	२०२२५०	४०	३२०४००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	१३१	९	३१४४०००	३१४	४७१६००	१५७	६२८८००	६३	५०३०४०	५३४	१६०३४४०	३९	१९६५००	३९	३१४४००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	१६७	१२	४००८०००	४०१	६०१२००	२००	८०१६००	८०	६४१२८०	६८१	२०४४०८०	५०	२५०५००	५०	४००८००
६.	जळगाव	२०२२-२०२३	१६	१२	३८४०००	७५	१८८२४	२४	१८०००	८	१९२००	१०७	५६०२४	८	११५२०	८	१९२००
		२०२३-२०२४	१३	१२	२३४०००	२३	३५१००	१२	४६८००	५	३७४४०	४०	११९३४०	३	१४६२५	३	२३४००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	१३	९	३१२०००	३१	४६८००	१६	६२४००	६	४९९२०	५३	१५९१२०	४	१९५००	४	३१२००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	१३	१२	३१२०००	३१	४६८००	१६	६२४००	६	४९९२०	५३	१५९१२०	४	१९५००	४	३१२००
७.	अहमदनगर	२०२२-२०२३	२७	१२	६४८०००	१२७	३१७६५	४१	३०३७५	१३	३२४००	१८१	९४५४०	१३	१९४४०	१३	३२४००
		२०२३-२०२४	२९	१२	५२२०००	५२	७८३००	२६	१०४४००	१०	८३५२०	८९	२६६२२०	७	३२६२५	७	५२२००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	२८	९	६७२०००	६७	१००८००	३४	१३४४००	१३	१०७५२०	११४	३४२७२०	८	४२०००	८	६७२००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	२९	१२	६९६०००	७०	१०४४००	३५	१३९२००	१४	१११३६०	११८	३५९६६०	९	४३५००	९	६९६००
८.	पुणे	२०२२-२०२३	१८	१२	४३२०००	८५	२११७६	२७	२०२५०	९	२१६००	१२०	६३०२६	९	१२९६०	९	२१६००
		२०२३-२०२४	१०	१२	१८००००	१८	२७०००	९	३६०००	४	२८८००	३१	९१८००	२	११२५०	२	१८०००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	२५	९	६०००००	६०	९००००	३०	१२००००	१२	९६०००	१०२	३०६०००	८	३७५००	८	६००००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	२६	१२	६२४०००	६२	९३६००	३१	१२४८००	१२	९९८४०	१०६	३१८२४०	८	३९०००	८	६२४००

तक्ता क्रमांक ९ (चालू)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
९.	नोदेंड	2022-2023	48	12	1152000	226	56471	72	54000	23	57600	321	168071	23	34560	23	57600
		2023-2024	45	12	810000	81	121500	41	162000	16	129600	138	413100	10	50625	10	81000
	(Upto Dec.)	2024-2025	45	9	1080000	108	162000	54	216000	22	172800	184	550800	14	67500	14	108000
	(Estimated)	2025-2026	45	12	1080000	108	162000	54	216000	22	172800	184	550800	14	67500	14	108000
१०.	अमरावती	2022-2023	68	12	1632000	320	80000	102	76500	33	81600	455	238100	33	48960	33	81600
		2023-2024	68	12	1224000	122	183600	61	244800	24	195840	208	624240	15	76500	15	122400
	(Upto Dec.)	2024-2025	70	9	1680000	168	252000	84	336000	34	268800	286	856800	21	105000	21	168000
	(Estimated)	2025-2026	68	12	1632000	163	244800	82	326400	33	261120	277	832320	20	102000	20	163200
११.	यवतमाळ	2022-2023	64	12	1536000	301	75294	96	72000	31	76800	428	224094	31	46080	31	76800
		2023-2024	60	12	1080000	108	162000	54	216000	22	172800	184	550800	14	67500	14	108000
	(Upto Dec.)	2024-2025	56	9	1344000	134	201600	67	268800	27	215040	228	685440	17	84000	17	134400
	(Estimated)	2025-2026	57	12	1368000	137	205200	68	273600	27	218880	233	697680	17	85500	17	136800
१२.	गोंदिया	2022-2023	135	12	3240000	635	158824	203	151875	65	162000	903	472699	65	97200	65	162000
		2023-2024	175	12	3150000	315	472500	158	630000	63	504000	536	1606500	39	196875	39	315000
	(Upto Dec.)	2024-2025	175	9	4200000	420	630000	210	840000	84	672000	714	2142000	53	262500	53	420000
	(Estimated)	2025-2026	175	12	4200000	420	630000	210	840000	84	672000	714	2142000	53	262500	53	420000
१३.	चंद्रपूर	2022-2023	20	12	480000	94	23529	30	22500	10	24000	134	70029	10	14400	10	24000
		2023-2024	21	12	378000	38	56700	19	75600	8	60480	64	192780	5	23625	5	37800
	(Upto Dec.)	2024-2025	23	9	552000	55	82800	28	110400	11	88320	94	281520	7	34500	7	55200
	(Estimated)	2025-2026	18	12	432000	43	64800	22	86400	9	69120	73	220320	5	27000	5	43200
१४.	गडचिरोली	2022-2023	208	12	4992000	979	244706	312	234000	100	249600	1391	728306	100	149760	100	249600
		2023-2024	209	12	3762000	376	564300	188	752400	75	601920	640	1918620	47	235125	47	376200
	(Upto Dec.)	2024-2025	209	9	5016000	502	752400	251	1003200	100	802560	853	2558160	63	313500	63	501600
	(Estimated)	2025-2026	212	12	5088000	509	763200	254	1017600	102	814080	865	2594880	64	318000	64	508800
१५.	नागपूर	2022-2023	12	12	288000	56	14118	18	13500	6	14400	80	42018	6	8640	6	14400
		2023-2024	36	12	648000	65	97200	32	129600	13	103680	110	330480	8	40500	8	64800
	(Upto Dec.)	2024-2025	36	9	864000	86	129600	43	172800	17	138240	147	440640	11	54000	11	86400
	(Estimated)	2025-2026	36	12	864000	86	129600	43	172800	17	138240	147	440640	11	54000	11	86400
१६.	पालघर	2022-2023	131	12	3144000	616	154118	197	147375	63	157200	876	458693	63	94320	63	157200
		2023-2024	120	12	2160000	216	324000	108	432000	43	345600	367	1101600	27	135000	27	216000
	(Upto Dec.)	2024-2025	137	9	3288000	329	493200	164	657600	66	526080	559	1676880	41	205500	41	328800
	(Estimated)	2025-2026	150	12	3600000	360	540000	180	720000	72	576000	612	1836000	45	225000	45	360000
एकूण	...	2022-2023	1107	12	26568000	5209	1302353	1661	1245375	531	1328400	7401	3876128	531	797040	531	1328400
		2023-2024	1152	9	20736000	2074	3110400	1037	4147200	415	3317760	3525	10575360	259	1296000	259	2073600
	(Upto Dec.)	2024-2025	1122	12	26928000	2693	4039200	1346	5385600	539	4308480	4578	13733280	337	1683000	337	2692800
	(Estimated)	2025-2026	1198	13	31148000	3115	4672200	1557	6229600	623	4983680	5295	15885480	389	1946750	389	3114800

तक्ता क्रमांक १०

TABLE No. X

आदिवासी विभागातील रस्त्यावर धावू न शकणाऱ्या गाड्यांची स्थिती दर्शविणारा तक्ता

अ. क्र.	जिल्हा	वर्ष	आदिवासी विभागातील एकूण गाड्यांची संख्या	धावू न शकणाऱ्या गाड्यांची आकडेवारी No. of Off Road Vehicles					धावू न शकणाऱ्या Off Road	धावू शकणाऱ्या On Road
				० ते १५ दिवस	१६ ते ३० दिवस	३० दिवसां- पेक्षा जास्त	रुग्ण- वाहिका	अपघात झालेल्या गाड्यांची संख्या		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१.	ठाणे	2022-2023	31	...	...	...	2	...	2	29
	Thane	2023-2024	31	...	1	...	...	...	1	30
		2024-2025 (Upto Dec.)	31	...	...	...	...	...	...	31
		2025-2026 (Estimated)	32	...	...	...	...	...	...	32
२.	रायगड	2022-2023	7	...	...	...	2	...	2	5
	Raigad	2023-2024	10	...	...	3	...	...	3	7
		2024-2025 (Upto Dec.)	8	...	...	...	3	...	3	5
		2025-2026 (Estimated)	11	...	...	...	5	...	5	6
३.	नाशिक	2022-2023	128	...	...	33	8	...	41	87
	Nashik	2023-2024	121	...	...	34	27	...	61	60
		2024-2025 (Upto Dec.)	119	...	...	4	31	...	35	84
		2025-2026 (Estimated)	144	...	...	...	52	1	53	91
४.	धुळे	2022-2023	30	...	...	1	9	...	10	20
	Dhule	2023-2024	26	...	1	...	...	1	2	24
		2024-2025 (Upto Dec.)	16	...	...	...	1	...	1	15
		2025-2026 (Estimated)	15	...	...	...	...	...	...	15
५.	नंदुरबार	2022-2023	164	...	...	...	21	...	21	143
	Nandurbar	2023-2024	178	...	...	45	5	...	50	128
		2024-2025 (Upto Dec.)	131	...	...	1	5	...	6	125
		2025-2026 (Estimated)	167	...	...	11	20	2	33	134
६.	जळगाव	2022-2023	16	...	...	1	...	...	1	15
	Jalgaon	2023-2024	13	...	...	...	...	...	...	13
		2024-2025 (Upto Dec.)	13	...	...	...	...	...	...	13
		2025-2026 (Estimated)	13	...	...	...	...	...	...	13
७.	अहमदनगर	2022-2023	27	...	...	1	2	...	3	24
	Ahmednagar	2023-2024	29	...	...	...	9	...	9	20
		2024-2025 (Upto Dec.)	28	...	...	...	5	...	5	23
		2025-2026 (Estimated)	29	...	...	10	10	...	10	19
८.	पुणे	2022-2023	18	...	...	...	...	1	1	17
	Pune	2023-2024	10	...	...	...	...	...	...	10
		2024-2025 (Upto Dec.)	25	...	...	2	11	...	13	12
		2025-2026 (Estimated)	26	...	...	2	...	...	13	13
९.	नांदेड	2022-2023	48	...	...	1	7	1	9	39
	Nanded	2023-2024	45	...	...	...	24	...	24	21
		2024-2025 (Upto Dec.)	45	...	...	...	24	...	24	21
		2025-2026 (Estimated)	45	...	...	2	23	...	25	20
१०.	अमरावती	2022-2023	68	...	...	2	8	...	10	58
	Amravati	2023-2024	68	...	...	2	8	...	10	58
		2024-2025 (Upto Dec.)	70	...	...	...	4	...	4	66
		2025-2026 (Estimated)	68	...	...	2	2	...	2	66
११.	यवतमाळ	2022-2023	64	...	...	...	11	...	11	53
	Yavatmal	2023-2024	60	...	...	...	21	...	21	39
		2024-2025 (Upto Dec.)	56	...	...	...	6	...	6	50
		2025-2026 (Estimated)	57	...	...	...	24	1	25	32
१२.	गोंदिया	2022-2023	135	...	...	31	...	...	31	104
	Gondia	2023-2024	175	...	...	...	...	1	1	174
		2024-2025 (Upto Dec.)	175	...	...	19	61	1	81	94
		2025-2026 (Estimated)	175	...	...	...	65	2	93	82

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१३.	चंद्रपुर	2022-2023	20	...	...	1	...	...	1	19
	Chandrapur	2023-2024	21	...	...	...	...	...	...	21
		2024-2025 (Upto Dec.)	23	...	...	...	4	...	4	19
		2025-2026 (Estimated)	18	...	...	...	7	...	7	11
१४.	गडचिरोली	2022-2023	208	...	...	23	...	3	26	182
	Gadchiroli	2023-2024	209	...	...	3	2	4	9	200
		2024-2025 (Upto Dec.)	209	...	...	7	56	2	65	144
		2025-2026 (Estimated)	212	...	...	5	59	2	76	136
१५.	नागपूर	2022-2023	12	...	...	...	2	...	2	10
	Nagpur	2023-2024	36	...	...	...	...	...	...	36
		2024-2025 (Upto Dec.)	36	...	...	1	8	...	9	27
		2025-2026 (Estimated)	36	...	...	1	10	...	11	25
१६.	पालघर	2022-2023	131	...	...	...	23	1	24	107
	Palghar	2023-2024	120	...	...	9	1	1	11	109
		2024-2025 (Upto Dec.)	137	...	...	6	37	1	44	93
		2025-2026 (Estimated)	150	...	...	36	...	...	49	101
एकूण	...	2022-2023	1107	...	...	94	95	6	195	912
Total	...	2023-2024	1152	...	2	96	97	7	202	950
		2024-2025 (Upto Dec.)	1122	...	...	40	256	4	300	822
		2025-2026 (Estimated)	1198	...	...	69	277	8	402	796

तक्ता क्र.
TABLE
आदिवासी विभागातील
Information of Vehicles

अनु.क्र. Sr. No.	जिल्ह्याचे नाव Name of District	वर्ष Years	वाहनांची संख्या No. of Vehicles	किती केंद्रासाठी वाहने मिळाली No. of centres to which Vehicles are allotted	गाड्यांची स्थिती Conditions of Vehicles		वर्षात किती कि. मी. धावली Kilometres Covered during the Year
					धावू न शकणाऱ्या Off Road	धावू शकणाऱ्या On Road	
1	2	3	4	5	6	7	8
१.	ठाणे Thane	2022-2023 2023-2024 2024-2025 (Upto Dec.) 2025-2026 (Estimated)	31 31 31 32	9 1	2 1	29 30 31 32	696000 540000 744000 768000
२.	रायगड Raigad	2022-2023 2023-2024 2024-2025 (Upto Dec.) 2025-2026 (Estimated)	7 10 8 11	2 3 ... 3	2 3 3 5	5 7 5 6	120000 126000 120000 144000
३.	नाशिक Nashik	2022-2023 2023-2024 2024-2025 (Upto Dec.) 2025-2026 (Estimated)	128 121 119 144	10 ... 37 25	41 61 35 53	87 60 84 91	2088000 1080000 2016000 2184000
४.	धुळे Dhule	2022-2023 2023-2024 2024-2025 (Upto Dec.) 2025-2026 (Estimated)	30 26 16 15	11 ... 14 ...	10 2 1 ...	20 24 15 15	480000 432000 360000 360000
५.	नंदुरबार Nandurbar	2022-2023 2023-2024 2024-2025 (Upto Dec.) 2025-2026 (Estimated)	164 178 131 167	20 14 ... 36	21 50 6 33	143 128 125 134	3432000 2304000 3000000 3216000
६.	जळगाव Jalgaon	2022-2023 2023-2024 2024-2025 (Upto Dec.) 2025-2026 (Estimated)	16 13 13 13	3 ... 1 ...	1	15 13 13 13	360000 234000 312000 312000
७.	अहमदनगर Ahmednagar	2022-2023 2023-2024 2024-2025 (Upto Dec.) 2025-2026 (Estimated)	27 29 28 29	10 2 3 1	3 9 5 10	24 20 23 19	576000 360000 552000 456000
८.	पुणे Pune	2022-2023 2023-2024 2024-2025 (Upto Dec.) 2025-2026 (Estimated)	18 10 25 26	2 1	1 ... 13 13	17 10 12 13	408000 180000 288000 312000
९.	नांदेड Nanded	2022-2023 2023-2024 2024-2025 (Upto Dec.) 2025-2026 (Estimated)	48 45 45 45	20	9 24 24 25	39 21 21 20	936000 378000 504000 480000
१०.	अमरावती Amravati	2022-2023 2023-2024 2024-2025 (Upto Dec.) 2025-2026 (Estimated)	68 68 70 68	17 ... 2 2	10 10 4 2	58 58 66 66	1392000 1044000 1584000 1584000

११

XI

वाहनांची माहिती

in Tribal Area (Health Services) :

वर्षात पेट्रोल/डिझेल किती लागले (लिटरमध्ये) Petrol/Diesel consumed during the year (Litre)		वर्षात वंगण किती लागले (लिटरमध्ये) Oil consumed during the year (Litre)		वर्षातील खर्च Expenditure during the year			एकूण खर्च Total Expenditure 16	एका कि.मि. चा खर्च Expenditure Per Kilometre 17
परिमाण Quantity	किंमत रु. Cost Rs.	परिमाण Quantity	किंमत रु. Cost Rs.	दुरुस्ती/बदलणे Repairs and Replacement 13	पेट्रोल/तेल/वंगण Petrol/Oil Lubricant 14	वेतन Salary 15		
9	10	11	12					
69600	5568000	464	92800	1044000	5660800	...	6704800	9.63
54000	5940000	360	90000	1080000	6030000	...	7110000	13.17
74400	7068000	496	124000	1488000	7192000	...	8680000	11.67
76800	7526400	512	128000	1536000	7654400	1	9190400	11.68
12000	960000	80	16000	180000	976000	...	1156000	9.63
12600	1386000	84	21000	252000	1407000	...	1659000	13.17
12000	1140000	80	20000	240000	1160000	...	1400000	11.67
14400	1411200	96	24000	288000	1435200	1	1723200	11.68
208800	16704000	1392	278400	3132000	16982400	...	20114400	9.63
108000	11880000	720	180000	2160000	12060000	...	14220000	13.17
201600	19152000	1344	336000	4032000	19488000	...	23520000	11.67
218400	21403200	1456	364000	4368000	21767200	1	26135200	11.68
48000	3840000	320	64000	720000	3904000	...	4624000	9.63
43200	4752000	288	72000	864000	4824000	...	5688000	13.17
36000	3420000	240	60000	720000	3480000	...	4200000	11.67
36000	3528000	240	60000	720000	3588000	1	4308000	11.68
343200	27456000	2288	457600	5148000	27913600	...	33061600	9.63
230400	25344000	1536	384000	4608000	25728000	...	30336000	13.17
300000	28500000	2000	500000	6000000	29000000	...	35000000	11.67
321600	31516800	2144	536000	6432000	32052800	1	38484800	11.68
36000	2880000	240	48000	540000	2928000	...	3468000	9.63
23400	2574000	156	39000	468000	2613000	...	3081000	13.17
31200	2964000	208	52000	624000	3016000	...	3640000	11.67
31200	3057600	208	52000	624000	3109600	1	3733600	11.68
57600	4608000	384	76800	864000	4684800	...	5548800	9.63
36000	3960000	240	60000	720000	4020000	...	4740000	13.17
55200	5244000	368	92000	1104000	5336000	...	6440000	11.67
45600	4468800	304	76000	912000	4544800	1	5456800	11.68
40800	3264000	272	54400	612000	3318400	...	3930400	9.63
18000	1980000	120	30000	360000	2010000	...	2370000	13.17
28800	2736000	192	48000	576000	2784000	...	3360000	11.67
31200	3057600	208	52000	624000	3109600	1	3733600	11.68
93600	7488000	624	124800	1404000	7612800	...	9016800	9.63
37800	4158000	252	63000	756000	4221000	...	4977000	13.17
50400	4788000	336	84000	1008000	4872000	...	5880000	11.67
48000	4704000	320	80000	960000	4784000	1	5744000	11.68
139200	11136000	928	185600	2088000	11321600	...	13409600	9.63
104400	11484000	696	174000	2088000	11658000	...	13746000	13.17
158400	15048000	1056	264000	3168000	15312000	...	18480000	11.67
158400	15523200	1056	264000	3168000	15787200	1	18955200	11.68

1	2	3	4	5	6	7	8
११.	यवतमाळ Yavatmal	2022-2023	64	33	11	53	1272000
		2023-2024	60	...	21	39	702000
		2024-2025 (Upto Dec.)	56	...	6	50	1200000
		2025-2026 (Estimated)	57	1	25	32	768000
१२.	गोंदिया Gondia	2022-2023	135	15	31	104	2496000
		2023-2024	175	40	1	174	3132000
		2024-2025 (Upto Dec.)	175	...	81	94	2256000
		2025-2026 (Estimated)	175	...	93	82	1968000
१३.	चंद्रपुर Chandrapur	2022-2023	20	6	1	19	456000
		2023-2024	21	1	...	21	378000
		2024-2025 (Upto Dec.)	23	...	4	19	456000
		2025-2026 (Estimated)	18	...	7	11	264000
१४.	गडचिरोली Gadchiroli	2022-2023	208	31	26	182	4368000
		2023-2024	209	1	9	200	3600000
		2024-2025 (Upto Dec.)	209	...	65	144	3456000
		2025-2026 (Estimated)	212	3	76	136	3264000
१५.	नागपूर Nagpur	2022-2023	12	2	2	10	240000
		2023-2024	36	24	...	36	648000
		2024-2025 (Upto Dec.)	36	...	9	27	648000
		2025-2026 (Estimated)	36	...	11	25	600000
१६.	पालघर Palghar	2022-2023	131	45	24	107	2568000
		2023-2024	120	...	11	109	1962000
		2024-2025 (Upto Dec.)	137	60	44	93	2232000
		2025-2026 (Estimated)	150	13	48	102	2448000
	एकूण Total	2022-2023	1107	236	195	912	21888000
		2023-2024	1152	227	202	950	17100000
		2024-2025 (Upto Dec.)	1122	117	300	822	19728000
		2025-2026 (Estimated)	1198	86	401	797	19128000

वरील माहिती देतांना खालीलप्रमाणे बाबी गृहीत धरण्यात आलेल्या आहेत.

- (१) वाहनाची सरासरी धाव प्रतिमाह २००० कि. मी. प्रति वाहन विचारात घेण्यात आली आहे.
- (२) वाहनाची प्रति लिटर इंधनात होणारी सरासरी धाव १० कि. मी. धरण्यात आलेली आहे. इंधनाचा अंदाजे दर प्रति लिटर रु. ९८ धरण्यात आलेला आहे.
- (३) सरासरी १५०० कि. मी. ला १ लिटर इंजिन ऑईल खपत होते, असे धरण्यात आलेले आहे.
- (४) इंजिन ऑईलचा एक लिटरचा दर रु. २५० धरण्यात आलेला आहे.
- (५) वाहन चालकाचा वेतन खर्च या कार्यालयाशी निगडित नसल्याने त्याचा उल्लेख करण्यात आलेला नाही.
- (६) एकूण खर्चात फक्त इंधन, वंगन व दुरुस्ती खर्च विचारात घेण्यात आलेला आहे. त्यानुसार प्रति कि.मी. खर्च काढण्यात आलेला आहे.
- (७) दुरुस्ती खर्च रु. २ प्रति कि. मी. धरण्यात आलेला आहे.

११ (चालू)
XI (contd.)

9	10	11	12	13	14	15	16	17
127200	10176000	848	169600	1908000	10345600	...	12253600	9.63
70200	7722000	468	117000	1404000	7839000	...	9243000	13.17
120000	11400000	800	200000	2400000	11600000	...	14000000	11.67
76800	7526400	512	128000	1536000	7654400	1	9190400	11.68
249600	19968000	1664	332800	3744000	20300800	...	24044800	9.63
313200	34452000	2088	522000	6264000	34974000	...	41238000	13.17
225600	21432000	1504	376000	4512000	21808000	...	26320000	11.67
196800	19286400	1312	328000	3936000	19614400	1	23550400	11.68
45600	3648000	304	60800	684000	3708800	...	4392800	9.63
37800	4158000	252	63000	756000	4221000	...	4977000	13.17
45600	4332000	304	76000	912000	4408000	...	5320000	11.67
26400	2587200	176	44000	528000	2631200	1	3159200	11.68
436800	34944000	2912	582400	6552000	35526400	...	42078400	9.63
360000	39600000	2400	600000	7200000	40200000	...	47400000	13.17
345600	32832000	2304	576000	6912000	33408000	...	40320000	11.67
326400	31987200	2176	544000	6528000	32531200	1	39059200	11.68
24000	1920000	160	32000	360000	1952000	...	2312000	9.63
64800	7128000	432	108000	1296000	7236000	...	8532000	13.17
64800	6156000	432	108000	1296000	6264000	...	7560000	11.67
60000	5880000	400	100000	1200000	5980000	1	7180000	11.68
256800	20544000	1712	342400	3852000	20886400	...	24738400	9.63
196200	21582000	1308	327000	3924000	21909000	...	25833000	13.17
223200	21204000	1488	372000	4464000	21576000	...	26040000	11.67
244800	23990400	1632	408000	4896000	24398400	1	29294400	11.68
2188800	175104000	13280	2656000	32832000	177760000	...	210592000	9.64
1710000	188100000	11804	2951000	34200000	191051000	...	225251000	13.16
1972800	187416000	13152	3288000	39456000	190704000	...	230160000	11.67
1912800	187454400	12752	3188000	38256000	190642400	16	228898400	11.68

तक्ता क्र. १२
सार्वजनिक आरोग्य (आदिवासी उपयोजना)
Public Health (Tribal Area Sub-Plan)

(चार) कर्मचारीविषयक गोषवारा
(iv) Personnel Summary

अ. क्र.	पदाचे नाव	पे बँड	पदसंख्या			
			सन २०२२	सन २०२३	सन २०२४	
राजपत्रित						
१.	सहायक संचालक, आरोग्य सेवा ... (कुष्ठरोग आदिवासी उपयोजना)	एस-२३ :	६७,७००-२,०८,७०० ...	१	१	१
२.	वैद्यकीय अधिकारी (वर्ग २) ...	एस-२० :	५६,१००-१,७७,५०० ...	७३१	७३१	७३१
		एकूण	...	७३२	७३२	७३२
अराजपत्रित (वर्ग ३)						
१.	वैद्यकीय अधिकारी, गट-ब ...	एस-१६ :	४४,९००-१,४२,४०० ...	६७०	६७०	४५१
२.	परिसेविका ...	एस-१४ :	३८,६००-१,२२,८०० ...	२९०	२९०	१०७
३.	अधिपरिचारिका ...	एस-१३ :	३५,४००-१,१२,४०० ...	२१५१	२१५१	१०००१
४.	लिपिक टंकलेखक/क. लिपिक ...	एस-६ :	१९,९००-६३,२०० ...	४१६	४१६	२११
५.	औषध निर्माण अधिकारी ...	एस-१० :	२९,२००-९२,३०० ...	३२१	३२१	१६८
६.	वाहन चालक ...	एस-६ :	१९,९००-६३,२०० ...	२०६	२०६	८५
७.	आरोग्य सहायक ...	एस-१३ :	३५,४००-१,१२,४०० ...	६५७	६५७	८४२
८.	सहायक परिचारिका प्रसविका ...	एस-१३ :	३५,४००-१,१२,४०० ...	३५	३५	४०
९.	बहुउद्देशीय आरोग्य कर्मचारी ...	एस-१३ :	३५,४००-१,१२,४०० ...	३३४७	३३४७	४०३८
		एकूण	...	८०९३	८०९३	६९७३
अराजपत्रित (वर्ग ४)						
१.	इतर वर्ग-४ कर्मचारी ...	एस-१ :	१५,०००-४७,६०० ...	२५६८	२५६८	१४४४
		एकूण	...	२५६८	२५६८	१४४४

सामान्य राज्य सेवा गट-ब संवर्ग पदे

अ. क्र.	पदाचे नाव	पे बँड	पदसंख्या		
			सन २०२२	सन २०२३	सन २०२४
१.	प्रशासकीय अधिकारी ...	एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३०० ...	१०	१०	१०
२.	सांख्यिकी अधिकारी ...	एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३०० ...	६	६	६
३.	संशोधन अधिकारी ...	एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३०० ...	१	१	१
४.	लेखा अधिकारी ...	एस-१६ : ४४,९००-१,४२,४०० ...	१	१	१
	एकूण ...		१८	१८	१८

तक्ता क्रमांक १३

अ. क्र.	रुग्णालयाचे नाव व वर्ष	मंजूर झालेल्या खाटा	बाह्य- रुग्णांची एकूण संख्या	बाह्य- रुग्णांची रोजची सरासरी	बाह्यरुग्णांचा औषधावरील एकूण खर्च	प्रत्येक बाह्यरुग्णांवरील औषधाचा प्रतिदिन सरासरी खर्च	संपूर्ण वर्षात प्रत्यक्षात नोंदणी झालेले आंतररुग्ण	संपूर्ण वर्षातील एकूण आंतररुग्ण
१	२	३	४	५	६	७	८	९

कुटीर रुग्णालये-

१.	जव्हार	२०२३-२०२४	१००	१४१२३५	३८७	१९३४७३	५३०	२०५५९	२०५५९
	(सप्टें. २४ अखेर)	२०२४-२०२५	१००	८४३३३	२३१	११५५२५	३१७	११३७५	११३७५
२.	तळोदा	२०२३-२०२४	५०	४३५८७	११९	५९७०८	१६४	६६५३	६६५३
	(सप्टें. २४ अखेर)	२०२४-२०२५	५०	२८३१५	७८	३८७८८	१०६	३५३६	३५३६
	एकूण...	२०२३-२०२४	...	१८४८२२	५०६	२५३१८१	६९४	२७२१२	२७२१२
	(सप्टें. २४ अखेर)	२०२४-२०२५	...	११२६४८	३०९	१५४३१३	४२३	१४९११	१४९११

तेरा

माहिती दर्शविणारा तक्ता

(BOR)	आंतररुग्णां- वरील औषधांचा एकूण खर्च	औषधांचा प्रत्येक आंतररुग्णा- वरील प्रतिदिन सरासरी खर्च	जेवण घेतलेल्या रुग्णांची संख्या	जेवणावरील एकूण वार्षिक खर्च	जेवण घेणाऱ्या प्रत्येक रुग्णा- वरील प्रतिदिन सरासरी खर्च	संपूर्ण वर्षात उपचार केलेल्या रुग्णांची संख्या	मोठ्या शस्त्रक्रिया केल्याची संख्या	लहान शस्त्रक्रिया केल्याची संख्या
१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८
१३०	८६०६४००	२३५७९	२०५५९	२४६७०८०	१२०	१६१७९४	३१९	२३१४
१७५	११५३४८२०	३१६०२	११३७५	१३६५०००	१२०	९५७०८	२७०	१८००
६७	४३९३६२०	१२०३७	६६५३	७९८३६०	१२०	५०२४०	२०३	६७०
७०	४६२१९८०	१२६६३	३५३६	४२४३२०	१२०	३१८५१	११५	५६०
...	१३००००२०	३५६१६	२७२१२	३२६५४४०	२४०	२१२०३४	५२२	२९८४
...	१६१५६८००	४४२६५	१४९११	१७८९३२०	२४०	१२७५५९	३८५	२३६०

तक्ता क्रमांक १४

प्रयोगशाळा, रेडिओलॉजी व भौतिकोपचार सेवांविषयी माहिती दर्शविणारा तक्ता

अनु- क्रमांक	रुग्णालयाचे नाव	वर्ष	प्रयोगशाळेतील केलेली तपासणी एकूण	स्क्रिनींग केलेली क्ष-किरण एकूण
१	२	३	४	५

कुटीर रुग्णालये—

१.	जव्हार	२०२३-२०२४	१५९६८३	७०४४
	(सप्टेंबर-२४ अखेर)	२०२४-२०२५	८५४८६	३४०५
२.	तळोदा	२०२३-२०२४	१९५०५	९२७
	(सप्टेंबर-२४ अखेर)	२०२४-२०२५	१४३३५	७५६
	एकूण...	२०२३-२०२४	१७९१८८	७९७१
	(सप्टेंबर-२४ अखेर)	२०२४-२०२५	९९८२१	४१६१

कुटीर रुग्णालये

अ.क्र.	रुग्णालयाचे नाव	वर्ष	बाह्यरुग्ण	आंतररुग्ण
१	२	३	४	५

कुटीर रुग्णालये—

१.	जव्हार	२०२३-२०२४	१४१२३५	२०५५९
	(सप्टेंबर-२४ अखेर)	२०२४-२०२५	८४३३३	११३७५
२.	तळोदा	२०२३-२०२४	४३५८७	६६५३
	(सप्टेंबर-२४ अखेर)	२०२४-२०२५	२८३१५	३५३६
	एकूण...	२०२३-२०२४	१८४८२२	२७२१२
	(सप्टेंबर-२४ अखेर)	२०२४-२०२५	११२६४८	१४९११

कार्यक्रम अंदाजपत्रक (ग्रामीण रुग्णालये) सन २०२४-२५

(सप्टेंबर २०२४ अखेर)

अ. क्र.	जिल्हा रुग्णालयाचे नाव	वर्ष	ग्रामीण रुग्णालये कार्यक्रम अंदाजपत्रक		
			बाह्यरुग्ण	आंतररुग्ण	एकूण
१	२	३	४	५	६
जिल्हा ठाणे					
१.	उपजिल्हा रुग्णालय शहापूर	२०२३-२०२४	१७९९३७	११०७६	१९१०१३
		२०२४-२०२५	९४४७६	७२०९	१०१६८५
२.	ग्रामीण रुग्णालय मुरबाड	२०२३-२०२४	७९६८८	४११२	८३८००
		२०२४-२०२५	४००८७	१९६१	४२०४८
३.	ग्रामीण रुग्णालय गोवेली	२०२३-२०२४	६२३४६	१५१४	६३८६०
		२०२४-२०२५	२९७५७	१११८	३०८७५
४.	ग्रामीण रुग्णालय बदलापूर	२०२३-२०२४	७५५७३	२२३०	७७८०३
		२०२४-२०२५	३८७५६	१४६२	४०२१८
५.	ग्रामीण रुग्णालय अंबाडीफाटा	२०२३-२०२४	३९४४१	...	३९४४१
		२०२४-२०२५	१७०१०	...	१७०१०
६.	ग्रामीण रुग्णालय खर्डी	२०२३-२०२४	२७६०६	२१६८	२९७७४
		२०२४-२०२५	२२३९३	२३६१	२४७५४
७.	ग्रामीण रुग्णालय टोकवडे	२०२३-२०२४	३२७७५	१८२०	३४५९५
		२०२४-२०२५	१९३२७	८४६	२०१७३
	एकूण ...	२०२३-२०२४	४९७३६६	२२९२०	५२०२८६
		२०२४-२०२५	२६१८०६	१४९५७	२७६७६३
जिल्हा पालघर					
१.	उपजिल्हा रुग्णालय जव्हार	२०२३-२०२४	१४१२३५	२०५५९	१६१७९४
		२०२४-२०२५	८४३३३	११३७५	९५७०८
२.	उपजिल्हा रुग्णालय डहाणू	२०२३-२०२४	७६०६०	१०६२४	८६६८४
		२०२४-२०२५	४३६३५	५४७९	४९११४
३.	उपजिल्हा रुग्णालय कासा	२०२३-२०२४	४७१३०	६८९५	५४०२५
		२०२४-२०२५	३२१६७	४९०९	३७०७६
४.	ग्रामीण रुग्णालय वाडा	२०२३-२०२४	९९९०६	५८४०	१०५७४६
		२०२४-२०२५	५७३३७	२८६७	६०२०४
५.	ग्रामीण रुग्णालय मोखाडा	२०२३-२०२४	५७२६२	७८०६	६५०६८
		२०२४-२०२५	३४७२१	४०३०	३८७५१
६.	ग्रामीण रुग्णालय तलासरी	२०२३-२०२४	३३४३८	३६१८	३७०५६
		२०२४-२०२५	२१६९०	२११६	२३८०६
७.	ग्रामीण रुग्णालय विरार	२०२३-२०२४	४५६१२	४१५	४६०२७
		२०२४-२०२५	२६८०८	३९३	२७२०१
८.	ग्रामीण रुग्णालय मनोर	२०२३-२०२४	३९७१९	५१३५	४४८५४
		२०२४-२०२५	२४०७०	२७३३	२६८०३
९.	ग्रामीण रुग्णालय पालघर	२०२३-२०२४	९७८११	४८५९	१०२६७०
		२०२४-२०२५	५८६८७	३१८२	६१८६९
१०.	ग्रामीण रुग्णालय विक्रमगड	२०२३-२०२४	८१३८४	५८९८	८७२८२
		२०२४-२०२५	४७५४३	३०८३	५०६२६
११.	ग्रामीण रुग्णालय वाणगाव	२०२३-२०२४	३०८५३	१११५	३१९६८
		२०२४-२०२५	१९६०५	८४५	२०४५०
	एकूण ...	२०२३-२०२४	७५०४१०	७२७६४	८२३१७४
		२०२४-२०२५	४५०५९६	४१०१२	४९१६०८

तक्ता (चालू)

१	२	३	४	५	६
जिल्हा रायगड					
१.	उपजिल्हा रुग्णालय श्रीवर्धन	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	३८४८५ २०८३८	२५१६ १६७०	४१००१ २२५०८
२.	उपजिल्हा रुग्णालय माणगाव	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	६६०४७ ३७५२६	६८७० ४४४७	७२९१७ ४१९७३
३.	उपजिल्हा रुग्णालय पेण	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	९५२४५ ५५१११	४०७७ २८०५	९९३२२ ५७९१६
४.	उपजिल्हा रुग्णालय कर्जत	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	८७५१२ ३९३६६	३८८५ १८५६	९१३९७ ४१२२२
५.	ग्रामीण रुग्णालय पोलादपुर	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	२७१४० १०७४०	१११० ७२४	२८२५० ११४६४
६.	ग्रामीण रुग्णालय जसवली	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	४१७२ २१३१	२१३ ४७	४३८५ २१७८
७.	ग्रामीण रुग्णालय महाड	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	४२९०० १८७५२	३७२६ २१९७	४६६२६ २०९४९
८.	उपजिल्हा रुग्णालय रोहा	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	३८७२३ २६७८२	१५९५ १४०३	४०३१८ २८१८५
९.	ग्रामीण रुग्णालय कशेली	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	३५६८९ २०६३०	१७२४ ८२६	३७४१३ २१४५६
१०.	ग्रामीण रुग्णालय चौक	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	२७७०१ १८३९०	१३८५ ११७०	२९०८६ १९५६०
११.	ग्रामीण रुग्णालय उरण	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	५६६२४ ३३१२२	१३२९ १०९१	५७९५३ ३४२१३
१२.	ग्रामीण रुग्णालय पनवेल	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	९०६०७ ६२८६९	६२५८ ४६९०	९६८६५ ६७५५९
१३.	ग्रामीण रुग्णालय मुरुड	२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	२३२९० ६५८४	१७०२ ९७५	२४९९२ ७५५९
एकूण ...		२०२३-२०२४ २०२४-२०२५	५८८९२६ ३५२८४१	३६३९० २३९०१	६७०५२५ ३७६७४२

नवसंजीवनी योजना

मातृत्व अनुदान योजना :-

गरोदर मातांची नियमित आरोग्य तपासणी व्हावी व त्यांना सुयोग्य आहार वेळेत उपलब्ध व्हावा तसेच त्यांना गरोदरपणात व नंतर विश्रांती मिळावी त्यादृष्टीने शासनाने मातृत्व अनुदान योजना १९९७-९८ पासून १६ आदिवासी जिल्ह्यांत मंजूर केलेली आहे. या योजनेमध्ये गरोदरपणामध्ये रुपये ४०० रोखीने व रुपये ४०० ची औषधे याप्रमाणे प्रत्येक लाभार्थीला एकूण रुपये ८०० चा लाभ या योजनेअंतर्गत दिला जातो. सदर योजनेचा लाभ ह्यात दोन मुले व सद्या गरोदर मातांसाठी देय आहे. सन २०२४-२५ माहे ऑक्टोबर, २०२४ अखेर मातृत्व अनुदान योजनेअंतर्गत ५४,९८५ मातांपैकी ८,५६८ मातांना या योजनेचा लाभ देण्यात आला आहे. या योजनेसाठी मंजूर अनुदान रु. ६४०.८९ लक्ष असून खर्च रु. ५३.८३ लक्ष झालेला आहे.

भरारी पथक योजना :-

महाराष्ट्र राज्यामध्ये एकूण २८० भरारी पथके स्थापित करण्यात आले असून, यामध्ये १ वैद्यकीय अधिकारी व २ कर्मचाऱ्यांची नियुक्ती करण्यात आलेली आहे. या भरारी पथकांमार्फत राज्यातील दुर्गम भागात राहणाऱ्या आदिवासी जनतेला विशेष करून माता व कुपोषित बालकांना भेटी देण्यात येतात व त्यांची आरोग्य तपासणी करण्यात येऊन आवश्यकता असल्यास नजिकच्या आरोग्य संस्थेमध्ये संदर्भित करण्यात येतात.

सन २०१६-१७ पासून वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना एनएचएम पीआयपी मधून रु. १८००० प्रतिमहिना मानधन देण्याची तरतूद आहे. तसेच आदिवासी विकास विभागाकडून रु. २२००० प्रतिमाह असे एकूण रु. ४०००० इतके मानधन देण्यात येते. शासन निर्णय क्र. संकीर्ण - २०१६/प्र. क्र. २५२/आरोग्य-३, दिनांक ९ फेब्रुवारी २०१७ नुसार राज्यातील पालघर, पुणे, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, नांदेड, गोंदिया व चंद्रपूर या जिल्ह्यात १०८ भरारी पथके मंजूर करण्यात आली आहेत.

सन २०२४-२५ माहे ऑक्टोबर, २०२४ अखेर भरारी पथक योजनेअंतर्गत २६६ भरारी पथके कार्यरत आहे.

दाई बैठक योजना :-

आदिवासी व दुर्गम भागातील गरोदर स्त्रियांची बाळंतपणे दाईमार्फत केली जातात. अशा बाळंतपणाची व नवजात शिशुंची १०० टक्के नोंदणी करणे, जोखिमयुक्त मातांच्या व नवजात बालकांच्या आरोग्याचे सर्वेक्षण करणे, त्यावर नियंत्रण ठेवणे व त्यांना कृतीशील करणे याबाबत दाई बैठका घेऊन दाईचे ज्ञानामध्ये वाढ होईल याकरिता प्राथमिक आरोग्य केंद्राद्वारे दाईच्या नियमित बैठका घेण्यात येतात. सन २०२४-२५ माहे ऑक्टोबर, २०२४ अखेर १,२६८ दाई बैठका आयोजित करण्यात आलेल्या असून १२,१८७ दाई या बैठकीसाठी उपस्थित होत्या.

मान्सूनपूर्व उपाययोजना :-

पावसाळी कालावधीत बालमृत्यू व साथीचे रोग टाळण्याकरिता प्रतिबंधक उपाययोजना म्हणून मे व जून मध्ये वैद्यकीय पथके दुर्गम भागात पाठवून त्यांचे मार्फत प्रत्येक गावांत रुग्ण उपचार, बालकांची तपासणी व उपचार, लसीकरण, संदर्भ सेवा, साथरोग प्रतिबंधक उपाय योजना इतर आजारांचे सर्वेक्षण इत्यादि कामे करून घेण्यात येतात, ब्लीचींग पावडर त्वरित उपलब्ध करणेबाबत मुख्य कार्यकारी अधिकारी व जिल्हा आरोग्य अधिकारी, यांना सूचना देण्यात आल्या आहेत. पाण्याचे नमूने दूषित आढळून आलेल्या ठिकाणी नियमित शुद्धीकरणासाठी आवश्यक ती कार्यवाही त्वरीत करण्याबाबत सूचना देण्यात आल्या आहे. सन २०२४-२५ वर्षातील माहे एप्रिल व मे २०२४ मध्ये उपकेंद्रनिहाय पथक तयार करून पावसाळ्यापूर्वीचे सर्वेक्षण पूर्ण झालेले आहे. पावसाळा पश्चात सर्वेक्षण करण्याबाबत जिल्ह्यांना सूचित करण्यात आलेले आहे.

आदिवासी विभागासाठी आरसीएच कार्यक्रम :-

या शीर्षखालील योजनांची अंमलबजावणी ठाणे, पालघर, नाशिक, गडचिरोली, नंदूरबार, अमरावती, रायगड, अहमदनगर, जळगाव, धुळे, पुणे, नांदेड, यवतमाळ, नागपूर, चंद्रपूर व गोंदिया या १६ नवसंजीवनी कार्यक्रमातील जिल्ह्यांमध्ये केली जाते. त्यामध्ये पुढील योजनांचा समावेश होतो.

- भरारी पथकातील वैद्यकीय अधिकाऱ्यांसाठी दरमहा रुपये १८,००० अतिरिक्त भत्ता (Hardship Allowance)
- अमरावती जिल्ह्यामधील मेळघाट भागामध्ये आरसीएच कार्यक्रमांच्या अंमलबजावणी संनियंत्रण करणे.
- मेळघाट भागात काम करणाऱ्या अतिरिक्त जिल्हा आरोग्य अधिकारी व तालुका वैद्यकीय अधिकारी यांना विशेष मेहनताना भत्ता देणे.

महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान

केंद्र शासनाने सन २०१० मध्ये स्वर्णजयंती ग्राम स्वरोजगार योजनेचे रुपांतर राष्ट्रीय ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानात (National Rural Livelihoods Mission) (NRLM) केले.

राज्यात ग्रामविकास व जलसंधारण विभागाच्या दिनांक १८ जुलै, २०११ च्या शासन निर्णयाद्वारे “महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान” (MSRLM) राबविण्याचा निर्णय शासनाने घेतला आहे. सदर अभियान केंद्र शासन ६० टक्के व राज्य शासन ४० टक्के पुरस्कृत आहे.

“तळागाळातील गरीबांसाठी मजबूत अशा संस्थांची बांधणी करून त्याद्वारे लाभदायक स्वयंरोजगार व कुशल वेतन रोजगाराची संधी मिळविणे गरीब कुटुंबांना शक्य व्हावे व त्याद्वारे दारिद्र्य कमी करणे, परिणामी कायमस्वरूपी तत्वावर त्यांच्या उपजीविकेत उल्लेखनीय सुधारणा करणे” हा अभियानाचा उद्देश आहे.

महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानाची खालील मार्गदर्शक तत्वे आहेत.

१. दारिद्र्यातून बाहेर येण्याची गरीबांची प्रबळ इच्छाशक्ती आहे आणि ते करण्याची त्यांच्याकडून अंगभूत क्षमता आहे.
२. सामाजिक संघटन करण्यास, संस्थांची बांधणी करण्यास व त्यांचे सक्षमीकरण करण्याची प्रक्रिया करण्यास प्रेरणा देण्यासाठी बाह्य समर्पित व संवेदनक्षम आधारभूत रचना आवश्यक आहे.
३. ज्ञानाचा प्रसार, कौशल्य बांधणी, पतपुरवठा, बाजारपेठ आणि उपजीविकेच्या इतर सेवा उपलब्ध झाल्यास, या वाढत्या संघटनास खालून आधार मिळेल.

महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानाची खालील केंद्रभूत मुल्ये आहेत.

१. गरीबातील गरीबांचा अंतर्भाव व सर्व प्रक्रियांमध्ये त्यांची अर्थपूर्ण भूमिका,
२. पारदर्शकता,
३. उत्तरदायित्व,
४. समानता-दुर्बल गटातील विशेषतः महिला व असुरक्षित गट,
५. भागीदारी,
६. नियोजन, अंमलबजावणी व संनियंत्रणाच्या सर्व टप्प्यांमध्ये गरीबांचा व त्यांच्या संस्थांचा मालकी हक्क व ठोस भूमिका.

राज्यामधील सर्वात कमी मानवी विकास निर्देशांक असलेल्या अहमदनगर, अकोला, अमरावती, औरंगाबाद, बीड, भंडारा, बुलढाणा, चंद्रपूर, धुळे, गडचिरोली, गोंदिया, हिंगोली, जळगाव, जालना, कोल्हापूर, लातूर, नागपूर, नांदेड, नंदूरबार, नाशिक, उस्मानाबाद, पालघर, परभणी, पुणे, रायगड, रत्नागिरी, सांगली, सातारा, सिंधुदुर्ग, सोलापूर, ठाणे, वर्धा, वाशिम, यवतमाळ या ३४ जिल्ह्यांतील ३५१ तालुके निवडून तेथे राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान Intensive पद्धतीने राबविण्यात येत आहे.

अशा प्रकारे या योजनेअंतर्गत वरील ३४ जिल्ह्यांमधील ३५१ तालुक्यांकरिता सदर योजना NRLM Intensive पद्धतीने राबविण्यात येणार आहे.

सन २०२४-२५ या वर्षाकरिता केंद्र शासनाने NRLM करिता रु. १९६८.४० कोटीचा वार्षिक कृती आराखडा मंजूर केलेला आहे. तसेच राज्य शासनाद्वारे खालीलप्रमाणे तरतूद केलेली आहे.

(रुपये कोटीत)

हिस्सा	(Non-Tribal)	(SCP)	(TSP)	(OTSP)	एकूण
केंद्र	४९४.११	१६२.७६	४५.००	...	७०१.८७
राज्य	३२९.४१	१०८.५०	३०.००		४६७.९१

परिशिष्ट-ब

महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान प्रगती अहवाल (एप्रिल २०२४ ते ऑक्टोबर २०२४)

अ. क्र.	तपशील	भौतिक प्रगती (इन्टेंसिव्ह)		टक्केवारी
		उद्दिष्ट	साध्य	
१.	अभियानांतर्गत कार्यरत स्वयं सहाय्यता समूह संख्या	...	२१४४४	२८२३४
२.	अभियानांतर्गत सहाय्य करण्यात आलेल्या कुटुंबांची संख्या	...	२१४४४०	२५२३४०
३.	स्थापन करण्यात आलेले ग्रामसंघ	...	९०९	७६८
४.	स्थापन करण्यात आलेले प्रभागसंघ	...	२२	२२
५.	फिरता निधी प्राप्त झालेल्या गटांची संख्या	...	१५५०००	१६४१०
६.	फिरता निधी वितरीत रक्कम (रु. लाखात)	...	२६२७१	२५१२.८२
७.	समुदाय गुंतवणूक निधी (CIF) प्राप्त गटांची संख्या	...	८४०००	१७४२४
८.	समुदाय गुंतवणूक निधी (CIF) वितरीत रक्कम (रु. लाखात)	...	४९९९९	१०७३९.१४
९.	बँक अर्थसहाय्य प्राप्त गटांची संख्या	...	३१०५००	१३८४२५
१०.	बँक अर्थसहाय्यातून वितरीत रक्कम (रु. CR)	...	६३८०	४८६१

महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानांतर्गत महिला किसान सशक्तीकरण परियोजना

महिला किसान सशक्तीकरण परियोजना अंतर्गत केंद्र शासनाने दिनांक ७ जानेवारी, २०११ अन्वये मार्गदर्शक सूचना विहित केल्या आहेत. सदर योजनेचा मुख्य उद्देश ग्रामीण भागातील शेतकरी महिलांचा दर्जा उंचावणे, ग्रामीण भागातील महिलांना शाश्वत कृषी क्षेत्रातील जीवनमानाच्या संधी उपलब्ध करून देणे, या महिलांना कृषी तसेच अकृषी क्षेत्रातील कौशल्य व क्षमतेमध्ये वाढ करणे, या महिलांचा शासकीय तसेच शासनाच्या इतर संस्थांशी संपर्क करून देणे आणि या महिलांना कुटूंब व समाज स्तरावर खाद्य व पोषण सुरक्षा देणे हा आहे. हे करीत असतांना त्यांच्यातील कौशल्याचा विकास करणे, त्यांच्यातील व्यवस्थापन क्षमता वाढविणे जेणेकरून शेतीमध्ये बायोडाव्हरसिटीच्या व्यवस्थापनामध्ये याचा उपयोग होईल, याबाबतचा विचार या योजनेअंतर्गत करण्यात आला आहे. या योजनेंतर्गत राबविण्यात येणारे प्रकल्प CBOs, SHG Federations मार्फत राबविण्यात येतात. या योजनेअंतर्गत प्राप्त होणाऱ्या निधीचे प्रमाण ६० टक्के केंद्र शासनाचा हिस्सा, ४० टक्के राज्य शासनाचा हिस्सा व प्रकल्प राबविणारी संस्था असे असते. सन २०२४-२५ या वर्षाकरिता केंद्र शासनाने MKSP करिता रु. ३२.५८ कोटीचा वार्षिक कृती आराखडा मंजूर केलेला आहे.

दीनदयाल उपाध्याय ग्रामीण कौशल्य योजना (DDUGKY)

योजनेचे मुख्य उद्दिष्ट्य हे महाराष्ट्रातील ग्रामीण गरीब कुटुंबातील १८ ते ३५ वर्षे वयोगटातील युवक/युवतींना विविध क्षेत्रांमध्ये रोजगार उपलब्ध करून देऊन, त्यांना आर्थिकदृष्ट्या सक्षम बनवून स्वावलंबी करणे आहे.

योजनेची ठळक वैशिष्ट्ये—

१. योजनेंतर्गत ३/६/९/१२ महिन्यांचे मोफत रहिवासी प्रशिक्षण शासनाने मान्यता दिलेल्या प्रकल्प अंमलबजावणी संस्थेमार्फत ग्रामीण युवक/युवतींना प्रदान केले जाते.
२. मार्केटनुसार तसेच नोकरीची शाश्वती असलेले प्रशिक्षण.
३. ७०% प्रशिक्षणार्थींना नोकरीची हमी.
४. ग्रामीण युवकांना १८ ते ३५ वयोगटातील तसेच आदिवासी, विधवा, वेढबिगारी ह्यांच्यासाठी वरील वयोमर्यादा एवढी शिथिल करण्यात आलेली आहे.
५. DDUGKY योजने अंतर्गत ग्रामीण युवक/युवतींचे विशिष्ट निकषांवर आधारित वर्गीकरण केले जाते एकूण लक्ष्यापैकी ३१% अनुसूचित जाती (SC), २५% अनुसूचित जमाती (ST), ३३% महिला आणि २०% अल्पसंख्याकांसाठी राखीव आहे.
६. योजनेच्या मार्गदर्शक सुचनेनुसार प्रशिक्षण पूर्ण केलेल्या ग्रामीण युवक/युवतींचे सेक्टर स्कील काउन्सिल कडून (SSC) मूल्यांकन केले जाते. ज्यामध्ये उत्तीर्ण होणाऱ्या ग्रामीण युवक/युवतींना शासनाकडून प्रमाणपत्र प्रदान केले जाते.
७. कौशल्य प्रशिक्षण:- ग्रामीण गरीब युवकांना agriculture, construction, retail, and hospitality इत्यादी क्षेत्रांमध्ये प्रकल्प अंमलबजावणी संस्था (PIAs) मार्फत कौशल्य प्रशिक्षण प्रदान करण्यात येते.
८. Placement support :- लाभार्थ्यांना प्रकल्प अंमलबजावणी संस्था PIA मार्फत संभाव्य नियोक्त्यांशी जोडून त्यांना रोजगार उपलब्ध करून देण्यात येतो.

सन २०२५-२६ या वर्षाकरिता DDUGKY योजनेकरिता राज्य शासनाद्वारे खालीलप्रमाणे तरतूद केलेली आहे.

(रुपये कोटीत)

हिस्सा	(Non-Tribal)	(SCP)	(TSP)	(OTSP)	एकूण
केंद्र	३०	०.०००१	०.०००१	...	३०.०००२
राज्य	२०	०.०००१	०.०००१	...	२०.०००२
● सहभागी प्रकल्प अंमलबजावणी संस्था व प्रकल्प	:	२०६			
● सध्या कार्यरत प्रकल्प अंमलबजावणी संस्था व प्रकल्प	:	१०५			
● प्रशिक्षित युवक-युवतींची संख्या	:	७३,०२१			
● सध्या प्रशिक्षण घेत असलेले	:	१,९१०			
● रोजगार उपलब्ध युवक-युवतींची संख्या	:	४६,८३२			

पुनर्रचित राष्ट्रीय ग्राम स्वराज अभियान :-

केंद्र शासनाने “राष्ट्रीय ग्राम स्वराज अभियान” या योजनेचे रुपांतर “पुनर्रचित राष्ट्रीय ग्राम स्वराज अभियान” या योजनेमध्ये केले असून सदर योजनेची अंमलबजावणी दि. ०१.०४.२०२२ ते दि. ३१.०३.२०२६ कालावधीत करावयाची आहे.

१) महाराष्ट्रातील पंचायत राज संस्थांमधील ग्रामपंचायत, पंचायत समिती व जिल्हा परिषद स्तरावरील लोकप्रतिनिधी, अधिकारी/कर्मचारी व इतर विभागातील प्रतिनिधी यांच्यामध्ये नेतृत्व गुण विकसित करण्यासाठी क्षमता बांधणी करणे, पंचायतराज संस्थांमध्ये जबाबदार व पारदर्शक सुप्रशासन, प्रशासकीय कार्यक्षमता व सेवेचा दर्जा सुधारण्यासाठी ई-गव्हर्नन्स व इतर तंत्रज्ञान आधारित उपाययोजना करणे, प्रचार- प्रसार व प्रसिध्दीच्या माध्यमातून विविध क्षेत्रातील सर्व भागीदार घटकांची क्षमतावृद्धी करणे, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय संस्थांच्या माध्यमातून माहिती, संकल्पना व उपक्रमांची देवाणघेवाण करणे या बाबी पुनर्रचित राष्ट्रीय ग्राम स्वराज अभियानामार्फत करण्यात येत आहेत.

२) प्रशिक्षण व क्षमता बांधणी या घटकांतर्गत परिचय प्रशिक्षण (Orientation Training), उजळणी प्रशिक्षण (Refresher Training), पंचायत विकास आराखडा, शाश्वत विकासाच्या ध्येयांचे स्थानिकीकरण (LSDGs) या विषयासाठी Thematic Training, विशेष प्रशिक्षण, पेसा क्षेत्रातील जिल्हा परिषद, पंचायत समिती व ग्रामपंचायत सदस्यांसाठी स्वतंत्र क्षमता बांधणी व प्रशिक्षण आणि इतर प्रशिक्षण या विविध प्रशिक्षण उपक्रमांच्या माध्यमातून नव्याने निवडून आलेल्या लोकप्रतिनिधींचे, अधिकारी/कर्मचारी, व इतर विभागातील प्रतिनिधी यांचे प्रशिक्षण या अभियानामार्फत घेण्यात येते.

सन २०२४-२५ वर्षाकरिता केंद्र शासनाने या योजनेकरिता रु. ३७९.७८ कोटी इतक्या रकमेचा वार्षिक कृती आराखडा मंजूर केलेला आहे. तसेच राज्य शासनाद्वारे खालीलप्रमाणे तरतूद केलेली आहे.

(रुपये लाखात)

हिस्सा	Non SC/ST General and capital	(TSP)	(SCSP)	(OTSP)	एकूण
केंद्र	१७२८३.८२	७५०.००	२८२२.२१	...	२०८५.६०३
राज्य	११५२२.५४	५००.००	१८८१.४७	...	१३९०.४०१
